פרשת **ראה** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקס"ב שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

עורו ישנים משינתכם

לשונות ארוכות ואדומות של אש נפרצו מאחד מבתי העיר, כל האנשים אשר היו בתוך הבית נמלטו מן המקום ובתוך הבהלה נודע שבבית נמצא אדם הישן במיטתו והוא כלל לא חש בדליקה המתפשטת, אנשים רבים התאספו סביב הבית וכולם טיכסו עצה כיצד ניתן להציל את האיש, ניסו להרים את המיטה לקרב אותה לפתח הבית ולהוציא אותה דרך הפתח, אולם הנסיון נכשל שהובר שהמיטה רחבה יותר מהפתח.

לכן הביאו גרזנים וכמה אנשים ניסו שוב להתקרב לאש מתוך כוונה להרחיב את הפתח, כדי שיוכלו להוציא את המיטה ואת האיש הישן עליה, במשך כל אותה שעה המשיכו האנשים לעמוד מסביב, להתווכח ולתת עצות מה ניתן לעשות.

לפתע הגיע אדם פיקח וכשהובר לו על מה מתווכחים ושהסכנה גדולה מאוד, הוא הזדעק וקרא בקול: לשם מה אתם מתווכחים, לשם מה הנכם מבזבזים זמן יקר והרי עלול להיות שעד שתסתיים מלאכת ההריסה, אותו אדם ח"ו ישרף ולא יהיה את מי להציל, הדרך היחידה והיעילה היא לקרוא לו בקול, להעיר את הישן מתרדמתו ואז הוא יקום לבד ויצא בכוחות עצמו מהמקום וינצל.

הנמשל הוא, כולנו יודעים שהסיבה העיקרית לסכנות הגדולות היא החטא, ואם כן דרך ההצלה היחידה היא לעורר את העם להקיץ אותו מתרדמתו ואז הצרות יסורו מאליהן, יש לטפל בשורש במקור שממנו נובעות הצרות וכשיתוקן אותו מקור רווח והצלה יעמדו ליהודים והם ינצלו מהצרות הקשות העוטות עליהם מכל עבר.

ובפרום עלינו ימי אלול על כל אחד להתבונן ולעשות לעצמו חשבון הנפש, לבקר בנפשו מפני המזמין שבו ח"ו בחולי הנפש והנשמה, ובהם תוקעין ומריעין בשופר וכפי שרמז הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) ברמז מצות תקיעת שופר, כלומר עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדומתכם, ובימים אלו עבודתינו הוא לעורר את העם מתרדמתו לשמוע קול שופ"ר שפרו מעשיכם כי אין פורעניות בא לעולם בלא חטא.

הקב"ה יהא בעזרתינו, שנוכל להתעורר מתרדמתינו, בתשובה ותיקון לשפר מעשינו, ובספרן של צדיקים גמורים יהתמינו, עדי נזכה לשמחת עולם על ראשינו, וקול השופר הגדול ישמע בארצינו, בביאת משיח צדקינו, ומלבינו בראשינו במהרה בימינו, אכיה"ר.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דרש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש י"י"ת ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות חכמה - דורש טוב ..... ו
שבח"י רפב"ן ..... ז
עומד על הפר"ק ..... ח
חוקים להורותם ..... ט
פשיטא כהלכה ..... י
הלכה ברורה - בשכתתהסת"ם ..... יא
היכולא רבא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
נועם שבתך ..... יד
פשוטלון פלכים ..... טו

אגרת פרק ו'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

בשמחה רבה הננו מודיעים לכל לומדי תורה ובני הישיבות
כי אך זה
יצא לאור
כרך נוסף של ספר:
לב אהרן
חידושי סוגיות
על מסכת
שבת-יומא-ביצה
מכ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק שליט"א
מסאטמאר
לקראת הופעתו
לאור יהיה להשיג
במחיר
מיוחד
כרכים הקודמים חידושי סוגיות
לב אהרן
עמ"ס פסחים
שני כרכים
$35
(מחיר הרגיל
$49)
לב אהרן
עמ"ס ראש
השנה - סוכה
$20
(מחיר הרגיל
$25)
כמו כן יהיה להשיג
ספרי לב אהרן
על התורה
עבודה לאב
$55
מועדים לאב
$65
יעד להוצאת ספרי
כ"ק
מרן אדמו"ר
שליט"א
ביומא דהילולא רבה של רביה"ק זי"ע
בליל ששי פרשת ראה אצל
הסעודת הילולא בקרית יואל
וגם לרבות ביום עש"ק אצל המקוה
בביהמ"ד הגדול בקרית יואל
יהיה
אי"ה
להשיג

אם נרצה לעשות רצונו ית', יספיק לנו הש"י צרכינו כדי שנוכל לקיים מצוותיו

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וגו'. והקללה אם לא תשמעו וגו'. הן ידוע הדקדוק, למה נאמר אצל הברכה: את הברכה 'אשר' תשמעו, ובהקללה נאמר: והקללה 'אם לא' תשמעו. והנראה בזה, על פי דברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ט ה"א, עיי"ש) על הקושיא מדוע נזכר בתורה הרבה פעמים יעודים הגשמיים, הלא 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (קידושין לט:) ומפרש, דכל היעודים הנזכרים בתורה, לא על דרך תשלום שכר מצוה, **רק הקב"ה מבטיחנו שבאם נרצה לילך בחקותיו ומצותיו, אז ארובות השמים יריקו עלינו שפע ברכה למען נוכל לעסוק בתורה ומצוות בלי מניעות וטרדות,** וכמובא בגמרא (ברכות לה: עיי"ש) שדורות הראשונים, מתוך שעשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זה וזה נתקיימה בידן, ומלאכתן נעשית על ידי אחרים. וכן מבואר בארוכה ברמב"ם (סוף הל' שמיטה) עיי"ש בלשונו הקדוש.

ובזה נבוא אל הכתוב: 'ראה אנכי נותן לפניכם היום וגו'. את הברכה אשר תשמעו', היינו, **לא שאנכי נותן לכם ברכה, חלק שכר המצוות, רק הנני נותן לכם** [עבור התעוררות רצון זך שלכם] **ברכה אשר תשמעו, היינו שתוכלו לשמוע את מצותי מתוך כל טוב.**

ישמח ישראל

המצפה ומחכה להתעוררות יזכה אליה

שמור ושמעת וגו'. יש לפרש על דרך דתנן (אבות ו, ב) "אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", **ואמר אא"ז** (הבעש"ט הק') **זללה"ה** מפני מה הכרוז יוצא כשאין שום שומע, ואמר **דעל ידי הכרוז באים הרהורי תשובה לאדם בכל יום, ומי שרוצה לשקול בכפלס הגליו ולבקש דרך ה', ויהיה עומד ומצפה מתי יהיה לו התעוררות דבר ה', אז בודאי ישמע הבת קול שהם הרהורי תשובה.** וזהו הרמז: **"שמור"** לשון ציפוי וייחול (מלשה"כ "ואביו שמר את הדבר", ופירש"י: "היה ממתין ומצפה מתי יבא"), היינו **שתהא ממתין ומצפה לשמוע דבר ה', ואז בודאי "ושמעת" אלו הרהורי התשובה הבאים לאדם בכל יום, איתערותא דהבת קול.**

הגל מחנה אפרים

ע"י שהאדם מתקן מעשיו ודרכיו, יזכה ויתעורר לבבו לחשוק לעבודתו ית'

'כי ירבה ממך הדרך', רצה לומר אם רב הוא ממך עבודת הבורא ברוך הוא, ותאמר בלבבך **'כי לא תוכל שאתו',** שקשה עליך מאד והרבה בעיניך עבודתו יתברך, אמר הכתוב תדע **'כי ירחק ממך המקום',** רצה לומר זה הוא מחמת שהמקום ברוך הוא רחוק ממך. אבל מי שמקרב עצמו להבורא ברוך הוא על ידי מעשיו, אזי השם יתברך קרוב אליו, **'קרוב אליך הדבר בפיך ובלבבך לעשותו',** וכל אשר תעשה לעבודתו יתברך יהיה מעט בעיניך.

נועם אלימלך

רק אם אחרי עשיית המצוה ימצא בה חסרונות ידע נאמנה כי עלתה לרצון לפני הש"י

וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום וגו'. הנה מצות ומעשים טובים נקראים 'דרך', כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, לב:) **"דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי".** וידוע מספה"ק **שכשאדם חושב שקיים מצוה בשלימות, ומתוך כך בא לידי פניות וגדלות, אזי ידע בבירור שלא נחשבת לו לכלום, ולא תיחשב לו כי אם כשימצא איזה חסרון במצוה שעשה, כי עי"ז בא לידי הכנעה ושפלות.** "ועל דרך הלצה, אם המצוה גדולה בעיניו, אם כן דבר גדול לא יכול לעוף ולעלות למעלה, אבל אם המצוה קטנה בעיניו תוכל לעלות למעלה", והוא שאמר דוד המלך ע"ה: **"דרך מצותיך ארוץ"** אשבר וארוצין (מלשה"כ שופטים ט:: "ותרץ את גולגלתו"), כלומר, המצות שאני עושה צריך אני לשברן ולחשוב תמיד החסרונות שבהן, כי מתיירא אני **"כי תרחיב לבי"** ח"ו בגדלות ופניות, ובזה שאני משברן ומוצא בהן חסרון, על ידי זה אני נכנע ושפל.

וזהו הרמז: **"וכי ירבה ממך הדרך"** שירבה בעיניך המצות והמעשים טובים שעשית, אזי תדע נאמנה ש**"לא תוכל שאתו"** להגביהם ולהעלותם למעלה, **"כי ירחק ממך המקום"** על ידי מחשבות הגדלות והפניות, יהיה המקום ב"ה רחוק ממך, כדכתיב (תהלים קא, ה:) "גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל" (עי' סוטה ה.), **וזהו: "כי ירחק ממך המקום".**

דודאים בשדה

תורה ותפילה

זהרורי אורה למספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, העריכים חיזוק כל הימים

תורה

ליגרם אינש והדר ליסבר, וישוב בתשובה על עוונתיו ועי"ז יסיר הממך המכדיל מידיעת התורה

שמור ושמעת. קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת, ולמה הקדים שמירה לשמיעה. יתבאר עפי"ד ז"ל (ע"ז י"ט) שאמרו **ליגרם איניש והדר ליסבר,** והוא אומרו "שמור ושמעת", פירוש **"שמור"** שישמור ידיעת ההלכה היא הגירסא, **"ושמעת"** היא (אח"כ) הסברא לכוין שמועותיו בשכלו.

עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (זוהר ח"ג קצ"ג) **כי מי שהוא בעל עבירות, שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא כי שערי פתחי ההבנה בדברי התורה הם הם הקושיות והם סוד הקליפות המתחזים מעבירת האדם, פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמיתת התורה להבין אמריה, שמור המצוות לבל תעבור עליהם, ובזה ושמעת את כל** וגו'.

אור החיים הק'

ע"י יגיעת התורה יתרומם ממדריגתו והשגות למעלה משורש נשמתו

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך. לכאורה היה לו להקדים שמיעה לשמירה. ובספרי מפרש: **"אם שמרת מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת".** וצריך ביאור. ואפשר לפרש על פי דברי א"א ז"ל (הרח"ק מהר"י וללה"ה) שאמר פעם, **דאף שאין אדם יכול להשיג השגות אלא כפי שורש נשמתו, כמו שאנו מתפללים 'ותן חלקינ"ו בתורתך', אך בכל זאת על ידי יגיעת התורה אפשר לזכות לנשמה יותר גבוהה, וממילא יוכל להשיג יותר, כהנה וכהנה.** כדמיון, מי שחלקו בתורה קטן מאוד ונולד בכשרונות כאלו שאינו מסוגל ללמוד רק פרשה חומש, מ"מ אם מייגע א"ע בתורה ומשלים עצמו בחלק זה, אז מן השמים מגדילין ומרחיבין חלקו שבתורה, ופותחין לבו ומוחו שיוכל להבין ולהשיג פרק משניות, ואם מיגע עצמו ומשלים עצמו בזה, אז נותנים לו לב להשיג גמ' ותוס', וכן הוא יותר ויותר.

ובזה פירש דברי הספרי: **"אם תשמור מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת",** היינו שתזכה לשמור מה שלא יכולת להשיג ולשמוע קודם לכן. עכד"ק ז"ל. ולכן הקדים הכתוב שמירה לשמיעה, ללמדנו **שעל ידי השמירה כדבעי, זוכים לשמוע מה שלא השיגו קודם לכן.**

הרח"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

דברי הדרכה לחיזוק עמוד התורה והיראה מאת רבינו הקדוש בעל דברי יואל זי"ע

לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום. (מתוך ד"ק בדרשה להאברכים בחוהמ"ס) נתייסד כאן התאחדות האברכים להתאסף יחד, **וצריך להשגיח בראש ובראשונה שכל אחד ואחד יקבע עתים לתורה באמת ואיש בל יעדר,** ובשעת התפילה יהיו מתפללים כראוי, **וצריכים להשכיל ולדעת שתהא התורה שלמד מלמדתו הדרך ילך בה שלא יתגשם ח"ו, וצריך שיהיה העניין בכל עת בבחינת מתחיל שיהא מוסיף והולך תמיד ולא ח"ו פוחת והולך, וצריכין התחזקות שיהי' לזה קיום ולא יתרופף העניין ולא יתרשלו מלהמשיך ולהוסיף חיל בלימודים,** והשי"ת יעזור שנזכה עד זקנה ושיבה להיות מוסיף והולך בקדושה, והשי"ת יעזור שיזכו ויוכלו להנהיג את ביתם שיהי' בית של קדושה וטהרה 'מיט אייזלקייט' ושישתלשלו הלאה דורות ישרים עד זקנה ושיבה, וצריכין לדעת כי הכל תלוי באופן ההתחלה, ועל כן צריכין להתחיל בדרך כזה שיתקיים עד זקנה ושיבה, ואם ההתחלה היא 'מיט ערנסטקייט' ובזהירות כראוי אז יתכן שיהי' לה קיום, משא"כ בלא זה לא יחזיק מעמד, ואמר הכתוב (פר' ראה) **לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה "היום", רמז שלא יהיו עושים דבר שאינו בכובד ראש ואינו מתוך אחריות שאז אינו רק 'היום' ואין לו קיום ומעמד.** רק יקיים חנוך כו' גם כי יזקין לא יסור ממנה.

דברי יואל – חוה"מ סוכות עמ' רפ"ה

ע"י אותיות התורה והתפילה בחשק והתלהבות ינצל מענש ד' מיתות בי"ד וחיו יחיה

וסקלתו באבנים ומת . הנה יל"פ ענין ד' מיתות סקילה שריפה הרג וחנק (בגמ' סנהדרין מט, נ). על דרך העבודה, שהפירוש הוא אם ח"ו נתחייב סקילה, אזי העצה לזה, 'וסקלתו באבנים', המה האותיות (ראה ספר יצירה פ"ד מ"ב ובפירוש הראב"ד שם), **לומר האותיות והתיבות של תורה ותפלה בהתלהבות, אזי 'ומת', יהיה תיקון למה שהרשעים בחייהם קרוים מתים** (ברכות יח ע"ב). **שריפה היינו שיהיה לו התלהבות ורשפי אש לעבודת השם, ויתיקן אם ח"ו נתחייב שריפה.** (ושם במקו"א פי' 'עשה לך שרף' שתעשה לך בעבודתך אש והתלהבות לשי"ת), **הרג וחנק, היינו שיאנס את עצמו לעשות מעשים טובים אף שאין לבו נוטה לזה, ויהיה תיקון אם ח"ו נתחייב הרג וחנק.** וע"ד דאי' בתנא דבי אליהו 'אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויהיה אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים' וכו').

שארית ישראל (ליקוטים שובבי"ם)

המרגיש מתיקות התורה, אין מבין איך שייך לבקש שכר על לימודה, שעסק התורה עצמה הוא אצלו תענוג

את הברכה אשר תשמעון וגו' אומרו 'את' (דהול"ל הברכה אשר תשמעון) להעיר כי מלבד הברכה (–השכר) המושגת מדרך ה', עוד לו עמה יעוד הטוב, והוא אשר תשמעו, **"כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש",** כאומרו (ישעיה נה, ג) 'שמעו ותחי נפשכם', **והמרגיש בטעם התורה תשיחנו**

נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאת, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.

אור החיים הק'

ע"י יגיעת התורה יתרומם ממדריגתו והשגות למעלה משורש נשמתו

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך. לכאורה היה לו להקדים שמיעה לשמירה. ובספרי מפרש: **"אם שמרת מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת".** וצריך ביאור. ואפשר לפרש על פי דברי א"א ז"ל (הרה"ק מוהר"ר זללה"ה) שאמר פעם, **דאף שאין אדם יכול להשיג השגות אלא כפי שורש נשמתו, בכל זאת, על ידי יגיעת התורה אפשר לזכות לנשמה יותר גבוהה, וממילא יוכל להשיג יותר, כהנה וכהנה.** ובזה פירש דברי הספרי: **"אם תשמור מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת",** היינו שתזכה לשמור מה שלא יכולת להשיג ולשמוע קודם לכן. עכד"ק ז"ל. ולכן הקדים הכתוב שמירה לשמיעה, ללמדנו **שעל ידי השמירה כדבעי, זוכים לשמוע מה שלא השיגו קודם לכן.**

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

תפילה

שיהיו עוינין אמן על ברכותיו – הוא ג"כ ממצוות ה'

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה כו' את הברכה אשר תשמעון. מרן הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שמע פעם איך אחד אמר ברכות השחר בלחש, והוכיחו על פניו בנועם אמריו שהרי התורה אמרה **'את הברכה'** את הברכות, שאנחנו אומרים כל יום **'אשר תשמעו'** שישמעו, שיוכלו ג"כ לענות 'אמן' **'אל מצות ה' אלקיכם',** זהו ג"כ אחת ממצוות ה' אלקיכם,

[ובענין זה ראה לשון הזה"ק פר' עקב (דף רע"א:) כַּד סַלְקִין אִינּוּן בִּרְכָאן מִתַּתָּא, לֵית פֻּתְחָא וּפִתְחָא לְעֵילָּא, וְלֵית מָמְנָא לְעֵילָּא, דְּלָא פָּתַח כָּל אִינּוּן פִּתְחִין. וּמַכְרְזֵי וְאָמְרֵי בְּכָל אִינּוּן רְקִיעִין, דָּא אִיהוּ דּוֹרוֹנָא דְּמַלְכָּא דְּשָׁדַר פְּלוֹנִי, **דָּא הוּא דּוֹרוֹנָא בְּקִיּוּמָא כְּדְקָא יָאוּת. וּמַאן אִיהוּ. בִּרְכָה דְּאָתְיִבוּ עֲלַיְיהוּ אָמֵן. דְּכָל בִּרְכָה דְּאָתְיִבוּ עֲלַיְיהוּ אָמֵן, דָּא אִיהוּ בְּקִיּוּמָא כַּדְקָא יָאוּת,** עכ"ל הזה"ק].

עטרת חיים

שתהיה תפילתו על הגאולה שלימה בכל לב ונפש

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו'. בא והורה להם דרך איך יתנהגו בגלות וזה רמז **'כ"י א"ם'** – ר"ת כ'אשר י'בא מ'לך א'דום – **'אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם'** ויחריב את בית המקדש כו', הנה אף בהיותכם בגלות תמיד בכל תפילה ותפילה **'לשכנו'** יתברך **'תדרשו'** ר"ל תתפללו על גלות השכינה כולם בכלל, כי כולנו מתפללים כאחד ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כו' וכיוצא, אמנם אין בלב שלם, לזה אמר הנה לשרידים אשר ה' קורא המה יתפללו בעצם כאלו ראו שוממות היכל הקודש. וזה אומרו **'ובאת שמה'** שתעלה במחשבה כאילו באת שמה וראית את שממות ההיכל, וזה אומרו **'לשכנו תדרשו'** לשון רבים (כלומר דכולם מתפללים על הגאולה השלימה), אמנם בני עלי"ה הם מועטים אשר מתפללים בלבב שלם בעצם כאלו באת שמה וראית את הבית בהבנותו, ועתה איך הוא בחורבנו לכך אמר לשון יחיד **'ובאת שמה'**, וכבר כתיב 'וצדיק (אחד) יסוד עולם' [היינו ע"ד אמז"ל 'על מה העולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר (משלי י, כה) וצדיק יסוד עולם], (ואם יתנהגו כן, להתפלל על בנין ביהמ"ק בלב שלם כנ"ל) **אז יבנה** בהמ"ק במהרה בימינו **'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם',** ואז תזכו **'ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם',** כמו שאחז"ל 'עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים' כו', ואז (יקויים ג"כ הרמוז בפסוק שלאחריו) **'לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום'** רק **'איש'** יעשה **'כל הישר בעיניו'** יתברך, כי אז יבולע היצה"ר אמן דוק.

אור פני משה

בכל יום הש"י מעורר בכמה ברוזין כל נשמה מישראל להשיבה אליו ית', ובכח זה צריך לעלות ולראות בתפילה בדחילו ורחימו

שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו'. ודרשו חז"ל הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן. י"ל ע"ד רמז מוסר כו', כי הרואה המלך או שומע שמעו שבא למדינה ודאי נכנם היראה בלבו ממילא, מה שאין כן זה שאינו רואה ואינו שומע רק כאבן דומם אין מקום לו לירא ממלך בשר ודם ג"כ, **ומזה נלמד למלך ממ"ה כביכול, זה שאינו רואה בעיני השכל ואינו שומע ברוזי המלך מלכו של עולם בכל יום, ודאי הוא חרש וסומא, וכמ"ש חז"ל החרשים שמעו והעורים הביטו וכו',** וכמ"ש בפסוק (ישעיה כא, יב) אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו, וכמ"ש בזוהר (תרומה דף קל"א ע"א) וז"ל, **'אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ'.** אִם תִּבְעוּן בָּעוּתְכוֹן בְּצִלּוֹ כְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא, **'בְּעָיוּ'**, צַלּוּ וּבְעוּ בָּעוּתְכוֹן, וְתוּבוּ לְגַבֵּי מָארֵיכוֹן. **'אֲתָיוּ'**, **כְּמַאן דְּזַמִּין לְקַבְּלָא לְבְנוֹי, וּלְרַחֲמָא עֲלַיְיהוּ. אוּף הָכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, 'כֹּה אָמַר וְגַם לַיְלָה'**, קָרָא וְאָמַר אֲתָיוּ. **וְכָתַב עָמָא קַדִּישָׁא, דְּמָארֵיהוֹן בְּעֵי עֲלוֹן, וְקָרָא לוֹן לְקָרְבָּא לוֹן לְגַבֵּיהּ.** עכ"ל הזה"ק יע"ש.

[פי': 'אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ'. אם תְּבַקְּשׁוּ בַּקָּשָׁתְכֶם תִּתְפַּלְּלוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ – 'בְּעָיוּ', הִתְפַּלְּלוּ וּבַקְּשׁוּ בַּקָּשָׁתְכֶם וְשׁוּבוּ לְרִבּוֹנְכֶם. 'אֲתָיוּ' – כְּמִי שֶׁעֲתִיד לְקַבֵּל אֶת בָּנָיו וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. אַף כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, 'כֹּה אָמַר וְגַם לַיְלָה' קָרָא וְאָמַר 'אֲתָיוּ'. אֲשֶׁרֵי הָעָם הַקָּדוֹשׁ שֶׁרִבּוֹנָם מְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם וְקוֹרֵא לָהֶם לְקָרְבָם אֵלָיו].

חרי כמה ברוזין מבריזין על אזהרת התפלה שהיא ביראה, כמ"ש עבדו את ה' ביראה (תהלים ב, יא ועי' ברכות ל ע"ב), ועבודה זו תפלה (עיי"ש דף לא. תד"ה במקום בשם הירושלמי). **וזה שאין לו יראת ה' מחמת שאינו שומע הכרוז שהם המחשבה טובה שבאדם, ודאי זה נקרא חרש שאינו שומע ואינו מדבר, וגם השוטה המאבד מה שנותנין לו, כי ידו פשוטה ית' לקבל שבים ולקבלו, וכאלו נותן לו ידו דהיינו סיוע שנקרא יד, והיינו הרהורי תשובה שנותנין לו, והשוטה מאבד מה שנותנין לו הרהורי תשובה, וכמו ששמעתי ג"כ ממורי כי שמיעת הכרוז הוא המחשבה, ולכך אין לך רשע שאין לו הרהורי תשובה בכל יום מצד אלו הכרוזין ודפח"ח. והצדיק נותן לב לקיים מחשבתו הטובה כו' עיי"ש.**

תולדות יעקב יוסף

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

נתון תתן לו ולא ירע לבבך כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'. ויובן כי הנותן צדקה אל ידמה בעיניו שהוא נותן משלו, רק שהכל עניים כי ערום יצא כל אדם מבטן אמו, והקב"ה נותן צדקה לכל הברואים כאמרם ז"ל שכל העולם כולו נזין בצדקתו של הקב"ה, רק הקב"ה השפיע בשביל העני ומעורר לאדם שיתן ויעשה שליחותו ליתן לעניים, ואל ירא בעיניו כי אינו נותן משלו כלום רק שהוא השליח שהרי מקבל שכר שליחות, והנה בשעת שנותן השליח אין זה נתינה חדשה כי כבר נתן מאת המשלח רק שהשליח נותן לידי העני והמשלח נותן לו, וי"ש נתו"ן מה שהוא כבר נתן מהשי"ת בשביל העני, תתן לו דוקא ר"ל רק שאתה הנותן לידו כי אין אתה רק השליח, ע"כ ולא ירע לבבך בתתך לו ר"ל מה שאתה השליח, כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו', והוא לך שכר השליחות.

(ישמח משה)

☆

כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך וגו' לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון כי פתוח תפתוח וגו'. יש לפרש כי יש מי שמבקשים ממנו צדקה לעניים, ומענה בפיו שקרוביו עניים ועיניהם נשואות אליו, אבל אין זה מענה נכונה כי בשביל שנותן לקרוביו אינו נפטר מלתת גם לזולתם באם ידו משגת לתת לזה ולזה, וי"ש כי יהיה בך אביון מאחד אחיך היינו מקרוביך שעליך מוטל לפרנסם, וגם באחד שעריך בעריך שאינו קרוביך, ועל זה אומר לא תאמץ וגו' ולא תקפוץ את ידך לתת לעניים, מאחיך האביון כלומר מכח שאחיך אביון ואתה צריך ליתן לו, כי פתוח תפתוח את ידך ליתן לו, לאחרים ולקרוביך.

(ויטב לב)

☆

שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה'א. וי"ל עפ"י הידוע דאף שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אעפ"כ בכללות ישראל לא נמצא עולתה בהם, כי כאו"א נמצא בו דבר טוב ומדה טובה זה עוסק בתורה וזה עוסק בגמ"ח לא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן כולן שוין לטובה, והנה מודעת זאת דבאם כאו"א מישראל יזכה להשלים א"ע מלא קומתו אזי נאמר עליי וראו כל העמים כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך מכל יחיד מישראל, אבל באם לא זכו אין צריכין להיות באגודה אחת ואז אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם, והנה בשלש רגלים באו בנ"י למדריגה גדולה שכאו"א היה לו בחיי קריאת שם ה' פני אל, כמ"ש בסה"ק עה"פ ולא יראו פני ריקם, וזש"ה שלש פעמים

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה עצי התמרים

כי ה' אלהיך ברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו. סיפר לי הרה"ח ר' יוסף ראזענבערג נ"י, כשהרה"ק מסאטמאר זצ"ל היה בעיר לאנדאן [בשנת תש"ב בשובו מארה"ק] ונתאכסן בבית הרה"ח ר' געציל בערגער ע"ה, עמדנו פעם בחדרו בשעה שלקח הרה"ק פתקאות, פתאום שמענו שאומרים שנלך לצד, דאיזה אלמנה ממאנשעסטער רוצה לגשת אל הרה"ק, וכן עשיתי. האלמנה ניגשה אל הרה"ק ואמרה בבכי להרה"ק שבעלה נעדר מן העולם זה שלשה חדשים, ויש לה בת שהיא כלה, והמעות שהבטיח בעלה אין מוצאים, ויש אנשים שיכולים להעיד על בתה שהיא צנועה וכשירה, והיא מפחדת שהשידוך יתבטל ח"ו ולא תוכל לסבול הבושה, ויש לה עוד ילדים בביתה. וכידוע אצל הרה"ק מסאטמאר, כשהגיע לאלמנות וליתומים, היה לבו מתמוגג מגודל הרחמנות. כששמע הרה"ק מסאטמאר את דבריה, אמר לה תיכף: ראשית, השידוך לא יתבטל, ואין לכם מה לדאוג, ואחר כך אסף בידיו הקדושים את כל הכסף שעל השלחן, מעות משאר מדינות, בעלגיע, שוויין, לאנדאן, ואמר להאלמנה, את אומרת שבתך היא צנועה וכשירה, כסף זה אני נותן עבורה שתקנה מזה מתנות יפות, ואודות שאר המעות, עוד נראה.

האלמנה יצאה מחדרו של הרה"ק ונכנסה לחדרו של ר' געציל, ר' געציל היה אז עשיר, אבל עדיין לא היה גביר אדיר, ובעת ההוא היה לו משפט אודות מסים. אמר הרה"ק להרה"ח ר' שלמה בראוואר ע"ה, לך לר' געציל ותגיד לו שיסע על חתונה זו ויהי' שם מחותן, אצל חתונה זו אפשר ליוושע בכל, כי הקב"ה בעצמו יהי' על החתונה, אמר ר' געציל לר' שלמה, תגיד להרבי שאסע על החתונה, ויהי' שם מחותן, ואשאר שם על כל השבע ברכות, ואשלם כל ההוצאות של החתונה, וכל הכסף שבעלה הבטיח, אם הרבי יברך אותי שיפטר מהמשפט.

חזר ר' שלמה להרה"ק ומסר לו מה שאמר ר' געציל, אמר לו הרה"ק, "רצוני לשמוע דיבורים אלו ממנו בעצמו", נכנס ר' געציל להרה"ק וחזר לפניו על כל דבריו, **אמר לו הרה"ק: "וועלן זיי אויף דיר קיין שליטה נישט האבן". בעת קריאת התורה ביום שבת קודש סיים הרה"ק אצל ר' געציל בפסוק בפרשת ראה** (טו ו) **'ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו', ר' געציל קיים הבטחתו, והצליח במשפט, ומאז עלה מעלה מעלה בעשירות.**

שיח זקנים (ח"ה עמ' פ"ה)

בשנה יראה כל זכורך, וא"כ היו כולם באגודה אחת בלב אחד, ועי"ז היה את פני הי"א, כלומר שכאו"א היה לו אור פני מלך חיים שהשם נקרא עליו.

(קדושת יו"ט)

☆

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה וגו'. ויבואר עפי"ד הגמ' ביקש איוב לפטור את העולם אמר רבשי"ע בראת שור פרסתיו סדוקות וכו' בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חביריו ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תבלין תורה, וביי המהרש"א כי איוב טען שהאדם מוכרח במעשיו בתולדתן בטבעו, לכן לקח דמיון מן השור שהוא מובחר שבמינים והחמור שהוא שפל שבמינים, והשור לא ישובח והחמור לא יגונה לקבל שכר או עונש, כיון שכ"א מוכרח מצד טבעו מיום הבריאה, כ"כ אין ראוי שיקבל הצדיק שכר והרשע עונש, ואהדרו ליה חבריו כי הדבר תלוי בידי האדם כי ברא הקב"ה יצה"ר שע"י נעשה רשע, אבל נתן ביד האדם תבלין היא התורה נגדו ע"כ, וז"ש ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, לכאורה קשה האיך שייך ליתן ברכה וקללה והרי האדם מוכרח מצד טבעו, לזה המשיך את הברכה אשר תשמעו ס"ת תור"ה, כי ע"י כח התורה הדבר תלוי בידי האדם.

(ברך משה)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות וגו'. ידוע כי בשבת קודש פרשת ראה בשנת תשי"ב - בהיות רבינו שוכן כבוד באה"ק תובב"א, ובחזירתו מעיר הקודש - שבת רבינו שבת זו בעירינו ב'לאנדאן' עיה"ב. שבת קודש זה היה "שבת הגדול" ממש, כי באו נקבצו יראי ה' מכל ערי ענגלאנד, יחד עם אלפי יהודי לאנדאן הבירה, אשר כידוע שהם מפוזרים ברחבי עיר הגדולה הזאת, דרך כלל אין להם שום קשר (כן היה בימים ההם), אבל כאמור בשבת קודש זה התאספו כמה אלפים לכבודה של תורה.

רבינו ז"ל בישר צדק בקהל רב, דרשה שהתמשך כארבע שעות, בנוי' על הפסוק **"אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלקי אבותיך לך לרשתה וכו', אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם יורשים אותם"** וכו'. אחרי פלפול עמוק בסוגי' הנ"ל (ע"ז), פיהו פתח בחכמה בדברי התעוררות ודברי כבושין כדרכו בקודש ובין הפנינים היקרים אשר הבריק אמר: הנה הדבר פלא!, קבלת התורה היא בפרשת יתרו, ומיד אחר פרשה זו מתחיל תורתנו הקדושה "ואלה המשפטים" היינו דינים הנוגעים בין אדם לחבירו, דיני נזיקין, חבלות, שומרים וכו'. אם כן צ"ב מדוע סידר מרן הב"י את ארבעת חלקי שולחנו הטהור בצורה, שחלק "חושן משפט" הוא לאחרונה!?, הלא היה מהראוי לסדר את חלק "חושן משפט" לראשון מ'ארבע חלקי השלחן ערוך', כי הרי כן הוא הסדר בתורתנו הקדושה, כי מיד אחר קבלת התורה פותח "ואלה המשפטים".

רבינו מותיב ואיהו מפרק, הרים קולו, ונשמע קולו בבואו אל הקודש ליישב דרכו של מרן הב"י, וכה דברו: שהב"י סידר כן בכוונה עמוקה, כי בשו"ע חושן משפט בתחילת הלכות דיינים (סי' י"ב) פוסק "מצוה לומר לבעלי דינים בתחילה, הדין אתם רוצים או הפשרה וכו' וכל בית דין שעושה פשרה הרי זה משובח", וכן רמז בעל הטורים בריש פ' משפטים "המשפטים" נוטריקון, ה'דיין מ'צווה ש'יעשה פ'שרה ט'רם י'עשה מ'שפט.

על כן הבית יוסף שיכל את ידיו, וסידר חלק חושן משפט במקום הרביעי של ארבע חלקי שו"ע, כי אילו היה מסדרו בחלק הראשון, היו טועים וחושבים שבכל ד' חלקי שו"ע "מצוה לפשר". אבל לא כן הדבר, **כי בכל דיני השו"ע אי אפשר לפשר, אין פשרות, אין ויתורים כי כל הדינים קשורים למצוות התורה, ובקיום המצוות אין מקום לפשרות, רק בחלק חושן משפט הוא קובע הדינים שבין אדם לחבירו, עניני כספים בזה יכול האדם לוותר ולהתפשר, אדרבה מצוה להתפשר בכדי להמנע ממחלוקת. אך לא כן בשאר חלקי השו"ע וכל מצוות התורה 'תשמרון לעשות' וצריך לקיימם כאשר קבעו חכז"ל והפוסקים כיתד שלא תמוט,**

זכור ימות עולם (ח"ד, עמ' נ"ו)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וכתב הבעל הטורים ראה אנכי שבעשרת הדברות, וצריך ביאור מה הרמז בזה. ויתבאר עפימ"ש ק"ז זלה"ה בקדושת יו"ט (פ' במדבר) לפרש הכתוב מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי וילי"ד דפתח בדיבור מגיד דבריו ומסיים בעשייה לא עשה כן, ויובן הנה בדבר הי' שמים נעשו וכל עשיותיו של הקב"ה עושה רושם כמו עשיה ממש ומשעת קבלת התורה הוריש כח זה גם לבני ישראל עם קרובו שביד ישראל יש כח לעשות נפלאות בדיבורם בלבד, וזה ביאור הכי מגיד דבריו ליעקב היינו דבריו שהם עשיה גמורה אותן הדברים הגיד ומסר לישראל שיהיי גם בכוחם לפעול עשיה בדיבורם, חוקיו ומשפטיו לישראל ר"ל הסדר והנימוס שלו שבדיבור יתעבד מעשה זה מסר לישראל, וגמר אומר לא עשה כן לכל גוי דהיינו שאצל אומה"ע אין עשיה כלל בדבריהם עכלה"ק, ובזה יובן דברי הבעה"ט ראה אנכי, אנכי שבעשרת הדברות כלומר שכח דיבורו של הקב"ה הוא נותן לפניכם היום ועי"ז יכולים לפעול ברכה ע"י אנכי שבעשרת הדברות ששם הגיד דבריו ליעקב ומסר הכח לישראל שישפיעו ברכה ע"י דיבורם ויתעביד להן ע"י גם בעשייה וזהו בבחי' צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. מנו עומדים עכשיו בשנת שמברכים החודש, או אל נו רצה מודע גלוי, וממחילים ימי ההכנה לימים הנוראים. ומפשר שלכן קורין בשנת זו **פרשת ראה**, על פי מה שאמרו (מגילה לא:): עזרא תיקן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עלרת, ושבמשנה תורה קודם רצה השנה, כדי שתכלה השנה וקללותיה; וזהו **ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה**, ימי החגול הם הכנה לשנה הבאה, וקורין פרשה זו לרמז שתכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה, ודבר זה מסור **לפניכם** ובידכם, ולכן על תשכחו מה שמוטל עליכם לעשות שתהיה השנה הבאה שנת ברכה, **והיום** רומז על מה לעיתע **בזוה"ק** (פינחס רלח.): בכל יתר ויהי היום דע רצה השנה. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. כל עבודתינו הוא להמשיך כח הקדושה ולהמשיך ברכה לישראל, ועל ידי זה ממילא תמול הקללה על רצה שומעינו. וזהו **ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה**, רומז על העלמת כח הקדושה, **וקללה** רומז על הכנעת כח הטומאה, ומדי עסקם במורה ובמצות נתעלה כח הקדושה, ונכנע כח הטומאה, כשזה קם זה נופל. ועל כן הקדיש קודם הברכה, כי צריך להקדיש הברכה, והקללה מגליה תמול על הסטרא אחרא. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. בשנת שנים הטובות נאמר 'הגיד' לפרעה לפי שהיה סמוך, ובשנת שני הרעב נאמר 'הראה' את פרעה, לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק, נופל בו לשון 'הראה' (רש"י מקץ). נמצא לעל דבר שהוא רחוק בזמן, ואי אפשר לראותו אלא בעין השכל, נופל עליו לשון 'ראיה'. והנה ברצה שלושה המורה כאן על החיוב לשמור את עצמו שלא יעשה דבר הגורם לעבירה, או דבר הגורם לבטל מצות עשה, ובגדר השמירה להשמר לב על הגרמא, וכדאמרו (עבודה זרה כ:): ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג), שלא יהרהר אחר ניוף וניצוץ לידי טומאה בלילה; וזהו **רצה** שגדר השמירה לרחוק למרחוק, ולהרחיק כל נזק טרם בואו, וכדפירשו (רש"י דברים טו): שמור את חודש האביב, מקודש בואו שמור שיהא רחוי לקידוש; וכל זה בגדר השמירה לרחוק את הנולד, ועל כן הציווי הוא לרחוק **היום** גם מה שעתיד להיות לאחר זמן, ושמירה זו תגרום לך את **הברכה**, ולהיפוך גורם **הקללה**. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. כל הנסיונות וניעים מגודל הסמיות עיניים שיש בעולם, שזהו הכח היותר הגדול של היצר, שמסניא דבר זה עד שאין רואים האמת, ואדרבה עוד רואים היפוך מהאמת. והאדם מגיע לזה, לפי שבעצמו רצונו בכך, ולכן הוא נעשה משומד לאמונו ולרצונו. וזהו **ראה אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה**, ונקט לשון רחיה, כי זה נגטוינו לרחוק האמת, ולהתרחק מכל דבר הגורם סמיות עיניים, והיינו שנראה שה' הוא הנותן ברכה וקללה, כדכתב **הרמב"ן** (בא): אין לאדם חלק באורת משה, עד שנאמין שכל מקריינו כולם נסים, ואין בהם דרך הטבע כלל, וכל הטובות והרעות הבאים לעולם, הכל הוא בהשגחה פרטית מה'; ולכן בדרך כלל קורים פרשה זו בשבת שמברכין בה חודש אלול, כי כשמגיעים הימים האלו זקוקים ביותר להתבונן ברחיה תמידית, לקייס מה שנצטוינו **ראה אנכי נותן לפניכם**, שמוטל חובה על האדם לרחוק ולהתבונן ברחיה אמיתית. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. הוא לשון 'יחיד', שבא ללמד דעת את ישראל, שאם יהיו כולם כאים אחד בלב אחד, ויאהבו בעל העני כמו בעל עצמם, אז יהיה הכל ברכות, והיינו **אנכי נותן**, ואמתי לא תצא הרעות, אבל אם הוא **לפניכם** בלשון 'רבים', שאתאבו שני חצבונות, מה שאתה צריך ליתן להעני בפני עצמו, ומה שאתה צריך ליתן להעני בפני עצמו, אזי נעשה מזה **ברכה וקללה**. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. הנשמה היא חלק אלוה ממעל, ובזיתה לעולם הזה יש משם גדול שלא תמנשם, ממנס כתבו (ספריס): כיון שבעולם העליון אי אפשר לקיים מצות, ואם כן אף שהנשמה זוכה שם לחזות בזוהר עליון, עם כל זה כיון שלא זכתה לזה מלד מעשיה הטובים שעשתה בעלמה, נחשב לה האור הגדול כהמעט דכסופא, ומעלן לתכיל דלעלו דיליה בהים לאסתלקא בשפיה (ירושלמי עלה ה), אבל אחר שיורדת לעולם הזה ומקיימת מצות, אז היא יכולה לקבל שכרה בלי בושה; והנה יתרון המציאות בעבודת האדם בעולם הזה, הוא מלד שצריך להתגבר על המניעות, כדכתב **ק"ז בייטב פניס** (ויקח ד"ה והוא יושב): יש ללמוד מוסר גדול מן השמש, שים לה מנגד למהלכה השביעי שס"ה פעמים קודם להליכתה פעם אחת, ואף על פי כן אינה מניחה את שלה אף רגע אחד, והולכת לאט עד שתגמור הליכתה; וזהו **ראה אנכי נותן**, שרמזו ס' הוא שיזכה האדם לבחינת הראיה, שלא יהיה בהים לאסתכולי, וגם יהיה בחופן של **לפניכם**, שלא יצטרכו עוד לכסות את הפנים מפני הבושה, ומבחינת **היום** והשמש שמתגברת על המניעות אנו למדים, שהמניעות שים לאדם בעבודתו יכולים להיות לו **קללה**, אבל המכלית האמיתית היא להיות לו **ברכה** גדולה. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. לעולם ילמד אדם אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ:). **נועם אלימלך** (עי ד"ה ויהבך) כתב: מותר ללמוד שלא לשמה רק כדי להגיע אל לשמה, ובזולת כוונה זו גופל לגיהנם; וזהו **ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה**, ידעו ישראל שים בהתורה בחינה של שלא לשמה, אשר יש בה **ברכה** גדולה כל זמן שאין נמנין בה, והברכה הוא כיון שיכולים להגיע על ידיה לבחינה של לשמה, אבל יתכן גם שיהיה בה **קללה**. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נד.), **ורבינו יונה** (מד: בדי"ף) כתב: טובה הוא לו שיתכפרו עוונותיו; וכעין זה אמרו (מדרש עקב): כל מה שישראל מוכנים בעולם הזה, הוא בכוח היסורים שבאים עליהם; וזהו **ראה**, רומז על רואה למרחוק, ועל רואה בעיני השכל, ואם תראה כן תשכיל שרק **היום ברכה וקללה**, בבחינת **היום** ובאשר הוא שם, אבל בעתיד תראה שהכל היה לברכה ולטובה, ועל כן אמר **אנכי נותן**, כי אמתו ס' לא תצא הרעות, ואם כן בהכרח שהקללה מתהפך לברכה, כדכתב **ק"ז בייטב פניס** (זכור ג): **הקללה** רשמי תיבות **הקרן קיימת לו לעולם הבא**. (דברי יואל)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה. אם בני ביתו אשתו ובנותיו הולכים בנבדי פריצות, אסור לומר דברים שבקדושה בנגדם, ותייב לעשות עיניו ואסור לו להסתכל. וזהו **ראה**, דרמזית הכל בטרם תגע לומר ברכה, ולקדש או להבדיל לבני ביתך, עליך להסגיר שאתה יכול לראות ולהסתכל, וממילא אתה יכול לברך ולקדש, וזו **אנכי נותן לפניכם היום ברכה**, שתוכל להועילן בברכותיך, ותשים ברכה לתוך ביתך. (טיב לבב)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. מי שמרגיל עצמו עם התמונה ומינו מקלקלה, רואה בפועל שהכל נותן ס' **את הברכה אשר תשמעו, והקללה אם לא תשמעו.** ובעוונותינו הרבים זעירין מינן ומין רוחין זמת, ורק להיפוך שיכולין להתעות שעל ידי רשעי ארץ יהיה תלולה טובה וישועה וגאולה ממקורות הכפירה, ומין רוחין את התמת שרק **אנכי נותן לפניכם**, והתורה הזהירה שתראה זאת ולא תטעה בזה, והתורה מזן ממה שהודיעה לנו בקרא, גם כן לזותה מותנו **ראה**, שתראה זאת ולא תטעה בזה, שזהו יסוד כל התורה כולה, לידע שמכפירה מינו יכול להיות שום ישועה, ומנו מתחיים רק **את הברכה אשר תשמעו**, רק על ידי שמירת מצות ס', ועל ידי קיום כל התורה כולה, וזה מתוייבין לדעות. (תשיט)

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. שנים ליום (במדבר כח). בא ללמד שיהיו התמידין נשחטין כנגד היום (יומא סב:). וזהו שלעומת השמש שנקרא היום. והנה אבל השמש מצינו לשבחי לדיקים יש בה ענין ברכה, ואבל רשעים ענין קללה, כדאמרו (נדרים ח:): מין גיהנם לעוה"ב, אבל ס' מוציא תמה מנרמיקא, לדיקים מתרפאין בה, ורשעים נידונין בה; וזה **ראה אנכי נותן לפניכם** השמש שנקרא **היום**, ויש בה **ברכה וקללה**, כי השמש יהיה **ברכה** ויהיו מתרפאין בה **אם תשמעו אל מצותי**, ולהיפוך **והקללה אם לא תשמעו** (קדושת יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה

בשנת תרכ"ח שררה מחלת החולי רע בכמה גלילות, ובא שליח מיוחד מעיר קרעמנטשוג אל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע עם פדיון, לבקש רחמים על נפשם ועל זרעם. השליח הגיע לשבות שבתו בטשערנאביל ושבת פרשת ראה היתה, ובליל שבת קודש בעת עריכת השלחן אשר לפני ה' פתח הצדיק ואמר בזה הלשון: האור החיים הקדוש אומר כי משה רבינו ע"ה אמר לבני ישראל ראה אנכי הביטו והסתכלו עלי, וינתן לכם ברכה, אני איני יכול לומר כן, אבל אני אומר והקללה אם לא כשאתה רבונו של עולם לא תתן להם קללה אזי אני ערב לך שישמעו אל מצות ה'. והוסיף לומר בלשון קדשו: עכשיו שכבר כן נתת חלילה קללה מה יצא מזה, הנה זה עתה היו תשעת הימים ובעצמי כתבתי להם שיאכלו בשר ובתשעה באב כתבתי לכל היהודים שלא יצומו הרי שטוב יותר רבוש"ע 'והקללה אם לא' ותראה אז כי 'ישמעו אל מצות ה'", השי"ת ישמור לנו ולכל ישראל ובפרט לעיר קרעמנטשוג מן החולאת ומכל פגע רע ונזכה לגאולה שלימה ולביאת משיחנו במהרה בימינו כן יהי רצון אמן סלה.

ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה

פ"א באו לפני הרה"ק מטשערקאס זי"ע וסיפרו לו שהתפשט מגיפה בעיר אחת הסמוכה לקיוב, והרבה מאחב"י ניגפים, והפצירו בו לעורר רחמי שמים, מיד קם ונסע לשם ואמר שיתאספו כל הקהל ברחוב העיר, אנשים נשים וטף, וישא מדברותיו לפניהם בהתעוררות גדולה, ולבסוף פרש כפיו אל העדה וקרא בפסוק מפ' ראה, ואמר בזה"ל: "ראה אנכי" ראו אותי, הסתכלו בקלסתר פנים שלי, "אנכי נותן לפניכם היום ברכה", כי ברך אברכם שכל הרואה אותי היום הוא מובטח לו שישלים שנתו, ותיכף נמתקו הדינים מעל יהודי המקום והמגיפה נעצרה.

גם לרבות את אבותיהם.

הרה"ק רבי יהושע מאוסטראווי זי"ע [בנו של הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע] שבת פעם בשבת פר' ראה אצל הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, בליל שב"ק בעת עריכת שולחנו הטהור פתח השר שלום זי"ע באמירת התורה על הפסוק (יב, לא) כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלוהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיכם ישרפו באש לאלוהיהם, ופרש"י גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם א"ר עקיבא אני ראיתי עובד כוכבים שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו, והקשה למה צריכין לעדותו של רבי עקיבא, הלא מפורש הוא בפסוק גם את בניהם וגו' ישרפו באש, ותירץ אלא מאי דרבי עקיבא רצה לומר אני ראיתי זאת בעצמי עכדה"ק, אחר עריכת השולחן כשהלכו לבית האכסניא אמר אחד מאנשי הרה"ק רבי יהושע מאוסטראווי שבאו עמו לשבות בבעלא, הייתי נותן משקה אם אחד יפרש לי כוונת התורה שאמר הרה"ק מבעלזא נענה לו רבו הרה"ק מאוסטראווי, עשה כדברך ולך הבא יין ואני אומר לך. כשהביא המשקה אמר לו הרה"ק דע לך שכל החידוש של הרה"ק מבעלזא היה שגם הוא ראה עתה כזאת שבן הרג את אביו, ומזה יצמח טובה וישועה לאיזה איש ישראל פירש ולא הוסיף, למחרת השבת הגיע אדם אחד עם בשורה טובה אל הרה"ק מבעלזא שזכה בדבר המשפט הקשה שהיה לו עם אדון אחד, אשר הזכיר לפניו מספר שבועות קודם, וניצל מסכנה גדולה וסיפר היהודי לפני הנוכחים שם בבית הרה"ק מבעלזא עובדא היכי הוי, כי שני הצדדים העמידו סנגורים אב ובן היינו האדון העמיד לצידו את האב ואני לקחתי לצידי את הבן, במשך המשפט הייתי בסכנה גדולה אולם בטחתי בברכתו הקדושה של רבינו, ומן השמים יעזרונו וכאשר יגזור כן יקום, והנה ראו זה פלא בליל שבת זו קם הבן על אביו עו"ד של האדון והרגו נפש וכיון שכן הודיעוני על ביטול המשפט, עתה ראו כולם בצדקת פירושו של הרה"ק מאוסטראווי בדברי הרה"ק מבעלזא בעת עריכת השולחן שפעל בדבריו הקדושים ישועה לאותו יהודי.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו. פירש הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאריץ זי"ע (בעמ"ח סה"ק ברית כהונת עולם) בדרך הלצה: על שאנו אומרים בראש השנה, היום הרת עולם אם כבנים ובו', ונמצא אנו מסופקים בזה אם כבנים ובו', ובנוהג שבעולם אם אדם מסופק בדבר הוא מתחכך עצמו ומתגודד על זה, ע"ד (איוב ב,ח) ויקח לו חרס להתגרד עצמו. וזהו פירש הפסוק 'בנים אתם' **בוודאי**, 'ולא תתגודדו' **להיות מסופקים בדבר.** **שפתי צדיקים**

ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו. י"ל **בדרך צחות,** דהנה למניעת מתן צדקה משתמשים לפעמים בשקר באמרם שנותנים לקרובים עניים, וזה שאמר 'ורעה עינך' מליתן צדקה, אזי טוענים 'באחיך האביון' שיש לך קרוב ואח עני, ובאמת 'ולא תתן לו' גם לו אינך נותן. **שארית מנחם**

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. כבר הקשו המפרשים הלא כשהקב"ה מעכב שכרן של מצוות ונותנן בעוה"ב, עובר הוא על לא תלין ותרצו דכיון שניתנה תורה ע"י שליח הוא משה רבינו ע"ה ובאופן זה אין עוברים על לאו דלא תלין ולפי"ז אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, ולא ע"י שליח והשכר על אלו מגיע בעוה"ז, וזה שנאמר ראה אנכי השכר עבור קיום מצוות אנכי נותן לפניכם היום בעוה"ז ברכה", וקללה, ר"ת ו'הקרן ק'יימת ל'ו ל'עולם ה'בא.

(אוהב שלום)

☆

כי יהיה בך אביון וכו' לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון, כי פתוח תפתח את ידך וכו'. ונל"פ הפסוק עפי"מ דאי במדרש (קהלת רבה פ"ה פי"ד) אמר רבי מאיר בשעה שבא אדם לעולם ידיו הן קפוצות, כלומר כל העולם כולו שלי הוא ואני נוחלו, וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר לא נחלתי מן העולם הזה כלום ריקם באתי וריקם יצאתי, וז"ש ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון, שלא תחזיק הכל בידך מבלי לתת לזולתך, כי זכור תזכור שיגיע עת כי פתוח תפתח את ידך, ותהיינה ידיך פשוטות ולא תיטול מן העולם הזה כלום, רק פועל צדקות אם תיהיה זאת ילווך לבית עולמך.

(יד יוסף)

☆

נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו. וי"ל דהנה הנותן צדקה הרי רצונו וחפצו לקיים המצוה בשלימות, ליתן להעני די מחסורו אשר יחסר לו, אולם כמה יש בכוחו של בן אדם ליתן, וכמה שנתן להעני עדיין לא נתן שיעור מספיק כדי צרכי הוצאות העני, ועל זה כואב לבו של הנותן שלא נתן די הצורך ורוצה ליתן לו יותר, אבן יש עצה לזה ליתן להעני גם זכות המצוה עצמה ושכרה, ובזה כבר נתן לו מתנה מרובה, שהרי אין קץ לשכרה של המצוה, וזשה"כ נתן תתן לו – שתתן לו גם את ה"נתון", היינו מצות הנתינה בעצמה, וממילא ולא ירע לבבך בתתך לו – שלא יכאב לבך על מה שלא נתת לו יותר, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך וא"כ כבר נתת לו ברכה מרובה דהיינו מלבד ממונך גם שכר המצוה שמגיע לך על הנתינה.

(בשם הגה"ק מצאנז זי"ע)

☆

כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ידך. ונל"פ דלכאורה מה יעשה האביון שאין ביכולתו לקיים את מצות הצדקה אך י"ל דהנה אמרו חז"ל (בבא בתרא ט:) גדול המעשה יותר מן העושה ומשום כך איש שאין לו ממון מוטלת עליו חובה לעורר אחרים ולדבר על ליבם שיפתחו את ידם לתת צדקה, וז"ש הכתוב "נתון תתן לו" אולם הלא יודעים אנו "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" ואיך יקיים הוא מצות צדקה, לכן מסיים הכתוב "על כן אנכי מצוך "לאמר" (גם לאחרים) פתוח תפתח את ידך, דהיינו שתהי' מעשה אחרים לצדקה, ובזה תקיים מצות צדקה בהידור כי גדול המעשה יותר מן העושה, ובזה יובן ג"כ מה שדרשו חז"ל (פסיקתא רבתי עה"פ עשר תעשר) כבד את ה' מהונך אל תיקרי מהונך אלא גם מגרונך, דקאי על מצות צדקה, כי אפילו מי שאינו יכול לכבד את ה' מהונו כי אביון הוא, מ"מ יכבד את ה' מגרונו לאחרים שיתנו.

(כתב סופר)

דורש טוב

לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מכור לנכרי, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך. וקשה דמשמע מלישנא דקרא דלכן יתננה לגר ולנכרי כי עם קדוש אתה, ומה נתינת טעם היא זו. (דהגם כי הוא מוסב על רישא דקרא 'לא תאכלו כל נבילה', אמנם א"כ הול"ל לא תאכלו כל נבילה כי עם קדוש אתה, ואח"כ לגר ולנכרי תתננה)

וי"ל דהנה איתא בגמרא מס' עבודה זרה (דף כ') דבנבילה מקדמינן נתינה לגר למכירה לנכרי, [ו'גר' היינו גר תושב שקיבל ע"ע שלא לעבוד ע"ז, ו'נכרי' היינו עכו"ם] והקשו התוס' וכי אם יש לאדם חפץ למכור יתננו לגר בחינם במקום למכרו לנכרי בכסף מלא. ותירצו **דנבילה אינו שוה לישראל אלא דבר מועט**, אבל הקשה ע"ז בשו"ת נודע ביהודה **הא מדאורייתא מותר לבטל איסור לכתחילה וא"כ שוה הרבה.**

אך י"ל דאע"ג דמותר לבטל, מ"מ ישראל קדושים הם ומקדשים עצמם במותר להם, ואין מבטלין איסורין, וסברא כזו מצינו בחידושי הרשב"א (חולין צ"ח) שכתב דאפי' שהוא מותר מה"ת **מ"מ גנאי הוא לבטל איסור לכתחלה** ע"ש.

וממילא כיון שאין דרך ישראל לבטל איסור שפיר אינו שוה אלא דבר מועט, וז"ש **'לגר אשר בשעריך תתננה – או מכור לנכרי'**, להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי, וא"ת כקושיית התוס' ואמאי יתן לגר בחינם במקום למכרו לנכרי, ואת"ל דזה הוא מחמת דנבילה אינו שוה אלא דבר מעט, הלא קשה קושיית הנוב"י דהלא מותר לבטל וא"כ שוה הרבה, לזה אמר הכתוב כנותן טעם **"כי עם קדוש אתה לה' אלקיך"** וגנאי הוא לך לבטל איסורין ודו"ק.

ילקוט הגרשוני,
בשם הגה"ק רבי הלל קאלאמייער זללה"ה

ביאור הכתוב 'מעשרתיכם ותרומת ידכם'

וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: (פרק יב פסוק ו)

מעשרתיכם. מעשר בהמה ומעשר שני למכול לפנים מן המחיצה. ואת תרומת ידכם, אלו הבכורים שנאמר בהם (להלן כו ז) ולקח הכהן הטנא מיד לפני רש"י מדברי רבותינו (ספרי יב)[א].

ועל דרך הפשט, יזכיר הכתוב העולות והזבחים שחייב להוכלם שם במחיצה לפני ה', והזכיר גם כן שיביא שם המעשר והתרומה, שיהו שותפ לכהנים וללוים משלהן המקדש, ויקחו גם הם עמכם ועם בתיכם[ב]. וכו'. וטעם "תרומת ידכם", מפני שהתרומה לא נתנה בה התורה שיעור, לפי כל היא כפעל תריס ידו[ג] וכו'.

ומני סובר בפשוטו של מקרא זה, כי "תרומת ידכם" מה שיריס יוצ לה' מכספו ומזהבו לעשות ממנו קרבן עולה לו זבח. והזכיר בקרבן שלמים מיניס ה'נדריס' לפי הם הרי עלי קרבן שור לו כפל לו עז. ו'הנדבה' לפי יפמר בשור ושה הרי זה עולה ומביא ממנה למקדש. וה'תרומה' לפי יריס מכל לפי לו כפף לו זהב, לו שהביא בהמתו חולין לעזרה ויפמר לכהנים הרי זו מידי לפם[ד].

מצוה זו כבר נאמרה בפרשת אמור הטעם שנאמרה עוה"פ כאן

בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת: (פרק יד פסוק א)

בנים אתם לה' אלקיכם. גם זו מלוה מבוארת שפמר בתורת כהנים, לפ יקרחו קרחה ברפסם ובשרם לפ יקרעו שרטת. ועתה יבפר, כי לפ בעבור מעלת הכהנים בלבד, שהזכיר שם שהם קדושים לאלקיהם, לוה בהם זה. לפי כל העדה כלם קדושים. לפ כן השמיעו גם לפם במלוה הזפת כמותם[ה].

בשר תאוה הותר רק לאחר שכבשו וחלקו את הארץ

כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹקיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָשָׂר כִּי תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹּאכַל בָּשָׂר: (שם פסוק כ)

כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך. מין טעם הרפבה זפת כלומה שיפמר (להלן יט ח ט) ולפ ירפיב ה' לקיך פת גבולך ויספת לך

מעשה חש"ב

א רש"י מפרש 'מעשרותיכם', היינו מעשר בהמה ומעשר שני. 'תרומת ידכם', אלו הבכורים. דאין לפרשם כפשוטם שקאי על תרומות ומעשרות, שהרי תרומות ומעשרות אין צריך לאכלם דווקא בירושלים. אבל מעשר בהמה צריך להקריבה ע"ג המזבח. מעשר שני צריך לאכול לפנים החומה. וכן הבכורים צריכים להביאם לירושלים.

ב רבינו מבאר על דרך הפשט כוונת הכתוב 'מעשרתיכם ואת תרומת ידכם', על 'כל' התרומות והמעשרות, שיש להביאם לירושלים, אף שאינם חובת אכילה בירושלים דווקא, והטעם כדי שיתנו אותם לכהנים וללוים משרתי השם.

ג כוונת רבינו לבאר, דבשלמא לשיטת רש"י ד'תרומת ידכם', היינו בכורים, א"ש הלשון תרומת 'ידכם', דבבכורים כתיב ולקח הכהן הטנא 'מידך', אבל לפירוש רבינו דכוונת הכתוב על כל התרומות, קשה למה כתיב תרומת 'ידכם', ולא תרומות סתם. לכן מפרש מכיון שתרומה לא נתנה בה שיעור, והרי כל אחד מפריש כפי אשר תרום ידו, ולכן נקרא תרומת 'ידכם'.

ד חידוש גדול קמ"ל כאן, דיכול אדם להביא בהמה חולין בעזרה, בלא שיקדישו לשם קרבן מסויים, והכהנים יחליטו בעצמם איזה קרבן להקריבו. כמו שמצאנו כשאדם מקדיש 'דמים' לבדק הבית, כדי שיוכלו לתקן מה שצריכים לתקן, ואינו אומר על מה ישתמשו בדמים שלו, ה"נ בקדושת 'הגוף', דהיינו שיכול להביא בהמה ע"ד שהכהנים יחליטו איזה קרבן להקריבו.

ה כתב רבינו שמצוה זו מבואר כבר בפרשת אמור, ולמה נכתבה עוה"פ כאן, אלא בא לומר דלא רק לכהנים שייך מצוה זו, אלא לכל ישראל. ואפשר לומר דרבינו לשיטתו למש"כ בהקדמה לחומש דברים **"לא יזכיר בו דבר בתורת כהנים. לא במעשה הקרבנות, ולא בטהרת כהנים ובמעשיהם, שכבר ביאר אותם להם, והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה".**

ולכן הוכרח רבינו לפרש שמש"כ כאן עוד הפעם. הוא לומר שגם בישראל שייך מצוה זו. שהרי בשביל לצוות לכהנים לא הוצרך לומר עוד הפעם. שהרי כהנים זריזים הם, ולא יצטרכו אזהרה אחר אזהרה.

מת מרגלים, והם שבעה הגויים שיזכיר בכל מקום, ומז נגביל שבע ערים, וכן עשה יהושע (יהושע כ) ומה"כ אומר, כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך, וזה ירמוז לעשרה עממין שנתנו לאברהם. אבל כאן אומר "כאשר דבר לך", והם הגויס האלה אשר ה' אלקיך נותן לך את מרגלים, כי מיל לאחר שכבשו וחלקו הותר להם בשר תאוה[1].

מהלוקת רש"י ורבינו בביאור הכתוב 'וביום השביעי עצרת לה' אלקיך'

שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה:

(דברים פרק טז פסוק ח)

... והוסיף 'וביום השביעי עצרת'. וטעמו שאת ימים תאכל מצות והשביעי עול עליהם עלמת. והטעם, שיהיו עול נעלמים לפניו לאכול המצות. ובעבור שאמר 'עלמת' היה, ויהיה במשמע להיות נעלר על אכילת מצות בלבד כימים אשר לפניו, הולרך להזהיר שלא תעשה מלאכה וכו'[2].

מעשה חש"ב

1 דעת רבינו שלא הותר בשר תאוה 'מיד' כשנכנסו לארץ ישראל, רק אחר ארבעה עשרה שנה שכבשו וחלקו הותר להם בשר תאוה.

ואפ"ל טעם הדבר שרבינו לשיטתו לקמן שמבאר הכתוב הנותן טעם שהתירו בשר תאוה 'כי ירחק ממך המקום' ולא יוכלו לבוא ולעשות שלמים כל יום. שאין הכוונה שבשר תאוה יהיה מותר רק כשהמקום יהיה רחוק, דא"כ תושבי ירושלים יהיו אסורים בבשר תאוה. רק כוונת הכתוב הוא על הזמן שהקב"ה ירחיב את גבולכם, ולא ישבו כולם סביב המשכן כמו שהיה במדבר, אז יהא מותר בשר חולין.

א"כ אפשר לומר דמכיון שאותן ארבעה עשרה שנה של כיבוש וחילוק היה מותר הבמות, א"כ לא שייך טעם ההיתר 'כי ירחק ממך המקום', הרי כל אחד היה יכול לבנות במה ולהקריב עליה קרבנות. רק אחרי ארבעה עשרה שנה של כיבוש וחילוק שאז בנו משכן שילה, ונאסרו הבמות, לכן על אותה זמן הותר בשר תאוה ודו"ק.

2 רש"י מפרש (באופן א) 'וביום השביעי עצרת וגו'', היינו עצירת מלאכה. אמנם רבינו מפרש כוונת הכתוב 'ששת ימים תאכל מצות, וביום השביעי עצרת', שגם ביום השביעי עדיין נעצרים לפניו באכילת מצות.

ואפשר לומר דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו, בהקדם דברי החת"ס (שם) המבאר דברי רבינו מאי טעמא נעשה שביעי של פסח טפל לענין אכילת מצה להששה ימים, ומהיכי תיתי לחלק ביניהם. ותירץ שיש ב' טעמים לאכילת מצה. א שהרי הוא לחם עוני, ומזכיר העינוי שבמצרים. ב. מטעם חפזון כי גורשו ולא הספיק בצקם להחמיץ. והנה בכל ששת הימים המה נמשכו אחר תחילת הגירושין שגורשו ממצרים, משא"כ יום השביעי נהפוך הוא שהמצרים רדפו אחריהם ורצו להחזירם למצרים, ונתבטל טעם החפזון. ומ"מ יש זכר לעוני ועינוי. ויען כי שביתה ממלאכה היא זכר לחירות מעבדות במצרים, ומצה בשביעי היא רק זכר לעבודה ולא לחירות, ע"כ הוה כתרתי דסתרי אהדדי, ע"כ אמר עצרת למצה, ואפ"ה לא תעשה מלאכה, עד כאן תוכן דברי החתם סופר.

העולה מן האימורין בביאור דעת רבינו, דששת ימי פסח המצה מרמז על חירות, כי גרשו ממצרים ולא הספיקו בציקם להחמיץ. ואפשר לומר דרבינו לשיטתו למש"כ לבאר הכתוב (שמות יד ה) 'ויגד למלך מצרים כי ברח העם', מה היה הסימן שברח העם, וכן מה הטעם שכתוב שם (שם פסוק ח) 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה' וז"ל "שעשו להם דגל ונס להתנוסס, ויצאים בשמחה ובשירים בתף ובכנור כדמות הנגאלים מעבדות, לא כעבדים העתידים לשוב לעבדותם, וכל זה הגד לו". הרי לנו לפי רבינו שהסימן שיצאו לחירות, ולא ע"מ להחזיר משום שעשו להם דגל, ויצאו בשמחה בשירים בתוף וכנור, וסימן זה היה כל הששת ימים, בין בימים שהלכו והתקדמו לים סוף, ובין בזמן שנאמר להם 'וישבו יחנו על פי החירות', דאע"פ שאז חזרו וישבו על פי החירות, דלא עצם ההליכה היה הסימן של חירות, אלא השמחה השירים בתוף וכנור. ובזה א"ש שהששת ימים מרמז על ענין החירות.

אמנם לפירש רש"י (שם) מהיכן ידע פרעה כי ברח העם, כי שלח עמהם אקטורין, וכיון שהגיעו עד שלשת ימים שקבע לילך ולשוב וראו שאינם חוזרים למצרים, חזרו והגידו לפרעה.

נמצא לפי רש"י עצם הליכה של שלשה ימים זה היה הסימן שיוצאים לחירות, ולא אופן ההליכה שהלכו בשמחה וכדומה. וא"כ בשלמא בשלשה ימים שהלכו, שפיר יש רמז לחירות, אבל בזמן שנאמר להם 'וישבו ויחנו על פי החירות', לא היה שום פעולה של חירות. נמצא לפירוש רש"י זה שאוכלים מצות בחלק השני של הי"ט אינו משום חירות אלא משום זכר לעבדות.

ולפי האמור נמצא שרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו. רש"י לשיטתו דחלק שני של הפסח אכילת מצה הוא זכר לעבדות, לכן לא הוצרך הכתוב לומר שגם שביעי של פסח צריך לאכול מצות, לכן מפרש 'עצרת לה' אלקיך', שהיינו עצירת מלאכה. אמנם רבינו לשיטתו שכל יו"ט פסח טעם אכילת מצה הוא משום זכר לחירות, ובשביעי של פסח שלא שייך טעם זה היה סברא לומר שליכא חיוב אכילת מצה, לכן הוצרך הכתוב לומר עצרת לה' אלקיך', שיהיה נעצרים לפניו באכילת המצה.

מצות הכנסת אורחים וביאורו (ב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשבוע העל"ט פ' עקב מצינו בתוה"ק הפסוק (דברים יא, כב) **כִּי אִם שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְדָבְקָה בוֹ, וברש"י הק' פירוש: "הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים". והוא יסוד המצוה של והלכת בדרכיו. וכעת נמשיך לבאר המצוה של הכנסת אורחים הנחשבת נמי בכלל גמילות חסדים כמבואר ברש"י במס' שבת** (קכז:) **דהכנסת אורחים היא בכלל גמילת חסדים, עי"ש.**

והנה בספר 'אבן ישראל' [להגה"ק ר' ישראל סאלאנטער ז"ל] (דרוש ג') כתב ביאור נפלא על ענין הכנסת אורחים, וזלש"ק: "אבל הענין הוא, דהנה ביארתי טעם נכון מפני מה נאמר אצל המלאכים שבאו אל אברהם אבינו ע"ה אצל צווי ה'לחם' מהרי שלש סאים קמח וגו', ואצל ה'בשר' כתיב ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער' וגו' ולא צוהו שימהר לעשות כמו גבי הלחם רק הוא מיהר בעצמו. דהנה יש ב' מיני מצוות בהאכלת הרעבים, האחד לעני אפילו בן עירו אם אין לו משלו מצוה להאכילו ולהשקהו וזו בכלל צדקה ואינו אלא לעניים, **והשני היא אף לעשיר גדול שיש לו הרבה משלו אם הוא עובר אורח וגר בארץ נכריה מצוה גדולה להכניסו אל ביתו ולהאכילו ולהשקהו כפי יכולתו, וזו נקראת הכנסת אורחים שגדולה יותר מקבלת פני השכינה,** והמכניס אורח עני לתוך ביתו קיים ב' מצוות, צדקה וגמילות חסדים ביחד, ואף אם הבעל הבית לא ידע מזה אם הוא עשיר או עני מ"מ פשיטא דלא גרע מנפל לו סלע מן הכיס ומצאו עני והתפרנס ממנו, דקיי"ל שיש לו חלק לעוה"ב על זה אף שלא נתכוין כלל למצוה, כ"ש הכא דנתכוין עכ"פ למצוה אחת.

אך אף שהכנסת אורחים היא בין לעניים בין לעשירים אעפ"כ אינו שוה הנהגת הבעל הבית עמהם, שלעני צריך הבעה"ב למהר כל מה דאפשר ליתן לו לאכול מיד בלי איחור והכנה כלל, אולי לא אכל מכמה ימים ונמצא הורג את הנפש, וכמעשה דנחום איש גמזו בתענית פ"ג (דף כא) וכדאיתא באבות דרבי נתן, ומכאן מוסר גדול לבעה"ב שיש לו עני על השלחן לבלי להשהות מלילך לאכול אולי לא אכל מכמה ימים ויש בזה חשש סכנה, ועכ"פ הוא רעב ויש לו צערא דגופא כי לא אכל ממתקים מקודם ונמצא שופך דמים, משא"כ לאורח עשיר אין זה כבודו למהר ליתן לו לאכול מיד מפני שזה כאילו מחזיקו לעני ורעב, ונאות לו לעשות הכנות רבות ולטבוח טבח והכן כפי כבודו הראוי לו בכלים נאים ומעדנים משובחים, הכל לפי חשיבות האורח תגדל יותר הכנות המשתה ואיחור הזמן.

והנה אם נזדמן לנו אורח שאין אנו מכירים אותו אם הוא עני או עשיר איך נעשה וכיצד נתנהג עמו, נמהר להאכילו אולי הוא עשיר ואין זה כבודו, נעשה הכנה רבה אולי הוא עני ונמצא מת ברעב, העצה היעוצה לזה הוא כך: הנה אם לא נמהר להאכילו יש חשש סכנת נפשות בדבר, משא"כ להיפך אין כאן כי אם העדר כבוד, לכן יש לנו לחוש תחילה לסכנה וש"ד ותיכף בבואו אצלו יתן לו מיד דבר מה לאכול מאכל אחד לסעוד הלב לגרש הרעבון אם הוא רעב, ואחר אשר יצא מכלל סכנה אז יש לעשות הכנה במעדנים ואיחור זמן גדול לסעודה כראוי לאיש נכבד אולי הוא אדם גדול מחורי ארץ, לכן אברהם אבינו ע"ה שלא ידע את האנשים הבאים אליו מי המה, עניים או עשירים, ע"כ אצל הלחם צוה למהר ואמר מהיר שלש סאים וגו' אולי הם רעבים, אבל אח"כ לעשות יתרון המאכלים לא כתיב רק ואל הבקר רץ אברהם לעשות מצוה בזריזות, אבל להנער המתקן לא צוה למהר כי אז נאה יותר הכנה לסעודה חשובה אולי הם נכבדים ועשירים, נמצא באורח עני אנו מקיימים שניהם צדקה והכנסת אורחים ביחד, כי אף אחרי אשר האכילו די שבעו ואין כאן עוד מצות צדקה יש כאן מצות הכנסת אורחים ביתר המאכלים שעושה לכבודו, ואף באכילה ראשונה משותף ג"כ מצות הכנסת אורחים", עי"ש.

ומש"כ דלעני יש למהר להאכילו, עי' בשו"ת 'דבר אברהם' ח"ב (סי' ב' בהג"ה) וז"ל: "והנה להזכיר בזה מה ששמעתי הערה הפלאה בשם הרהגה"צ מוהר"ר ישראל מאיר מראדין שליט"א דהמארח עני לסעודת שבת מיד בבואו מביכהנ"ס צריך למהר לסעוד דהא קיימי עניים ולאלתר עבר בבל תאחר, והוא הערה יפה לכאורה, אלא לפי שאין העולם נזהר בזה כ"כ מהדרנא בתר זכותא דאינה נכונה, משום דאומדנא דמוכח הוא דהמארח עני לסעודת שבת דעתו הוא שבשעה שיאכל הוא יאכל גם העני עמו, והוי כקבע זמן לצדקה בשעה שיאכל הוא, וא"כ כ"ז שהוא עצמו אינו אוכל עדיין לא הגיע זמן הצדקה ואין מקום לעבור בבל תאחר", עי"ש.

ובפי העולם מסופר דכן נהג החפץ חיים ז"ל הלכה למעשה, שבשעה שהיסבו עמו אורחים בליל שב"ק נזדרז מיד בבואו לביתו לקדש על היין, וכשנשאל על כך שלא אמר שלום עליכם כנהוג, היתה תשובתו בבת צחוק על שפתיו כי בעוד שהאורחים הם רעבים, ומן הסתם לא טעמו בערב שבת מאומה, הרי המלאכים שאינם זקוקים לאכילה ושתיה יכולים להמתין עד לאחר הסעודה, ולפיכך ממהר הוא לקדש בכדי להשקיט רעבון האורחים.

ועי' ב'משנה ברורה' (סי' רע"א סק"א) שפסק כן להלכה, דאם יש לו אורחים ובפרט אורח עני אינו רשאי לאחר את הקידוש והאכילה אם אינו רעב, דכיון דהם מוטלים עליו לא יוכל לעכבם בשביל שהוא רוצה לקיים מצוה מן המובחר, עי"ש.

ובאמת מצות הכנסת אורחים הוא מן הדברים שאין להם שיעור, אבל בס' 'פלא יועץ' [ערך הכנסת אורחים] מבואר דזהו דוקא חלק המצוה שבגופו, אבל בממונו יש לו שיעור, ואדרבה אם ירבה בזה בודאי יכבד עליו האורח לעול, וגם האורח ירגיש זה ולא יהי' נוחה עליו, עי"ש.

ובספר 'אהבת שלום' (פ' וירא) כתב כזה בענין מצות הכנסת אורחים של אברהם ושרה עם המלאכים, וזל"ק: "הוא אמר קמח והיא אמרה סלת מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש וכבר צווחו קמאי בזה, וי"ל ע"פ פשוט דהנה בנוהג שבעולם כשאדם מזמין אורח ומרבה בשבילו בפעם ראשונה שעדיין חביב האורח וחשוב בעיני בעה"ב למאוד, אזי ברבות הזמן נופל חשיבות האורח ומתרשלים ידי בעה"ב מחמת שצריך להרבות בשבילו, ובפרט שאם האורח מרגיש בזה שבעה"ב מרבה בשבילו אזי הוא מתבייש מאוד, והכנסת אורחים כזו אינה באפשר שתהא תמידית, וע"כ אין לך עין צרה גדולה מזו במה שלקחה הסולת בשבילם, כי לא יופלו להיות שם זמן ארוך", עי"ש.

ומרן החתם סופר ז"ל בספרו 'תורת משה' (פ' וירא) פירש מאמר חז"ל הנ"ל, הוא אמר קמח והיא אמרה סלת מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש, באופן כעין זה, וזל"ק: וי"פ כי רק דרך הנשים להרבות בהוצאות, ועי"ז אין ביכולת אדם להרבות אורחים בתוך ביתו, משא"כ איש בעל צדקה הוא חכם בראשו שלא לפזר הרבה", עי"ש.

וב'לקוטי חבר בן חיים' (ח"ו ל"ז) מביא ביאור מרבו הגדול מרן החת"ס ז"ל, וזל"ק: "פי' מרן זצוק"ל, כי הבעל מכניס אורח יאמר לאשתו אורח יזון בצהרים אתנו ולא תוציא עלי הוצאות, מפתינו יאכל וכל א' מאתנו יצמצם מעט שיהא די לו, ובבית אברהם הי' המאכל קמח ואמר אברהם לשרה כי גם לאורחים די בקמח, ואמנם האשה תירא כי עד"ז יביא הבעה"ב בכל צהרים אורח לביתו ותאמר אל אברהם לא כן אבי, לנו די בקמח אבל לאורחים סלת דוקא, והיינו משום שעיני' צרה ע"י הוצאה מרובה לא יכניס הבעה"ב אורחים יום ביומו", עי"ש.

ומדי דברו בו, מענין לענין באותו ענין, נעתיק עוד מדברי מרן החת"ס ז"ל בספרו 'חתם סופר' עה"ת (ה"כ, פ' וירא) מה שביאור מאמר חכז"ל זה באופן פלא, וזלש"ק: "ולולי דמסתפינא לפגוע בכבוד אמנו שרה, גם כי הרשונו חז"ל באמרם אשה עיניי' צרה באורחים, ואחז"ל (יבמות סג.) דביתהו דרב כי אמר בשלי לי קטנית בשלה לו טלופחי, וה"נ בשעה שעיניי' צרה באורחים היא כואסתו, כשהוא אומר קמח היא עושה סולת וכן בהיפוך... ע"כ התחכם אאע"ה ואמר קמח כדי שתקח היא סלת, וזהו קמח סלת פי' שאמר קמח וכוונתו הי' על סלת", עי"ש.

ובספר 'יוסף אומץ' (ח"ב הל' הכנס"א) כתב, וזל"ק: "לשון הכנסת אורחים נראה לי שאין משמעותו שאל יגרש מביתו האורח שבא אליו, כי זה הוא יותר גרוע ממעשה קמצא ובר קמצא שעל ידי מעשה ההוא נחרב הבית, ולכן אי אפשר לומר שבהכנסת אורחים באופן זה יהיה שכרו גדול יותר מקבלת פני שכינה ושאר המעלות הנאמרים בהכנסת אורחים, אלא ביאורו הוא על מי שמכניס אורח לביתו מרחוב העיר כשהוא הולך ותועה בה שלא ידע מי יאספהו לביתו", עי"ש.

והחפץ חיים ז"ל כתב בספרו 'אהבת חסד' (פ"ג) וז"ל: "כתבו הספה"ק כשיבואו אורחים לביתו של אדם, יקבלם בסבר פנים יפות, וישים מיד לפניהם לאכול, כי אולי העני רעב ומתבייש לשאול, ויתן להם בפנים צהובות ולא בפנים זועפות, ואף אם יש בלבו דבר דאגה יכסנה בפניהם, ויראה את עצמו להם שהוא עשיר, ואפילו הוא עני וינחמם בדברים, ובזה יהי' להם למשיב נפש, ואל יספר לפניהם תלאותיו, כי ישבר את רוחם בחשבם שבשבילם אומרו, וכמעט שמאבד שכרו עבור זה, ובשעת אוכל יראה עצמו כמצטער, על שאינו יכול להשיג ליתן יותר" וכו', עי"ש.

ועי' בתיקוני זהר (תיקון ו') דשכר בעוה"ב הוא כפי שמקבל אורחיו בעוה"ז, עי"ש.

המשך המאמר בגליון הבא בעז"ה

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל פינא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד שמואל בנימין | ביהמ"ד בית עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוד | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד רבבי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת יו"ט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם נאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד לידענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ימי הרחמים והרצון תשפ"ד לפ"ק

מודעה חשובה

לקראת ימי הרחמים והסליחות הבעל"ט

היות שהציבור הולך וגדל בליעה"ר, ורבים אומרים מי יראינו טוב ליכנס אל הקודש פנימה להתברך מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בימי הרחמים והסליחות, ועי"ז צריכים להמתין בעיכוב זמן הרבה.

• ע"כ הוספנו "סדר חדש" שיתקיים בעז"ה בכל יום •

שורה מיוחדת

משעה 5:30 עד 7:00 בערב

אשר בה יבואו בפתקא ובפדיון בשורה זה אחר זה, אבות ובנים בלבד בלי הב"ב

ויעברו רק לקבל ברכת הקודש ולכוח"ט

(בלי שאלות והזכרות מיוחדות)

שאר הציבור הרוצים ליכנס באופן פרטי

הם וביתם, לעצה ותושיה, חברי אהבת קדומים, אנשים מכובדים וכדומה

• יכנסו משעה 8:00 עד 10:30 •

• הסדר חדש יתחיל בעז"ה •

מיום א' שופטים הבעל"ט

סדר ימי הכניסה יתפרסמו במודעה נפרדת

הרחמן הוא יכתבנו בספרן של צדיקים
לשנה טובה ומבורכת אכי"ר.

בברכת כוח"ט
הנהלת הקהלה

נב. החכם עיניו בראשו להזדרז לבוא בהתחלת ימי אלול עוד קודם ימי הסליחות, בכדי שלא להתעכב ולהפריע בשעות המאוחרת בימי הסליחות.

◆ פרק ו' - משנה ב' ◆

בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

יסודם דברי קדשו של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) בביאור משנתינו בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, דלכאורה קשה ממה נפשך, אם אי אפשר שישמע אדם הכרוז הזה, למה יוצא בת קול כלל, ואם אפשר שישמע, מה טעם נאמת לא נשמע, ובילקוט כי מה שמגיע לאדם הרהורי תשובה במחשבה בכל יום הוא מן הכרוז ההוא, עכלה"ק.

ולענ"ד נראה להוסיף בביאור הענין, דלכאורה יש להבין מה תועלת יש בזה שהבת קול יוצאת בכל יום, הלא כבר יצאה גם תמול גם שלשום ולא עשתה הפעולה הנרצה, שרוב בני אדם לא נתעוררו עדיין לתשובה שלימה, ומהיכי תיתי שישמעו אליה היום הזה.

ומנם י"ל על פי מה שביארו (מכות ג.) בעדים זוממין, משלשין בממון ואין משלשין במכות, פי' העידו עליו שחייב לחבירו מנה, ונמצאו זוממין, זה נותן ממשים וזה נותן ממשים, מאי טעמא, דהני זוזי והני זוזי ומצטרפי, אבל אם העידו שהוא חייב מלקות ארבעים, ונמצאו זוממין, כל אחד ואחד לוקה ארבעים. וכתב בספר בית הלוי (סו"פ בשלח) בהסבר הדבר לאין משלשין במכות, דביון שהם רצו למייסרו בשקר ל"ט מלקות, לא מהני מה שילקו זה אחרי מן ל"ט וזה אחרי, דבשני מלקים אינו מגיע להיסורים כפי אשר הם ניחיל, כי ההכאה השניה מכאבת יותר הרבה מן הראשונה, וכן השלישית קשה הרבה יותר משתים הראשונות, וכן כולם, יען כי נתיס על גבי המוכה ונכאב כבר מן הראשונות, והכאה אחת אינה אחרי מן שתי הכאות, דהשניה היא כפלי כפלים מן הראשונה, ואי אפשר לטעות הכאב מן המכה המחרונה השלשים ומשיעית אם לא ילקוהו מקודם כל הראשונות, ומשום הכי אין משלשין במכות, עכ"ל.

ובזה יתבאר הענין מה שהבת קול יוצאת בכל יום ויום, כי הבת קול היא בחינה הכאה היורד ומוקב בפנימיות הלב לעורר לתשובה, ועל כן בכל יום ויום היא יותר חזק מן היום שעבר, כי מלבד כח המעורר של היום, נכלל בה גם כח ההתעוררות של ימים הראשונים, ולכן יש תקוה שאף שלא שמעו אל קול המעורר ביום אתמול, מכל מקום אולי ישמעו אל הבת קול היום, כיון שהיא חזק יותר מן הראשונות, ולכן בת קול יוצאת בכל יום ויום.

◆

בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

וי"ל על פי דברי כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בבבא מציעא (פ' אמור עמוד קעב) בביאור הגמרא (קידושין ג:) אמר הקב"ה, ברתי יצר הרע וברתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו. הכוונה על פי דברי האריז"ל (בשילוב כוונת ברכת השחר) בטעם שמברכין בכל יום שלש עשרה גו' ושלש עשרי עבד, כי הברכות הללו מבוררין על יציאת נשמתו בלילה שלש נדבק בה נשמת עכו"ס או עבד, עי"ש. והתורה הקדושה היא מלמדת לאדם בינה והשכל שלא ילך אחר עצת היצר הרע, אמנם בלילה אם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרין בידו, שהרי אם אין מעשיו מתוקנים מתחלף נשמתו בלילה בנשמת עכו"ס ועבד רח"ל, עכ"ל.

ובכן י"ל כי מאחר שבכל לילה ולילה הנשמה עולה למעלה, על כן בכל יום ויום הבת קול יוצאת לעורר על ביטול תורה, כדי שהנשמה ישאר בטהרה, ועל זה היא מכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של

תורה, שאם לא יעסקו בתורה מלילה, אוי להם ואוי לנפשם שמתחלף נשמתם בנשמת גוי ועבד, ומוטלת עליו מי יתורה, ולכן צריך להוסיף תומך בעסק התורה ולהשפיע עצמו מדברי תורה, וזו בהתהלכך תנחה תומך ובשכבך תשמור עליך.

◆

אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

יתפרש בהקדם מה לימוד בגמרא (יומא פו.) רבי ישמעאל היה דורש תרצעה מילוקי כפרה, עבר על עשה ושב, חיו זו משם עד שמוחלין לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש חילול השם בידו, כולן תולין ומיתה ממרקת, ע"ש. לכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ד אות עז) שעל ידי עסק התורה ויגיעתו בה, חיו צריך לתרצעה מילוקי כפרה, ומתכפרין כל עוונותיו בתשובה לבדה. (ועיין בדברי יחזקאל שבת מלמד ד אות מ).

וזהו אוי להם לבריות, היינו מה שהוא אוי להם לבריות, שיש להם לער ויסורין בשביל למרק עוונותיהם, וכלשיטת בגמרא (שבת נה.) אין יסורין בלא עון, זהו מעלבונה של תורה, מחמת שאינם עוסקים בתורה, על כן הם צריכים ליסורים למרק עוונותיהם, ולגלגלי היו עוסקים בתורה ביגיעה ועמל, אז כל העבירות היו מתכפרים בתשובה בלבד.

◆

שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

ע"פ על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בייטב לב (פ' שופטים) לפרש התפלה (בקדושה דסידרא) הוא יפתח לבנו בתורתו, על פי מה שאמרו (שבת"ר פ"י פ"ג) לדיקים לבם בראותם ורשעים הם מסורים ביד לבם, שהלב הוא בלשה במאסר ברשותו של יצר הרע, ואמנם גם אם חלילה כבר נתפס הלב במאסר, יש מקום לפותחו ולהוציאו על ידי התורה, וכמו שאמרו חז"ל (מיכ"ר פתיחתא פ"ב) המשול שבא מאזירו למוטב. וזה שאנו מבקשים, הוא יפתח לבנו, מן המאסר, בתורתו על ידי התורה, עכ"ל.

ועל פי זה יש לפרש הרמז שכתב בבעל הטורים בפסוק (דברים יג כז) את הברכה אשר תשמעו, סופי תיבות הוא תורה. כלומר שעל ידי שאתיו עוסקים בתורה, תזכו אל הברכה, ומהו הברכה, אשר תשמעו אל מצות ה', שתזכו לקיים מצות ה', שילא הלב ממאסרו ולא יהיה נתפס ברשותו של יצר הרע.

וזהו בימור המשנה, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, כי גם אם חלילה נכשל בעבירה ונתפס בעו במאסר היצר הרע, על ידי עסק התורה זוכה לצאת לחירות, והבחירה בידו לעשות רצון קונו ויפץ צורו ולידבק בה' בכל לבבו ובכל נפשו.

◆

וכל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה,

יש להבין השייכות אל מאמר הקודם, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

ויתבאר על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בשלי חיים (לשבה"ג אות יג) בביאור ענין שכר ועונש, דלכאורה היאך יתכן גם שיהיה, כי מלד הסברא אינו מגיע שכר רק אם עושה דבר שאינו מחוייב, ואם אינו מחוייב לעשות המצות ובשביל זה יש שכר לשומרי מצותיו, מדוע יתחייב עונש כשעובר רצונו יתברך, הא לאו חיובא רמיא עליה רק בדרך רשות, ואם מדינא כל אחד מחויב לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, ובדין הוא לענוש לעובדי עבירה, אם כן מדוע יש שכר לשומרי מצותיו. אך י"ל שבודאי מדינא אנו מחוייבים לעשות רצון בוראינו ית"ש לשמור חקותיו ולקיים מצותיו, והעונש לעובדי עבירה הוא בדין ובמשפט, ובכל זאת הצטיית הקב"ה לתת שכר לעושי מצוה, בכדי שתהיה עבודתינו ברצון גמור, והוא משום דקי"ל (בבא קמא מז:) תליהו ויהיב ליה כלום הוא, אבל תליהו וזבין זביניה זביני דגמר ומקני. הרי שאם מקבל שכר על זה, גמר ומקנה ברצון לף שהוא בכפיה. והכי נמי בקיום המצות, כיון שאנחנו מחוייבים מן הדין לעשות רצונו, אם לא היה תשלומי שכר, לא היה נחשב כעושה ברצון רק כאונס ומוכרח מכח ירצת העונש, אבל מחמת תשלומי השכר הוי כאונסא וזוזא, ועושין המצות ברצון גמור בלב שלם ורצויין מעשינו לפניו ית"ש, עכ"ל.

ומעתה יתבארו שייכות הני תרי מאמרים, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם

לבריות מעלמוה של תורה, שיש עונשין ומלקיות על עון ביטול תורה, ובכדי שלא תאמר אם כן לדיק מה פעל ומה יתרון לחכם מן הכסיל שהוא עוסק בתורה, הלא למוס ומוכרח הוא ממת ירחת העונש, ומונעך כמאן דלא עביד, לזה הוא אומר וכל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה, שיש תשלומי שכר על עסק התורה, ואם כן הוי כאונסא וזוזא, והמעשה רצויה לפני ה'.

◆ משנה ג' ◆

כך היא דרכה של תורה וכו', וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

יבואר על פי מה שכתב בנועם מגדים (פ' תחיי) לפרש הפסוק ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, על פי מה שכתב בשבט מיסרתך (מזמור פ) לשון דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אמנם על סייגים וגדרי תכמים אי על מה שהאדם עושה מעצמו משמרת למשמרת, על זה יש שכר גם בהאי עלמא, ע"ש. וזהו אומרו ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האד"ם, רלה לומר החקים והמשפטים שיעשה אותם האדם ויחדש חיזה מצוה וסייג, גם כן תשמרו, אז וחי בהם, כי הם מתנין חיות ופרנסה לאדם גם בעולם הזה, עכ"ד.

ובזה יתפרש המשנה, כך היא דרכה של תורה, כלומר משורת דין תורה, וחיי צער תחיה לף על פי שבתורה אתה עמל, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אמנם אם את"ה עוס"ה כן, היינו על מה שאתה עושה בעצמך גדרים וסייגים, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, כי על מה שאתה מוסיף מעצמך יש שכר גם בעולם הזה.

◆

וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

גראה על פי מה דאיתא בזמ' ברכות (דף ח.) אמרו ליה לרבי יוחנן ליכא סבי בבבל, אמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב (דברים יא כא), אבל בחוצה לארץ לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחסכי לבי כנישתא, אמה היינו דאמר ר"ע על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות שיקבעו בארץ ישראל, ולכן יש להם דין ארץ ישראל על שם העתיד, וכיון דהוו מקדמי ומחסכי לבי כנישתא, נחשב כאילו הם על האדמה וזכו לאריכת ימים, עכ"ד. תכן לפי דבריו אכתי לא נתייצב הא דאמרו ליה דמקדמ"י ומחסכ"י לבי כנישתא, שהרי עיקר הדבר הוא מה שצריך לבית הכנסת שיש לו דין ארץ ישראל, ומה יתן ומה יוסיף הא דמקדמי ומחסכי.

אמנם י"ל על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות ה.) שלא מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא, ע"ש. ולפי זה י"ל כי העוסק בתורה מתוך יסורין, ולף אם עולה לו ביגיעה הוא מתאמץ בכל כחו ללמוד תורה, הוא זוכה לשלש מתנות אלו, שהתורה נתונה לו בחתנה, וגם זוכה לירושת ארץ ישראל, שלף בהיותו בתוך לארץ נחשב לו כאילו יושב על האדמה ממש קודש, וגם נקנה לו חלקו לעולם הבא, וכמו שאמרו (נעיל פ"ג מ"ז) קנה לו דברי תורה קנה לו חיי עולם הבא.

ומעתה יתבאר הגמרא כיון שאמר רבי יוחנן למקדמי ומחסכי לבי כנישתא אמר היינו לאהני להו, כי מאחר שהם מגדלים שינה מעיניהם ועוסקים בתורה מתוך יגיעה ויסורין, הרי הם זוכים לירושת ארץ ישראל לף בהיותם בתוך לארץ, ולכן יש להם אריכות ימים, כי נחשב להם כאילו הם יושבים על האדמה בארץ ישראל.

וזהו ביאור דברי המשנה, וחיי צער תחיה, ומכל מקום ובתורה אתה עמל, שתלמוד תורה מתוך האחק והיסורין, אז תזכה לירושת ארץ ישראל לף בהיותך בתוך לארץ, וממילא תשריך בעולם הזה, כי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, וטוב לך לעולם הבא, שגם החלק לעוה"ב נקנה לך ע"י יסורין אלו ביגיעת התורה

אל תבקש גדולה לעצמך.

יבואר על פי מה שכתב המלבי"ם הקדוש (פ' עקב) בביאור הפסוק רק בחבותיך חשק ה' לאהבה אותם, פי' לגודל קדושת האבות חשק ה' לאהבה אותם מצד עצמם, אבל מה תרצה בכך, לא שמצד עצמיכם ראוי כלומר, רק ויבחר בזרעם אחריהם בכח מכ"ל העמי"ס, כלומר מכח שהעריך אתכם נגד העמים ורואה אצר בעבורכם אתם טובים מהם, עכ"ל.

וכתב ע"ז זללה"ה בעלי חיים (בקצ"ח אות ו) כי בימים הנוראים אצר עיקר תכלית תפלתינו ובקשתינו שנזכה לגאולה במהרה מבין האומות, הנה מעלה פוערים פיהם בטענה מה נשתנו אלו מאלו, על כן אנו מבקשים שבזכות אבותינו יסתום הקב"ה פי משטיניו ומקטריגנו, ואף על פי שמצד עצמינו ראוי אנו כלים, מכל מקום רואים אנחנו לגאולנו שהעריך אותנו נגד האומות בעבור זכות אבותינו, עכ"ד.

וזהו ביאור המשנה, אל תבקש גדולה וישועה, לעצמך כלומר בזכותך, אמע אינך רואי, אלא תבקש בעבור זכות אבות, ואז יעריך הקב"ה אותנו נגד אומות העולם, ובערכם ולפי אנחנו טובים ורואים לגדולה וישועה.

◆

ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, שלשלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם.

אפ"ל שהקדם תקירת הרשעים (רמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ל וסמ"ג ר"פ ועקע) מאחר שמתן שכרן של מצות הוא חיי העולם הבא, מדוע לא נתפרשו בתורה כי אם יעודים הגשמיים וזכר עולם הזה, כגון שובע ורעב מלחמה ושלום מלכות ושפלות, ולא נזכרו היעודים הרוחניים וחיי עולם הבא.

ותירץ הש"ה הקדוש (מאמר מולדות אדם קונטרס בית אחרון) כי כל מה שיש למטה בגשמיות, הוא התפשטות והשתלשלות השפע מלמעלה ממדריגה למדריגה אלף אלפי אלפים עד שנתגשם בעולם הזה הגשמי, וכל השמות והמיצות שבלשון הקודש זהו שמש בשמת למעלה בשרשם במקום קודם העליון, ומאחר כך בשיורד ומשתלשל למטה ממקום קודם הזה, נקרע זה השתלשלות בחומו השם בלשון מושאל, נמצא שכל התורים המזכירים בו יתבדך עין אוזן רגל יד וכן כולם, כל אלו שמם עצמיים שלהם בקדושה הוא על כח הראיה והשמיעה וגבורה שיש למעלה, ואחר כך בהשתלשלות למטה גם הגשמיים נקראים בשמות אלו בשלה, וזה מבואר התקירה למה לא נזכרו היעודים הרוחניים בתורה, כי הוזכרו והוזכרו, ומדרבץ הם נזכרו בעצם ולא בשלה, למשל בהיעוד הראשון בפרשת נחוקותי ואמי גשמיכם, הנה אלו הטפות המיטות היורדות אין שמם גשם בעצם, רק כח ההשפעה למעלה בשרשה היא הנקרע גשם, והוא החיות הרוחניית הנלחיית וסוד תענוג עולם הבא, אלא שאחר כך כשיורד ונוקד למטה נקרע בכל העולמות גשם בשלה, וכן הוא ענין כל ההבטחות והיעודים שבתורה, נמצע שהשכר הרוחני נזכר בעצם, ובעוד ינתנו גשמיים מתבארים לנו התיבות גשמיות כפי ענינו, ע"ש שהאריך בזעם ממרין.

ובזה יתפרש המשנה, אל תתאוה לשלחנם של מלכים, כלומר מה שאתה מצפה ומקווה לקבל שכר לעולם הבא, לא תתאוה לשלחנם של מלכים ושרים, היינו שלא תדמה לך שהשכר לעולם הבא יהיה כפי המושגים בעולם הזה כאשר אתה רואה שלחנם של מלכים ושרים, שלשלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם, כי מה שלשלחנם וכתרם נקרע שלחן וכתר הינו אם העצם, אלא מעט מן המעט דוגמע אל אם העצם שולחן וכתר בעולמות העליונים, והשכר שהבטיחה תורה לעולם הבא, שעתידים הצדיקים להיות יושבים על שולחן של זהב (תענית כה.), ועטרותיהם בראשיהם (ברכות יז.), אותו שלחן וכתר הוא אם העצם, ותהיה השכר במדריגה עליונה בעולמות העליונים אשר אין לו ראיה אלהים שלחנך, ואין לו ערך וגבול ומושג גשמי כלל, וכמו שנאמר (תהלים לו כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

◆

ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך.

יבואר על פי מה שכתב ע"ז זללה"ה בישמח משה (פ' חיי) לפרש הכתוב (תהלים סב יג) אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עוז לאלהים, ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. להבין בכל עסקינו בתורה ומצות הרי הש"ת הוא המתחיל, ככתוב (ישיב מש ג) מי הקדימני

ומשלם, ואין נוגע כח להתחיל זולתו ית״ש. וגם המסייע והגומר הוא הקב״ה, כדאיתא בגמרא (סוטה מג:) מלמלע הקב״ה עוזרו אין יכול לו. ואם כן האדם אינו רק ממונע וכמסייע שאין בו ממש, אך על כל החסד הגי״ת משלם שכר כאילו היה האדם עושה כולה. והן הן דברי הפסוק, אחת דבר אלהים, פי׳ כל מה שדיבר לנו אלהים בתורה, היא רק על חלק אחת, דהיינו חלק החמצני, שהיו שתי החלקים האחרים הרוחם והסוף, זו שמעתי, זה אנו מבינים, כי עוז לאלהים שהכח והיכולת על אלו שני החלקים הוא רק לאלהים ולא לאדם, אבל ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, כאילו היה מעשהו כולו, עכ״ד.

וזהו ונאמן הוא בע״ל מלאכתך, התנ קורא את הקב״ה בע״ל מלאכתך, כי אפילו המצות שהאדם עושה אי אפשר מבלעדי עזרתו יתברך, והקב״ה עושה רוב פעולת המעשה, ועם כל זה נאמן הוא ית״ש שישלם לך שכר פעולתך, שהוא קורא את המצוה על שמך ומשלם לך שכר פעולתך כאילו עשית את כולו.

◆ משנה ז׳ ◆

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא.

נראה על פי מה שכתב ז״ל זללה״ה בעצי חיים (פתיחה למס׳ גיטין אות ד) שיש בלימוד התורה שני דברים, האחד עסק המצוה של הלימוד, והשנית בשביל שהוא הכנה דרכה לשמור ולעשות ולקיים על ידה כל מצות ה׳ כראוי, וכמו שאמרו בגמרא (קידושין מ:) תלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והנה מצותר בספרים (פהל יעקב פ׳ וירא) להת דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו דוקא על עסק המצוה, אבל על ההכנה להמצוה מגיע שכר גם בעולם הזה. ובזה יתבאר מה שאמרו״ל (סוטה מד.) דרוש וקבל שכר, דכיון שיש בלימוד התורה הכנה לשאר מצות, לכן תקבל שכר גם בעולם הזה, עכ״ד.

ובזה יתבאר המשנה גדול״ה תור״ה, פי׳ התלמוד גדול בשביל שיש בה שני ענינים, ולכן היא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה, שיש שכר בעולם הזה על מה שהלימוד הוא הכנה דרכה אל קיום המצות, וגם היא נותנת חיים לעושיה בעולם הבא, היינו שכר טוב הצפון לצדיקים לעולם הבא על עסק המצוה של לימוד התורה.

◆

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא.

י״ל על פי דברי הפני יהושע (הובא בהפלאה כתובות עז:) בפירוש מאמרם (ברכות ה.) כל העוסק בתורה מזיקין בדילין הימנו, שנאמר (משלי ה ז) ובני רקח יגביהו עוף, ואין עוף אלא תורה, ואין רקח אלא מזיקין. כי קליפות הטומאה ס״מ ומוקביה היא לילי״ת שניהם גימטריא רקח, והמזיקין הבאים מהם נקראים בני רש״ך, אבל הסם של שבשמו של הס״מ הוא בקדושה, וכשעוסק בתורה מוסיף עם של של רקח והוא בגימטריא תורה, ולכן כל העוסק בתורה מזיקין בדילין הימנו, עכ״ד.

ובאמיתה זו כתב בספר אור לישרים (דרוש ג עמוד נד) לפרש הגמרא (קידושין ג:) אמר הקב״ה ברואתי יצר הרע ברואתי תורה תבלין, כי מאשמות והרהורים רעים הן על ידי קליפות הטומאה סמא״ל ולילי״ת גימטריא תרי״ג, ושתי כחות אלו מפתים את האדם להטותו מדרך האמיתי, אמנם תור״ה הוא גם כן גימטריא תרי״ג, והיא רפואה ותבלין שבזה יכול להצטדק, עכ״ד.

ועל פי זה יתבאר לומרו, גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא, כי על ידי עסק התורה זוכה להכניע כחות הקליפות, ועל כן היא נותנת חיים בעולם הזה, שהמזיקין בדילין הימנו ויגלל מכל עקמין ניסין דייתון לעלמא, וגם היא נותנת חיים לעושיה בעולם הבא, שעל ידי שהוא מכניע הקליפות יגלל מהרהור עבירה ולא יבא לידי חטא, וממילא יזכה לחיים לעולם הבא.

◆ משנה ט׳ ◆

אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה.

וגל"פ הויכוח ניניהם, נהקדם מה שהניא החתם סופר (תורת משה פ' תרומה) בשם רבו הגאון רבי נתן אדלער זללה"ה, לבאר הענין שהיה החרון אפו את נושאיו (סוטה לה:), כי החרון שהיה בו הלומות מרמז לתורה, ושני בדיים הם המחזיקים, רומז על מחזיקי התורה, ולפי רלות הענין נראה שהמה מחזיקים ומפרנסים את התלמיד חכם, אבל בשמת הוא ליפכח, שהתלמיד חכם נושא את נושאיו, ועל דרך שמציני ברבי חניגא בן דוסא (ברכות יז:) שיצאה בת קול ואמרה כל העולם ניזון בשביל חניגא בני, עכ"ד.

ובזה יתפרש הויכוח, כי אותו אדם אמר לו, רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואנ"י אתן לך אלף אלפים וכו', כלומר אני אחזיק אותך ואעשה עמך טובה, השיב לו רבי יוסי בן קסמא, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם אינני דר אצלך במקום תורה, כי כלום אתה נותן לי, להלך אדרבה הלומדי תורה הם המפרנסים את העשירים, ועל דרך שמציני לגבי מנות לדקה (ויק"ר פל"ד ס"ק) יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית.

◆

עוד יתבאר ענין הויכוח, על פי מה שהניא בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב ס' ל"ד) מימרות תלוקות בדברי חז"ל אם מעלת התלמיד חכם הלומד תורה עדיף מן המחזיק, או מעלת המחזיק גדול מן הלומד בעצמו, ע"ש. וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' ויחי עמוד תקכח) ביאר בזה, שהגם שלענין השכר של מצות תלמוד תורה, גדול המחזיק כי גדול המעשה מן העושה, אמנם שלימות הנפש שהתורה מספיע וגם שכר מצות ידיעת התורה, זה אי אפשר להשיג אלא הלומד בעצמו, עכ"ד.

ובדרך זה יתפרש הויכוח, כי אותו אדם אמר לו אני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, כדי שיוכל להחזיק ידי לומדי תורה, ואינו צריך ללמוד בעצמו, כי אותו אדם היה סובר שהמחזיק ים לו שכר גדול יותר מן הלומד, אמר לו רבי יוסי בן קסמא אינני דר אצלך במקום תורה, כי בחמת מעלת הלומדי תורה בעצמם גדול הרבה יותר מן המומנים.

◆ משנה יא ◆

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו.

יתבאר בהקדם מה שדרשו חז"ל בפסי' בראשית (דף מ.) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך, יצר טוב ויצר הרע, ותמוה אין אפשר לעבוד את ה' ביצר הרע, וביאר רבינו יונה (ברכות שם) שיצר הטוב הוא מדת הרחמנות וכיוצא בזה, ויצר הרע נברא למכוניות וכדומה, וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא מכוני להם, נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת ה' עם יצר הרע. והמומנס זה תכלית עבודת האדם להפוך מזגו וטבעו מרע לטוב ולהשתמש בתמות הפחותות לעבודת השי"ת, ועל דרך שמציני לעיל (פ"ה מ"כ) הוי עז כנמר וכו' וגבור כארי, שהן תמות פחותות לאדם, לעשות רצון אביך שבשמים, וכמבואר בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים פ"י) בהרחבות.

ובבחינה זו פירש בניהו לעתיד (דברים ג) מה שנאמר בדוד המלך (שמואל-ב טז יב) והוא אלמוני עם יפה עינים וטוב רואי, להורות שהיה מזגו וטבעו נוטה אל החומריות, אלמוני הוא בחינת בעסני נוקס ובעל תאוה, יפה עינים וטוב רואי הוא בחינת בעל תאוה, ונלטער שמואל על זה, ואימר ה' קוס משחהו כי זה הוא, ובמדרש ילקוט (רמז קכד) זה הוא בעולם הזה וזה הוא לעולם הבא. כלומר מה שאתה מוצא עליו לפחיתות ולגרעון מרוע טבעו, זהו מעלתו ועיקר שבחו, כי זה הוא בעולם הזה, פי' זה הלים שמצד עצמו והרכבתו נראה שקוע בעולם הזה, בזה עצמו יתחמם בו להגיע על ידי זה לעולם הבא, שהוא מתרומם ומתגבר על טבעו ומינו מתחמם ממנו למה שנוגע לעניני העולם הזה אלא לצורך עבודתו יתברך, עכ"ד.

וזהו ביאור מאמר המשנה, כל מה שברא הקב"ה בעולמו, היינו אף המדות הפחותות שהן מצד היצר הרע, לא ברא אלא לכבודו, כי יש בכולם ניזה תועלת לעבודתו יתברך כפי הצורך וכפי הזמן, ואדרבה יותר מתרבה כבוד שמים מעבודת בעל גסה שהוא מהפך את טבעו ומתגבר על נטיות הרע, להתחמם בהם לצורך עבודתו ית"ש.

ביאורים בנוסח ברכת "מעין שלש" (א)

ועל תנובת השדה

הנוסח בסידורים הוא "ועל תנובת השדה".

ונחלקו הראשונים בביאור "תנובת השדה", דדעת הרבינו יונה (ברכות ל"ב. ד"ה דפירי) שאין לומר על תנובת השדה אלא בה' מינין בלבד דשייך לשון תנובה שנאמר (תהילים יד) ויאכל תנובות שדי, ולא בשאר פירות, אבל בנוסחת הרי"ף (שם) והרמב"ם (פ"ח מהל' ברכות הל' יד) מובא נוסח זה לגבי פירות [ולגבי ה' מיני דגן בסופ"ג לא הזכיר זה], ובהגה' סמ"ק (סי' קנ"א הגה' כ"א) ובאגודה (סי' קמ"ט) כתבו דרק בפירות אומר תנובות השדה ולא במעשה קדירה, ובגוף דברי הרבינו יונה כתב בכסף משנה דראייתו מתנובת שדי אינה מוכרחת דאיכא למימר דפרי ויין גם כן נחשבים תנובות שדי, ויותר מזה הביא בברכי יוסף (סי' ק"ס ט) דשמעתי מקשים דמקרא מלא בשופטים (ט, יא) ותאמר התאנה החדלתי את מתקי ואת תנובתי הטובה, הרי דתנובה כתיב בפירות, אולם בשו"ת יוסף אומץ (סי' עג) כתב דיש ליישב דברי הרבינו יונה דגם הוא מודה דשייך תנובה בפירות, אך כוונתו דלשון תנובת השדה לא נאמרה אלא על דגן דהוא פרי השדה דייקא, אבל לא נאמר על פירות האילן דהגם שהם תנובה כדכתיב מתקי ותנובתי, אולם אינו נקרא תנובת השדה ע"כ, ולמעשה אומרים נוסח זה בכל המינים.

ונאכל מפריה ונשבע מטובה

אומרים באמצע הברכה "ונאכל מפריה ונשבע מטובה".

בטור הביא מחלוקת ראשונים בזה, דיש אומרים דאין לאומרו דכי בשביל לאכול מפריה צריך לחמוד הארץ, ועי' בב"י, ובב"ח ביאר הנוסח דקדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, ועל כן הזהיר הפסוק (במדבר לה לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל, ואמר אם תטמאו את הארץ נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה, וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ אשר אני שוכן בתוכה ממש בגוף הארץ נסתלקה מפני הטומאה שטימאתם אותה, ונמשך מזה כי גם כן אנכי מסלק שכינתי מתוך בני ישראל כי עד עתה היכל ה' המה היו בני ישראל לפי שהשכינה היתה שורה בקרבם ממש ועתה באכלם פירות היונקים מטומאת הארץ נסתלקה השכינה כי כשהטומאה נכנסת עם אכילת פירות בתוך בני ישראל יוצאת כנגדה הקדושה מקרב ישראל, ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה עכ"ל.

ובחי' הגרי"ז (החדשים סי' ס"ב) נשאל האיך אומרים "ונאכל מפריה" הרי אין נוטעים אילנות בירושלים, והשיב בהקדם קושיא היכן מצינו דין לאכול בקדושה וטהרה, ומיישב דהברכה קאי על שנזכה לעלות לירושלים ונאכל מפירות מעשר שני בקדושה וטהרה.

ונברך עליה בקדושה וטהרה

מנהג העולם לומר "ונברך עליה בקדושה וטהרה", וכמה ביאורים בפירוש הנוסח.

בב"י הביא דכן הובא ברי"ף (ל"ב.) וברמב"ם (פ" ה"ג) ועוד, ומובא במשנ"ב (סק"נ), ובכף החיים (סקנ"ז) הביא משו"ת בית דוד (סי' פ"ז) דיש לנהוג לומר כן, אף דהרא"ש והטור לא כתבוהו, ובפרט שהב"י מעיד שכן מנהג העולם ע"כ.

בהגדה של פסח קול יהוד' (עמוד כ"ד) הביא בשם הגה"ק מוהרי"ד מבעלזא זצ"ל לדקדק בנוסח ברכה זו דלכאורה כיון דטהרה מביאה לידי קדושה הי' צריך לומר בטהרה ובקדושה, אך במלאכים מצינו וכולם פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה, ולעתיד לבוא יהיו ישראל במדריגת מלאכים, וזהו מה שאנו אומרים ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלינו לתוכה וכו' ואז ונברך עלי' בקדושה ובטהרה קדושה קודמת לטהרה דוגמת מלאכי השרת עכד"ק, ומה שאנו מזכירים כאן קדושה וטהרה מובן לפי"ד הב"ח דקדושת ארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה וכו', וע"כ ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה עכל"ק, ומובא עוד בשמו על מה שאומרים בקדושה ובטהרה, דלכאורה ברכה זו הוא מעין בהמ"ז ולא מצינו נוסח כזה בברהמ"ז, ואמר כי האוכל סעודה בנטילת ידים והמוציא, יש לו הרבה מצוות המסייעים בידו שאכילתו יהי' בקדושה וטהרה, דהלא אמרו והתקדשתם אלו מים ראשונים, הרי יש לו סיוע מהנטילת ידים, וגם יושב לאכול ביישוב הדעת בקביעות מקום כדין קביעות סעודה, הרי יוכל לאכול במתינות בקדושה וטהרה, לא כן האוכל פת הבא בכיסנין מזונות, בבחינת חטוף ואכול, מבלי יישוב הדעת ובלי נטילת ידים, וא"כ אין לו שום סיוע מהמצוה להביאו לקדושה, אז הרי צריך להתפלל על אכילתו שיהי' בקדושה ובטהרה, כי באכילת רשות כזה צריך לסייעתא דשמיא שלא יתקלקל באכילתו ודפח"ח, וראיתי עוד לח"א שהעיר מדברי הגמ' סוטה (מ"ט.) רשב"א אומר טהרה בטלה טעם וריח, ופירש"י טהרה שספסקה מישראל ביטלה טעם הפירות וריחם, שמתוך שהיו טהורים ונוהגין בטהרה אף הקב"ה מטהר פירותיהם מריח רע ומטעם רע עכ"ל, וזה שאנו מברכים ובנה ירושלים עיה"ק וגו' ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברך עליה בקדושה ובטהרה, ובהגש"פ מבית לוי (בריסק עמ' רל"ב) מובא בשם הגרי"ז זצ"ל דהכוונה שאנו מתפללים שנזכה לזמן שבו נאכל פירות של מעשר שני ונטע רבעי שדינם שאינם נאכלים אלא בירושלים ואין הפירוש שנאמר ברכה זו בקדושה ובטהרה דמאי שנא ברכה זו משאר ברכות, אלא שנאכל מפריה בקדושה ובטהרה בקדושה היינו בתוך חומות ירושלים שהאכילה בתוכן נקראת אכילה של קדושה כדתנן (פ"א דכלים) עשר קדושות הן וכו'.

סיום הברכה "על הארץ ועל המחיה"

אין אומרים "על מחייתה" אפילו בדגן מארץ ישראל.

הנה בפירות ארץ ישראל אומרים על פירותיה כדמבואר לקמן, אולם בדגן מארץ ישראל האם אומרים "על מחייתה" בגמ' ובשו"ע אינו מבואר, דאינו מובא להזכיר שבח א"י אלא בפירות ולגבי דגן לא הוזכר כלום, ונחלקו הפוסקים בזה דבתוס' ר"י שיליאון (ברכות מ"ד.) ובאגודה (סי' קס"א) כתבו דבברכהמ"ז בחתימת ברכה שניה אומרים על מזונותיה, וכן הוא בכפתור ופרח (פ"י נוסח ברכה אחרונה), והוסיף דגם בברכת מעין ג' אומרים על מחייתה, אמנם הרא"ה (ברכות שם) כתב דבה' מיני דגן אין חילוק בין א"י לחו"ל ואין מזכירים בשניהם, וכן הוא בברכ"י (סי' ר"ח אות י') לאחר שהביא הדיעות הנ"ל סיים דהמנהג אינו כן ואין מזכירים, [וי"ע בדבריו האם כוונתו רק לגבי ברכת המזון דאינו אומר על מזונותיה, או כוונתו גם במעין ג', ולגבי יין מבואר להלן דעתו דאין אומרים, ועי' מה שכתבנו שם האם יין תלוי במיני דגן], וכן מנהג בני אשכנז שאין מזכירים, וכן כתב בשו"ת אג"מ (יו"ד ח"ג סי' קכ"ט) דכיון שהפוסקים המפורסמים לא כתבו זה אין לשנות הברכה בא"י, אולם בבן איש חי (מסעי אות א) כתב דאומרים על מחייתה, וכן מובא בסידורי הספרדים.

והטעם {דאין מזכירים שבח א"י במזון [למנהג בני אשכנז]} - בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' נ"ה) כתב לגבי על המזון בברכת הזן דאין מזכירים על מזונותיה כיון דשבח א"י הוא דוקא בפירות שבעה מינין לפי שהם מזון ואור ומשמחין את העולם, לפי שברוב מקומות אין נמצאין כולם ביחד, דיש איקלים שאינו מוציא חטים ויש שאין בו תמרים ויש שאין בו גפנים ויתים, ומכלל שבחי א"י דמלבד כל שאר פירות שידועים בעולם אלו השבעה שהם ראשים וטובים מן הכל נמצאים יחד, ולכן יש לשבח על הארץ ועל כל פירותיה יחד, אבל גפנה או על מחיתה שהם דברים פרטים אין בהם שבח כל כך, אולם מסיים דרק בעל המזון אל יאמר, אבל בעל המחיה אל ישנה המנהג כפי שמבואר בלשון השאלה [שם] דהמנהג לאמר ועל מחייתה, באור שמח (פ"ח מהל' ברכות ה"ד) כתב דעיקר הברכה ניתקנה על הפרי כיון שלא נשתנה ויכרת גידולו, אבל מזון ומחיה דנשתנו לא אמרי' על מחייתה ולא על מזונותיה, [ולכאו' לפי טעם זה צריך להוסיף דאף כשאוכל מיני דגן שנתבשלו בעניין שברכתם מעין ג' ועכ"ז אינו אומרים על מחייתה אף שהם שלימים, וצריך לומר דהתנאים דבעינן בכדי לברך עליהם מעין ג' דהיינו שיהא נדבקו או נחתכו, הם גורמים שיחשבו שנשתנו, ומ"מ לא אין אומרים מחייתה], והנצי"ב (עמק שאלה, שאילתא נ"א אות ט"ו, מרומי שדה גמ' שם) כתב דבפירות דתיקנו כל ברכת מעין ג' רק על פירות שבעת המינים, ולכן חילקו בהם בין פירות א"י לפירות חו"ל, אבל בה' מינים שתיקנו ברכת מעין ג' אף על מיני דגן שאינם משבעת המינים כגון כיסמין ושיבולת שועל [זהו להדיעות שמינים אלו אינם מז' המינים], לכן לא חילקו כלל בנוסח הברכה ע"כ, והרבה אחרונים כתבו דבזמנינו דמצוי הרבה קמח שמיובא מחו"ל ואי אפשר לברר מהיכן בא, וגם שהרבה מיני מאפה מעורב בהם קמח מחו"ל, לכן אין מזכירים כלל, והנפק"מ בין הטעמים יהא בענבים האם לומר על גפנה.

ואם לא הזכיר "ארץ" יש אומרים דיצא.

משנ"ב (סקנ"ה) בשם המ"א (סק"ז), וכן מבואר בביאוה"ל (סעי' י"ז ד"ה אלא) דארץ אינו מעכב, ויסודו בפ"י דברי השו"ע דאם בירך רק הזן במקום מעין ג' יצא, אולם בחזו"א (סי' ל"ד סק"ד) כתב דדוקא כשמברך ברכת הזן במקום מעין ג' יצא, אבל כשמברך ברכת מעין ג' ומדלג "ארץ" לא יצא דמשנה ממטבע שבעו חכמים, ועי' מה שכתבנו להלן הע? ספיקת המחצה"ש בביאור המ"א הנ"ל, ולפי צד אחד בספק נמצא דלא יצא אלא בעל הגפן שזהו במקום הארץ, משא"כ במחיה ופירות לא יצא, [ולפלא דבמשנ"ב סתם בדברי המ"א דיצא, ולפי המחצה"ש זהו תלוי בשני הביאורים, והמחצה"ש אינו כהחזו"א, דלפי החזו"א בכל ענין לא יצא אפילו בעל הגפן].

סיום הברכה "על המחיה ועל הכלכלה"

יש אומרים דיחתום "על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה".

בפשטות הגמ' (ברכות כ"ד.) איתא חמשת המינין [מברך] על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו', וחותם על הארץ ועל המחיה ע"כ, ומבואר דמסיימים בעל המחיה לחוד, אולם הראב"ן (סי' קצ), והאבודרהם (הל' ברכות שער ב) כתבו לאמרו, וכן הוא ברשב"א (בחידושים בגמ' שם) דכתב חידושי הרשב"א בחמשת המינין של דגן חתמינן על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה, ובטור (סי' ר"ח), ומ"א (סקט"ו), [ובספר מקור חיים כתב שמעשת סופר הוא במגן אברהם במה שסיים ועל הכלכלה], וקיצשו"ע (סי' נא סק"ח), וכן מובא בס' עמק יהושע אחרון (קונ' עלה לתרופה אות כ"ג, ומובא בדברי יחזקאל החדש) בשם הרה"צ ר"ל הלברשטאם שאמר בשם אביו הגה"ק משינאווא זצ"ל דאף שהרב התניא אמר שלא לסיים ועל הכלכלה, עכ"ז הסכים אביו לסיים ועל הכלכלה כדעת האבודרהם והטור והלבוש והמ"א והיעב"ץ בסידור, וכ"כ בשולחן הטהור (סי' ר"ח הל' ט"ז), ובליקוטי מהרי"ח (סדר ברכה"נ) הביא ב' הנוסחאות, וכתב דנוסח דידן לומר ועל הכלכלה.

ויש אומרים שאין לומר "ועל הכלכלה".

בב"י (סי' ר"ח) הביא דכן הוא בסמ"ג (עשין כז קיג ע"ד) והרמב"ם (פ"ג הי"ג) וכן תופס הלכות גדולות (ברכות ז ע"ג) עיקר לחתום על הארץ ועל המחיה ולא על המחיה ועל הכלכלה, ובמשנ"ב (שעה"צ ס"ק נ"ב) כתב דכן הוא גם כן נוסחת הרי"ף והרא"ש (סו"פ כיצד מברכין), וכן נמצא בשם רבנו חננאל, הובא בשבלי לקט ואור זרוע, וכן הביא בשבלי לקט בשם רש"י מספר הפרדס (סי' ע"ט – פ), וכן כתב הריא"ז שנוסח זה עיקר, וכן הוא ברוקח וכל בו ורבנו ירוחם, וכן משמע גם כן בחידושי רשב"א [א.ה. לכאו' ברשב"א מובא דחתמי על הכלכלה], ותמה על המגן אברהם והלבוש שהעתיקו נוסח הטור שהיא דעת יחידאה, וגם בספר מעשה רב בהנהגות הגר"א משמע גם כן שלא יאמר ועל הכלכלה. וכתב בשעה"צ דביד אפרים מצדד קצת לאמרו, ונשאר בספק מחמת שראה איזה מעתיקים שהעתיקו בהנוסח כהמגן אברהם ולבוש, וכתב דברור שאילו ראו כל הני ראשונים לא היה אצלם שום ספק בדבר, וכן בסדור השועה"ר נוסחתו גם כן לבסוף רק על המחיה, ובח"א (כלל נ' סעי' ג), ובחסד לאלפים (סי' ר"ח סקי"א) ובכה"ח (סקכ"ז) כתבו הטעם שלא לאמרו כיון דהוי חתימה בשתים, ואמרי' בגמ' (ברכות מ"ט.) דאין לחתום בשתים, אלא דבהג' לבעל שו"מ כתב דאין לחוש לזה דמחיה וכלכלה ענין אחד, ובדרכי חיים ושלום (אות שי"א) כתב שהגה"ק ממונקאטש לא אמרה, וכן בדינים והנהגות להחזו"א.

ויש שכתבו לסיים ולומר "על המחיה ועל הכלכלה דעת הפוסקים שלא לומר".

ספר ברכות הנהנין להטהרת ישראל (פ"א הל' י"ב) דאז יוצאים לכו"ע.

יש נוהגים לסיים "על המחיה ועל הכלכלה ואגט מען נישט".

מובא בשם תלמידי רר"ב מפרשיסחא זצ"ל שסיימו "על הכלכלה" ושמע רבם והעיר להם על כך, והיו נוהגים משם ואילך להוסיף בלחש לאחר שאמרו ועל הכלכלה "הרבי אמר שלא לומר".

אמנם בספר הדרת קודש (ענינים מהגה"ק מנאסוויד) הביא בשם הגה"ק משינאווא זצוק"ל דאין עצה זו נכונה, שהרי אם אמר כן אין רשאי לענות אמן אחריו דהוי הפסק, ובשו"ת רבי עקיבא יוסף (סי' ס"ד) כתב לסיים "על המחיה, ועל הכלכלה יצוה צור חסדו", דזה הוי כתנאי, דאם צריך לומר על הכלכלה הרי מסיים בה, ואם לאו אינו מקלקל הברכה, אלא הוי כמו תפילה לאחר שסיים הברכה.

והעצה להוסיף תיבות אלו הוא דווקא באכל מזונות לחוד, אבל באכל גם פירות או שתה יין דמסיים גם על הפירות או על הגפן וודאי דאסור להוסיף תיבות לפני סיום ברכתו, דזהו תיבות שלא מענין הברכה והריהו עושה הפסק באמצע הברכה.

ועננו בקו"ל

מכתבים הערות והלכות שנתקבלו על שולחן המערכת

ב"ה

לכבוד מערכת משלחן מלכים שע"י קול התאחדותינו

בדבר מה שנכתב בגליונכם המשובח בפ' עקב העל"ט בענין מה שרביה"ק זי"ע כתב ג' ספרי תורות, הנני לשלוח לכם העתק מב' מכתבים ששלח הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל משב"ק אל זקיני מותיקי תלמידי רביה"ק זי"ע ה"ה הרה"ח ר' צבי פינחס הכהן מאשקאוויטש ז"ל – שעמד בקשר חילופי מכתבים עם בית רביה"ק במשך כל השנים – המכתבים הם משנת תש"ט, בו מבקש המשב"ק מר' הערש פינחס כתושב ירושלים עיה"ק ת"ו שיודיע לו מסופר מומחה המוכן לכתוב שני ספרי תורות, כי רבינו רוצה לכתוב ב' ספרי תורות. זאת אומרת שבשנת תש"ט כשעדיין היו בבחינת בערום ובחוסר כל, היה זה מן הדברים הנחוצים ביותר בעיני רבינו להוזיל כסף לצורך כתיבת ב' ספרי תורות בבת אחת. [המכתבים נדפסו בשנה זו בקונטרס 'כתבי צפה בים' הכולל הרבה חילופי אגרות ועוד].

ותודה רבה על כל עבודתכם מדי שבת בשבתו להדוות צמאון אלפי אנ"ש בשיחותיו היקרות של כ"ק מרן רבינו שליט"א, חזקו ואמצו.

א' מאלפי הקוראים

יואל בן ר' מרדכי יצחק הכהן **מאשקאוויטש**

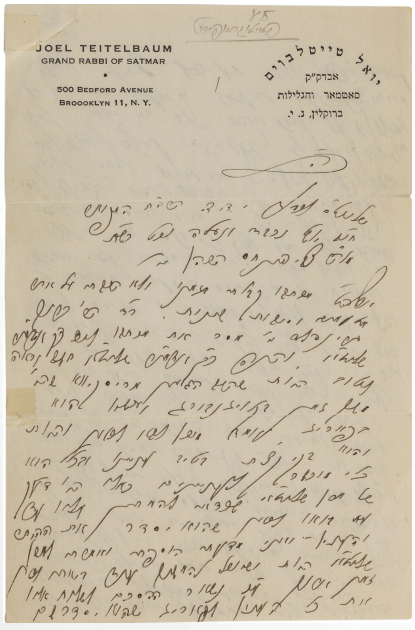
קרית יואל יצ"ו

מצו"ב המכתבים הנ"ל:

ב"ה

שלוכט"ס לכבוד ידידי הרה"ח המפואר חו"נ יו"ש נכבד ונעלה וכו' כש"ת מוה"ר צבי פנחס הכהן נ"י

אחדשה"ט מכתבו קבלתי ולא השבתי על אתר מטעמים וסיבות שונות. ר"ד הר' ברוך גרינפעלד נ"י מסר את מכתבו ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א, והנה כ"ק אדמו"ר שליט"א חשב וראה לטוב היות שהרב הגאון מריסקיווא שהי' משך זמן בקלויזנבורג ועכשיו הוא בפאריז, עומד מוכן לבא לכאן והיות והוא בקי קצת בטיב ענינו ובכלל הוא כלי מוכשר לעניינים כאלו הי' דע"ק של מרן שליט"א שכדאי להמתין עליו עד עת בואו לכאן שהוא יסדר את ההיתר והענין – ואני מדעתי הוספתי ואמרתי למרן שליט"א היות ושיכול להמשיך עוד ביאתו לכאן זמן ארוך ע"כ נשאר ההסכם לשלוח אליו את כל הענין לפאריז שהוא יסדר שם הענין הנחוץ עד עת בואו ובפרט שאין לו שם מה לעשות דברים ועניינים אחרים לכן קראתי את בנו שהוא כאן לכ"ק מרן שליט"א ומרן

JOEL TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR
500 BEDFORD AVENUE
BROOKLYN 11, N. Y.

שליט"א הציע וסיפר לפניו כל הענין באריכות וציוה אותו לכתוב את כל הענין לאביו בשם מרן שליט"א שהוא מבקשו ע"ז שיכניס א"ע בהענין ויסדר את כל הענין כפי השגת ידו ובנו הנ"ל קיבל את דברי אדמו"ר שליט"א ופקודתו שמרה רוחו וכתב לאביו את כל ונוכחת, ועתה ממתינים על תשובתו.

בענין מה שכ' לי ששמע שר' ברוך גר"פ רוצה לנסוע חזרה – הנה ר"ב בטח טוב הי' לו יותר שם בעת השקט כי שם הי' הוא הבע"ב בביתו וכאן הוא רק אצל בניו פעם אצל א' ופעם אצל השני ואין לו כ"כ מנוחה כמו בביתו ובחדרו שלא אכל נהמא דכסופא וד"ל. ודי בזה.

מה נשמע שם בענין הרבנות שאדמו"ר שליט"א קיבל טלגרמה מעדה החרדית שהרב בנגיס נתקבל לרב דירושלים והרב מבריסק נתמנה לרב ראשי לעדות החרדות שבא"י ואדמו"ר שליט"א שמח מאוד ע"ז וגם שלח טלגרמות לשלשתן בברכת מזל טוב.

וכן קבלו לכאן טלגרמות אליו מאגודה ועוד רבנים חשובים – ובשבוע זו בא טלגרם לר' יעקב רוזנהיים מר"מ פרוש שהם לא יודעים כלל מזה - מה יש בזה? -

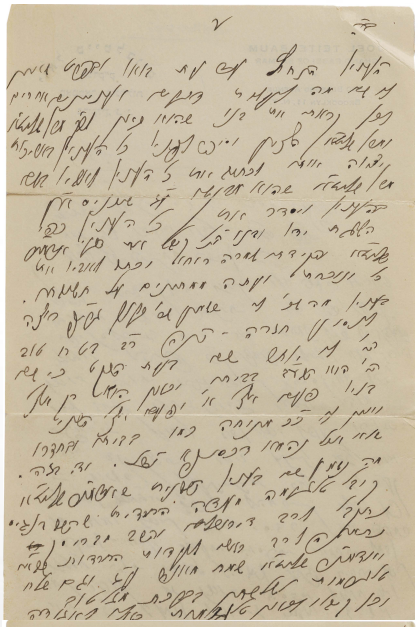
<u>גם כתבתי לו אודות שאדמו"ר שליט"א רוצה לכתוב ב' ספרי תורות אם יש שם סופר מומחה וי"ש מרבים שיוכל לכתוב וכמה מבקש ואופן התשלומין וכו' ועוד לא קבלתי תשובתו ע"ז לכן נא לכתוב לי תשובה ע"ז.</u>

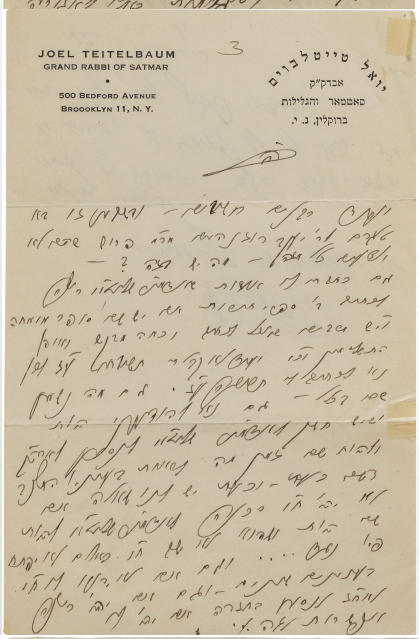
גם מה נשמע שם בכלל – גם נא להודיעני היות ושיש חשק לאדמו"ר שליט"א לנסוע לארה"ק ולהיות שם זמן מה לראות בעיניו המצב דשם כעת – וכעת יש לנו שאלה אם לא יהי' ח"ו סכנה לאדמו"ר שליט"א להיות שם היות ושהוא לא ישב ח"ו כאלם לא יפתח פיו נגד... וגם אם לא ירעו לו ח"ו בענינים שונים – וגם אם יהי' רוצה לאח"ז לנסוע בחזרה אם יהי' לו אפשרות לזה ואם יקבל רשיון יציאה וכדומה ?

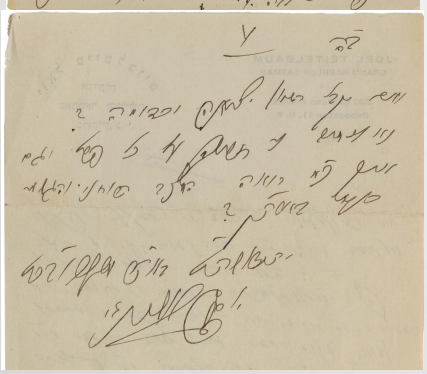
נא לכתוב לי תשובה על כל פרט וגם איך כ"מ רואה המצב הרוחני והגשמי כעת בארה"ק ?

ידידושה"ט באה"ר מברכו בכ"ט

יוסף אשכנזי

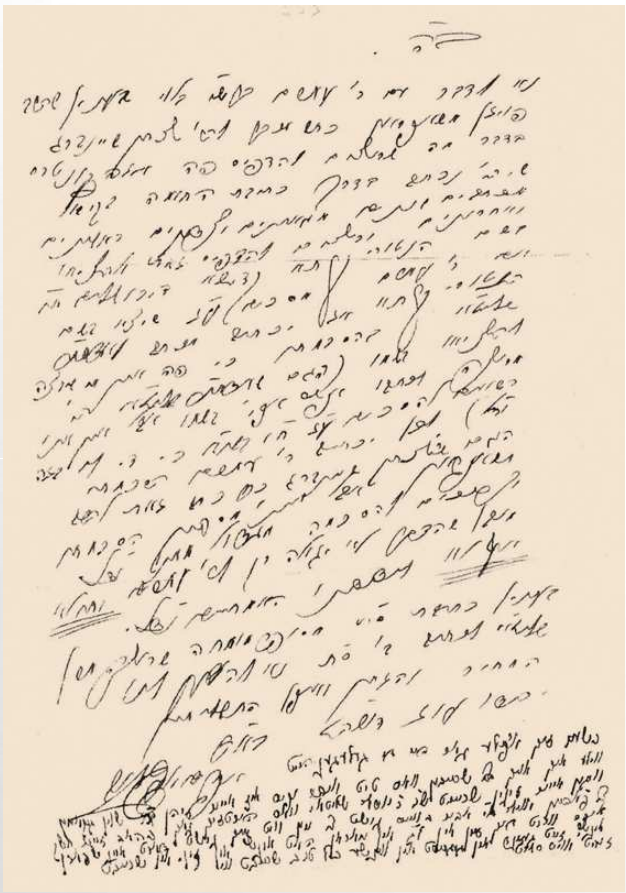

להלן מכתב שני בענין זה:

ב"ה

נא לדבר עם ר' עמרם ברש"י בלוי בענין שהרב פויזן משאפראן כתב מכבר להר' יצחק שיינברג בדבר מה שרוצים להדפיס פה איזה קונטרס שיהי' נכתב בדרך כתיבת החומה בקיבוץ מכתבים שונים מגאונים וצדיקים ראשונים ואחרונים ורוצים להדפיס זאת ולהוציאו בשם הנטורי קרתא קדישא דירושלים ת"ו אם ר' עמרם מסכים ע"ז שיצא בשם הנטורי קרתא או יכתוב מכתב לאדמו"ר שליט"א בהסכמתו כי פה אין מי שירצה להוציאו בשמו (הגם שאדמו"ר שליט"א הי' מרוצה לכתבו אפשר אפי' בשמו אבל אין אנו רשאים להסכים ע"ז ח"ו בשו"א כי די לו בזה וד"ל) לכן יכתוב ר' עמרם הסכמתו הגם שר' יצחק שיינברג כבר כתב זאת להרב משאפראן אבל אינו מספיק הסכמתו וצריכים להסכמה מגדול ממנו וד"ל.

מובן שהדבר לא יגולה רק לר' עמרם ותו לא אף לא לידידינו האמתיים וד"ל.

<u>בענין כתיבת ס"ת מסופר מומחה שרוצה מרן שליט"א לכתוב ב' ס"ת נא להודיע לנו המחיר ,,, ואופן התשלומין.</u>

ידידו עוז דושה"ט באה"ר

אפרים יוסף דוב

[מהרבנית ע"ה]

?כשעם זיך אפילו גאר? ביי די געלעגנהייט ווילע איך אויך צו שרייבען וואס טוט איהר עפעס איז אייער זוהן שוין געקומען, וועגן אייער ענין שרייבט ש"ב ר' יוסלי שליט"א, וואס הערט זיך נאך כהאב זייער חשק צו פאהרען אויף א"י אבער כוויס נישט צו מען וועט מיך נישט דארט איינשפארן, איהר ווירט דאך זיין אין ל"ג אין מאראן האט אונץ אין זין, און שרייבט ,,, זייט געזונד און געגריסט און ווינשע כל טוב, שרייבט ווי זעהט אויס דארט

חיים ברכה ושלום למע"כ העוסקים במלאכת קודש לסדר ולהוציא לאורה גליון הנפלא "קול התאחדותינו" ברוב פאר והדר בכמות ובאיכות.

והיות שמזמן לזמן רואין בהגליון מכתבים נאים מאת הקוראים אמרתי שלא למנוע מלדשום איזה ענינים בנוגע למדור הנכבד בהגליון בשם "משיב כהלכה" רשימות מתוך שיעורי הרה"ג ר' יהושע צבי הלוי יוזשעף שליט"א מו"ץ קהילתינו בבני ברק, בענין "שלא להניח הספר פתוח כשיוצא ממקום שלומד", וגם בחומר "ענין שכחת התורה". ואציין בזה כמה ענינים נאים אשר רובם שמעתי מאת אבי שליט"א ויש להם שייכות לענינים אלו:

א) אצל רביה"ק זי"ע בעל דברי יואל אירע פע"א באמצע היום כשישב בחדר הספרים שלו, אחר שבא לביתו מביהמ"ד מתפילת שחרית ושיעוריו בביהמ"ד בתפילין דר"ת, והכניסו לו סעודתו, וההויז בחור ישב בחדר הגבאי ולמד בגמרא שיעור הישיבה - שעד שהי' מרן רבינו ז"ל בכוחו ובבריאותו והלך לישיבתינו הק' בכל שבוע אל הבחורים לבחון אותם על שיעור השבוע, עמדו עפ"י רוב גם ההויז בחורים לנסיון - ופתאום נפתח הדלת ורבינו אמר להההויז בחור שירד לקומה שלמטה להרבנית ע"ה באיזה שליחות, כמדומה לי שהיה בענין צדקה נחוצה שהוצרכה לסדר, והבחור עמד תיכף ממקומו והתחיל לרוץ לקיים שליחותו, וקרא לו רבינו בחזרה, ואמר לו: "למה השארת את הגמרא פתוח, זה אינו דבר של מה בכך, זה ענין גדול שמובא בש"ך בהלכות בזיון ספרים (בשו"ע יו"ד סי' רע"ז ס"ק א') שלא להניח ספר פתוח ויצא, ואחר שסגר את הגמרא הלך בשליחותו כמובן.

ב) במשך השנים בישיבה אצל שיעורי הסוגיות של רבינו ז"ל, אירע פע"א שיצא רבינו ז"ל לחוץ באמצע השיעור, וסגר הגמרא שלו באופן שהכפיל כמה דפים במקום שלמד, וכך סגר את הגמרא, כדי שיוכל לפותחו תיכף במקומו, ולא הניח על הגמרא את הכובע שלו או ספר אחר וכדומה.

ג) בענין שכחת התורה, סיפר לי שאחד מגדולי מרביצי התורה בישיבת רבינו ז"ל הלא הוא הגאון הגדול רבי רפאל זילבער ז"ל אבד"ק פריימאן ומחבר ספרי מרפא לנפש, היה לו חק קבוע ללמוד בישיבה אחר תפילת שחרית עם התפילין דר"ת "פרק שלם" במשניות על סדר הש"ס עם ברטנורא ותוס' יו"ט בעיון ובמתינות, ופע"א שמעו ממנו שאמר שעושה מזה השתדלות לחזור על כל הש"ס, ולא להכשל בענין שכחת התורה, וכידוע בפי התלמידים מישיבתינו הק' מימים ההם, שגם רבינו ז"ל החשיבו לבקי נפלא בש"ס ופוסקים.

ד) וגם לרבות יבלחט"א כ"ק מרן רבינו שליט"א כשהספיד אותו לפני מיטתו ביום ז"ך סיון תשנ"ו בביהמ"ד הגדול פה קרית יואל יצ"ו לפני הארה"ק, הפליא את גודל התמדתו בתורה הק' לילות כימים עד זקנה ושיבה, וגודל בקיאותו העצומה והנפלאה בש"ס ופוסקים (ההספד נדפס בשלימותו בס' ארז בלבנון דף קנ"ב).

ה) וכן ידוע מ"ש כ"ק מרן רבינו ז"ל בעל דברי יואל בשם אביו בעל קדושת יו"ט זי"ע "שעיקר מצות לימוד תורה"ק מקיימים בשעת החזרה על הלימוד", ומה שלומדים בתחלה הוא רק כדי "מ'זאל האבן וואס צו חזר'ן".

ו) וגם כ"ק מרן רבינו ז"ל בעל ברך משה הזכיר כמ"פ לתלמידי ישיבתינו הק' שק"ז הישמח משה ז"ל במכתבו הנפלא והמפורסם שכתב לבנו הגה"ק רבי אלעזר ניסן ז"ל אחר חתונתו סדר התנהגות (נדפס בעת בס' אוצרות ישמח משה מכתב א') מזכיר שם א שארפן מאמר חז"ל על חומר ענין שכחת התורה דהלומד ואינו חוזר הוא דומה למוליד וכו' ר"ל עיי"ש בסוף ד"ה ודע [והוא בגמרא סנהדרין צט. מימרא של רבי יהושע] (ועיי"ש באוצרות ישמח משה בהגה ח' עוד מדברי הישמח משה בענין זה).

כמו כן שמע אבי שליט"א מכ"ק מרן רבינו ז"ל בעל ברך משה כמ"פ שאביו הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע אף שהיה לו זכרון נפלא חזר הרבה על לימודיו, ולדוגמא סיפר שכאשר למד בשו"ת נודע ביהודא איזה תשובה עמד ממקומו והתחיל לטייל בחדרו אנה ואנה ועבר במוחו על כל התשובה לזוכרו היטב.

יה"ר שזכותו ובפרט זכותו של רביה"ק ז"ל בעל דברי יואל שאנו עומדין עכשיו סמוך ונראה ליום ההילולא יגן בעדינו ובעד כל ישראל.

יום א' לסדר "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" שנת ה'תשפ"ד לפ"ק

יעקב הכהן פריעדמאן

בן הרה"ח ר' **שמואל הכהן** הי"ו, משב"ק
פה ק"ק קרית יואל יצ"ו

איסור שכחת התורה (ח)

א] צריך ליזהר שלא ללבוש שני מלבושים ביחד בבת אחת דקשה לשכחה (א)

ב] מותר לפשוט שני מלבושים בבת אחת ואין בזה קפידא (ב) וי"א שטוב להחמיר גם שלא לפשוט שני בגדים יחד (ג)

ג] יש ליזהר שלא ללבוש שני כובעים ביחד כגון קאפי"ל המונח בתוך כובע הגדול ולובשו בבת אחת (ד)

ד] מותר ללבוש מנעלים עם הקאלאטשי"ן בפעם אחת (ה)

ה] אם אינו לובש אלא מקצת מלבוש ביחד עם מלבוש אחר מותר (ו)

ו] המסתכל בפני המת קשה לשכחה (ז) ודווקא אם מתבונן ומביט הרבה אבל ראיה בעלמא אין קפידא (ח)

ז] הקורא כתב שעל גבי הקבר קשה לשכחה (ט) ואפילו אם קורא את הכתב רק בהרהור ואינו מוציא התיבות בפה (י)

ח] אך זה דווקא בכתב שהוא בולט אבל בכתב שהוא שוקע אין שום חשש כלל (יא)

ט] יש סגולה לשכחה זו לומר אהבה רבה עד וליחדך באהבה (יב)

י] האוכל פת שלא נאפה כל צורכו קשה לשכחה (יג)

יא] השותה מאמת המים העובר בבית בקברות קשה לשכחה (יד) ויש להסתפק אם יש להחמיר גם בקברות עכו"ם (טו) ואין להקפיד אלא על מים העוברים שם מגולים אבל מים העוברים בבית הקברות בצינור אין שום קפידא (טז)

ביאורים והוספות

(א) בשו"ע או"ח (סימן ב') במג"א (סק"ג) מביא כן בשם ספר הכוונות וכ"כ במשנ"ב סק"ב ובנגיד ומצוה מבאר הטעם לפי שאינו מניח את האויר המקיף לעבור ולהקיף בין מלבוש למלבוש ועי"ז אין הקליפה נדחית ואז השכחה מצויה.

(ב) כ"כ בספר אורחות חיים (לאבי בעל תפארת ישראל על משניות) וכן משמע בספר יוסף אומץ (סי' ר"א) ובהגהות ברכת אברהם (על אשל אברהם מהדו"ת) הוכיח משער הכוונות (שער ו' ברכת השחר) ופרי עץ חיים (שער התפילה פ"ב) דכל הקפידא הוא רק בלבישה.

(ג) כ"כ בשולחן הטהור והטעם כדי שע"י זה לא יטעה וילבשם יחד ובשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' ז') הביא כן בשם הרה"ק מהר"א מבעלזא.

(ד) כף החיים (סימן ב' סק"ו) בשם הרוח חיים פלאג'י.

(ה) בערוך השולחן (סי' ב' ס"ו) כתב "ונראה דבמנעלים אין קפידא" וכ"כ בשו"ת פני מבין או"ח (סי' רכ"ו) ובספר שולחן מלכים (הלכה למעשה סי' ג אות י"ז) וביאר שם דאין זה נקרא לבישה אלא נעילה ודוקא במלבושים יש להקפיד אבל לא במנעלים.

(ו) אשל אברהם (בוטשאטש או"ח שם) כגון שנפלה הטלית מראשו ביחד עם הכובע שעל ראשו (קאפי"ל) מותר להחזירם בפעם אחת על הראש כיון דעיקר ורוב הטלית עדין עליו מקודם אין זה נחשב שלובש עכשיו טלית ועיין בספר שמירת הגוף והנפש (סי' ס"ט אות א') שמביא משו"ת יין הטוב (סימן י"א) שהזהיר בענין זה כשמוריד בתי יד של הכתונת והמעיל כדי להניח התפילין של יד ואח"כ שוב לובשם ומניחם (מצוי אצלינו ברעקי"ל המונח למעלה ומתחתיו נמצא הבגד העשוי לחמם גופו מהקור מעל הכתונת) דאין ללבוש אותם ביחד והסכים לדבריו בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סימן ד') אולם לפי מה שנתבאר מהאשל אברהם אין בזה קפידא כי גם הכתונת וגם המעיל היו עליו מקודם וע"כ זה לא נקרא הלבשה כלל.

(ז) הוריות (י"ג ע"ב) והובא במשנה ברורה (סי' ב' סק"ב).

(ח) מרומי שדה להנצי"ב (הוריות שם) דהיינו דוקא אם מסתכל הרבה וכ"כ בספר זכרון (ח"ב אות כ"ח) והביא ראיה ממה שכתב המג"א (סי' רכ"ה סק"כ) לענין הסתכלות על אדם רשע דהאיסור הוא דוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו אבל ראיה בעלמא מותר.

(ט) הוריות שם אלא דשם מבואר דהוא קשה ללימוד אמנם בא"ר או"ח (סי' רכ"ד סק"ח) והביאו בהגהות רעק"א (יו"ד שע"ו ס"ד) בשם ספר מענה לשון שהוא גם קשה לשכחה.

(י) שו"ת בצל החכמה ח"ה סימן כ'.

(יא) שער המצוות (פרשת ואתחנן) הובא בליקוטי מהרי"ח (סדר קביעת עתים לתורה) וכ"כ בכף החיים (סימן ב' סק"ג) ויש לדון בכתב שאינו בולט ואינו שוקע ובספר זכרון להגרח"ק דן בזה אכן בקיצור שו"ע (סימן קכ"ח סי"ג) כתב בפשטות דהקורא כתב שע"ג המצבה אם הוא בולט קשה לשכחה ומבואר מדבריו דדוקא בבולט יש קפידא ואם אינו בולט ואינו שוקע אין חשש.

(יב) א"ר (סימן רכ"ד סק"ז) והובא דבריו בגליון באשל אברהם שם ובחידושי רעק"א וקיצור שו"ע.

(יג) הוריות י"ג ע"ב והובא בערוך השולחן (בימן ב' ס"ו) ובאמת בגמ' שם איתא דהוא קשה ללימוד אמנם בכף החיים סימן ב' כתב דהכוונה בדברי רש"י שכתב דקשה לשמוע דהיינו שישכח מה שילמד ובספר ליקוטי מהרי"ח (סדר תפלת רגב"ה) כתב דאולי הטעם לפי"מ שכתב בספר יערות דבש (דף ע"ג) דצריך לברך המוציא במקום שנאפה מתחלה משום דקודם חטא אדם הראשון לא היה צריך שום אוכל אפיה ובישול ורק אחר החטא נמשך הארס של נחש על רוב המאכלים ואינן ראוין לאוכלן עד אחר הגישם לאש וכח האש מגרש את הארס וא"כ זה שנאפה קודם הרי הקדים לגרש את הארס שבו כח סטרא דמסאבא לכך ראוי לברכה עיי"ש וא"כ לפי"ז גם לא נאפה כל צורכו עדין יש בו כח של הסט"א ולכן קשה ללימוד ושמעתי מח"א דיתכן דזהו הטעם שאין אוכלין את הקצוות של הלחם כי פעם לא היה נתפס שם האש כראוי ולא נאפה כל צורכו ולכן קשה לשכחה ולכן הנים אינן זהירות בזה כ"כ.

(יד) הוריות י"ג ע"ב.

(טו) ספר זכרון ח"ב אות כ"ד.

(טז) כיון שהמים מכוסים כ"כ בשמירת הגוף והנפש (סימן נ' סק"ב) בשם בעל המנחת שלמה.

דבר חריף [ו]

מעשה: זבולון ערך סעודת מרעים לכבוד יום טוב חמשה עשר באב, כשכל הסעודה כבר היה מוכן ועומד, והאורחים כבר הסבו לסעודה, נודע לזבולון שהבצלים שבהם בישלו הבשר חתכו בסכין חולבת, שהדין שהבצל נעשה של חלב. ומיד נתעורר משא ומתן בין המשתתפים האם עכ"פ בדיעבד יש להקל לאכול הבשר. וכבר הגיעו למסקנא שאין לאכול הבשר[1]. ולפתע שאל אחד מהמשתתפים את זבולון שאלה אחת... ואז התברר שמותר לאכול לכתחילה הבשר... מה היתה השאלה, ומה היתה התשובה – במאמר שלפנינו.

הגדרת סכין של חלב ושל בשר

<u>הגדרת סכין של חלב</u>

סכין נעשית חולבת – כשהשתמשו בסכין במאכל של חלב חם בחום שהיד סולדת בו[2]. שאז הסכין בולעת מהמאכל. כגון: **שחתכו בסכין 'עוגת גבינה' חמה, או שטיגן מאכל בחמאה או חלב, והשתמש עם הסכין תוך כדי הטיגון.**

אבל אם מרחו גבינה או חמאה וכדומה עם הסכין, אין הסכין נעשה חולבת, מכיון שבדבר קר אין הסכין בולעת כלום.

ולכן סכין שמרחו בה גבינה, והיא נקיה ורחוצה יפה, אם חתכו בה בטעות בשר, מותר לאכלה.

<u>הגדרת סכין של בשר</u>

סכין נעשית של בשר – על ידי שהשתמשו בסכין בבשר חם שהיד סולדת בו. וכגון: **שחתכו בסכין עוף או בשר חם.** אבל אם חתכו בסכין בשר קר, אינו נעשית סכין של בשר.

ולכן סכין שחתכו בה בשר קר, והיה נקיה ורחוצה יפה, אם חתכו בה בטעות גבינה צהובה, מותר לאכלה.

והנה בנידון דידן שאל אחד מהמשתתפים את זבולון, איך נעשה הסכין חולבת[3]? וענה לו זבולון שהשתמש עם הסכין רק בדברים קרים, כגון למריחת חמאה וגבינה וכדומה, ולא השתמש עם הסכין כלל בחלב רותחת. נמצא שאין הסכין חולבת כלל. וכשחתכו הבצלים בסכין זה היתה נקיה ורחוצה היטב. א"כ הבצלים נשארו פרווה. ומותר לאכול הבשר לכתחילה.

---

1 אחד מהצדדים להקל, מכיון שרוב שימושו של סכין חולבת בצונן, כגון: למריחת גבינה או חמאה וכדומה, ורק מיעט שימושו לחיתוך מאכל חלב חם, האם נסמוך להקל שניזל בתר רוב תשמישו שהיא בצונן. ואם כן אין הסכין חולבת כלל, ונמצא שהבצל אינו של חלב. (יעויין בזה בבית מאיר סימן צו ס"ג ועוד). אמנם מכיון שכאן הנידון שחתכו בסכין דבר חריף, ואפשר שבדבר חריף לא אזלינן בתר רוב תשמישו של הסכין, אלא אפילו אם השתמשו פעם אחת עם הסכין בחלב רותחת, וחתכו בו לאחר זמן דבר חריף ונתערב עם בשר נאסר התבשיל (יעויין בזה בספר דבר חריף בקונטרס בסופו סימן ט ז).

2 ובאופן שהמאכל נמצאת בתוך הכלי שנתבשלו או נאפו, והיא יד סולדת, בוודאי בולעת ונעשה חולבת או של בשר. אבל אם כבר העבירו המאכל לתוך צלחת, ועדיין המאכל יד סולדת בו, נחלקו הפוסקים בדבר גוש רותח האם דינו ככלי ראשון או כלי שני.

3 וכ"כ ערוך השלחן (סוף סי' צד) לענין סכין חולבת שחתכו בה בשר רותח "ודע דסכין חולבת במדינתינו כשבא שאלה לפני חכם, יחקור במה הסכין חולבת, דע"פ רוב אין משתמשין בסכין של חלב ברותח כלל, ורק חותכין גבינה וחמאה, ואין בו דין סכין חולבת כלל. ולכן צריך החכם לחקור בזה, כדי שלא להפסיד ממון ישראל חנם. דהשואלים אינם בקיאים בזה כידוע לנו".

מכתלי הלשכה

בענין להרחיב אותיות

לכתחילה יש לכתוב האותיות מרובעות, ואין להרחיב או למעט שום אות. אמנם בשעת הדחק וצריך להרחיב האותיות, כגון כדי שיגמור בסוף שורה, נוהגים למשוך אותיות "ה א ד ר ת". ולפעמים מאריכים קצת גם אותיות אחרות כגון ב' כ' ל' ועוד. ויש אותיות שאין להאריכן בשום אופן כגון אות ד' שאז יכול לדמות לאות ר"ש.

והנה כמה אפשר להרחיב האות. עד כ 14 קולמוסין יותר מצאנו להיתר בפרי מגדים (או"ח סימן לב משב"ז סק"ב), שכתב:

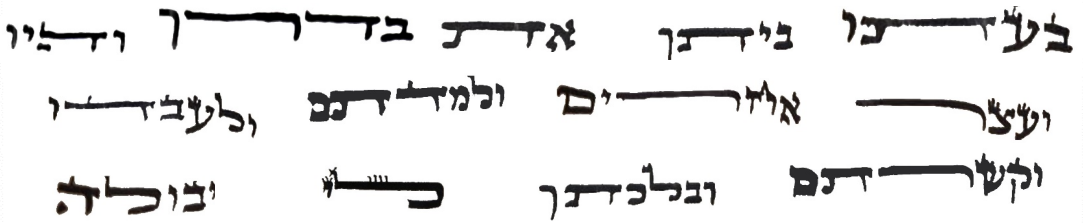

"מעשה שכתב בתפילין השמרו השמרו ב' פעמים ומחק ו"ו אחד והשמר ב', ומשך הרי"ש עד וא"ו שניה והכשרתי. ואפילו היה תיבה שניה תיבה אחרת שאין מענין תפילין כלל ובה ו"ו לבסוף וגרר הנ"ל נמי כשר דמה בכך"[4] עכ"ל.

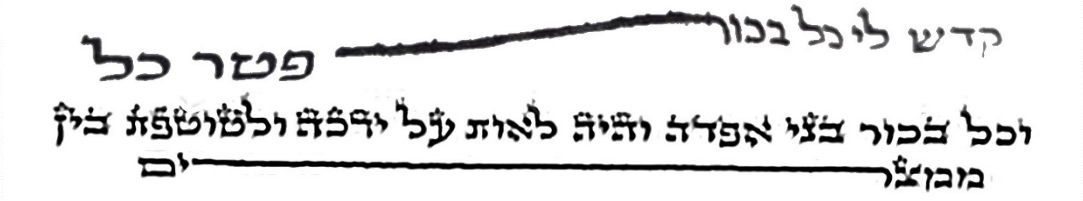
אמנם יש ליזהר כשמרחיב הרבה שיהא ניכר היטב צורת האות.

* * *

[א] הרחבת אותיות שצורתה עליה.

[ב] שאלת חכם: אותיות שהרחיבו מאוד שיש לברר האם צורתה עליה.

---

4 והובא דברי הפמ"ג הנ"ל בבה"ל (סימן לב סעיף כג ד"ה ואם יתר וכו') וכתב שם "וכתב שם עוד דאפילו היה תיבה שניה תיבה אחרת שאינה מענין תפלין כלל, ובה וא"ו לבסוף, וגרר כנ"ל, נמי כשר, דמה בכך, ואף דנפסל תחלה שוא"ו מרוחק הרבה, לאבותיך נמי כל זמן שלא תקן ומשך הב' נראה כשתי תבות. ולי צריך עיון בזה, דהלא בעינן שיכתוב לשמן, דהיינו לשם קדושת תפלין, ולעיכובא הוא אף בדיעבד, וכדלעיל בסעיף יט. ואף אם תמצי לומר דכיון בזה התבה לשמן, מי יאמר דמהני בזה, אחרי דאין התבה הזו מענין תפלין כלל, וצריך עיון".

והנה בקסת הסופר (סימן ט בלשכה"ס ס"ק יג) מציין לדעת הפמ"ג וכתב שם "ובספר מלאכת שמים (כלל ח בינה סק"י) השיג עליו וז"ל מנין לו להרב שני דינים אלו, דהלא אפ"ל כיון דהתיבה הכפולה מיותרת, וכ"ש בתיבה שאינה שייכה כלל לתפילין, הוי כאילו כתבן שלא לשמה, דהוי כמקדיש בטעות, ואיך נצטרף אות וא"ו שלהן להכשיר התפילין או הס"ת עכ"ל.

ולפע"ד נראה דעת הפרמ"ג דכיון שבתחלת הכתיבה הוא מקדש כתיבתו לשם ספר תורה או תפילין ומזוזות, הרי זה מקודש כל מה שראוי להם בכתיבה הזאת. ולכן גם אם מחק תיבה יתרה, ולא נשאר ממנה כי אם אות אחת דחזיא לאצטרופי, כל הנשאר קדוש יאמר לו".

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | Tel. 845.774.4040

בעזהשי"ת

ימי הרחמים והרצון תשפ"ד לפ"ק

זמני כניסה

אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקראת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט

• פרשת שופטים •

זונטאג, מאנטאג,
מיטוואך, דאנערשטאג,

• פרשת תצא •

מאנטאג, מיטוואך,
דאנערשטאג,

• פרשת תבא •

זונטאג, מאנטאג,
דאנערשטאג,

• פרשת נצו"י •

זונטאג, מאנטאג,
מיטוואך, דאנערשטאג,

שורה מיוחדת: **משעה 5:30 עד 7:00**

באופן פרטי: **משעה 8:00 עד 10:30**

בביתו נאוה קודש - אוהעל קט.

יכולים לשמוע פרטי הזמני כניסה 917-378-3387

בברכת כוח"ט
הנהלת הקהלה

פרקי זכרונות בצל הקודש של מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע

מרשימות תלמידו הגה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל מח"ס המאזרני חי"ל - מנהל מוסדותינו הק' בעיה"ק ירושת"ו

עם פרוס יומא דהילולא קדישא של אבינו רועינו רבן של ישראל רבינו הקדוש זכותו יגן עלינו, אמרנו לנכון להעלות על גליון מרשימותיו של תלמידו המובהק הרב החסיד המפו' רבי **חנני' יו"ט ליפא שווארץ** ז"ל אשר זכה להיות איש אמונו של מרן רביה"ק זי"ע בארה"ק ציר נאמן לשולחו בעמדו כגיבור חי"ל בראש הנהגת מוסדותיו הק' בעיה"ק ירושלים כיובל שנים כולם שוים לטובה, לכן אמרנו דבר בעתו מה טוב להעתיק חלק מזכרונותיו אשר רשם למזכרת בספרו **"המאזרני חי"ל"** ומאשר שמענו ממנו בכל עת מצוא בהיותו בעל מספר נפלא, ובכל עת נקבצו ובאו אצלו לשמוע מה בפיו מתהלוכות הדור הקודם, ובעין יפה היה נותן בדיבוריו המלאים חן להנחיל לדור החדש אשר לא ידע את יוסף מעשי צדיקים וחסידים, ובמיוחד לו רגל על לשונו עובדות נפלאים מאשר חזה וראה אצל רבו המובהק מרן רבינו הק' זי"ע אשר חיבה יתירה נודעת לו ממנו והיה עייל בלא בר, והשתדלנו להעתיק הדברים כפי אמירתם בטעם זקנים כאשר יצאו מפיו, ובודאי יעלו על שולחן מלכים, וחסידים ואנשי מעשה הצמאים לזה ודאי יברכו לקראתו ברכת הנהנין.

פרשת הרבנות בסאטמאר

ביום ראש חודש סיון שנת תרפ"ח נסתלק לעולמו הגה"ק ר' אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל בעל 'קרן לדוד' האב"ד דעירנו סאטמאר יצ"ו, והתאספו זקני ונכבדי העיר יחדיו לדון בדבר מינוי איש אשר רוח ה' בו, אשר יצא ויבוא לפניהם בהנהגת העיר והרבנות, ושמו עיניהם להושיט את שרביט ההנהגה בידי רבינו, כי לו נאה ולו יאה לחבוש פאר לראשו כתר המלוכה, כאשר כן היתה עוד דעתם איתנה אחרי פטירת המרא דאתרא הקודם בעל זכרון יהודה זצ"ל.

ביום ב' פרשת שלח כ"ג סיון הודיעו דבר החלטתם בפני הנהלת הקהילה, ונשא חן בעיניהם הצעתם, והטילו ביניהם גורל הבחירה, ורוב טובי הקהל בחרו בו. ושלחו מכתב לרבינו להציע לפניו קבלת המשרה, אבל רבינו השיב להם מכתב ערוכה, ובו הביע רגשי לבבו לעיר הגדולה לאלהים סאטמאר אשר קבע שם משכנו כשנפרד מבית אביו, וממשיך ואומר שקשה עליו טורח ומשא עיר גדולה, וסיים בלש"ק עוסף ע"ז בני קהילתי הי"ו העתירו עלי דבריהם, בהפצרות שונות מדי יום ביומו שלא לעזוב מקומי ביניהם, וכבר נוכחתי לדעת כי האנשים האלה שלימים הם איתי, אהבה גמורה שלום ושלוה בינינו, וקשה עלי פרידתכם, אשר על כן אף כי כבודכם רב בעיני... הנחתי כתר זה לאחרים רווח והצלה יעמוד לכם ממקום אחר וה' המשוטט בכל ירא לכם איש אשר ברוחו פי נשים, ואני על משמרתי אעמודה פה עירנו קראלי יצ"ר.

אולם יראי ה' לא אמרו נואש לנפשם, ביודעם נאמנה כי רבינו הוא יחיד הדור אשר רב כוחו וחילו לעמוד על המשמר איתן כצור החלמיש להציל אותם מדעות הציונות והכפירה שפשתה בימים ההם בקרב קהלות ישראל, והחליטו להמשיך בפעולות למנותו לאלוף לראשם, והתכוננו לעשות בחירות אצל כל חברי הקהילה הארטאדאקסן, כי חשבו שאם יבחרו בו רוב חברי הקהילה בודאי יסכים רבינו לפרוש כנפיו עליהם.

כאשר נודע הדבר בפני חלק מתושבי העיר שהתחילו לנטות אחרי רוח הזמן, עלתה חמתם בקרבם, ולא הסכימו שרבינו ישב על כסא הרבנות בעירם, כי שמו הלך לפניו כלוחם גדול נגד רוח המתחדשים, וכגודר גדר ועומד בפרץ לבל ליתן למשחית לפרוץ בבתי בני ישראל, ובכוחו הגדול השפיע טהרה וקדושה בלבות בני ישראל לילך בדרכי אבותינו הק' ולא לזוז זיז כל שהוא מדרכיהם, ולכן נמנו וגמרו לעשות כל מה שבידם למנוע הבחירות, ולצידם עמדו כמה מראשי הקהילה. (מכיון שכבר לפני שתי שנים בחול המועד פסח בעת שנבחרו אקדו"ט הקהילה עלתה בידם להכניס כמה מאנשיהם לעמוד בראשות הקהילה).

והיות שהם היו רק מתי מספר, ולא היו יכולים בכוחם לבדם למנוע בחירתו של רבינו כרצון הירא‌ים והשלימים, על כן התחיל לפתות העם ושאר ראשי הקהילה בשפת חלקלקות, ובאו בתחבולה להחסידים שהסתופפו בצל אדמורי"ם אחרים בטענות ומענות שונות, וכן דיברו על לב האשכנזים שיעמדו לעזרתם למנוע בחירת רבינו, וטענתם היה שרבינו לא ישום מגמתו לנהל ענייני העיר כפי המצטרך, אלא ישמש כמנהיג לחסידיו, ובזה הצליחו לעורר סערה רבתי בתוך העיר כנגד הבחירות.

וכן הלכו אצל רבני ודייני העיר להשפיע עליהם שיתנגדו לביאתו של רבינו, וכוונתם היתה שעל ידי זה גם קבוצת מעריציהם יעמדו לימינם בכל כוחם, ואצל כל אחד שינו את טעמם להטות את לבבם אליהם, ובזה עלתה בידם מתחילה להטות לצידם את חסידי צאנז שהתגוררו בעיר, מכיון שאחד מחשובי הדיינים בעיר היה מצאצאי הרה"ק מצאנז זי"ע, וחסידי צאנז הביאו אותו לשם לפני עשרות בשנים מקודם (רבינו סיפר לי פעם כי כאשר בא בפעם הראשונה לאחר חתונתו לסאטמאר, כבר היה דר שם אותו דיין חשוב כי היה לו שם איזה פרנסה, ואחר כך נתמנה לאלוף לראשם של חסידי צאנז, ושימש כחד מבי דינא רבה בעיר סאטמאר), וכעת חששו שעל ידי ביאת רבינו לכהן פאר כאב"ד בעיר יתמעט כבודו ופרנסתו, ולכן לא הסכימו חסידי צאנז שבעיר על דבר ההתמנות.

כמו כן שלחו מסירות ומלשינות להשלטונות כנגד ראשי הקהילה, הרה"ח ר' חיים פריינד זי"ל ראש הקהל שלח מכתב להגה"צ ר' שלמה זלמן אולמאן זצ"ל אב"ד ביסטריץ שכיהן בראש הלשכה דהאורטאדאקסי ותיאר לו את כל התלאה אשר מצאתם, אבל המסירות לא הצליחה, וראשי הקהילה קבעו יום המיועד להבחירות ביום ה' פרשת ראה, כת המתחדשים בראותם שזממם הרע בל תיפק, פנו להלשכה המרכזית דהארטאדאקסי להזמין ראשי הקהילה לדין תורה, ר' חיים פריינד שלח מכתב לרבינו לשאול אותו כדת מה לענות, ורבינו השיב לו שבעיקר הדבר עדיין לא גמר בדעתו האם לעזוב את קהילתו בקראלי וכו', ולגופו של ענין כתב לו בזה"ל יותראו להשיב בי"ד על ככה, ותחכו לאלקי המערכה, הנצב בבי"ד של שלשה, ויקוב הדין את ההר הקשה עוד טרם הבחירה', והמשיך בעוד כמה שיטי"ן בגודל התועלת שיוכל לצמוח מההליכה לדין תורה.

הלשכה שלחו לעיר סאטמאר שני שליחים, השליש המרוצה לב' הצדדים היה הגה"צ ר' מרדכי בריסק זצ"ל הי"ד אב"ד טאשנאד, ואחרי חקירות ודרישות פסקו שטענות המערערים אין בהם ממש, ואפשר לערוך הבחירות כדת וכראוי, אבל כת המתחדשים השקט לא יוכלו והפריעו בכל כוחם למהלך הבחירות, עד שהוצרכו להפסיק את הבחירות באמצע היום, ואז באו בטענה למנוע להשלים את הבחירות, הרב מביסטריץ כתב במכתבו לרה"ק שאין הצדק עם המערערים, אבל הציע לערוך הבחירות מחדש כדי שלא יצאו עוררים, וקבעו שביום י"ב תשרי שנת תרפ"ט יערכו הבחירות מחדש, בהגיע יום המיועד נבחר רבינו ברוב דיעות, ובחג הסוכות נסעו לערך שבעים זקנים לקראלי למסור כתב הרבנות לרבינו.

המערערים המשיכו לעשות מהומות ולעורר מדנים, ובאותו תקופה עלה במחשבה בלב מתנגדי רבינו להכתיר את הגה"צ ר' שלמה זלמן אהרנרייך זצ"ל אב"ד שאמלוי לשמש ברבנות העיר סאטמאר, וקנו לו מנורת כסף וחרטו עליו שמו בתור אב"ד סאטמאר, אולם מחשבתם לא יצאה מן הכח אל הפועל, כי לא היה בדעתו של הרב משאמלוי להשתקע בעיר סאטמאר. (בספר מלחמת המצוה החדש (עמוד יט) כתב בשבת תשובה קדם תפלת מנחה העבירו קול במחנה בבית הכנסת הגדול שהמה בוחרים בהגה"צ אב"ד שאמלוי שליט"א).

בנתיים נתחלפו שרי הממשלה ושרי העיר, והשרים החדשים עמדו לימין המערערים, ונתנו להם הרשות והיכולת לבחור מחדש ראש הקהל, ובכוח הזרוע נטלו את שבט הנהלת הקהילה בדיהם, ולא הטו אוזן קשבת לאזהרת הקאנצלייא שעשו שלא כדת, והצליחו לפעול אצל שרי המלוכה לסלק כל טובי העיר ממשמרתם, ולבטל בחירת הרב דמתא. במעשיהם הנילוזים עוררו רעש גדול בקרב ירא‌י ה' בכל המדינות, שנפרצו חומות האטרטאדקסי', ואדירי התורה ארזי הלבנון מנהיגי ישראל יצאו כנגדם בקול חוצב להבות אש שאסור להתחבר עמהם.

והרב מביסטריץ אזר כגבור חלציו להכריח אותם לעמוד כסאות למשפט בפני יודע דת ודין, ובעש"ק פרשת אמור פירסמו חברי הבית דין שהצדק הוא עם ראשי הקהילה הירא‌ים והחרדים.

הבורר מצד המתנגדים היה הגאון ר' צבי קינסטליכער

העתקה מספר מלחמת המצוה החדש בענין הבוררות בעניני הנהגת הקהילה ובחירת רבינו כאב"ד סאטמאר

זצ"ל הגאב"ד סעבען, אשר התגורר בסוף ימיו בעיה"ק ירושלים ת"ו, וזכור אזכור שברבות השנים כאשר שהה רבינו בארצינו הק', הגיע אב"ד סעבען לבקר בהיכלו, ורבינו קיבלו בסבר פנים יפות וביותרת הכבוד, אף שכאשר התקיים הדין תורה בנוגע לרבנות בסאטמאר היה הוא הבורר לטובת המתנגדים, כי באמת לא התייציב לטובת המתנגדים מחמת שנאתם לרבינו וכדו', רק כי לתומו חשב שמכיון שתושבי עיר סאטמאר היו ברובם אשכנזים, ורבינו בהיותו רבי ומנהיג לאלפי חסידים, לא יוכל להתמסר בכל כוחו לטובת צרכי ועניני הקהילה.

הבדלו מתוך העדה

כת המתנגדים לא צייתי לדין תורה, ולא חזרו מסורם, וגדולי ישראל מחו בכל תוקף כנגדם, על שהעיזו להרים יד בתורת משה, לא לציית לדין תורה וללכת לדון בערכאות, ואסרו להתחבר עמהם, וציוו להיראים והחרדים לדבר ה' להפרד מתוך הקהלה, ולייסד לעצמם קהלה נפרדת, הרה"ח ר' שמחה פיניאש זי"ל שימש כשו"ב, ושחט בסתר מתחת לגדר שלא על ידי הנהלת הקהלה על הגאבעללע שלהם, וגם אבי זי"ל שחט קצת לאנ"ש, ונתעורר שערוריה גדולה מזה. (כל הפרשה באריכות, וכן מכתבי הרבנים הגאונים בענין הפיזוד מהקהילה, באו על הדפוס בספר מלחמות מצוה החדש, ומשם תדרשנו).

מודעה

הגיע לידינו מהקאנצלייא ארטאדאקסי מביסטריץ תחת נומ' 1124/929 ההחלטה שהחליטו הוועד הרבנים, ובו כתוב לאמור: יען שמנהלי הקהלה דפה וסייעתם

המה מסרבים לדית הן בעניני הנהגות הקהלה הן בדבר בחירת הרב

לזאת רשות נתונה לנו עפ"י התורה להבדל מעדתם ולייסר קהלה בפ"ע ולעשות צעדים בזה אצל שרי הממשלה יר"ה ובידינו ג"כ מכתבים מרבנים הגאונים וצדיקים

שדנו אותם למסרבים

ורשות נתונה לנו להפרד מהם בכל ענינים, ע"כ אנחנו כמה מאות אנשים אשר זחתימת ידם תחת ידינו מכבר הסכמנו וגמרנו להבדל מעדה הזאת ולהיות קהלה בפ"ע, וליקח שו"ב תחת השגחת ורשות אדומו"ר ההגה"צ מרא דאתרא שליט"א, ותחת השגחת מנהלי הקהלה, ה"ה מו"ה חיים פריינד נ"י, מו"ה משה פאשקעס נ"י, מו"ה שלום שוואַרץ נ"י, מו"ה יעקב ווייס נ"י, מו"ה ארי' ליבוש לעפקאוויטש נ"י, ולעשות תקנות (שטאטוטען) עפ"י התורה והיראה וחוקי המדינה, ומהיום והלאה אין לנו שום עסק עמם עפ"י התורה.

וקדבר מובן כי לא נעשה דבר נגד חוקי המדינה, ובטוחים אנחנו כי שרי המלוכה יר"ה יתנו לנו רשיון על זה.

סאטמארע יום ו' עש"ק תולדות תר"צ

כת חוראים דעיר סאטמאר.

מודעה בענין התייסדות הקהל הנפרדת בסאטמאר

כת המתנגדים לא צייתי לדין תורה, ולא חזרו מסורם, וגדולי ישראל מחו בכל תוקף כנגדם, על שהעיזו להרים יד בתורת משה, לא לציית לדין תורה וללכת לדון בערכאות, ואסרו להתחבר עמהם, וציוו להיראים והחרדים לדבר ה' להפרד מתוך הקהלה, ולייסד לעצמם קהלה נפרדת, הרה"ח ר' שמחה פיניאש זי"ל שימש כשו"ב, ושחט בסתר מתחת לגדר שלא על ידי הנהלת הקהלה על הגאבעללע שלהם, וגם אבי זי"ל שחט קצת לאנ"ש, ונתעורר שערוריה גדולה מזה. (כל הפרשה באריכות, וכן מכתבי הרבנים הגאונים בענין הפיזוד מהקהילה, באו על הדפוס בספר מלחמות מצוה החדש, ומשם תדרשנו).

הגה"ק מנאסויד זצ"ל הפציר אז במאוד ברבינו שיקבל על שכמו את עול הרבנות בעיר סאטמאר, וגם כאשר אמר לו רבינו טעמו ונימוקו כי בעיר קראלי יושב במנוחה ושלוה כי יש שם קהלה נאה וחסודה, וכמו כן ישיבה לשם ולתפארת, אולם בבואו לסאטמאר שהוא עיר גדולה יהא טרוד מאוד בהנהגת הקהילה, ואמר לו הגה"ק מנאסויד כי כדי לתקן עיר גדולה לאלקים כסאטמאר 'דארף מען זיך אנשטרענגען', ושלח לו מכתב בו תיארו בתוארים מופלגים, וזל"ק:

אור ליום שנכפל בו כי טוב לס' ושכנתי בתוכם בז' בירח השמחה בעזרתי נאסויד

בירח שמחה, זכר עמלק תמחה, ושוי"ר וכט"ס לכבוד קדושת האי גברא רבא אהובי ידיד נפשי הרב הגאון הצדיק בו"ק חו"פ נזר ישראל עה"י פה"ח בר אבהן עילאין צדיק יס"ע בנש"ק אראלין ותרשישים אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו וכו'

בקש"ת מו"ה יואל ט"ב שליט"א האבדק"ק קראלי והגליל יצ"ו אורך ימים ישביעהו ובישועתו חראהו.

אחד"ש מר ניהו רבה שכמותו ירבה בישראל למר ולתורתו מצאתי את עצמי מחויב בדבר לעוררו ולומר היות שאנשי דלא מעלי בק"ק סקאמיר מערערים נגד קדושתו, וכבר הי' כן לעולם חלק הרע שונא חלק הטוב, ואולי כשיעזור השי"ת לאנשחים יראי ה' דשם שיצליחו ויצילחו לקבל עליהם כבוד קדושת מר הדרגק"ה לראש אולי ימאן כבוד קדושת הדרגקת"ה להאיר אורו בתוכם, אמרתי כי מי אנכי לומר דעתי העניה בזה, אך מחמת שאמרו רז"ל על ואלכה נגדיך גבי יעאע"ה פרש"י בשוה לך כמבואר בש"ס גבי ריב"ח מה נעשה אחר פטירתו ואמרו פסוק הנ"ל, וגבי דק"ק סיגעט שנפרדו ממר אביו הגאון הקדוש אדמו"ר זצקלה"ה כתב רבינו הגדול רשכבה"ג משינעווע זצקלה"ה זי"ע ועכי"א בזה שכל זמן שלא יתבטלו המהרסים לא יתבטלו הגודרים, ומהאי קרא נסעה ונלכה נגדיך וכו' כנ"ל, ע"כ טובה גדולה להעמיד הדת על תלה שימלוך כ"ק הדרגקת"ה לקבל המשרה על שכמו, ובזה אצא ואשתחוה הקטן והשפל הדשת"ה באה"ר ומצפה לבשורות טובות, ומאוה

שמחת ימי הפורים וכשרן ימי החג הקדוש הבע"ל.

אברהם יהושע פריינד אבדק"ק נאסויד והגליל

איזהו חכם

באותם השנים בעת שלמד הגה"ק מביקסאד זצ"ל (שהיה איתן מושבו בעיר סאטמאר) פרקי אבות לפני הציבור, התמרמר בתוך דבריו על מה שכל מי שיודע להרים את קולו הרי הוא משמיע את דעתו בענין הרבנות, והמליץ על זה את דברי המשנה (אבות פ"ד מ"א) בן זומא אומר איזהו חכם וכו', היינו שבן זומא לו נאה ולו יאה לקבוע מי הוא ראוי ויאות להיות חכם בעיר, ולא החייטים והסנדלרים. (ובהזדמנות אחת אמר רבינו מאמר זה בשם הגה"ק מביקסאד זצ"ל).

על פי איידע"ם יקום דבר

הגאון רבי משה דוד ווינטערניץ זצ"ל ראב"ד סאטמאר, שהיה רגיל בפיו דברי צחות ומילתא דבדחותא, התבטא באותו תקופה בצחות לשונו, שמן הדאוי שימנו אותו למר דאתרא מכיון שהוא חתנו של המרא דאתרא הראשון הגאון ר' בנימין זאב מאנדלבוים זצ"ל, והמליץ על עצמו את דברי

הכתוב שבפרשת שופטים 'על פי שנים או שלשה עדים יקום דבר', דהנה מאז הרב הראשון ה"ה חותנו, היו כבר שני"ם היינו ששני רבנים כיהנו ברבנות ה"ה בעל זכרון יהודה זצ"ל ובעל קרן לדוד זצ"ל, או שלש"ה היינו שכעת המחלוקת מי שיהיה הרב השלישי בסאטמאר, אזי מן הראוי שעדי"ם יקום דבר, היינו האידע"ם של הרב הראשון הוא יקום דבר שיהיה רב ואב"ד במקום חותנו.

את והב בסופה

לערך כחמשה שנים היתה אש המחלוקת מתלקחת בין מחנה למחנה, וההבערה ללה"ב יצאה, עד שהחליט הרב החסיד הנגיד המפואר רבי דוד יושע גראס ז"ל (שברבות הימים היה חותנו של כ"ק הגה"צ רבי ישראל משה דושינסקיא זללה"ה גאב"ד ירושלים עיה"ק) לקנות זכות בחירת ראשי הקהלה מאת המיניסטער מבוקארעסט שבא במיוחד לסאטמאר כדי לסדר הסכסוכים שהיו בעיר, ואכן אז נתמנה הר"ר דוד יושע לראש הקהל, ועשה פעולות רבות להשכין השלום בעיר, ואז נתאפשר לעשות עוד הפעם הבחירות כראוי בסדר נכון לשמחת לב יראי ה', ורוב בני העיר בחרו את רבינו לשמש כאב"ד סאטמאר.

מכתב גלוי
עם ספר
מלחמת מצוה
על כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב "בסופה" שלחמו קהל האַרמהאַראָקסען נגד הקמים להרום ולבטל כל התקנות שתקנו הגאונים והצדיקים מוסדי דור והדור, הגונע לכל המרובה בכלל וכיוצא בפרט, ונחיל השערוריה הנעשה והנשמע בכל גבול ישראל, ובו נאמרה ונשנית גם המכתב גלוי הנדפס משנת תרמ"ו [להיות לאחרים יחדיו נצמדים] ונתוסף בו בעת הפלפולים שנשמטו בהדפסה הראשונה לבל יהסר המזג, גם תשובת הגאונים שהגיעו עדינו אחרי הגיע לידם המכתב גלוי אשר באו לעורת ה' בגבורים להעמיד ולקיים תקנות גאונינו קדמונינו ואחרי"הם יבאו שאגת האריות הגאונים והצדיקים נגד הקונטרס אוהב משפט, וה' לבאר עפ"י דת ודין תוה"ק שאין ממש בכל דבריהם, וכי על קן שקר נבנו יסודותיהם בקונטרס אוהב משפט וכל השורש מן תקנות הגאונים כפורש מן החיים כאשר עיני הקורא תחזינה משרים.
יצא לאור באמצעות והוצאות אקרים דקהל עירת יראים אַרטהאַראָקסען פה קק סיגעט.
נדפס אצל הה"ה הרבני הנגיד מוה"ר מנחם מענדיל ווידער נ"י מ"ד סיגעט.
בשנת בונה ירושלם לפ"ק.
ועתה יצא לאור מחדש שנת תש"מ לפ"ק
מחיר דספר א' והב בסוף תשרים צעל.
שער הספר 'מלחמת מצוה' שיצא בסיגעט

בורח מן הכבוד

אחר שחזר השלום לשכון בין תושבי העיר, אז איזה רבינו למושב לו בעיר ואם בישראל סאטמאר, וביום י"ב לחודש אדר תרצ"ד לפ"ק הופיע רבינו בהדרתו לישב על כסא ממלכתו לכהן פאר כאב"ד ור"מ בעיר סאטמאר המעטירה, תושבי העיר ששו ושמחו במאוד כאשר שמעו קול המבשר שרבינו בוא יבוא בשערי עירם לקבל עליו נזר הרבנות, התכוננו לקבלו ביותרת הכבוד כראוי וכיאות לכבודה של תורה, והכינו מעמד קבלת פנים מפוארת בשירה וזמרה בחצות היום שאז היה אמור רבינו להופיע בשערי העיר, וגם שרי ואנשי צבא שלחו מאות מאנשי הצבא לפאר את מעמד הקבלת הפנים בתופים ובמחולות. אולם רבנו בגודל ענוותנותו הקדים לצאת בחשכת לילה מקראלי והגיע לסאטמאר בחשאי לפנות בוקר, ולא ידעו אנשי העיר מצאתו ומבואו, ומה מאוד גברה תמיהת בני הקהילה בסאטמאר כאשר ראו השכם בבוקר כי רבינו הקדים את ביאתו לעיר, והשכיל למנוע בכך את כל הכבוד שהיו מנת חלקו.

וכבוד גדול עשו לו

באותו היום נפתחו כל גבולי המדינות מכל הסביבה מאונגארן, טשעכיי, בסעראביע, ובשהלך רבינו לבית הכנסת לדרוש ה'איינצוגס דרשה' נתאספו ציבור גדול, ודרשת רבינו שנאמרה בטוב טעם מצא חן בעיני הציבור הגדול שנתאספו שמה לכבודו, ובצאתו מן הקודש הנחילו לו כבוד מלכים, ואז חגגו את הקבלת פנים שהיתה אמור להתקיים בבואו לשערי העיר, ואנשי הצבא הלכו לפני האויט"א והנעימו בשירה וזמרה.

דורש טוב לעמו

בהיות שהיה אז כמה ימים לפני פורים, אמר רבינו בתוך דרשתו פירוש נפלא על הפסוק במגילת אסתר כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, ודרשו חז"ל (מגילה טז:) ורצוי לרוב אחיו, ולא לכל אחיו שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. ופירש בדרך צחות 'טייל פון די סנהדרין, טייל פון די חסידים פירשו הימנו', (והתכוון בצחות דבריו משום שחוץ מהמתחדשים והאשכנזים שהתנגדו לביאתו לסאטמאר, היו אנשים שהשתייכים לחצרות חסידות אחרות, שלא היו שבעי רצון מביאתו לסאטמאר).

והוסיף ואמר, דמבואר בגמרא (בבא מציעא כח:) על הכתוב (דברים כב ב) והיה עמך עד דרוש אחיך אותו, דרשהו שלא יהא רמאי, שיחזירנו רק בסימנין, עיי"ש. חזינן מזה שתיבת דור"ש הכוונה לדרוש אם הוא רמאי או אם אינו רמאי, וזהו ביאור הכתוב ורצוי לרוב אחיו שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, ולכן היה דור"ש טוב לעמו, היינו שמרדכי הצדיק היה דורש וחוקר

לדעת מה היה באמת כוונתם בזה שפירשו וחלקו עליו מקצת סנהדרין, אם היתה כוונתם באמת לשם שמים או לא, וידע מי המה באמת ידידו ומי לא, ועם כל זה היה דובר שלום לכ״ל זרעו שכולם השלימו יחד עמו.

דברים הללו קלעו מאוד אל השערה, וגם אלו שהתנגדו לביאתו נהנו מאוד מאימרא טב״א שהיה נכון עד למאוד לפי קורות הימים האלו.

ביום הפורים קרא רבינו את המגילה בהיכל הגדול של התלמוד תורה.

תלמידי חכמים מרבים שלום

אמנם אחרי שהשתקע רבינו בעיר סאטמאר והרבה פעלים לתורה ולתעודה, חזר השלום והשלוה לשכון בין כל בני העיר, ואף אלו הידאים שמתחילה לא רצו שרבינו יבחר כמרא דאתרא, נתקיים בהם דברי הכתוב (במדבר כא יד) ואת והב בסופה, וכולם כאחד העריצוהו וכבדוהו עד למאד, וכן הדיין מצאצאי הרה״ק מצאנז זי״ע היה ממוקירי רבינו, ומאז ועד שנסתלק לבית עולמו שררה ידידות רב ביניהם, ורבינו היה רגיל להשתתף בעת שהשמחה במעונו - ואני הייתי רגיל לילך מידי שבוע בליל שבת קודש לשולחנו של אותו דיין שערך בביתו, ומכיון שלא האריך בשולחנו, היה לי שהות לילך אחר כך לשולחנו של רבינו.

משלוח מנות לרבינו

בשנת תשל״א לפ״ק נסעתי לחסות בצל הקודש על חג הפורים, והגעתי לארה״ב ימים אחדים קודם פורים, רבינו שהה אז בבעל הארבער לצורך בריאות גופו, ותיכף נסעתי לשם לקבל פני קדשו, וכאשר הגעתי לפני ביתו נאוה קודש יצא לטייל כשהוא סומך עצמו על ידי המשמשים בקודש, וכאשר נגשתי אליו אמרו המשמשים לרבינו שר׳ ליפא מירושלים הגיע, והוציא את ידיו הק׳ מהחויז בחור [והבחור המשב״ק], וסמך את ידו עלי והלך כך כברת ארץ, ואמרתי לרבינו שבו ביום לפני לערך ארבעים שנה הופיע בהדרתו לעיר סאטמאר להתעטר בנזר הרבנות, וגם קביעת השנה היה בדיוק כמו השתא הכא, שרבינו הגיע ביום ג׳ ופורים חל ביום ה׳, והוספתי שאם ברצונו ונוח הדבר לפניו אוכל לחזור לפני הדרת קדשו על דרשתו הראשונה שאמר אז לפני בני הקהילה בסאטמאר, ואמר רבינו ׳אזוי, געדענקסט נאך די דרשה׳ והביע שביעת רצונו שאחזור לפניו על הדרשה.

וחזרתי אז על גרגיר הנ״ל מהדרשה, וכאשר גמרתי לחזור על דבריו היה ניכר על צורתו הק׳ קורת רוח מרובה, והיה נראה שנזכר בקורות ימים ההם ובמה שאמר אז, ושאל אותי ׳האסט דאס אפגעשריבן׳, ועניתי שהדברים חקוקים בזכרוני כשעת אמירתן לגבוה.

וכאשר ראיתי גודל שמחתו בשמעו הדברים האלו, כתבתי עלי גליון ביום המחרת בתענית אסתר את כל דברי האגדה באריכות מה שדרש אז רבינו, וכתבתי בראש הגליון באותיות גדולות ׳משלוח מנות׳ ומסרתי אותה להמשב״ק הרה״ח ר׳ יוסף אשכנזי ז״ל ביחד עם מיני מזונות כדי שיתנם לרבינו בעצם יום הפורים כמשלוח מנות. ואחר כך סיפר לי ר׳ יוסף שרבינו היה שרוי בשמחה גדולה לכבוד הדורון היקרה הזה, ובעצם היום כאשר השולחן היתה מלאה על כל גדותיה במיני משלוח מנות, אמר לו רבינו מתוך שמחה מרובה ׳ר׳ ליפא האט מיר געשיקט א שענערע משלוח מנות פון די אלע׳,

חמץ בכל השנה

בדרשת שבת הגדול הראשונה שהשמיע רבינו בסאטמאר בשנת תרצ״ד, תאו ואתכנשו כל תושבי העיר, והגה״ק מביקסאד זצ״ל שלא היו כוחותיו אתו לילך לבית המדרש נשאר בביתו עם משמשו, אמנם לאחר זמן מה אחזתו תשוקה עזה לילך ולהקשיב לדרשתו של רבינו, והובילו אותו על כסא על ידי עכו״ם עד לפתח בית המדרש, ונכנס לבית המדרש באמצע הדרשה, וכאשר הופיע בבית המדרש הפסיק רבינו באמצע הדרשה לכבודו, וצוה שיביאו לו כסא לישב על בימת ארון הקודש, והמתין עד שהתיישב על מקומו כראוי, ואז המשיך בדברות קדשו, והגה״ק מביקסאד ישב שם במשך כל זמן הדרשה.

בתוך הדברים, כאשר דיבר בהלכות הפסח הממשמש ובא, הזכיר שתמרוקי הנשים שהנשים סכין את עצמם יש על זה חשש חמץ ואין להשתמש עמהן בחג הפסח, נענה הגה״ק מביקסאד ואמר ׳דאס איז חמץ אַ גאנץ יאר׳, ורבינו בשמעו את דבריו חזר עליהם תיכף בשמו באמרו לפני קהל עם ועדה ׳דער ביקסאדער רבי זאגט אז ס׳איז אַ גאנץ יאר חמץ׳.

אחר שסיים רבינו לישא את דרשתו עשה לו כבוד גדול והלך ללוותו כל הדרך עד לביתו, רבינו הלך לכבודו לאט ובמתינות כדי שלא להכביד עליו לגודל חולשתו, אמנם הגה״ק מביקסאד נחלש אחר כך מגודל הטירחא שעלתה לו בהליכתו מבית המדרש לביתו, וכששמע רבינו שאף שהלך במתינות רבה נחלש הגה״ק מביקסאד מאד, אמר ׳אַ פלא, איך בין דאך דוקא געגאנגען שטאטליך אז ס׳זאל אים נישט שווער זיין׳.

אלמלא לא זכו אלא פעם א׳ בחודש דיים

רבינו קבע מקום תפילתו בבית המדרש של החסידים בעיר, ששם התפללו חסידיו ואנשי שלומו. וכמעט שלא הופיע להתפלל בבית הכנסת הגדול שבעיר הנקרא ׳די שטאטישע שוהל׳, שם התפללו הבעה״ב האשכנזים והתפילות היו בנוסח אשכנז. וראשי הקהלה התלוננו על זה שהרב דמתא אינו בא להתפלל אצלם, וטענו עוד שהרבנים הקודמים היו מקרבים את בניהם וילדיהם הקטנים בשעת אמירת ׳גוט שבת׳ וכדומה, ועניינם לנוכח יביטו לראות דמות דיוקנו של צדיק, להשפיע עליהם יראת שמים, אולם עתה שהרב אינו בא להתפלל בבית מדרשם נחסר מהם כל אלה, על כן באו לבקש מרבינו שיואיל לבא לפאר בבית מדרשם מפעם לפעם.

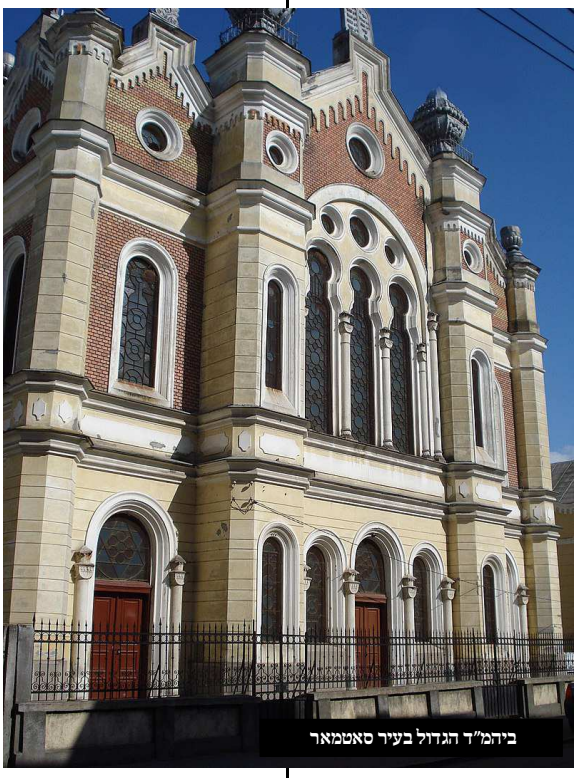
רבינו נענה לבקשתם לבא להתפלל אצלם פעם בחודש, ואכן כאשר אמר כן עשה, והיה בא להתפלל בבית הכנסת ביום שבת מברכים החודש, ומאחר שגמרו התפלה מוקדם לערך בשעה אחת עשרה קודם הצהרים, לכן נשאר רבינו שם אחר התפלה והיה לומד אז בספרים הק'. ובאותם השבתות בימי הקיץ היה רבינו מופיע שם גם אחר הצהרים לדרוש בפרקי אבות. וכמו כן הלך לדרוש שם בראש השנה לפני תקיעת שופר, ויום הכיפורים בליל כל נדרי.

יבואו אלו ויאגדו עם אלו

פעם התגנבה שמועה באזני רבינו שהם אינם שבעי רצון בזה שרבינו ממעט להתפלל עמהם, וכדי לפייס את דעתם, הזמין את ראשי הקהילה לבקרו בחול המועד סוכות בסוכתו, בשעה שבאו סיים רבינו לערוך את שולחנו לפני תלמידיו וחסידיו, וסדרו לכבודם את השולחן במיוחד, ורבינו חילק להם שיריים ממזונות ופירות עם מזלג וכיבדם למאד, ובמסיבה זו לא ניתן הרשות להשתתף רק לראשי הקהילה.

טרם כל שיח פתח רבינו פיו בחכמה, ואמר להם בנועם שפתיו, דיש להבין טעם הדבר שאוגדים את ג' המינים באגודה אחת, ואילו את האתרוג שהוא המעולה ומובחר מכולם אין אוגדים עם שאר המינים, רק בשעת הנענועין מצרפים אותו ליד שאר המינים ומנענעין בהם יחד, אלא דמבואר במדרש (ויק"ר ל' י"ב) על הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו', פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש להם תורה ואין בהם מעשים טובים, וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, אמר הקב"ה יקשור כולם באגודה אחת. ולפי זה יובן הטעם שאין אוגדים את האתרוג עם שאר המינים, דהאתרוג מורה על הצדיק שמושלם בתורה ובמעשים טובים, ושאר המינים מורים על הפחותים שבעם, ובא ללמד שאין אוגדים אותו ביחד עם שאר המינים על כל ימות החג שיהיו מאוגדים ומקושרים יחד, רק לעת הצורך בשעת הנענועים ואמירת ההלל אז נוטלים אותו ביחד עמהם.

והם ירדו לסוף דברי רבינו, והבינו על מה ירמזון דבריו, שבא להתנצל על מה שאינו מתפלל עמהם יותר בקביעות, והראש הקהל מוה"ר יחיאל פראנקל ז"ל שהיה תלמיד חכם ויודע ספר, לחש באזני חבריו 'הרב השיב לנו כהוגן - ער קען זיך מיט אונז נישט צופאסען, נאר איינמאל א חודש לעת הצורך'. - ושוב כבדם רבינו בטעימה וכיבוד, ודיבר על לבם להרגיעם והבטיח להם שישתדל להתפלל עמהם יותר בקביעות.

ביהמ"ד הגדול בעיר סאטמאר

בבית הכנסת היו מתחילים להתפלל בשעה שמונה ומחצה, ואילו בבית המדרש של החסידים היו רגילים להתחיל בתפילה מאוחר יותר, וכידוע שרבינו היה שוהה שעות ארוכות קודם התפילה להכין את גופו הק' שיוכל להתפלל כדבעי, ועל כן היה קשה עליו הדבר להתפלל עם האשכנזים משום שהתפללו בשעה מוקדמת, ופעם התבטא 'וואס מיינט עטץ, פון דינסטיג דארף איך מיך גרייטן כדי איך זאל קענען זיין גרייט אויף דעם שבת'.

גם בקיץ שורר שם קרירות

מענין לענין אספרה, שהרה"ח ר' יעקב יחזקיה גרינוואלד ז"ל מחוסט אחיו של הרב הקודם הגה"צ בעל קרן לדוד זצ"ל (ותאר פניו היו דומות לאחיו הקרן לדוד), היה רגיל לנסוע ולהסתופף בצל קדשו של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, פעם אחת שאלו הגה"ק מבעלזא באיזה בית המדרש מתפלל אחיו הקרן לדוד, והשיב שאחיו מחלק עתותיו, בימות הקיץ הוא מתפלל בבית הכנסת עם האשכנזים, ובימות החורף שהבית הכנסת אינו מחומם כראוי ושורר שם קרירות אזי הוא מתפלל עם בחורי הישיבה בבית המדרש של הישיבה. — וכאשר סיפר לאחיו הקרן לדוד תוכן שיחתו עם הגה"ק מבעלזא, אמר לו הקרן לדוד 'האסט נישט גוט געזאגט, פארוואס האסטו אים נישט געזאגט אז זומער איז מיר אויך זייער קאלט דארט צו דאוונען, איך דאוון דארט נאר ווייל איך מוז'.

דרשת ראש השנה בבית הכנסת

ומידי שנה בשנה בראש השנה, הלך רבינו לשם לומר דרשה לפני תקיעת שופר קודם שהתחיל תפילת שחרית, כי היה צריך להגיע לשם בזמן המדויק, והופיע מלובש בקיטל מעוטר בעטרה מכסף ופני קדשו האירו באור יקרות, בבואו היה נגש אל מקומו בכותל המזרח וכנהוג אצל האשכנזים היו יושבים הרבנים ופניהם לצד מערב פונה כלפי העם, ועמד שם עד שגמרו קריאת התורה, ואז עלה על הדוכן ודרש לפניהם דברי מוסר לפי דרגתם, ועורר את בית יעקב אלו הנשים שלא ילכו עם בייַ האר רק יגזזו שערות ראשם ויכסו ראשן בשייטלען וכדו', ואחר כך בשעת התקיעות היה הבעל מקריא, והיה נשאר בבית הכנסת עד אחר שגמר החזן תפילת 'הנני העני ממעש' קודם תפילת מוספין, ואז מיהר צעדיו לבית המדרש של החסידים לערוך עבודתו בקודש בקרב עדת אנ"ש, ומכיון שאבי ז"ל התפלל בבית הכנסת תפלת שחרית לפני התיבה, על כן עלתה בידי להיות נוכח בב' הדרשות, הן בבית הכנסת הגדול והן בבית מדרשו של רבינו.

כשרבינו הופיע בבית מדרשו התחילו להתפלל, הש"ץ הקבוע לשחרית היה הרה"ג ר' חיים שמואל פריעדמאן ז"ל (חותנו של הגה"צ רבי שלמה זלמן פריעדמאן מראחוב זצ"ל), ורבינו התפלל תפילת מוספין לפני התיבה.

קודם תקיעת שופר פתח רבינו פיו בדברי מוסר והתעוררות היוקדות לחדרי בטן, והרים כארי קולו לעורר את הציבור לתשובה ותיקון המעשים, מה נאמר ומה נספר מעוצם הדרשות אשר דרש בבית מדרשו אז בקול חוצב להבות אש בהתעוררות נוראה שבל יתואר ובל ישוער, וממש זרק את כל גופו כלפי ארון הקודש בשעת הדרשה מגודל ההתלהבות.

להפוך ביהכ"נ לחסידי'ש קלויז

כאשר זכיתי להסתופף בצל הקודש בחג הסוכות תשכ"ג לפ"ק, והייתי סמוך על שולחנו הטהור בימי חול המועד, ובאו כמה וכמה רבנים מכל פינות העיר ברוקלין לבקר בסוכתו של רבינו, ואז זכינו לשמוע מפיהם שיחות נאות ונפלאות ערבים לאוזן שומעיהם.

באחד הימים בא לבקר בהיכלו הגה"צ ר' יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד ק"ק פאפא, שהתגורר בעיר סאטמאר, ושוחחו באריכות זכרונות נעימות מימי שבתם בסאטמאר.

תחת אחת השיחים פנה אלי רבינו בשאלה אם עדיין מונח בזכרוני שכאשר בא לסאטמאר הנהיג שגם בבית הכנסת יאמרו הלל בלילי פסח אחר תפילת ערבית, ועניתי ואמרתי שבוודאי דבר זה חקוק בזכרוני.

והוספתי לספר מה שהיה אז עם אבי ז"ל, שהיה הבעל קורא קבוע וגם הש"ץ לתפילת שחרית בימים הנוראים בבית הכנסת, ופעם אחת נתבקש להתפלל גם תפילת מוסף מכיון שהש"ץ הקוע קולו היה צרוד, ואבי נענה לבקשתם והתפלל גם תפילת המוספין לפני התיבה בבית הכנסת הגדול, וכאשר הגיע לפסוק ויאתיו כל לעבדך התחיל לנגן ניגון של שמחה כנהוג אצל החסידים, ומקצת מהמתפללים התלהבו והתחילו לספוק כף על כף בשירה ובזמרה. ובגמר התפילה נגש אליו הראש הקהל באמרו 'ר' עזריאל, וואס האט איר דא געטוהן' ואבי היה עומד משתאה מחריש לדעת על מה כוונתו וכי מה עשה ומה עוול בכפו, אז אמר לו הראש הקהל 'בייַ ויאתיו כל לעבדך האט איר געזונגען אזא ניגון אז אין עק פון די שוהל האט מען געקלאטשט מיט די הענט, איר ווילט אפשר מאכן פון די שוהל א בית המדרש, א חסידישע'ן קלויז', ורבינו נהנה מאוד לשמוע המעשה הלז.

וכמו כן הוה עובדא כשהייתי בארה"ב בשנת תשכ"ז לפ"ק, ויום הפורים חל אז במוצאי שבת קודש, וכאשר ערך רבינו את שלחנו הטהור אחרי קריאת המגילה עלה אז מו"ה ישראל דוד ווייס ז"ל מקראלי על השולחן לשמח את רבינו והזכיר כמה זכרונות מהעיר קראלי, כשגמר דבריו סבב רבינו פניו אלי ושאל אותי 'נו, געדענקסט נאך עפעס פון קראלי', ואמרתי לרבינו דבוודאי הנני זוכר ימים מקדם כאשר הייתי רגיל בימי נעורי לבא בקביעות להסתופף בצילו. ומענין לענין ספרתי אז גם העובדא הנזכר לעיל, ואז אמר לי רבינו שהוא הנהיג שיאמרו הלל בלילי פסח בבית הכנסת בסאטמאר.

כשם שלא שמעתי ליצרי

משחר טל ילדותו היה רבינו רגיל לעסוק במעשי צדקה והחסד, ועד זיבולא בתרייתא לא נח ולא שקט מדרכו בקודש להרבות פעלים לטובת צרכי בני ישראל המרובים, ודין גרמא שהיה תמיד בעל חוב גדול, שהיה רגיל ללוות סכומים גדולים מאנ"ש כדי לבוא לעזרת מיצר, וכדי לפרוע חובותיו היה רגיל לנסוע באלה מסעי, ולשהות בשבתות אצל אנשי שלומו על פני העיירות במדינת אונגארן, ושם נאסף לכבודו סכומים הגונים כדי שיוכל לשלם חובותיו.

גם כאשר כבר עלה לכהן פאר בעיר סאטמאר לא חדל ממנהגו והמשיך לשבות את שבתו מדי פעם בפעם בעיירות שונות. אולם הדבר לא מצאה חן בעיני ראשי הקהלה בסאטמאר, שחשבו שהדבר אינו לפי כבודו בהיותו מכהן פאר ברבנות בעיר גדולה לאלקים, ואלפי ישראל דופקים על דלתותיו, ולכן החליטו לבקש ממנו שיחדל מנסיעותיו, והם מוכנים להכפיל משכורתו שמקבל מקופת הקהילה, ובלבד שלא יסע על פני עיירות לאסוף מעות.

אולם רבינו לא אבה לשמוע לדבריהם ואמר להם בצחות לשונו זה זמן רב שיש לי מחלוקת גדולה עם יצרי, שבא אלי בטענה זו שהנסיעות אינם לפי כבודי, והוא גם כן רוצה שאחדל ממנהגי זאת, אולם 'אזוי וויַ איך האב מיך נישט געלאזט פון אים, אזוי וועל איך זיך נישט לאזן פון ענק'. ואכן צדיק אחז דרכו עד שנות המלחמה האיומה, ונסע לשבות לימי שבתות בקרב קהל חסידיו לטובת צרכי הצדקה והחסד שלו.

אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא

בשנים האלו כשבת רבינו בעיר סאטמאר, היה עורך שולחנו ברבים גם בצפרא דשבתא, ומנהגו היה שבליל שבת קודש אמר דברי תורה על דרך אגדה המושכים את הלב לעבודת השי"ת, ובסעודתא דעתיקא קדישא אמר דברי תורה על דרך דרוש, ובסעודה שלישית אמר דברי תורה באריכות ובהתעוררות עצומה ולפעמים גם בבכיות עצומות אשר נמס כל לב, והלהיב את כל הקהל לתשובה ומעשים טובים, ובמיוחד היה רב חילו לעורר לבות בני ישראל לתיקון המעשים בימי השובבי"ם כידוע.

אל כל הלבבות דורש

הימים האחרונים של סוכות - ימי הושענא רבה שמיני עצרת ושמחת תורה, היו מאז ומתמיד ימים נשגבים עד למאד, ובהיות רבינו בסאטמאר נקבצו ציבור גדול מכל ערי הסביבה וגם ממקומות רחוקים, והשתדלו אצל רוזני הממשלה לפתוח הגבולות, וכל הנוסע לסאטמאר היה יכול לעבור בגבולות בלי שיעבור שבט הבקורת, ומאות אנ"ש באו להסתופף בצלא דמהימנותא.

ומי יוכל לתאר מראה כהן בעבודתו הק', בשעה שרבינו עמד על הדוכן ודרש דרשת הושענא רבה בבכיות נוראות ועצומות עד אשר כל הקהל שעמדו שם הורידו כנחל דמעה וגעו כולם בבכי, וכמה פעמים אירע שמגודל דוחקא דציבורא ומגודל הבכיות ממש נתעלפו אנשים עד שהוצרכו להוציאם מבית המדרש.

וזוכרני שפעם אחת נחלש רבינו בעצמו בעמדו באמצע הדרשה, כשנשא קולו בשאגת ארי בבכיה גדולה ועצומה, ולא היה בכוחו להמשיך בדבריו, והוצרכו להוציאו מבית המדרש לפוש קצת כדי שיחזור לכוחותיו, וכעבור שעה קצרה שוב הופיע בבית המדרש והמשיך בדרשתו בהתעוררות גדול.

בין אלו שהיו רגילים להסתופף בצל רבינו ביום הושענא רבה היה הגה"צ ר' שלמה אליעזר וויזל ז"ל הרב מטערניוועו, מתלמידי מרן הקדושת יו"ט זי"ע, שהיה ירא שמים מרבים ועובד ה', וחסיד נלהב מהרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל, ובשנות הזעם נאלץ לברוח ממקום כהונתו והגיע לסאטמאר, והתפלל בוויזניצער קלויז בעיר סאטמאר, ואחר התפילה בא לבית מדרשו של רבינו לשמוע בקול דרשתו, ונחקק בזכרוני איך שעמד על הספסל בצד מערב הבית המדרש, ובכה בבכיה גדולה וצעק בצעקה אדירה 'רבונו של עולם, געוואלד', ונשמע קולו בכל הבית המדרש, ואחז בשערות זקנו מגודל הבכיה. (נסתלק בשביעי של פסח שנת תש"ד לפ"ק ונטמן בבית החיים בעיר סאטמאר, ברבות השנים העלו עצמותיו לארציו הק' ונטמנו בבית החיים בבני ברק).

וכן כאשר היה רבינו כבר בארה"ב, היה רגיל הגה"צ ר' יונתן שטייף זצ"ל אב"ד קהל עדת יראים וויניא לבא להיכלו של רבינו, ולהאזין לתפילותיו ולדבריו הק' שנאמרו בלהב אש קודש, ופעם אחת כאשר רבינו התלהב מאד בעבודתו נתרגש רבי יונתן והתחיל לצעוק 'התעוררות, התעוררות, געוואלד'.

וימי הפורים האלו

בא' השנים ביום הפורים ישב רבינו סמוך על שולחנו הטהור, ולצידו ישב הדומ"ץ הגאון ר' אלי' לייכטאג ז"ל, ור' אלי' לא שתה רק מעט, ורבינו שהיה כבר מבושם כחובת היום אמר 'אויך מיר א דיין צום טיש, שטייט דען נישט חייב אדם לבסומי בפוריא'.

וכידוע שכטוב לב המלך ביין אמר לפעמים דברים שבהם גילה טפח ממדרגותיו הקדושים, ופעם אחת אמר 'יעצט וועל איך זאגן א תורה וואס אוזן לא שמעתן מעולם'. ובסעודת משתה היין שנת תש"ח כד הוי בדיחא דעתיה נענה ואמר, שכל הצרות שסובלים בעולם הכל כדאי הוא בשביל פורים אחד ולקרות את המגילה פעם אחת, ובשביל זה לבד כדאי כל העולם כולו, ואילו לא באנו לעולם רק בשביל זה גם כן כדאי.

הרה"ח ר' בערל אמסעל ז"ל מתלמידי מרן הקדושת יו"ט זי"ע, היה בדחנא דמלכא לשמח את רבינו מידי פעם בפעם, ובפרט בימי הפורים, ואזכיר אחת מאמרותיו שאמר על שולחן רבינו בארה"ב. מצינו כאשר היה משה רבינו בארץ מצרים אמר 'כי כבד פה ולשון אנכי', אמנם בשעה שעברו בתוך הים מה כתיב ביה 'אז ישיר משה ובני ישראל, שנעשה כעת חזן היודע לנגן, ומכאן ראיה 'אז וועט מ'גייט אריבער דעם וואסער וועט מען אן אנדערער מענטש', כן הוא הדבר עם העניים והאביונים שבאים מהתם להכא, שבאים כקבצנים אבל כשעוברים המים נעשים עשירים.

ואתם תחרישון

נפלאת בעינינו היה ההנהגה ביום שביעי של פסח, שאז הקפיד רבינו מאד שלא ידברו ולא ישיחו כלל בשעת עריכת שולחנו הטהור, מה שלא ראינו בעת עריכת השולחנות בשאר ימות השנה, שלא הקפיד רבינו כאשר היה רעש, וגם אם היו הציבור משוחחים ביניהם לא הוה איכפת ליה הדבר כלל, והרבה פעמים כאשר שמע שמשוחחים בשולחנו בליל שביעי של פסח צעק 'שא, סיזאל זיין שטיל'. ופעם אחת נעמד ממקומו באמצע עריכת השולחן ואמר להמשב"ק הרה"ח ר' פייוויש אשכנזי ז"ל 'פייוויש, נעם די מצות, גיי מיר ארויף אין שטוב'.

מה נורא היה המחזה כשהיה רוקד בעת השירה, ועיניו יוקדות רשפי אש בהתלהבות עצומה, ותמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד וכל כולו אומר אש קודש אשר תוקד בקרבו.

וזכור אזכור כאשר הייתי צעיר לימים ושהיתי אצל רבינו בעיר קראלי ביום שביעי של פסח, ובשעת הריקודין בשירת הים עמדתי על יד הגה"ח ר' יושע גליק ז"ל והוא רקד בדביקות עצומה עד שכל מי שעמד על ידו היה מזדעזע ונרעד מרוב התלהבותו, אולם הוא בעצמו לא הרגיש מאומה.

ארונו של יוסף ראה

ביום שביעי של פסח היה המנהג בעיר סאטמאר למנות ולבחור הנהלת החברה קדישא, ועשו אז סעודה גדולה במאכל ובמשתה, ובשנה הראשונה לביאת רבינו לסאטמאר שתו הרבה והיו בגילופין, ובאו אנשי החברה קדישא עם בקבוקי יין גדולים באמצע עריכת שולחנו של רבינו ורקדו שם, והעולם גערו בהם להשתיקם שיתנהגו בדרך ארץ, אבל רבינו רמז שיניחו להם שישישו בשמחה, ואמר אז רבינו בדרך בדיחותא לפרש דברי המדרש (שוחר"ט תהלים קי"ד) הים ראה וינס מה ראה ארונו של יוסף ראה, כי בוודאי עם ארונו של יוסף באו גם אנשי החברא קדישא והם שותים 'אַ גאנצן ים מיט ווייַן', ולכן נס הים כי נתירא שמא ישתו את כל הים.

זקן ויושב בישיבה

מימיהם של רבותינו לא פסקה ישיבה מעל שולחנם, ואף רבינו תפס אומנות אבותיו בידו, וכבר בעודו אברך צעיר לימים התחיל בעבודה קדושה זו להרביץ תורה לבחורי חמד, ועד שנות זקנה ושיבה היה זקן ויושב בישיבה.

כמו כן כאשר העתיק משכנו לעיר סאטמאר פתח שם שערי ישיבתו הרמה, אשר בין כנפיה יחסיון יותר מארבע מאות בחורי חמד אשר הכרת פניהם ענתה בהם כי זרע ברך ה' המה, ביניהם נמנו עשרות מתלמידיו שלמדו בצילו בעיר קראלי אשר קשה היתה עליהם פרידת רבם מעליהם, וגלו למקום תורה ללמוד בישיבתו הרבתי בסאטמאר, וכמו כן הרבה בחורים מופלגים מתושבי העיר סאטמאר והגלילות התדפקו על דלתיה.

בתקופת הופעת רבינו בסאטמאר, כבר היו שם כמה ישיבות שלמדו שם בחורי חמד, כגון ישיבת 'קרן לדוד' שנתייסד ע"י הרב הקודם הגה"ק בעל קרן לדוד זצ"ל, ואחר פטירתו עברה שרביט ההנהגה ליד הגה"ק ר' יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד פאפא שהיה נכד אחיו הערוגת הבושם זצ"ל (בבחרותו למד בעיר סאטמאר בישיבת דוד הקרן לדוד, ודוד השיאו לאשה את בת אחיו הרה"ח ר' יעקב יחזקיה גרינוואלד ז"ל מחוסט שהסתלק בדמי ימיו, והוא הכניסה לביתו וגידלה כבתו), ששימש אז כדומ"ץ בסאטמאר.

גם הגה"ק מביקסאד זצ"ל היה לו ישיבה בעיר סאטמאר, ואני זכיתי להמנות על תלמידיו במשך כשש שנים, ולמדתי בחברותא עם בנו הגה"צ ר' חיים משה פיש זצ"ל הי"ד האב"ד מאנאשטור. אך ישיבות אלו התנהלו במסגרת קטנה עד לערך חמשים בחורים, וישיבת רבינו היתה הגדולה בכל מדינת ראמעניע.

ויש לציין שהגה"ק ר' משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד פעיה"ק ת"ו שהגיע לסאטמאר בשנת תרח"ץ, שימש כדומ"ץ, ולאחר מכן עמד בראשות הנהגת ישיבה קטנה.

על משמרת הקודש

מבני המחבר ז"ל – היות שבפרק זו יסופר רבות בענין תפקידו של אבינו ז"ל כגבאי דישיבה הרמה בסאטמאר, על כן אמרנו להעתיק מה ששמענו האיך נבחר אבינו לשמש כגבאי, כי סדר התמנות הגבאים כך היה, כאשר הגיע יום כלולת הגבאי הקודם, הביאו לפני רבינו רשימה של בחורים מוכשרים שהיו ראויים לקבל על שכמם משרה רמה זו, ורבינו עבר עליהם בעין הביקורת והראה באצבע את מי למנות לגבאי, ובעת שאבינו למד בישיבה והיו צריכים להחליף המשמורות, לא היה רבינו שבע רצון מהרשימה שהביאו לפניו, ושאל להבחור שהכין הרשימה בלש"ק 'האסט נישט נאך עפעס', וענה הממונה שבאמת גם הב' ליפא שווארץ ראוי למשרה זו, אך דא עקא שרבינו היה רגיל למנות גבאים מהבחורים שבאו ממרחקים, והב' ליפא הרי גר כאן בסאטמאר על כן לא הכניסו שמו בהרשימה, נענה רבינו ואמר 'אבער ער לערנט דא' וגם אחיו הב' משה והב' אנטשיל כאשר למדו אצלי באורשיווע היו חביבים עלי, וגם הוא חביב עלי עד מאד, ונתמנה אז בפקודת הקודש לשמש כגבאי הישיבה, וזכה לעמוד שש שנים על משמרת הקודש לימין קדשו – ע"כ מבני המחבר.

נפשם חשקה בתורה

בתקופה הראשונה לפתיחת שערי הישיבה בסאטמאר, נהרו תלמידים למאות בלי גבול להתדפק על דלתיה, ומובן מאליו שבין מאות התלמידים לאו כל אחד היה ראוי והגון להימנות בין תלמידי הישיבה, ומקורבי רבינו שדאגו עבור שמו הטוב של הישיבה ביקשו ממנו שישלחו את כל הבחורים שלא היו מצויינים בתורה וביראת שמים כדבעי.

אולם רבינו לא הסכים לדבריהם, באמרו שדעתו הוא שיניחו את כל הבחורים שבאו לחסות בניי עמודי דגירסא, ולא ישלחו אפילו אחד מהם לביתו, כי בני העליה אשר נפשם חשקה בתורה ממילא ישארו להסתופף בין כותלי הישיבה, ולעומת זאת הבחורים שאין לומדים בהתמדה יבינו בעצמם ברבות הימים שאין מקומם בין כותלי בית המדרש וילכו וישובו לביתם, ולמותר לציין שדברי רבינו נתקיימו במלואם, שרק בני העליה שחשקה נפשם בתורה ובאמת נשארו ללמוד אצלו.

מצא או מוצא

מתוקף תפקידי כגבאי הישיבה זכיתי להכנס אל הקודש פנימה בתחילת ימי השבוע, לסדר את השיעורים, כי בכל שבוע למדו לערך שני דפים גפ"ת, ודכירנא בעת שלמדו בישיבה בפרק לולב וערבה ממס' סוכה נעניתי כי יש לסדר השיעור עד דף מ"ה ע"א בהפיסקא קרא ליה מוצא עיי"ש, והעיר רבינו בחכמה על פי דברי חז"ל במס' ברכות (דף ח.) במערבא כי נסיב איתתא אמרו מצא או מוצא, מצא אשה מצא טוב או ומוצא אני את האשה מר ממות. ועל כן אין זה סימנא טבא להבחורים שיסיימו את השיעור בתיבת מוצא.

שיעורין דרבנן

מדי יום ביומו היה רבינו רגיל ללמוד ב' שיעורים בישיבה בפני התלמידים, הראשון שיעור עיון בסוגיא

הנלמדת בישיבה, ואיה שוקל ואיה סופר שיוכל לתאר ולהעלות על גליון מראה הנפלא כאשר רבינו היה יושב ולומד תורה כמשה מפי הגבורה, ומאציל מהודו על תלמידיו השותים בצמא את דבריו, והיה רגיל לפתוח השיעור בלימוד דברי הגמרא והראשונים, הוא מותיב והוא מפרק לה בחידוישם וביאורים מתוקים מדבש ונופת צופים, הבחורים התחילו להתפלפל עמו במלחמתה של תורה, וקול התורה נשמע בעוז ובגבורה, וההבערה ללמ"ד יצאת בריתחא ובפלפולא דאורייתא, ורבינו היה עונה על כל קושיותיהם בטוב טעם ודעת מתוך חדוותא דשמעתתא.

והשנית שיעור פשוט הנקרא 'נעבן שיעור'. ויש לציין שגם ה'נעבן שיעור' למדו בחריפות גדולה, ובשעת השיעור חידש חידושים נפלאים ויקרים על דרך הפשט בדברי חז"ל והראשונים, וכמה פעמים אמר אז פלפולים נאים ונחמדים, והתלמידים העלו אותם על גבי הכתב, ומהחידושים האלו בעצמם היו יכולים להוציא לאור עולם חיבור נפלא, ולדאבונינו נאבדו בשנות הזעם.

שני השיעורים היו כל אחד בזמן נפרד, שיעור הראשון היה תיכף אחר שרבינו גמר תפילת שחרית וטעם קצת מיני תרגימא, וזה היה לערך בשעה שתים אחה"צ, ובאותה שיעור השתתפו בעיקר הבחורים החריפים אשר ברוחב בינתם השכילו לירד לסוף דעתו בהבנת הסוגיא, ואפרט כמה מהם אשר חקוקים בזכרוני שהשתתפו בקביעות באותו השיעור ונשארו לפליטה אחר החורבן, ה"ה הרה"ג ר' אשר שמואל כ"ץ זצ"ל מדזשיבוי, הרה"ג ר' יוסף ישראל זעגעלבוים זצ"ל מווינא, ידידי הרה"ג ר' מנחם מנדל פריעדמאן זצ"ל ר"מ בישיבתינו הק' בירושת"ו, ושימש אז ביחד אתי כגבאי בישיבה והיה מפלפל הרבה עם רבינו באמצע הרצאת השיעורין, ידידי הרה"ג ר' מרדכי דאווידאוויטש זצ"ל אב"ד בית מאיר שהיה ממובחרי תלמידי רבינו והתפלפל פעם עם רבינו בריתחא דאורייתא והודה רבינו לדבריו ופייסו, ועוד בעלי תריסין. והשיעור השני הנקרא 'נעבן שיעור' למד רבינו לפנות ערב, ובאותו שיעור דייק וגמיר על כל דבר הן בפרש"י ותוס' והן בהמפרשים.

חתנו של רבינו הגה"צ מסעמיהאלי זצ"ל שעמד לימינו בהנהגת הישיבה, למד עם הבחורים שיעור בשולחן ערוך עם נו"כ לפני הצהרים.

התלמידים חזרו על לימודם באכסניותיהם, והיה ממונה על זה משגיח בא בשנים שהיה מחזר אחרי בתי האכסניות להשגיח על סדר לימודי הבחורים.

וכל חפציך לא ישוו בה

בעת שישב עם תלמידיו ולמד עמהם השיעורים בסוגיא, היה כולו אחוז רשפי אש ולא הרגיש ולא חלי כלל במה שמתרחש סביבו כי כולו היה אחוז ודבוק באש התורה הקדושה.

אף כאשר ישב בתענית וכבר היה זמן צאת הכוכבים, והגיע הזמן להפסיק את תעניתו, בכל זאת לא הרגיש כלל שכבר הגיע זמן תפילת ערבית כיון שהיה עסוק בלימודו, עד שהמשב"ק הרה"ח ר' פייוויש אשכנזי הי"ד הופיע בתוך החדר ששם למד רבינו עם הבחורים, ורמז להבחורים שיפסיקו להתפלפל עמו כי עדיין לא טעם במשך כל היום מאומה.

שואל כענין

כמה פעמים התרגז רבינו על בחורים שנהגו להקשות באמצע אמירת השיעור קושיות שלא לענין, ודכירנא שאחד מהתלמידים היה נוהג להפציר הרבה בשאלות עד שלא הניח לרבינו לדבר ולומר מה שבפיו, ועד שלא הספיק רבינו לומר את דבריו ולהעלות מרגניתא טב"א כבר היה מקשה קושיותיו, ופעם אחת נענה רבינו ואמר לו 'זיי נישט ברוגז, מילא דו צעווארפסט דעם בנין, אבער כ'האלט עס אינמיטן אויפבויען, קומסט און האקסט אריין אינמיטן, מילא נאכדעם ווילסטו צעווארפן, לאמיר אבער עס קודם אויפבויען'.

כמו כן יש לספר שפעם בחג השבועות שבאו והתכנשו הרבה רבנים גאונים וצדיקים להסתופף בצל קדשו של רבינו, ובין הבאים היה רב חשוב ומפורסם אשר בשעת אמירת הקרעפל פשעטיל היה מקשה ומפרק בדברי רבינו, והגה"ח ר' לייבעלע פאשקעס זי"ל שעמד ליד רבינו רצה לתרץ לו על קושיותיו, אולם רבינו לחש לו באזניו 'לייבעלע, איך בעט דיך שוויג שטיל, עך וועט אליין זעהן אז ער פרעגט נישט גארנישט', ורבינו התחיל שוב להסביר ולסדר את כל מה שחידש ואמר כבר, ואכן נתחוורו הדברים כשמלה וכל דברי רבינו נתיישבו לו היטב.

והיה העקוב למישור

הרבה פעמים נטלו חלק בלימודי הישיבה גם הלומדים והתלמידי חכמים שבעיר, שבאו לשמוע האיך שרבינו לומד את השיעור עם התלמידים.

פעם כאשר למדנו במס' עירובין פרק כל גגות, היו שם שני מאמרי תוס' שהיו מוקשים מאד, והבחורים נתייגעו מאוד במשך כל ימות השבוע להבין דברי התוס' על בוריו, ולא עלתה בידם למצוא פירוש וביאור נכון, והלכו לשאול את הלומדים שבעיר, אולם גם בפיהם לא היתה מענה, והיו עיני כל נשואות לשמוע האיך יבאר רבינו את דברי התוס' בשעת אמירת השיעור לפני התלמידים.

ויהי לפנות ערב כאשר הופיע רבינו לומר השיעור, אמרתי לו שהתלמידים מצפים ומחכים להשיעור בכליון עינים כי רוצים לשמוע ביאור דברי התוס', רבינו נכנס והתחיל ללמד את השיעור, וביקש להביא לפניו כמה ממפרשי הש"ס וצלל במים אדירים, ולמד את דברי התוס' הראשון בבהירות נפלאה ובטוב טעם ודעת, וכל התלמידי חכמים שבעיר נתפעלו במאד האיך שנעשה העקוב למישור, אולם כאשר רצה רבינו להתחיל ללמוד דברי התוס' השנית הבחין שכבר נתאחרה השעה, לכן אמר שימשיך ביום המחרת בלימוד התוס' השני, ואכן ביום המחרת נשנה הדבר ורבינו הסביר את הכל בבהירות נפלאה כיד ה' הטובה עליו.

ימין מקרבת

רבות עונג שבעה נפשו, כאשר היו הבחורים מפלפלים עמו בדברי תורה, והיה ניכר שכל חיותו הוא ע"י עסק התורה, וחיבה יתירה היתה נודעת ממנו להבחורים שידעו לפלפל עמו נכונה כדת וכהלכה, וחקוק בזכרוני אחד מבני החבורה הבחור המופלג כמר אברהם דוב סים הי"ד מח"ס נאות דש"א, שהיה מוצאו ממשפחת אשכנזים, ומקודם למד בישיבת גאלאנטא ואחר כך בא ללמוד בישיבת רבינו, שהיה חריף גדול ובקי ברוב סוגיות הש"ס, והיה רגיל לפלפל עם רבינו הרבה, ותמיד היה קולע אל המטרה, ונוכחו כל בני הישיבה לראות את האהבה העצומה שרחש רבינו אליו.

ובפרט זכו לאותות חיבה בעת עריכת שולחנו הטהור, שאז קירב את הבחורים שהיו רגילים לפלפל עמו בעת הרצאת השיעורים, וקרא אותם בשמם לקחת שיריים מידיו הק', ועל ידי זה נתפרסם שמם הטוב אצל בני העיר, בראותם האיך שרבינו מקרב אותם, ומובן מאליו שדבר זה היה להם לעזר ולהועיל בהגיעם לפרק האיש מקדש לשידוכים הגונים, בהיות ושמם הטוב יצא למרחקים.

היה מרגלא בפומיה של רבינו לומר הרבה פעמים באמצע פלפולו עם התלמידים, שהגם שמצינו שהשל"ה הק' קורא בספרו את הפלפולים האלו חטאת נעורים, מכל מקום הלא עינינו רואות שגם בספריו יש כמה פעמים קצת דברי פלפול. [ועי' בתשובות חת"ס בהקדמת בנו הגה"צ רבי שמעון סופר זצ"ל בקונטרס פיתוחי חותם].

כבקרת רועה עדרו

סדר הבחינות היו כך, בכל שבוע ביום ה' בערב היו נבחנים הבחורים על השיעור בגפ"ת הנלמד במשך השבוע, והבחינה על השיעור בשולחן ערוך היה ביום א' בערב, וכמה פעמים בחן רבינו גם בחומש ורש"י, ובמיוחד היה רגיל לבחון את הבחורים הגדולים והחריפים שבאו לפלפל בסוגיות הש"ס אבל הקילו בלימוד חומש ורש"י כדי לזרזם שגם ילמדו פרשת השבוע חומש עם פירש"י.

מכיון שנתרבו מספר תלמידי הישיבה ולא היה ביכלתו של רבינו לבחון בעצמו את כל הבחורים מידי שבוע בשבוע, לכן נקבע הסדר שבכל שבוע בחן רבינו חלק מהבחורים, ושאר הבחורים נבחנו על ידי חתנו הרב מסעמיהאלי זצ"ל.

ובכדי לזרז את הבחורים לעמוד בכור המבחן, התקינו שמי שלא יבחן על תלמודו לא ינתן לו רשות להכנס לסעוד בהמענזא [בית התבשיל של הישיבה], והיה לכל תלמיד קארטיל מיוחד, וגבאי הישיבה היו חותמים לכל בחור בתוך הקארטיל האם עמד בנסיון, ומכיון שחלק א' מבני הישיבה נבחנו אצל רבינו וחלק השני נבחנו אצל הרב מסעמיהאלי זצ"ל, לכן היו ב' גבאים שישבו אצל ב' הבחינות והיו מתחלפים מדי פעם, כי כל אחד רצה לזכות לישב אצל רבינו בשעת הבחינה, במשך כמה שנים שזכיתי להיות גבאי הישיבה היה גם זה מתפקידי.

ובנוסף לזה היו הגבאים מצווים ועומדים לבא ולהודיע לפני רבינו את כל הנעשה בישיבה מקטן ועד גדול, ורבינו התמסר בכל כוחו להעמיד כל דבר על מכונו, וכל דבר שהתרחש בישיבה עבר תחת עיניו הפקוחות.

מודים דרבנן היינו שבחייהו

מידותיו התרומיות של רבינו עמדו לנס, בשעה שישב עם תלמידיו והגה בדת תורה תמימה, ואף שכאשר הקשו עליו קושיות ופירוקים עמל הרבה להוכיח בימין צדקו ותוקף דבריו, אמנם תיכף כאשר נכח לראות שהשואל יפה שאל והצדק עמו, או אם הראו לו איזה מראה מקום שסותר את דבריו, הודה ולא בוש להצדיק דברי התלמיד.

בכור המבחן

מבני המחבר ז"ל – נספר כאן מה ששמענו מאנשים נאמנים כמה דברים שהיו בישיבה בין אבינו ז"ל לרבינו, שזכה להתקרב אליו ולהתקשר בהאי אילנא דחיי בקשר אמיץ, והראה לו אותות חיבה ואהבה.

כשהגיע רבינו לסאטמאר בשנת תרצ"ד לא היה עדיין הבית המדרש החדש על תילה בנויה, ורבינו היה בוחן את הבחורים בבית דירתו, ולפי שהיה המקום צר מהכיל את כל הבחורים שהיו בישיבה, לכן סדרו שכל כתה שהיתה בת ל' בחורים הלכו בזמן נפרד להבחן אצל רבינו בביתו נאוה. וכאשר הגיע תור אבינו ז"ל להכנס אל הקודש פנימה לעמוד בכור המבחן, עמד רבינו בפתח החדר עם היארמולקע בלי כובע העליון, והבחורים דחפו זה את זה מפני שכל אחד רצה להכנס תחלה, ורבינו רמז להבחורים שלא ידחפו את עצמם, ובעצמו רמז בידיו הק' על הבחורים מי שיכנס תחילה, והכיתה שנבחנו אצלו קודם לכן נשארו בפקודת הקודש לעמוד בתוך החדר פנימה בקצה השולחן, וגם הכיתה שנכנסו זה עתה כולם הלכו לצד החדר בקצה השולחן, רק אבינו לבדו שהיה אז בן ט"ו שנים נשאר לעמוד על יד כסאו של רבינו.

ואז למדו בישיבה בשו"ע או"ח הל' סעודה (סימן קע"ט), ושם איתא בסעיף ג' אם לא אמר הב לן ונברך וגם לא נטל ידיו במים אחרונים, משנטל הכוס לברך הוי היסח הדעת, היינו אם רוצה לאכול או לשתות צריך לברך תחילה, כיון שכבר נטל הכוס בידו לברך, וכתב שם המגן אברהם (סק"ה) משנטל הכוס, נראה לי דדינו כנטילת ידים, ועי' מה שכתבתי בס"א בשם הרא"ש, ע"כ דברי המגן אברהם.

ושאל רבינו את כל הבחורים מכל הב' כיתות שנמצאו אז בחדר מה רצה להשמיענו המגן אברהם במה שהוסיף בדבריו, הלא המחבר כתב גם כן דהוי היסח הדעת, ושררה דממה בחדר ואף אחד לא ידע להשיב על שאלתו. אולם אבינו שהיה גלוי וידוע לפניו שרבינו זירז את הבחורים שלמדו בישיבתו בעיר קראלי שילמדו הדק היטב פי' לבושי שרד, ע"כ הרגיל את עצמו ללמוד תמיד את פירושו של הלבושי שרד שמסביר היטב כוונת המגן אברהם, ולכן אזר חי"ל וענה ככל אשר מסביר הלבושי שרד דמה שכתב משנטל הכוס דינו

כנטילת ידים, היינו דהמגן אברהם בסק"ב כתב דנטילת ידים והב לן שוים בדינם לענין ברכת המזון שאין צריך לברך ברכת המזון תיכף רק יכולים לאכול ולברך תחילה, מכל מקום נראה לחלק לענין להפסיק בשום עסק, היינו להרא"ש בהב לן מותר בעסק אחר אבל בנטילת ידים אסור בעסק אחר, דבהב לן הוי רק היסח הדעת, מה שאין כן בנטילת ידים מוכרח תיכף לברך ברכת המזון, וזהו כוונת המגן אברהם דבנטל הכוס בידו דינו כנטילת ידים דלא הוי רק היסח הדעת אלא מוכרח לברך תיכף ברכת המזון ולא לעסוק בשום עסק, וזהו דסיים המגן אברהם ועיין מה שכתבתי בשם הרא"ש.

רבינו שמח ונהנה מאד לשמוע תשובתו, ומאז בכל פעם כשעמד אבינו לנסיון אצל רבינו רמז לו בידיו הק' שאינו צריך לעמוד לנסיון, אולם אבינו ז"ל המשיך לבא תמידין כסדרן להבחינה.

אחרי לערך מחצית השנה ממאורע זה, אירע שמחמת איזה סיבה לא נכח אבינו בשיעורו של רבינו, ובאותו שיעור עסק רבינו בדברי המהרש"א ז"ל ונענה ואמר 'דער מהרש"א דריקט דוקא אזוי דעם לשון, כדי צו פארענטפערן דעם מהר"ם שיף'ס קשיא' סתם ולא פירש. והבחור החשוב חו"ב יוסף מרדכי הארפענעס הי"ד ששימש אז כגבאי דחברת בחורים אמר לאבינו שיתאמץ להבין כוונת רבינו, כי בוודאי יבחון אותו בזה, אבינו התחיל לעיין תיכף היטב בדברי המהרש"א והמהר"ם שיף עד שעלתה בידו לפי דעתו מהלך יפה בזה.

וכך הוה, שבעת הבחינה שאל אותו רבינו האיך נתיישב קושית המהר"ם שיף בדברי המהרש"א, וענה מה שעלה בידו בזה, ונהנה רבינו ואמר שהדבר מתקבל על הלב, והוסיף לומר בדרך פלפול ישוב בעמקות מתוק מדבש כדרכו בקודש.

ובפרט זכה להתקרב אל הקודש, וזכה לחיבה יתירה, מכיון שלקח חלק בכל השיעורים שלמד רבינו מידי יום ביומו, וגם היה מפלפל בדבריו (כאשר העיד רבינו עצמו בהסכמה שנתן לו על ספרו המאזרני חי"ל).

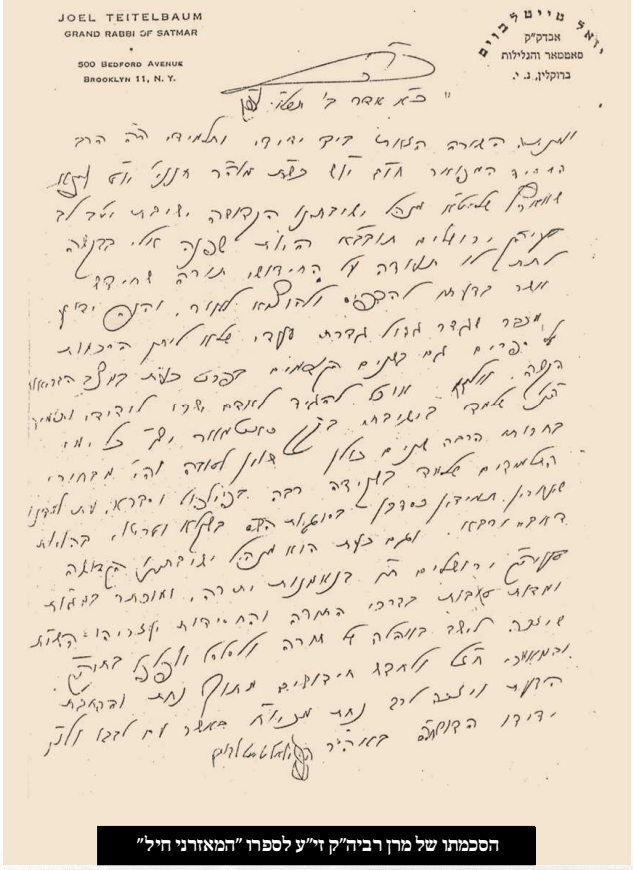
תורת אמת היתה בפיהו

בדידי הוי עובדא שזכיתי לראות עין בעין במידת האמת שהיתה נר לרגליו. מידי שנה בשנה היה נהוג ללמוד קודם חג השבועות איזה סוגיא במסגרת הישיבה, ובכל לילה קודם החג היה רבינו לומד עם הבחורים בסוגיא זו, וחידש ופלפל בה כיד ה' הטובה עליו, ובחג השבועות נקבצו ובאו ציבור גדול מכל רחבי המדינה ובראשם תלמידי חכמים מפורסמים ורבנים מובהקים, וביום א' בקידושא רבא שבו אוכלים מאכלי חלב כנהוג, דרש אז בסוגיא זו והיה נקרא 'קרעפיל פשעטיל' (כמנהג אבותיו הק' מרן הקדושת יו"ט זי"ע ומרן הייטב לב זי"ע, וכן נהג מרן הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע), וכל התלמידי חכמים וגדולי התורה הטו אזניהם כאפרכסת לשמוע דברי רבינו הנחמדים מזהב ומפז.

ובאחד מן השנים למדנו בסוגיא דאין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר במס' גיטין (דף מז.), ושם איתא פלוגתת רבה ור' אלעזר, רבה סובר דאין קנין לעכו"ם להפקיע, ור' אלעזר סובר דיש קנין לעכו"ם, ובנה רבינו עיקר יסוד החידוש על דברי הגרש ירחים להגאון מפלאצק זצ"ל שבסוגיין, והסיק מזה חידוש עצום אליבא דרבה דסבירא ליה איזה חידוש בהסוגיא, ואתי אליבא לשיטתו שבסוגיא אחרת, ובזה תירץ ויישב רבינו כמה קושיות בהסוגיא.

ואני בעניי ראיתי גם כן דברי הגרש ירחים שבתחילת דבריו אזיל אליבא דרבה, אך באורך דבריו מסיק דאי אפשר לומר על זה הדרך כרבה ומסיק דוקא כר' אלעזר, ורבינו אגב חורפא לא הרגיש באורך דברי הגרש ירחים, ועל כן הסיק בפלפולו אליבא דרבה, והגם שהייתי רגיל לפלפל עם רבינו, אבל בעת הזאת כאשר נכחו הרבה רבנים וגדולי תורה שמתי מחסום לפי כיון שלא רציתי להשמיע את קולי באמצע הפלפול ולא אמרתי לרבינו מאומה, כי חשבתי בדעתי שבודאי טעיתי בלימודי.

והיות שהייתי רגיל לבוא לביתו בכל יום ויום, קודם שהלך

JOEL TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR
500 BEDFORD AVENUE
BROOKLYN 11, N. Y.

אבדק"ק
סאטמאר והנלילות
ברוקלין, נ. י.

הסכמתו של מרן רביה"ק זי"ע לספרו "המאזרני חיל"

לומר השיעור לפני הבחורים, כדי ללוותו ממעונו לבית מדרשו שבחצר שם למד השיעורים, כאשר אני נושא את הספרים הנחוצים לו להשיעור, וע"כ למחרת היום באסרו חג כאשר נכנסתי למעון קדשו אחז רבינו באמצע אכילת סעודת אסרו חג, ושאל אותי רבינו 'וואס זאגסטו', כי חשב שבדעתי לומר לו איזה דבר, ונגשתי לארון הספרים והוצאתי משם הספר גרש ירחים, אבל רבינו בחכמתו הרגיש שלא לחנם לקחתי ספר זה דוקא, אלא שיש בידי להעיר על דבריו, ואמר לי 'ענעם וויסטו דאך מיט דעם', ואז חזרתי לפניו מה שפלפל בדברי הגרש ירחים, ואמר רבינו אכן אמרתי כן, והרהבתי עוז ועניתי ואמרתי שהלא בהמשך דבריו חוזר מזה וכותב שאי אפשר לומר כן בשיטת רבה, ודבריו סובבים רק על ר' אלעזר ולא על בר פלוגתיה.

ולקח את הספר מידי והסתכל בפנים, ואחרי העיון נענה ואמר לי בטענה 'אוי, דו ביסט דאך געראכט, פארוואס האסטו מיך נישט אפגעשטעלט, וואס לאזט מען מיך זאגן אזא זאך', ועניתי כי חששתי להפסיק את רבינו באמצע אמירת הפלפול ברבים, ואף על פי כן אמר 'האסט דאך מיר געקאנט זאגן אז עס שטימט נישט לויט רבה, ס'איז געווען א גרויסע עוולה פון דיין זייט אז דו האסט מיר געלאזט זאגן א זאך וואס איז נישט תורת אמת'.

ושוב שאלני 'פון וואו האסטו געוויסט פון דעם גרש ירחים', ועניתי שבעת לימוד הסוגיא ראיתי את דבריו, והוספתי לחדש על פי דבריו איזה חידוש, ולכן היה מונח בזכרוני היטב כל דבריו. וציוה רבינו שאחזור לפניו על החידוש, וכאשר גמרתי לומר את החידוש לפניו הראה לי פנים שוחקות. [והיא לו נדפסה בספרו המאזרני חי"ל חלק רביעי במדור הסוגיות, עמוד קפ"ט אות י"ג עיי"ש].

ואכסך משי

פעם אחת באמצע השיעור הקשה רבינו קושיא עצומה, ואמר תיכף תירוץ נפלא, עניתי ואמרתי שכל החידוש הלז הן הקושיא וגם התירוץ הוא כבר בכתובים בחידושי מהר"ם שיף, וביקש רבינו לראותו בפנים, וציינתי מקום כבודו של החידוש הזה, שהיה בתוך קטע ארוך, והחידוש היה כתוב בקיצור נמרץ בסוף הקטע, ורבינו הסתכל במהירות בכל דבריו מרישא לסיפא ולכן לא הרגיש במה שכתב בסוף דבריו, ואמר לי בנימה של קפידה המהר"ם שיף אינו כותב מזה לא מיניה ולא מקצתיה, אמנם הראיתי לו שבסוף דבריו כותב המהר"ם שיף דבר זה.

וכאשר ראה זאת רבינו האירו פניו הקדושים באמרו 'א פלא דער גאנצער חידוש שטייט, גלייב מיר אז שוין צוועלעף יאר וואס כ'האב נישט געלערנט די סוגיא, דער טאטע זכרונו לברכה פלעגט זאגן אז ס'איז נישט קיין חילוק צו דער חידוש שטייט אין א לעדערנעם דעקל (הייט בספר שנכרך בגב של עור), אדער אין א זיידענעם דעקל' (הייט בתוך איש שהולך במלבוש של משי).

מנחה בתורת פיוס

פעם אחת בימים שלפני חג השבועות כאשר רבינו ישב ולמד אתנו הסוגיא שהתכונן לדרוש בה בקידושא רבא ביום השבועות הנקרא 'קרעפיל פשעטיל', ובאותו מעמד כבר נכחו הרבה רבנים וגדולי תורה שבאו להסתופף בצל רבינו על חג השבועות, הרהבתי עוז בנפשי להקשות על דברי רבינו בדברי המהרש"א, והויכוח היה הלוך וגדל עד שמרוב ריתחא דאורייתא צעק עלי רבינו ואמר, 'איך וויים נישט וואס דו רעדסט' ואז שמתי מחסום בפי מלהמשיך בוויכוח.

ביום א' דשבועות קודם שפתח באמירת ה'קרעפיל פשעטל' קרא אותי, וצוה שאעמוד בקירוב מקום אליו, ואחרי שגמר דבריו וטעם מן הקרעפלעך לקח בשתי ידיו מלא חפניים מן הקרעפלעך ונתן לי מתוך חביבות יתירה. והחסיד המפורסם הרה"ג ר' לייבעלע פאשקעס הי"ד שהיה נוכח בהשיעור וידע את כל אשר נעשה, נענה ואמר 'אה, דאס איז שוין אַ פיוס'.

מצות השבת אבידה בחידושי תורה

כשהייתי בארה"ב בשנת תשכ"ז נכנסתי אל הקודש פנימה, ומצאתי את רבינו יושב בחדרו לפני התפלה, ואמרתי אז לפניו איזה חידוש שאמר לפני התלמידים בישיבה בעיר סאטמאר בסוגיא דהכנה, ואז אמר לי רבינו גם כן מה שחידש בסוגיא זו לפני איזה שנים כשלמדו בישיבה בארה"ב בסוגיא זו, ושוב ביקש ממני רבינו לומר החידוש דאז, ואז אמר לי רבינו 'כ'האב פארשטאנען ביים ערשטן מאל אויך, כ'האב נאר געווואלט זיכער מאכן אז דאס איז טאקע מיינס, דאס הינטיגע קומט אבער נישט צו דעמאלטס, כ'האב מער מח געהאט, מער צייט געהאט'.

ושאל אותי אם רשמתי את החידושים בשעת אמירתן או שחקוקים הם בזכרוני, וראיתי שנהנה במיוחד כשאמרתי לו שב"ה הנני זוכר את הכל. וכאשר ראיתי קורת רוחו בשמעו החידושים שלו, עשיתי מעשה, וכשחזרתי אחר כך לארצינו הקדושה, כתבתי את כל אלו החידושים שהיו בזכרוני וגם נתתיו לסדרם בעמודי דפוס, ושלחתי אותם לרבינו על ידי בני היקר מו"ה אברהם הי"ו (אב"י בלאנדאן) שלמד באותו זמן בישיבה, וכאשר מסרו ליד רבינו צהלו פניו הקדושים ואמר לו 'זאג פאר דיין טאטן אז ס'איז געהעריג השבת אבידה, יישר כח'. רבינו נטלם מידו בחביבות וסגרם בתוך הסעייף שבחדרו, כדי שיהיה לו מן המוכן בעת שיעלם על מזבח הדפוס.

ברבות השנים כאשר יצא לאור עולם ספר חידושי סוגיות דברי יואל נדפסו חידושים אלו בתוך הספר, והי"א ל"ץ נדפס"ה שם סוגיא דהכנה (בדף מ"ז), סוגיא דריאה (בדף רס"ז), וסוגיא דגיד הנשה (בדף רס"ט).

וכן כאשר הייתי באותה שנה בצל רבינו על ימי הפורים, ואמרתי לפני רבינו איזה פרפראות שאמר לפנינו בסאטמאר, וממש קפץ ממקומו מרוב התרגשות ושמחה. ואמר לי שמתחרט שלא העלה אז חידושיו בכתב כי אז היה

יכול להיות שהיה נשאר לפליטה חידושיו, והיה מיצר על הפסידא דלא הדר באבדון חידושים יקרים ונפלאים, והראה לי בידיו הקדושות על ארגזי הספרים שהיו בחדרו ווואלט ווען געווען אלעס, ווואלט געווען מער ספרים ווואס דא איז דא', ולמען האמת יאמר שתלמידים מקשיבים אכן כתבו חידושי רבינו אך לדאבון הלב נאבדו בשנות הזעם.

ויהי ערב ויהי בוקר

כנהוג באותם השנים בכל הישיבות היו תלמידי הישיבה אוכלים אצל הבעלי בתים שבעיר, שהיה נקרא 'טעג', פעם אחת הלכתי בפקודת רבינו אצל הבעלי בתים לסדר ה'טעג', והיו כמה בעלי בתים שהואילו בטובם ליתן ג' ארוחות להבחור בכל יום, והיה מהם שנתנו רק ארוחת צהרים, מכיון שבבוקר השכם הלכו למסחרם, וגם בערב עבדו בחנות עד שעה מאוחרת בלילה, ורק באמצע היום שהיו מפסיקים ממלאכתם למשך איזה שעות לצורך מנוחת הנפש על פי החוק, ולכן נתנו רק מזון סעודה אחת.

וכאשר ראה רבינו הרשימה נענה ואמר בדרך מליצה בדברי הפסוק (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, דאיתא במדרש (במד"ר פ"ה ס"ו) אין ויהי אלא לשון צער, וזהו 'ויהי ערב' שזהו צער להבחורים שאין נותנים להם ארוחת ערב, 'ויהי בוקר' שגם יש צער להבחורים שאין נותנים להם ארוחת הבוקר, והבעל הבית חושב לעצמו 'יום אחד', שהוא נותן כדי אכילת 'טעג' שלם לבחורים, ואומר שלום עלי נפשי, 'דער עיקר יום אחד, אז דאס קען ווערן אנגערופן אַ טאג'.

עמד לנסיון

אמנם רבינו לא היה שבע רצון ממה שהבחורים היו צריכים לנדוד לבתי הבעלי בתים לאכול 'טעג', ועל כן ביקש מאחד מתלמידי הישיבה ה"ה הרה"ח ר' יוסף הכהן ראזענבערג ז"ל שיטול העול על כתיפו לספק להבחורים לחם חוקם בכל יום, ולא יצטרכו לנדוד בארבע פינות העיר, ואמר לו רבינו שאף שיהא טרוד בסיפוק המזונות להבחורים, בכל זאת הוא רוצה שיעמוד לפניו בכל שבוע בכור המבחן על השיעור הנלמד במשך השבוע.

והנה באחת השבועות כאשר עמד ליד הבחורים לפני רבינו להבחן, התנמנם רבינו לזמן רב כדרכו בקודש, וכיון שהיה טרוד לאסוף כסף מהנדיבים, על כן חתמתי לו עם החותמת שעמד לנסיון, וכן נשנה הדבר עוד פעם בשבוע שלאחר מכן, ובפעם השלישי כאשר רציתי לחתום לו נתעורר רבינו מתרדמתו, ושאל אותי רבינו לדעת למה זה חתמתי לו והרי עדיין לא עמד לנסיון, והשבתי לרבינו שכיון שהוא עסוק באסיפת כספים לכן חתמתי לו שעמד לנסיון וזה הוא הפעם השלישי שעשיתי כן, אמר לו רבינו שיבחון אותו כעת על הלימוד של כל הג' שבועות האחרונות, ואחר כך פטרו לשלום, ובקשתי מרבינו שיבחון אותו מעתה בראשונה כדי שלא יצטרך להמתין יותר זמן רב ויוכל להתמסר בפעליו לטובת הבחורים, והסכים רבינו לזה.

תל תלפיות

כאשר למדתי בישיבתו של רבינו הוצרכתי להתייצב לעבודת הצבא, ובאותו תקופה היה החוק שאם קנה החייל סוס לצורך הצבא נתמעט זמן עבודתו בצבא רק למשך שלש חדשים, ולכן נהגו הבחורים לקנות סוסים לצורך הצבא כדי שיוכלו לחזור להישיבה אחר שלשה חדשים, וגם אני עשיתי כן, והלכתי לעבוד עבודת הצבא למשך שלש חדשים, ואיתי עמי היו עוד כמה בחורים שעשו כן.

וחזרנו מן הצבא ביום ערב שבת קודש לפני סליחות, וכיון שכבר לא הספיק הזמן בידינו להגיע מבעוד יום לסאטמאר, על כן נשארנו לשבות את שבתינו בגראסווארדיין בצל האדמו"ר האמרי חיים מוויזשניץ זצ"ל, והשתתפנו בתפילותיו ובעריכת שולחנו בליל שבת קודש, ובמשך השבת נתקשרתי בקשרי ידידות עם בנו האדמו"ר מוויזשניץ-מאנסי שליט"א אשר חקר ודרש אצלי לדעת סדרי הלימוד בישיבתו של רבינו, אשר שמעו הטוב הלך לפניו בכל המדינות כאבן שואבת לתורה וירא שמים, ואמרתי לו באריכות סדרי הדברים עד שנכספה נפשו לבוא ללמוד בישיבתו של רבינו. - ואכן ביום הושענא רבה נסע לסאטמאר לחסות בצל הקודש.

באותו יום הושענא רבה נכנס רבינו לבית המדרש מאוחר מאוד, ולכן ביקש שיכריזו שכל האורחים לא יעברו לקבל ברכת שלום לפני התפילה, אולם האדמו"ר מוויזשניץ שהגיע אז לא שמע את קול הכרוז, ועל כן כאשר נכנס רבינו לבית המדרש, נעמד בתוך השורה והושיט את ידו לרבינו לקבל ברכת שלום, ורבינו לא החזיר לו את ידו ואמר 'נָא' כאומר שמאוחר מאוד. - ואחר כמה פסיעות שאל רבינו את המשב"ק לדעת מי נתן לו שלום, והשיב לו שהבחור מרדכי האגער בנו של האדמו"ר מוויזשניץ נתן לו שלום, ומיד חזר רבינו לאחוריו כמה פסיעות ובמאור פניו החזיר לו את ידו לברכת שלום, ונשאר ללמוד בישיבתו של רבינו במשך כל ימות החורף ורבינו קירבו במאוד והאיר פניו אליו.

הוא יעשה שלום

מבני המחבר ז"ל – כפי המובא לעיל אבינו ז"ל נלקח לעבוד עבודת הצבא למשך שלש חדשים, ובמשך תקופה זו נתמנו במקומו שני גבאים לנהל הישיבה, אולם הם לא היו שוין בדעה אחת, וגרמו לרבינו עגמת נפש גדול, ויהי היום כאשר חזר אבינו ז"ל שמח רבינו לקראתו מאוד, ואמר לו 'איך האב שוין שווער געווארט אויף דיר', וביקש ממנו שתיכף ומיד יטול בחזרה את נזר הגבאות, כי רבות רעות שבעה נפשו מהגבאים. אולם אבינו ז"ל בטוב לבבו אמר לרבינו שאם רבינו יסלקם מהגבאות באמצע הזמן, הרי זה יזיק להם לשידוכים בשעה שיגיעו לפרקן, ולכן הוא מבקש שישארו הם לשמש כגבאים עד סוף הזמן, ורק בתחילת הזמן הבא אז יחזור הגבאות אליו. והסכים רבינו לדבריו.

וכמו כן יסופר שבאותו עת נתהווה איזה חילוקי דעות בסידור הנהגת הישיבה וכמה בחורים עוררו מדנים ומחלוקת, והיה לרבינו מזה עגמת נפש וצער גדול, ואבינו ז"ל במיטב

תבונתו הצליח להשכין השלום והשלוה לשביעות רצונו של רבינו, והודה לו רבינו מאוד שהצילו מעגמת נפש גדול, ואמר לו אז שיזכור לו דבר זה לעולם – ע"כ מבני המחבר.

אם אין קמח

רבינו שהיה עמוד מידת הצדקה והחסד בדורו הנהיג שכל תלמידי הישיבה ילכו בקביעות לקבץ ממון בבתי המדרשים שבעיר לצרכי הצדקה והחסד שלו, והרה"ח ר' שלום לויפער ז"ל היה ממונה בתור גבאי מיוחד הנקרא 'שנאר גבאי', ותפקידו היה לצוות על מי ומי לילך לקבץ מעות, וכמובן שהיו בחורים שרצו להשתמט מזה, והוכרח הגבאי לזרזם ולהוכיחם על כך, ולפעמים היה צריך להביאם אל רבינו כדי שיצוה עליהם לילך לקבץ מעות.

פעם אחת באסרו חג שבועות כאשר ציבור גדול מהאורחים שבאו להסתופף בצל רבינו בחג התפללו בבית המדרש, ובאותו יום ערך אחי מו"ה אשר אנשיל ז"ל ברית מילה לאחד מצאצאיו, ולרגל השמחה במשפחה התפללתי בבית המדרש, ונכחתי לראות איך שר' שלום מתווכח עם הבחורים שרצה להכריחם לקבץ מעות והם לא רצו, ור' שלום הלך לספר לרבינו שהבחורים משתמטים מלמלא חובתם, ואני בראותי כל זה כאב לי מאד הדבר על שרבינו מוכרח להתעסק עם דברים כאלו.

חגרתי עוז במתני ואמרתי לפני רבינו שלכאורה אין זה לכבודו להתעסק עם הבחורים שאינם רוצים לקבץ מעות, וכאשר שמע רבינו את דברי שאלני בלשון תמיה 'האסטו דען אַ אנדערע עצה פאר מיר', ותיכף עניתי ואמרתי לו עצה נכונה שר' שלום יתמנה גם ל'מענזא גבאי' להיות ממונה על בית התבשיל של הישיבה, ולו יהיה העוז והמשרה ליתן לכל אחד רשות ליכנס להמענזא, ובכח זה יוכל לפעול אצל כל אחד ואחד לילך לקבץ מעות, ואז האירו פני רבינו באמרו שכבר חשב מזה ושכח להוציאו מן הכח אל הפועל, ותיכף קרא לר' שלום ומינה אותו לשמש כ'מענזא גבאי' והכל בא על מקומו בשלום.

יושב בתענית

סיפר לי הרה"ח ר' יוסף הכהן ראזענבערג ז"ל שהיה הויז בחור [משב"ק] אצל רבינו, שכמה פעמים בבוקר קרא אותו רבינו ודיבר אתו בעניינים שונים, ובתוך כך צוה לו שישתה הקאווע שהכין לו הרבנית ע"ה, מכיון שרצה להסתיר מהרבנית שמתענה, ולא רצה שתראה שלא שתה את הקאווע, כי בימי החורף לא היתה הרבנית ע"ה יכולה לדעת באיזה יום מתענה רבינו, כיון שבגמר התפילה והשיעורים כבר פנה היום, ורבינו היה אוכל כדרכו בכל יום כשכבר נטו צללי ערב.

וידוע שבימי שבתו בעיר סאטמאר היה מרבה מאוד בתעניתים, וגם כאשר נסע בימות הקיץ למנוחת הנפש בעיר באניע שהוא מקום הרים ואויר צח, היה גם כן מתענה, והרבנית ע"ה דברה על לבו שלא יתענה כל כך, ואמרה לרבינו בתרעומות 'וואס פארא באד רעכסטו דא אפ'.

ובראותה שאינו מטה אוזן קשבת לדבריה ביקשה מהגה"צ ר' משה דוד טייטלבוים זצ"ל אב"ד לאפוש שיהיה ש"ב של רבינו ונכד מרן הייטב לב, והיה גדול בשנים מרבינו, שידבר על לבו שיגלה לו טעמו ונימוקו על מה שמרבה בתעניתים, ונכנס לחדרו של רבינו ושאל אותו מנין לקח לו דרך חדש שלא שערום אבותיו ורבותיו הקדושים, הלא גם אביו הקדושת יו"ט זי"ע התנגד לדרך התעניתים בדורות החלושים.

והמשיך לספר עובדא שהיה אצל דודם הגה"ק ר' משה מראזוואדאב זי"ע חתן מרן הייטב לב זי"ע, שאכל קעסט על שולחן חו"ז מרן הישמח משה זי"ע, והגה"ק מראזוואדאב היה רגיל להתענות הרבה, ולא היה ניחא לחותנו הייטב לב מה שמרבה בתעניתים וסיגופים, ולכן נכנס לבקש מזקינו הישמח משה שידבר על לבו של חתנו שיחדל מלהתנהג בדרך זה, וצוה הישמח משה לקרוא אליו את הגה"ק מראזוואדאב והוכיח אותו שלא יתנהג בדרך זה משום שעל ידי זה יחלש כוחות גופו ולא יוכל לעבוד את השי"ת כראוי, ובתוך דבריו אמר לו בענין זה לפרש רמז נאה במאמר הכתוב (ירמיה ד' כ"ב) חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו, דאיתא בגמרא (שבועות כה.) גבי שבועת ביטוי, דשבועה שלא אוכל היינו להרע, ושבועה שאוכל היינו להטיב. וזה שאמר הכתוב חכמים המה להרע, היינו שזאת להיות חכם בלהרע שלא לאכול ולהתענות יודעים היטב 'איז דען א קונץ צו זיין א חכם', אבל ולהטיב לא ידעו, היינו להיות חכם באכילה לעבוד את ה' כראוי באכילה בלי תעניתים וסיגופים זאת אינם יודעים.

(פירוש זה פירש גם בספה"ק אוהב ישראל (בליקוטים) שנדפס לראשונה הרבה שנים אחר פטירת הישמח משה זי"ע)

וכאשר יצא הגה"ק מראזוואדאב מחדרו פנה אליו חותנו הייטב לב ושאל אותו בצחות לשונו, ויספר 'משה' לחותנו את כל התלאה, כי שמו של הגה"ק מראזוואדאב הרי היה משה, וחזר לפני הייטב לב על דברי הישמח משה, ואמר לו הייטב לב 'נו' כשואל אם ישמע לקול זקינו לשנות את דרכו, אמר לו הרב מראזוואדאב בפקחותו 'אזוי האט דער זיידע געזאגט, אבער איך זאג אנדערש, חכמים המה להרע, חכמי"ם איז ר"ת 'יתרו כ'הן מ'דין ח'יתן מ'שה', ברמזו בזה על חותנו הייטב לב שהוא חותן משה. וסיים הרב מלאפוש ואמר לרבינו שמעובדא זו נראה בעליל שלא היה מקובל אצל אבותינו ורבותינו הקדושים דרך התעניתים.

וענה רבינו ואמר לו האיך תדמה ותשוה אותי לאבותי הקדושים, כי מאיזה סיבה היו צריכים להתענות, הלא בימיהם היו מנהיגים צדיקים ואמיתיים, ורוב בני הדור כשרים היו, מה שאין כן בדורינו עתה שממנים בכל עיר ועיר רבנים דיינים שאין כתר הרבנות והדיינות הולמת לראשם ואינם מהוגנים, ומכשילים את הרבים, וכך המשיך להתמרמר על מצב הדור הירוד, ולכן מתענה לעורר רחמי שמים על הדור שלא יעלה בידי המנהיגים האלו להטות את לב בני ישראל מדרך הישר.

והגה"צ מלאפוש סיפר לי כל זה ונוכחת בהתפעלות יתירה, וסיים ואמר לא ידעתי שרבינו כבר אוחז במדריגה נעלה כל כך, שאין כוונתו בהתעניות שהוא מתענה כדי לתקן את נפשו ונשמתו, אלא שכל כוונתו הוא אך ורק בשביל תיקון הדור ולטובת בני ישראל.

וכמו כן שלח הגה"צ מלאפוש זצ"ל מכתב לרבינו כמה חדשים אחרי פטירת בתו הרבנית מרת רחל ע"ה, תוכו רצוף אהבה דברי חיזוק ועידוד על השבר הגדול שפקדתו, ומסיים בתוכחת מוסר על שמרבה בתעניות, ומהנכון להעתיק את המכתב ככתבו וכלשונו:

ב"ה ה' תצא סיגעט

שובע שמחות, ונס יגון ואנחות, ורוב ברכות והצלחות, ישיגו את כ"ק בן דודי הרב הגה"צ המפורסם, העומד לנס עמו, מדברנא דאומתיה, כקש"ת מו"ה יואל טייטלבוים שליט"א, אב"ד קראלע.

הייתי שליח נאמן לשולחיו, הייתי היום על הציונים הקדושים זי"ע להזכיר אותו ואת ביתו בתפילה לעני כי יושע בדבר ישועה ורחמים, ויתחזק כוחו וחילו לעבודתו ית"ש לאורך ימים טובים דשנים ורעננים, עדי נעלה לציון ברננים.

והנה אם אמנם נפשי יודעת מיעוט ערכי עלי, ואיך אוכיחה ואערכה לעיניו דברי, כי מה אדע אשר לא יודע, אך אהבה דוחקת את הבשר ובתקותי כי אוזן שמעת תוכחת מוסר למו.

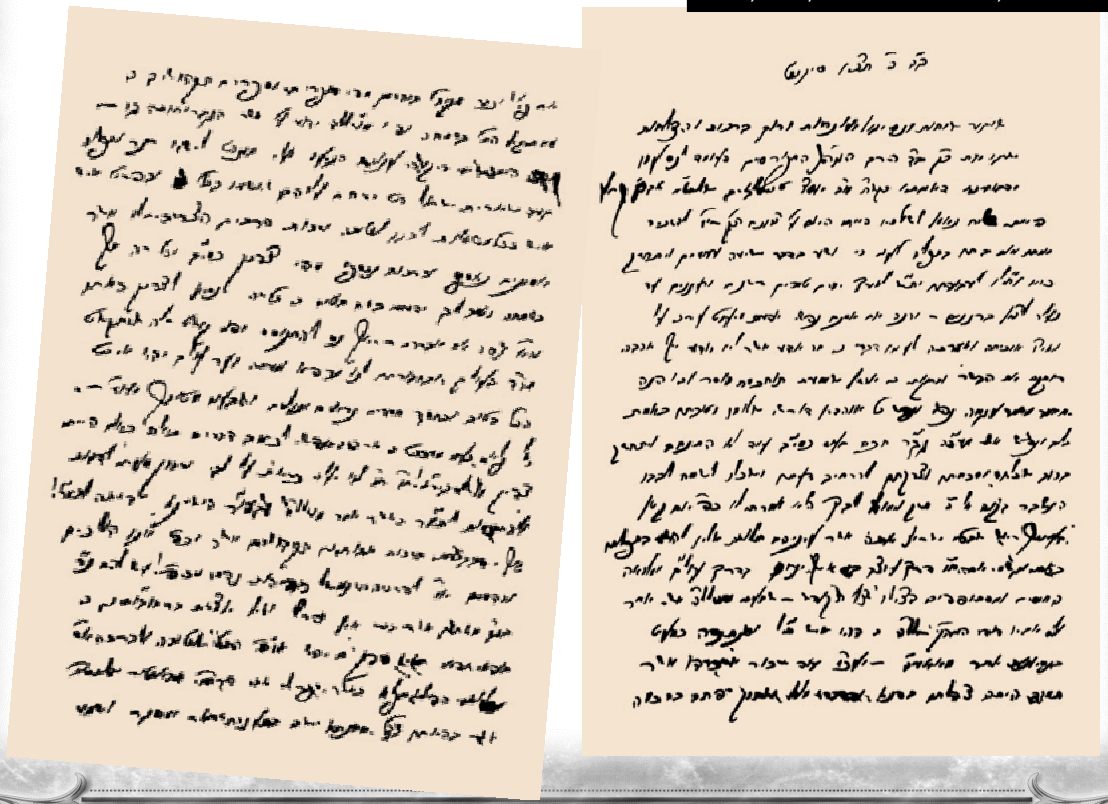
הנה מאד מאד עגמה נפשי ונפש כל אוהביו דורשי שלומו וטובתו באמת ובלב ונפש, אשר מעכ"ה גבר חכם בעוזו כמו כבודו עוד לא התנחם, ויתחזק ברוב שכלו וחכמתו וצדקתו להרחיב דעתו ושכלו, לשמח לבבו הנשבר בקוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, הלא אמרתי לו כמה פעמים אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, אשר עיניהם תלויות אליו להושע בתפלתו ברוחני ובגשמי, אם ח"ו דרך עוצב בו איך ינחם בדרך עולם ומלואה החוסים ומסתופפים בצלו צל הקודש.

שמעתי ממוזלל"ה [בעל ייטב לב] אשר אמר על אביו דודי הגה"ק [בעל קדושת יו"ט] זלל"ה, כי הוא איש חיל ונתנסה כמעט בנסיונות יותר מאברהם אבינו ע"ה, ועכ"ז עוד זכור אזכרהו אשר תמיד היתה צהלתו בפניו ובדברו מלל משחוק, פתח בחכמה את פיו, וכבר מקובל בידינו מפי ספרים וסופרים הקדושים כי ממתיקין הכל בשמחה, ופי' מוזלל"ה ידוע על אשר הגבר יחסה בו.

והנה ימי ביקורי ענוים הגיעו, ועל מעלת כבודו הרמה לישא רנה ותפלה בעד שארית ישראל, ה' ירחם עליהם שיושעו בכלל ובפרט, איש איש בכל משאלות לבבו לטובה, וזכות הרבים הצריכים לו אשר אמונים נאספו וברכות נכספו מפי צדיק כמה וכמה, וכל זה אך בשמחה וטוב לב.

ידעתי בטח בטוב, כי כל זה נסיון לצדיק כמותו, וה"א ניסה את אברהם אך נס להתנסס מפני קושט סלה שיתקשט מדה"ד בעולם, ובחבורתו לנו נרפא, ומעתה ועד עולם יהי' אי"ה הכל בטוב ובחסד, חסדים נראים ונגלים שבענו מטובך מעתה ועד עולם.

מכתבו של כ"ק הגה"צ מלאפוש זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע

אל יפלא בעיני מעלת כבודו הרמה כי ארהב בנפשי לכתוב דברים כאלה, כאלו הייתי צדיק מושל ביראת א' ח"ו ח"ו, לא יעלה כזאת על לבי, ורחוק מעיני לדמות ולהתדמות לתמ"ר, כאשר אמר מוזלל"ה בהודענא רבא הושענא דמתה לתמ"ר, אך בבטחוני בזכות אבותינו הקדושים אשר עכ"פ אנו הולכים ומדמים את עצמינו לדרכיהם נמשל כבהמות נדמו עכ"פ, ויש להם נחת רוח בגן עדן מאתנו אשר ב"ה אין פרץ ואין יוצאת ברחובותינו, כי בודאי אין ספק כי יהיה אי"ה הכל לטובה ולברכה אמן סלה.

ונפלאתי הפלא ופלא כאשר סיפר לי אחי הרה"ג מבאטור שליט"א אשר בהיותו בצל מחנהו ישב בתענית סגור ומסוגר, ושמע שם כי כבודו הרם מרבה בתעניתים. אך לא ירא לנפשו מונשמרתם לנפשותיכם, ומחז"ל ידוע כי נקרא חוטא וכו', וצורבא מדרבנן דיתר בתעניתא וכו', והנה אנכי ידעתי את כבודו הרם מילדותו לחלש המזג והחומר יקר מאוד, אם כבודו הרם ידמה בנפשו כי לא יזיק לו והשי"ת יעזור, אשר עכ"ז אל תאמין בעצמך.

וידעתי כי מוזלל"ה מפה"ק לא הסכים מעולם על תעניתים, ואם היה איש מבקש ממנו תשובה, הי' אומר לו איזה גדרים וסייגים בעניינים שונים ובצדקה כמה"כ וחטאך בצדקה פרוק, אבל לא להתענות, ועוד היה מקיל לאיש חלוש בתעניתים המחוייבים אם היה נצרך כפי העת, ועיין בישמח משה על נ"ך בקונטרס תהלה למשה דף ד' ע"א איך החזיק טיבותא האי סבא קדישא לז' הצדיקת נ"ע אשר מנעה אותו מתעניתים.

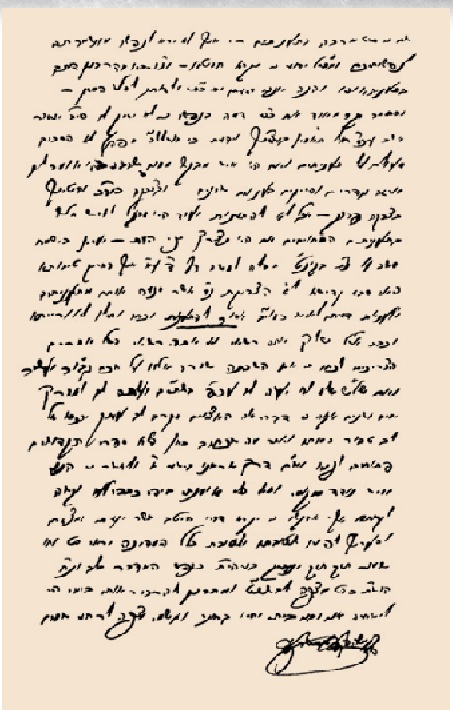
ולעניות דעתי, כבוד מעלתו הרם אסור להתענות, וכחו וחילו לאורייתא, וכבר אז"ל בשלך אתה רשאי ואי אתה רשאי בשל אחרים הצריכים לכחו, כי אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר, ואם שלש אלה לא יעשו לו, עכ"פ בשתים ועלתה לו לאורך ימים ושנים.

אקוה כי דברי אלה היוצאים מקרב לב עמוק יכנסו אל לב טהור כמותו, ויותר ממה שכתוב כאן הלא ספרי הקדושים פתוחים לפניו ושם דרך אראנו בישע א'.

ולאשר כי הנני איש נודד ממקומי ואין כלי אומנתי בידי וכתבי קשה לקרות, אך אבקשו כי יקרא דברי היטב אשר יגעתי ומצאתי להעריך לפניו לטובתו ולטובת כל המדינה יראי ה' וחושבי שמו, חזק חזק ונתחזק בעזהשי"ת.

כנפש המדבר בלב ונפש חפצה, דוש"ת כל הימים, מצפה לבשורות טובות, ומתחנן להזכיר אותי בימי הרצון לישועה אני ובני ביתי יחי' ברוחני ובגשמי, מצפה לרחמי שמים.

הק' משה דוד טייטלבוים

שם אתה מוצא ענוותנותו

בימי החנוכה היה השמש מדליק המנורה בבית המדרש קודם תפילה מעריב, והבחורים רצו לזרוק עליו האנטוכער כנהוג, אך מחמת מורא רבם כי רבינו היה נוכח שם פחדו לזרוק. פעם יצא בחור אחד לחוץ וזרק איזה חפץ פנימה על השמש ועי"ז נשבר החלון וגם המנורה נהפכה, ורבינו כאשר ראה את זאת היה נדמה לו על אחד מהבחורים שהוא עשה דבר זה, נענה ואמר לו 'ביים פארהער וועלן מיר שוין זעהן', שכן היה מנהגו ודרכו כאשר רצה להוכיח אחד מהבחורים על מעשיו היה בוחן אותו באופן קשה ביותר.

הבחור הנ"ל שרבינו חשד אותו, היה מטובי הבחורים והתכונן כראוי היטב על כל הנלמד באותו שבוע, כדי שידע להשיב לרבינו דבר על אופניו, ואכן בסוף השבוע כאשר בחן רבינו את הבחורים על שיעור השבוע בחן אותו באופן קשה, אולם כיון שהבחור הנ"ל הכין את עצמו להבחינה היטב ידע להשיב על כל מה ששאל אותו רבינו בשפה ברורה, ואחרי הבחינה נענה ואמר שהאמת הוא שלא היתה ידו במעל הזה, ורבינו בשמעו זאת ביקש ממנו שימחול לו על שחשד אותו לחינם, וענה הבחור שאין רבינו צריך לבקש ממנו סליחה כי בודאי אין בלבו עליו כלום, והלואי שרבינו ימחול לו על הצער שנגרם לרבינו על ידו, נענה רבינו בצחות 'נו, לאמיר זיך איבערבעטן איינער דעם צווייטן'.

ואנכי תרגלתי לאפרי"ם

אחד מהחסידים החשובים של רבינו ומאריות שבחבורה היה נמנה הרה"ג ר' אפרים שטערן זצ"ל (אביו של הגה"צ אב"ד גבעת שאול זצ"ל) שהיה מקום מושבו בעיר האלמין, ובכל פעם שנפגשתי עמו היה מבקש ממני לחזור לו על איזה חידוש מרבינו, והיה שותה בצמא את דבריו הק', פעם אחת פגשתי אותו כשהשתתפתי בשמחת נישואין בעיר האלמין, ופנה אלי כדרכו לשמוע איזה דבר חידוש מדברי התורה שיצא מפי המלך מאן מלכי רבנן, וקודם החופה אמרתי לפניו איזה חידוש ששמעתי מרבינו, ותיכף אחר החופה הרגיש ברע ונפטר לבית עולמו, ונפשו יצאה בהעלותו את חידושי רבינו על שפתיו.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar

קהל יטב לב
ד'סאטמאר

Cental Office: 58 Lee Ave. Brooklyn NY 11211

Tel. 718-302-6720 / Fax. 718-486-2473

בית המדרש הגדול
13-14 Hopper St.

בית תורה
בן ציון
164 Stillman St.

בית תורה
בית מרדכי צבי
242 Wallabout St.

בית תורה
בנין גענעמענשטיין
103 Marcy Ave.

בית תורה
בנין בראך
814 Bedford Ave.

בית תורה
קיטל סאטץ
63 South 8th St.

בית תורה
דבר יואל
161 Harrison Ave.

בית תורה
ישמח משה
322 Rutledge St.

בית תורה
יואל משה
141 Rose St.

בית תורה
אל ישראל אלימלך
55 Rutledge St.

בית תורה
בית משה חב
285 Marcy Ave.

בס"ד

זמני כניסה

אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקראת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט

בביתו נאוה קודש – 152 היוז סט.

ביום ג' פרשת שופטים

שורה מיוחדת: משעה **4:00** עד **5:30**

באופן פרטי: משעה **6:30** עד **9:30**

ביום ג' פרשת כי תצא

שורה מיוחדת: משעה **4:00** עד **5:30**

באופן פרטי: משעה **6:30** עד **9:30**

ביום ג' פרשת כי תבא

שורה מיוחדת: משעה **4:00** עד **5:30**

באופן פרטי: משעה **6:30** עד **9:30**

ביום ד' פרשת כי תבא

שורה מיוחדת: משעה **3:00** עד **4:00**

באופן פרטי: משעה **4:00** עד **7:00**

שורה מיוחדת: משעה **8:00** עד **9:30**

בבית מדרשינו הגדול בבארא פארק

ביום ג' פרשת נצבים-וילך

שורה מיוחדת: משעה **4:00** עד **5:30**

באופן פרטי: משעה **6:30** עד **9:30**

בברכת כתיבה וחתימה טובה

הנהלת הקהלה

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ז אב

הגה"ק רבי מנחם נחום דוב מסאדיגורא זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי מנחם נחום דוב מסאדיגורא או כפי שנקרא בשם החיבה "ר' נחום בער'ניו זי"ע נולד בשנת תר"ד לאביו הגה"ק רבי שלום יוסף מסאדיגורא בן הגה"ק מרוזין זי"ע, ונקרא שמו בישראל ע"ש זקינו הגה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל בעל "מאור עינים" זי"ע, וע"ש זקינו הגה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זי"ע, ויסופר שהם באו לאמו בחלום וביקשוה לקרוא לרך הנולד על שמם, וכיון שהרה"ק מטשערנאביל זי"ע בא קודם לכן הקדימו שמו.

נודע היה בכח קדושתו והרגשתו להבדיל בין הטהור לבין הטמא, ויסופר אשר באחת מביקוריו בווינא הוגש לפניו מרק של עוף, וכאשר לקח ממנה כף מרק ורצה לאכול החזירה מיד וסילקה ממנו, החסידים התחילו לחקור את הדבר אצל בעלת הבית והודתה ואמרה שנתעורר לה שאלה על כשרותו של העוף אך היות שלא היה לה עוף אחרסמכה על ידיעותיה להתיר את העוף ובשלה אותו, כאשר הרגיש רנ"ב שהחסידים מתלחשים ביניהם הפטיר בחיוך: אין בזה שום מופת, אלא כאשר לקחת את הכף בידי הרגשתי חשק ותאבון גדול לכן הבנתי שמעשה היצר כאן ועלי להפסיק אכילתי.

בחורף שנת תרל"ב קרה רבות בעיר סאדיגורא שמתו ילדים בעת לידתם רח"ל, באחד מאותם הימים בא חסיד אחד להרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא בבקשה שיעורר רחמים מרובים על בתו היחידה היושבת על המשבר וחייה בסכנה, הרה"ק רא"י מסאדיגורא – אשר מאז פרצה המגיפה הפציר בתפילה להעביר רוע הגזירה וללא הועיל – הפנהו לחתנו רנ"ב זי"ע, בשמעו רנ"ב את הדברים ציוה להביא אליו את ר' יהושע מנגן, כשבא ביקשו רנ"ב: זמר נא לפני ניגון ערב המביא לידי התעוררות, מיד התחיל ר' יהושע לזמר "כבקרת רועה עדרו", הראה לו רנ"ב שאין הוא שבע רצון מניגון סזה, בהפטירו: וכי חידוש הוא לבוא לידי התעוררות מ"ונתנה תוקף, התחיל ר' יהושע לזמר "אב הרחמים", אך שומע את רנ"ב אומר לו: האם בהזכרת נשמות אנו עסוקים כעת? לנגן מלא חיות יחד עם התעוררות אנו צריכים, ואמר לו שיזמר את הניגון על הברייתא דרבי ישמעאל בשלש עשרה מידות התרוה נדרשת.

ר' יהושע התחיל לנגן ורנ"ב יושב בדביקות, ידו השמאלי על מצחו ובידו הימני דפק עם קפסת הטאביק על השולחן ומעיניו זלגו דמעות, במילים "כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט" התפרצה מפי רנ"ב אנחה כבידה, ממנו הבין המנגן שעליו לחזור על מילים אלו, כמה פעמים חזר על זה, ואז הפסיק רנ"ב מדביקותו וסימן למנגן שיפסיק ואמר: "כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט" כשדנים על הכלל ועל הפרט, יש להתחשב עם הפרט, שהרי "כלל ופרט וכלל אין בכלל אלא מה שבפרט", ה"כלל" הוא התאחדות של הרבה פרטים, על כן רבש"ע, עזור נא לפרט וממילא גם לכלל, לא עבר זמן רב ובאו לבשר שילדה בשלום בן זכר, ויחד עם ישועת הפרט היתה גם ישועת הכלל שמאז נעצרה המגיפה.

נלב"ע כ"ז אב תרמ"ג לפ"ק ומנו"כ בווינא.

ימי ההילולא

כ"ז אב

- רבי יהושע אב"ד קראקא ב"ר יוסף (מגיני שלמה) - ת"ח
- רבי אברהם מרדכי (הראשון) מגור ב"ר יצחק מאיר - תרט"ו
- רבי מנחם נחום דוב מסאדיגורא ב"ר שלום יוסף מריזין - תרמ"ג
- רבי שמואל צבי הורוויץ מספינקא - וומס"ב ב"ר אברהם אביש - תשנ"ז

כ"ח אב

- רבי נפתלי צבי יהודה ברלין מוואלוזשין (נצי"ב) ב"ר יעקב - תרנ"ז

כ"ט אב

- רבי שמואל סאלאנט אב"ד ירושלים ב"ר צבי הירש - תרס"ט
- רבי ישראל שלום יוסף ממעזבוז ב"ר אברהם יהושע העשיל - תרע"א
- רבי אליהו בצלאל מטעטש ב"ר יקותיאל יהודה מסיגעט - תרע"ח
- רבי יוסף מאיר ממאהנובקא ב"ר אברהם יהושע העשיל מסקווירא - תרע"ט
- רבי אלטר יוסף דוד מאליק ב"ר שמעון שלמה - תש"ב

ל' אב

- רבי מנחם מנדל מגלאגוב ב"ר אשר ישעי' מראפשיץ - תרל"ג
- רבי מנחם מנדל אלטר מפאביאניץ ב"ר יהודה ארי' לייב - תש"ב
- רבי דוד צבי טעבל זעהמאן מדוקלא ב"ר אליקים געצל -תש"ב
- רבי מרדכי מדעמעטשער ב"ר אלימלך מטאהש תש"ד

ימי ההילולא

א׳ אלול

- רבי משולם זלמן יהונתן מבריגל ב"ר ארי׳ לייביש ליפשיץ - תרט"ץ
- רבי זאב וואלף טעננבוים אב"ד ווערפעלעט רחובות הנהר ב"ר צבי תרל"ג
- רבי ברוך אברהם בינדיגער אב"ד האנישאוויץ ב"ר דוב בעריש תרל"ד
- רבי חנוך העניך דוב מאלעסק ב"ר שמואל תרמ"ד
- רבי שלום דוד מזאבנא ב"ר יעקב יצחק תרפ"ג

ב׳ אלול

- ר׳ פנחס יוסף דאכנער - שפירא מקאסוב ב"ר דוב בעריש תרל"ד
- רבי אשר אלימלך מקאזניץ ב"ר ירחמיאל משה תרצ"ו
- רבי אברהם יעקב מבאיאן - לעמבערג ב"ר יצחק תש"א
- רבי אליעזר מוויזניץ ב"ר ישראל (דמשק אליעזר) תש"ו

ג׳ אלול

- רבי ישכר בער מנאדבורנא ב"ר יצחק מקאליש - תר"ח
- רבי משולם זוסיא מזינקוב ב"ר יצחק מאיר - תרכ"ד
- רבי אברהם צבי אייזענשטאט (פתחי תשובה) ב"ר יעקב - תרכ"ח
- רבי ברוך מקונסטאנטין ב"ר יוסף מאוסטילא - תרנ"א
- רבי צבי הירש מלאמאז ב"ר דוד מקאצק - תרפ"ו
- רבי יצחק ישעי׳ מטשעחויב ב"ר חיים מצאנז - תש"ב
- ובנו רבי יעקב צבי הלברשטאם מסוכא - תש"ב

ד׳ אלול

- רבי צבי הירש אב"ד בערלין ב"ר ארי׳ לייב מאמסערדאם - תק"ס
- רבי ישעי׳ מפשעדבורז ב"ר מאיר - תק"צ
- רבי נתנאל הכהן פריעד אב"ד אוויוואראש ב"ר יחיאל מיכל (פני מבין) תרע"ו
- רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק ב"ר שמעון קלמן (אור שמח) - תרפ"ו

כ"ט אב

הגה"ק רבי אלי׳ בצלאל טייטלבוים מטעטש זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי אלי׳ בצלאל טייטלבוים זי"ע נולד בשנת תר"י בעיר גארליץ לאביו מרן הייטב לב זי"ע אשר שימש אז ברבנות שם, ולאמו הרבנית הצדקנית בת הגה"ק רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשווא זי"ע. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בתו של הגביר הנכבד ר׳ נטע שופף מבריגל זי"ל, וסיפר מרן רבינו בעל ברך משה זי"ל שהרה"ק בעל "תורת חיים" מקאסוב שלח להודיע להייטב לב שרוצה לבוא אתו בקשרי החיתון, דהיינו שבנו ר׳ אלי׳ בצלאל זי"ל ישא בת חתנו הרה"ק ר׳ פנחס יוסף זי"ל אך לבסוף לא אסתייע מילתא ונשא את בת הגביר הנ"ל וכן נכדת הרה"ק מקאסוב נשאת לאחד מנכדי הצדיקים, ולבסוף נעדרה אשת ר׳ אלי׳ בצלאל בצעירותה, וכן בעלה של נכדת הרה"ק מקאסוב נלב"ע, ואז באו בקשרי החיתון בזיוו"ש ונשאו זה לזה, והיה מרגלא בפומי׳ דמרן הייט"ל לומר על הרה"ק מקאסוב שהטיב לראות למרחוק שעוד ישתדכו ביניהם, וכיון שיצא מפי אותו צדיק שברצונו לבוא בקשרי החיתון עם הייט"ל סיבב הקב"ה כל הסיבות שיבוא לידי כך.

בשנת תרל"ב הושיב אותו אביו הק׳ על כס הרבנות בעיר פוליאן ריסקווא, ובשנת תרמ"ג כאשר עבר אחיו מרן הקדושת יו"ט זי"ע מטעטש לסיגעט נבחר למלא מקומו בק"ק טעטש, ושם ישב עד יומו האחרון משך שלושים וחמש שנים (תרמ"ג – תרע"ח) התקופה הארוכה ביותר שישב בה רב, ואכן בשנים אלו הרים על נס קרן התורה והחסידות בעירו וזכה להוקרה והערצה מכל יהודי טעטש וסביבתה, כמו כן כיהן של גם כאדמו"ר לחסידי סיגעט שבסביבה ובתקופתו נתרבו בטעטש חסידי סיגעט שנתקבצו אליו הרבה יהודים מן הסביבה שבאו להפקד בדבר ישועה ורחמים, מרן העצ"ח הי׳ מאוד אדוק וקשור לדודו ר׳ אלי׳ בצלאל ז"ל וכשנפטרה עליו בתו הרבנית מסלאטפינא ע"ה נסע אליו להתייעץ עמו אם יתן את לחתנו את בתו השני׳, ועי׳ בתשו׳ עצ"ח סי׳ ל"ט.

כשאר אחיו מרן הקדושת יו"ט והגה"ק ר׳ משה יוסף זי"ע הסתופף בצל החיי"ם מרן הק׳ מצאנז זי"ע, ויסופר שפע"א נפל בנו ר׳ חיים ז"ל מהחלון ורגליו נפצעו, והרופאים יעצוהו לנסוע לוויען לניתוח, לפני הנסיעה נסע לצאנז להזכיר את שם בנו החולה ולקבל ברכתו להצלחת הניתוח, כשקרא הד"ח את הקוויטל וראה את השם "חיים בן מרים" נענה ואמר: הרי גם שמי הוא חיים בן מרים וגם אני סובל מיסורים ברגלי ועכ"ז אינני הולך לשום רופא, ר׳ אלי׳ בצלאל אכן שב על עקבותיו ולא נסע לוויען

נלב"ע ביום כ"ט אב תרע"ח.

א׳ אלול

הגה"ק רבי חנוך העניך דוב מאלעסק [לב שמח] זי"ע

צור קודש מחצבתו

הגה"ק רבי חנוך העניך דוב זי"ע נולד בשנת תק"ס לאביו

הגה"ק רבי שמואל זי"ע נכד הגה"ק רבי מאיר מבעלזא זי"ע (תלמיד הבעש"ט הק'), ונכד הגה"ק רבי יצחק מבעלזא זי"ע אשר ידוע שנולד מברכתו של הב"ח לאביו אשר שימש בקודש כשמש קהילת בעלזא אשר כידוע סבל הב"ח הרבה רדיפות מפרנסי העיירה ופע"א בער"ש שלחו בידי השמש מכתב פיטורין שימסרוהו להב"ח, והוא לא רצה לצערו בערב שבת, ולא מסר לו את המכתב וביום השבת כאשר הגיע הב"ח אל התפילה רצו בעלי המחלוקת לעשות בו שפטים, ועיכב בעדם השמש, באמרו כי הוא הוא האשם יען שלא קיים את דבר השליחות, במוצאי שבת נכנס אליו השמש למסור את המכתב וסיפר לו את הדברים כהווייתן אמר לו הב"ח: אלו שרדפוני וגרמו לי לטלטול וצער רב, לא יזכו לבוא אל המנוחה ואל הנחלה, אף לאחר מותם.. ואתה שמסרת נפשך עבורי וחסכתי ממני עגמת נפש בשבת קודש יברכך השי"ת בבן גדול וקדוש, ואכן, נולד לו בן זה רבי יצחק אשר לימים התמנה לאב"ד בעלזא, והתפרסם כאיש גדול וקדשו, והרה"ק מאלעסק זי"ע היה נכדו בן אחר בן.

יסופר שכאשר נולד הרה"ק מאלעסק התבטא הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע: "זה עתה ירדו מהעולם העליון שתי נשמות קדושות שיאירו את העולם", לאחר זמן כששאלוהו בניו הק' אודות נשמות אלו, השיב להם: "אחד כבר נפל ממדריגתו הגבוהה ר"ל, והשני הולך ומתגדל אצלינו", או אז הבינו מתוך דבריו שמתכוין הוא לחתנו הגדול הרה"ק מאלעסק זי"ע.

במעלליו יתנכר נער

בהיותו כבן שבע שנים לקחו אביו להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע יחד עם אחיו הגדול הרה"ק ר' מאיר שהי' אח"כ אב"ד נאווירין, ויהי בבואם בצל קורתו של החוזה הק' מלובלין נטל אותם הרה"ק על ברכיו את ר' מאיר בימין והרה"ק מאלעסק בשמאל, ובירך את שניהם, אך שיכל את ידיו ונתן את ימינו על ראש הרה"ק מאלעסק באמרו: "בני הם ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו", ותמיד היה מרגלא בפומי' דהרה"ק מאלעסק זי"ע כי מאז זוכר הוא את הרה"ק מלובלין זי"ע וצורת קדשו עומדת לפניו בכל עת ובכל שעה.

האיש מקדש

חותנו הק' השר שלום מבעלזא זי"ע נתן בו עיניו עוד בשחר טל ילדותו לקחתו לחתן לבתו הרבנית מרת פריידא ע"ה, וגופא דעובדא הכי הוה: כאשר נסע הרה"ק מבעלזא ללובלין ומסר קוויטל לרבו הק', כשקרא את שמה של בתו פריידא, אמר לו החוזה: "זיווגה של בתך מאיר מאוד בעיני, והוא יסע בעגלה שלכם", ואמנם כאשר נסע פעם הרה"ק מבעלזא ללובלין וקהל רב היו מלווים אותו עד מחוץ לעיר, ואף הרה"ק מאלעסק זי"ע שהיה אז ילד קטן היה בתוכם, בצאתם את העיר חזרו המלווים לביתם ואז הבחינו הנוסעים בהילד הצעיר שקפץ על העגלה, וכאשר שאלוהו מדוע אינו חוזר לביתו, השיב: "גם אני נוסע ללובלין".

מבחר שנותיו היו בבית חותנו הק' אשר הרעיף עליו טללי אורות קדושה וממנו קיבל רוב תורתו וחכמתו, זוגתו הרבנית שלא רצתה להטרידו בעניני פרנסה, היתה עוסקת במסחר ומתפרנסת ממכירת מטפחות של נכרים בחנותה כדי שבעלה יוכל לישב על התורה ועל העבודה, ויסופר שבאחד הימים כאשר הרה"ק מריזין זי"ע שבת בעיר ראדחיב נסעה גם היא לשם ונכנסה אל הקודש על מנת לתת פתקה עם פדיון נפש בבקשתה שיתפלל בעדה להצלחתה, כשקרא הרה"ק מריזין את הקוויטל נענה ואמר: "סוחרת זו הראויה ליטול קוויטלעך עוסקת במכירת מטפחות של נכרים", אולם היא קיבלה זאת באהבה ובלבד שבעלה יוכל לשקוד על התורה ועל העבודה.

שנים מספר היה סמוך על שולחן חותנו הק' בבעלזא, וכאשר נשאל פעם: אם אמת הדבר מה שהעולם אומרים על השר שלום שהיה נעור אלף לילות, השיב: "הרי אני בעצמי הייתי ניעור ביחד עם חותני יותר משלשת אלפים לילות ועסקנו יחד בתורה".

כבר אז נתגלה לרבים כוחו הגדול, וכאמור היתה הצדיקת עוסקת במסחר, ומדי פעם היתה נוסעת ללבוב ומביאה סחורה לעסוק במכירתה, באחד הימים כאשר בעלה עמד לנסוע ללבוב לקנות ספרים הנצרכים לו ללימוד, פנתה אליו בבקשה "בהיותך שם תקנה בעבורי סחורה הדרושה לי", בשובו מלבוב באם הדרך ירד מן העגלה בכדי להתפלל באכסניא, אך כשחזר אחר גמר תפילתו נוכח לדעת כי הסחורה נגנבה, עגמת נפש מרובה היתה לו ולא היתה לפניו דרך אחרת אלא לנסוע שוב ללבוב ולקנות סחורה נוספת בהקפה, בהזהירו את בעל העגלה שלא יספר לאשתו ממעשה הגניבה, וכשחזר לביתו מסר את כל הסחורה לאשתו ולא סיפר לה כלום, ואולם אותו גנב נענש וידו חלתה בשיתוק, מיד פנה לבית הרה"ק מבעלזא זי"ע והודה לפניו על החטא ועונשו אשר קיבל, אמר לו השר שלום זי"ע: "תיגש לחתני ותחזיר לו את הסחורה ותבקש ממנו להתפלל עבורך ואז בוודאי תתרפא כי הוא צדיק אמת", וכן הוה.

עם חותנו הגה"ק מבעלזא זי"ע

אדוק ומקושר היה בכל נימי נפשו לחותנו הגדול וכפי שכותב בהקדמתו לספרו "לב שמח": "וגם להוי ידוע דשורש תורה שלי הוא מה שקיבלתי ממורי חמי', כמו"כ מרבה להביא מדברי חותנו ומן הראוי לציין ענין פלא מה שנמצא בכתי"ק: שדיבר פעם עם שלשה מלאכי חבלה ושאל אותם: מנין אתם יודעים על הצדיקים שבעולם הזה, והשיבו לו: שכשהצדיק משלים בעולם הזה את צורתו הרוחנית הנקראת "צלם אלוקים" וזאת ע"י עבודתו לה' וצדקתו ע"י מעשים טובים,

לוקחים את צורתו ומעמידים אותה בכל העולמות, ומכריזים לפניו "הבו יקר לדיוקנא דמלכא" וכן "ככה ייעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" ואפילו בגיהנום מוליכין צורתו ומזהירין כל מלאכי החבלה שתיפול עליהם אימה ופחד מפני אותו צדיק, אח"כ שאל אותם: כמה שנים הוליכו לפניכם את צורת מורי חמי מו"ה שלום מבעלז ז"ל, השיבו לו: "חמשים שנה ויותר", והמשיך לשאול: "כמה שנים מאז שנבראתם", אמרו לו: "ארבעים שנה", שאל אותם: "הכיצד אתם שקיימים רק ארבעים שנה יודעים שהכריזו על מורי לפני יותר מחמישים שנה, וכל שנותיו של מורי חמי היו שבעים שנה בערך בלבד", השיבו לו: "מיד כשנבראנו הודיעו לנו שצדיק זה מכריזים עליו כבר עשר שנים שיש לירוא מפניו כי כבר שנים שצורתו ידועה למעלה, וכן כבר עשר שנים שגם צורתך ידועה למעלה, וחמיך היה צדיק ורבי מבטן ומלידה".

עוד כותב שם וז"ל: גם סיפר (חותנו הגה"ק מהר"ש מבעלזא) דברים ששמע מן המלאכי חבלה שדנין אותו, ובעת שנפטר מורי חמי ר' שלום מבעלזא זי"ע סיפרו לו שהלכו לקראתו הבעש"ט הק' ותלמידו ר' דוב בער ממעזריטש זי"ע ועוד הרבה צדיקים ומלאכים קדושים, וכיבדו אותו לדרוש בגן עדן, ושאלתי אותו לאיזה צורך סיפרו לך ואת המלאכי חבלה, והשיב שגם זה בכלל העונשים להודיע לרשעים גודל כבוד הצדיקים מה שהם שומעים מאחורי הפרגוד... ואח"כ שאלתים איך הי' בפטירת חמי ז"ל מזה העולם, השיבו שהעלה נשמות רבות בעברו דרך הגיהנום ע"י שנתנו להם רשות להתקשר עמו.

על כס הרבנות

שנים רבות ישב בבעלזא שקוד בד' אמות של הלכה, גם כאשר נפטרה עליו אשתו הצדיקת ע"ה בשנת תר"ח נשאר במחיצת חותנו הק', ועפ"י עצתו של מרן הק' מרוזין זי"ע נשא בזיוו"ש את הרבנית חנה ע"ה אשר היתה יתומה ונתגדלה בבית הרה"ק מרוזין, הכלה היתה בת הגה"ק ר' משולם זלמן אשכנזי אב"ד יאס נין החכם צבי וחתן הרה"ק ר' אליעזר ליפא חתן הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, לאחר נישואיו בזיוו"ש נשאר בבעלזא עד שנתמנה לשמש ברבנות סטיאנוו.

באחד הימים יצאו ראשי קהילת אלעסק לבעלזא לשאול בעצת הרה"ק מהר"ש את מי למנות כאב"ד בעירם, כששמע את בקשתם השיב להם: וואס פעלט אין מיין איידעם ר' העניכ'ל, אנשי אלעסק שהיו עניים הביעו דאגתם ואמרו: הרי לרב אב"ד צריכים הרבה הוצאות עבורו, אך הרה"ק מבעלזא השיב להם: אל תדאגו, בעזהשי"ת הוא ישפיע לכם פרנסה, ראשי ונכבדי אלעסק הסכימו אז ביניהם לקבל אותו כרב ואב"ד בעירם, ושמה כיהן ברבנות עד יום פטירתו.

עם מרן הייט"ל זי"ע

מרן הייטב לב נסע פע"א על שב"ק פר' ראה לחסות בצל הגה"ק מאלעסק ובליל שב"ק אמר הרה"ק מאלעסק שמכיון שחלוש הוא לא יוכל לערוך את שולחנו על כן ברצונו שהרב מסיגעט יערוך את השולחן לפני הציבור, ואכן כך הוה שהייטב לב זי"ע ערך אז את שולחנו הטהור בביהמ"ד באלעסק, ואחרי שגמר עריכת השולחן שאל הרה"ק מאלעסק למקורביו אם זוכרים את הדברי תורה שאמר מרן הייטב לב זי"ע ואף אחד לא זכר את הד"ת, נענה להם הגה"ק מאלעסק זי"ע אני אגיד לכם את הד"ת: ראה אנכי, הטעם על תיבת אנכי הוא "תביר" היינו שאם יש לאדם לב נשבר יוכל לזכות להשגת אלוקות.

וידוע שלפני פטירת הייטב לב שלח שליח מיוחד להרה"ק מאלעסק זי"ע שיתפלל עליו, ואם כבר אי אפשר לפעול לו רפואה אזי יכוון איזה יחוד בעת יציאת נשמתו כי שניהם משורש אחד, ובשעה שהי' השליח שם גילה הרה"ק מאלעסק שעתה היא יציאת נשמתו.

גם ידוע שהרבנית הצדקנית מרת חנה א"ח של מרן הקדושת יו"ט זי"ע נכנסה אל הרה"ק מאלעסק זי"ע להתברך ממנו לפני שבאה בברית האירוסין עם הקדוי"ט, התבטא עליה הרה"ק ואמר: "איך זעה אויף איהר אַ אור גדול", ואמר הקדוי"ט שזה לבד שזכתה להוריד ב' נשמות קדושות כהעצ"ח ורביה"ק זי"ע כבר די לה ועליהם התכוין הרה"ק מאלעסק כשראה עליה אור גדול.

אחרית ימיו

דרכו בקודש הי' שבמוצאי יוהכ"פ ציוה לזמר לכל אחד מבניו ונכדיו הפיוט המבדיל מהאריז"ל וכן כיבד לזמר לאחד ממקורביו, פע"א אחר השולחן כשבא לחדרו ומצא את נכדו שם אמר לו: שכחתי לכבד גם אותך לזמר המבדיל, אמר לו נכדו: כבר עבר הזמן, וא"ה בשנה הבא יכבד אותו, השיב לו הרה"ק: כן דיברת, לשנה הבאה אכבד אותך ג"כ לזמר, ואח"כ בשנה הבאה לא כיבד אותו, ונכדו הנ"ל זכר דיבורו ולא רצה להזכיר לו, ואחרי השולחן אמר ג"כ לנכדו כנ"ל: שכחתי לכבד אותך לזמר המבדיל, ואמר לו נכדו: עתה אני רוצה שזקיני יבטיח לי שאזמר בשנה הבעל"ט, וכך היה איזה שנים, ובשנת תרמ"ד היה המדובר ג"כ כך, ואמר נכדו ג"כ "לשנה הבאה אזמר", אז השיב לו זקינו הק' וגנח מאוד בזה"ל: אז מיר ווילן דערלעבן, ואכן נפטר בזאת השנה.

עוד רמז לפטירתו הקרובה כאשר בא אליו איש חסיד אחד לבשר לו שנולד לו בן למז"ט, היה זה ביום ד' טרם פטירתו, וכששאל אותו איזה שם יתן לרך הנולד, ענה לו הרה"ק: אי"ה יהיה שם, וביום ו' עלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים, ואכן קראו אותו על שמו הק'.

בעיר ביסק היה ת"ח שהיה מחסידי צדיקי דורו ובאלעסק לא היה בשום פעם, ובשנת תרמ"ד בא פעם ראשונה לאלעסק, ואח"כ בא הרבה פעמים רצופים זה אחר זה והיה לפלא בעיני הרה"ק והוא לא אמר כלום ואחר פטירתו הרה"ק מאלעסק סיפר זה האיש שאביו בא אליו בחלום הלילה ואמר לו: דע בני שזה זמן רב שמכינים מקום בגן עדן להרבי מאלעסק ומכריזים בשמי מרום שבעוד חצי שנה יבוא לשם. וכששמע זאת בחלומו בא לאלעסק הרבה פעמים להתענג מזיו קדשו ולא רצה לספר החלום עד אחר פטירת רבינו.

דרכו היה שבשום פעם לא הניח לעשות הוספה בשבת קודם שישי והוא בעצמו עלה שישי ואחר עליתו לתורה עשה הוספות אם נצרך, ובשב"ק פר' ראה קודם פטירתו ציוה לעשות הוספות מתחלת הפרשה ועלה שישי והתחיל בנים אתם לה' אלוקיכם, ולא ידעו טעמו, ואח"כ אחר פטירתו ראו מה שאיתא באוהחה"ק עה"פ הנ"ל... יעוי"ש.

שמונה ימים קודם הסתלקותו היה קצת חולה ועמדו כל בניו ונכדיו סביביו והרה"ק ישב על כסאו ואמר בזה"ל: איך האב געהאפט אויף גרויסע ישועות און טאקע די רעכטע ישועה נאר נאר", ולא סיים דיבורו, ואמר לו נכדו: הלא יש עוד יותר מחודש ימים בזאת השנה, והשיב לי: הלא אתה רואה שאיני בבריאות, ובשעת אמירת דיבורים אלו הוריד דמעות וביום ד' היה סנדק ורצה עוד להיות מוהל ג"כ שמנהגו היה להיות סנדק ומוהל ביחד אבל לא היה יכול מפאת חולשתו וביום ה' א' דראש חודש אלול עלה לתורה, וביום ו' ערש"ק היה ערפל ועלטה גדולה על פני כל הארץ, ובבוקר שאל כסדר אם כבר יום, וברגעו האחרונה אחז בידו את הדיוקנא קדישא והטה את עצמו לצד האנשים העומדים שם ועלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים ביום ו' ערש"ק פר' שופטים ב' דראש חודש אלול שנת תרמ"ד לפ"ק, והוא בן פ"ד כמנין שמו חנו"ך. ובאותה שעה עמדו כל המורה שעות אשר בביתו, והאנשים שהיו שם והיה להם מורה שעות בכיסם ג"כ עמדו, והי' לפלא.

ג' אלול

הגה"ק רבי יצחק ישעי' מטשעחויב זי"ע
בן מרן הק' מצאנז זי"ע

ואלה תולדות יצח"ק

הגה"ק רבי יצחק ישעי' נולד בשנת תרכ"ד כבן זקונים לאביו מרן הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת רעכיל דבורה ע"ה (בת הרה"ג רבי צבי הירש מטארנא זצ"ל בנו של הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זצוק"ל) שהיתה מחברתו השלישית של הרה"ק מצאנז וילדה לו ששה בנים והוא היה הצעיר מכולם.

כשנולד הרה"ק ר' יצחק ישעי' נתמלא הבית אורה והרה"ק מצאנז הי' שרוי בשמחה רבה ועצומה, והתכונן לברית המילה בהכנות מיוחדות, ונהג במנהגים שונים מהרגיל שהיו לפלא, הוא נמנע מללכת למקוה כל השמונה ימים מטעמים הכמוסים אתו, וציוה להכין מלבושים חדשים וחבש שטריימל חדש לכבוד הברית גם ציוה לחדש את ספסלי בית המדרש ושולחנותיו, והכל לבש צורה חדשה וחגיגית.

הרה"ק מנאסויד זצ"ל הי' מספר שראו אצל הרה"ק מצאנז הכנה דרבה מיוחדת במינה לקראת הכנסתו של ר' ישעי'לע בבריתו של אאע"ה וכמותה לא ראו כשנולדו לו בניו הקודמים, ולמרות זקנותו שכבר הי' בגיל למעלה משבעים שנה, וכבר פסק מלמול, שינה עתה את מנהגו והתכונן למול את הילד בעצמו, ורכש לו לכבוד זה סכין מילה חדש.

הרה"ק מצאנז הי' המוהל וקרא שמו בישראל "יצחק ישעי'" על שם הגאון האדיר ר' איציק'ל האמבורגער, ועל שם הרה"ק ר' ישעי' מפשעדבורז זצוק"ל.

כי בן זקונים הוא לו

הגה"ק מקאלאשין הפליג מאוד את דודו הגה"ק מטשעחויב ואמר: איתא בזוה"ק שהבן נמשך ממוח האב, והיות שאחז"ל שתלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת עליהן, נמצא שבנו של התלמיד חכם הנולד לו לעת זקנתו עדיף הוא מן הבנים שנולדו בצעירותו, ובכן דודי מטשעחויב שהי' בנו הצעיר של זקני הגה"ק מצאנז, אע"פ שגדולת אחיו הגדולים נראית לעין כל מ"מ בפנימיות דפנימיות גדול הוא מיתר האחים.

גם הרה"ק מצאנז בעצמו העיד על שבעת בניו שהם שבעת הכוכבים של העולם, ובדברו אודות בניו הגדולים והצעירים אמר: הבנים הצעירים צריכים לכבד את הגדולים כמובן, אבל גם הגדולים צריכים לכבד את הצעירים כי הם נולדו בקדושה יתירה.

ופעם אמר הרה"ק מצאנז על בנו הרה"ק מטשעחויב: יגעתי להמשיך לו נשמה קדושה ורמה מאוד, חתרתי חתירה בכל העולמות וחפשתי עד שמצאתי אותה".

ארי בר חכים הוא לי'

מרן הק' מצאנז השתעשע הרבה בבן זקוניו, ופע"א כשביקר אצלו הרה"ק רבי יוסף מניישטאט זצוק"ל הידוע בתוארו "דער גוטער יוד" קראו אל החדר שהיה הפעוט מונח בעריסה, באמרו: בואו ותראו רבי מעריסתו".

ויסופר שפע"א נסע הרה"ק רבי דוד מדינוב לקרעניץ ונסע דרך צאנז לבקר בהיכלו של מרן הד"ח, ואמר לו הרה"ק מצאנז הייתי גם צריך לנסוע לקרעניץ אבל איני יכול, על כן אבקש לקחת את שני בניו הקטנים (ה"ה הרה"ק מראצפערט והרה"ק מטשעחויב) להשגיח עליהם, ולקחם הרה"ק מדינוב ונסע אתם לשם, באחד הימים כששניהם השתעשעו במשחקם עלה רעיון

במוחו של ר' ישעי'לע, הוא התחפש כדוור לקח פיסת נייר בה רשם כמה מילים,ונכנס במרוצה לבית הרה"ק מדינוב תוך כדי קריאת "טעלעגראם, טעלעגראם", הוא מסר את הנייר להרה"ק מדינוב ויצא חיש מהר חזרה למשחקיו, הרה"ק מדינוב נטל את הפתק ומצא רשום בה כאילו הרה"ק מצאנז מודיע שהיום הוא אמור לבוא לקרעניץ, הרה"ק מדינוב העלה בת שחוק על שפתיו מרעיונותיו של הילד, אולם מה מאוד השתומם כאשר לא יצאו שעות ספורות, והרה"ק מצאנז הגיע לפתע לראות את שלום בניו, הרה"ק מדינוב נתפעל מאוד וסיפר להרה"ק מצאנז מהטעלעגראם שקיבל מבנו, ענה הרה"ק מצאנז ואמר: אם אמנם עתה הוא עדיין בעל מופת אבל עוד יהיה בעל מופת בעתיד.

כי אבי ואמי עזבוני

בהיותו עלם צעיר לימים כבן שנתיים מתה עליו אמו ממגיפת החולי–רע שהשתוללה אז בעיר צאנז בהותירה אחריה ששה יתומים רכים, וסיפר ר' ישעי'לע שכשהלך ללוויית אמו לקח אותו אביו ואת אחיו ר' שלום אליעזר'ל מראצפערט ואמר להם: בני, היודעים אתם מה שתאמרו היום, להוי ידוע לכם שמהיום הלאה תאמרו בכל תפילה קדיש, שזהו "יתגדל ויתקדש שמיה רבא", ואם כן בואו ואלמדכם פירוש תפילה זו, ונתלהב מאוד בעבודתו זו כל כך כמו בליל הסדר בשעה שהתחיל לתרץ את ה"מה נשתנה" והיה ממש לפיד אש עד כלות הנפש.

אחרי זמן מה שבת הרה"ק מצאנז את שבתו בעיר סטראפקוב, בעת התפילה קיפל את דפי הסידורים של בניו הצעירים לסמן להם איפה לומר את ה"קדיש", אחרי התפילה נכנס אליו האב"ד הרב הגאון ר' יוסף חיים זצ"ל בעמח"ס "טיב גיטין וקידושין" והתאנח, ושפך לפניו הרה"ק מצאנז את רגשי לבו ואמר לו: אתה רואה הרב מסטראפקוב, נשארתי לעת זקנתי אבא ליתומים צעירים, תתפלל נא בעדי שאזכה לאריכות ימים ושנים, שמי נקרא "חיים בן מרים", וגם שמך כן בהוספת השם "יוסף".

אך לא עבר זמן רב וביום כ"ה ניסן שנת תרל"ו בו ביום נחשכו המאורות ואביו עלה בסערה השמימה, עכשיו לקה בכפליים כאשר נשאר עתה יתום מאב ואם, לאחר הסתלקות אביו הק' עבר ר' ישעי'לע למשכנם של אחיו הגדולים, ונתחנך בעיקר על ברכי אחיו הק' משינאווא ומגארליץ זי"ע.

האיש מקדש

עוד בחיי אביו בא בקשרי השידוכין עם הרבנית פריידא בת הרה"ק רבי יחיאל העשיל מקרילוויץ (בן הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב בן הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא), חתן הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, אשר בא להשתתף בשמחת התנאים שהתקיימו בצאנז, וגם שבת את שבתו שם.

ביתיים נסתלק מרן הק' מצאנז ויהי כעבור כמה שנים קבעו את זמן החתונה על יום ח' טבת, אור ליום ו' ערש"ק פר' ויגש שנת תרמ"א.

לפני החופה שאל הגה"ק מהר"י מבעלזא את החתן: האם בקשת את אביך לבוא על החתונה, והוסיף, בעת היותי על התנאים שלך בצאנז הבטיח לי אביך ז"ל שיהיה על החתונה, אבל רצון הקב"ה היתה אחרת, אבל כידוע מה דאי' בזוה"ק שנשמות האבות בגן עדן באים לעולם הזה בעת שמחת צאצאיהם, ואז בעת התנאים אמר לי אביך ז"ל עליך שלדעתו תהי' "ערליכער יוד" ולחש לי באזני כמה טעמים ברורים על זה, לכן בני יקירי היום הוא הזמן שתתפלל לה' שתהי' לך שייכות לאביך ז"ל", וכשהיו העם שומעים דברים אלו יוצאים מפי הגה"ק מהר"י מבעלזא נמס לבבם כמים.

לאחר חתונתו נשאר בעיר בעלזא, והיה סמוך על שולחן חותנו זקינו כמה שנים, שם ישב על התורה ועל העבודה, כשהוא מתחמם נגד אורו של זקינו הגדול, שם למד בחברותא עם דודו הגה"ק מהרי"ד מבעלזא, ע"פ מעשה שהי' שפע"א בא מרן הד"ח בחלום להרה"ק מהרי"ד וביקשו שילמד עם בנו האברך, כי הוא נתייתם בילדותו וצריך סעד לתמכו, ומאז התחיל ללמוד עמו שיעור קבוע משך זמן רב.

אך לא ארכו לו שם בבעלזא ימי שמחה ושלוה ופגעה בו מידת הדין בפטירת אשת נעוריו אשר לאחר שילדה לו שלשה ילדים שבקה חיים לכל חי, כאש היא רק בת כ"ז שנים, לאחר פטירתה המשיך לישב שם בבעלזא זמן מה, ואח"כ עקר דירתו משם ועבר לגור בעיר סאטמאר, שם הקימו לו חסידי צאנז ביהמ"ד שהנהיג כל זמן שהותו שם.

לאחר תקופה מסויימת נפטר הרה"צ ר' ירחמיאל טייטלבוים זצ"ל בנו בכורו של הגה"ק ר' משה יוסף טייטלבוים מאוהעל (שהי' חתנו של הרה"ק מקשאנוב זצ"ל אחיו של ר' ישעי'לע), ומאחר שמת בלא בנים הוזקקה אשתו לחליה, ובראש הבי"ד שערכו את החליצה ישבו האחים הקדושים הגה"ק משינאווא זצוק"ל והגה"ק מקשאנוב זצוק"ל.

הרבנית אשת הנפטר ר' ירחמיאל הנ"ל היתה הצדקנית מרת אסתר מרים, בתו של הגה"ק ר' יעקב צבי מפארישוב זצוק"ל בעמח"ס "עטרה לראש צדיק", מיד בסיום החליצה פנה אליה הרה"ק משינאווא בהצעה להינשא לאחיו האלמן ה"ה הגה"ק ר' ישעי'לע, והוסיף בהוסיפו: כי באם יבוא השידוך לידי גמר, יעלו אבי ואביך בגן עדן, כאשר הסכימה להשידוך, שלח הגה"ק משינאווא טעלעגראם להודיע לאחיו ולקבל את הסכמתו, כששמע הגה"ק ר' ישעי'לע הצעה זו שלח את בן אחיו הגה"ק מציעשנוב לשמוע חוות דעת חותנו הגה"ק מהר"י מבעלז, כיון שהגה"ק מבעלזא רצה שישא את אחד משאר צאצאיו, וכשנכנס לשאול את פי חותנו נתן את הסכמתו המלאה ושיבח מאוד את הדבר, וכך נעשה ונגמר הדבר בכי טוב.

על כס הרבנות

בשנת תרמ"ג בתקופת מגורו בבעלזא השתדל אחיו הגה"ק משינאווא והשיג עבורו הצעת רבנות בעיירת טשעחויב, ברם לא אסתייע מילתא ור' ישעי'לע לא קבע עדיין את משכנו שם, ובינתיים עברה עליו צרת אשתו ונידודו לעיר סאטמאר כנ"ל, ולאחר שנשא את הרבנית השניה חזר ונתעורר ענין הרבנות ועבר לגור שם.

טשעחויב היתה עיר קטנה ואנשים בה מעט הגה"ק ר' ישעי'לע מצא בה בקעה להתגדר ולהנהיג את העיר כרצונו, בתיקון תקנות מועילות והוספת גדרים וסייגים, אך הנהגתו ביד רמה ועמידתו האיתנה בעניני דת ודין משכה עליו שנאה מאנשים התקיפים שבעיר אשר התחילו להקניטו ולרדפו ומררו את חייו עד שה' לו קשה מנשוא, והחליט לעזוב את העיר לאחר ששימש בה כמה שנים ובד בבד גם לעזוב את כל משרת הרבנות ולהשתקע בעיר הגדולה קראקא.

בחודש ניסן שנת תרנ"ג לפ"ק עבר הגה"ק מטשעחויב לקראקא ופתח שם בית מדרש, שם בקראקא ישב במנוחה ושלוה ועבד את השי"ת באין מפריע, והיה נערץ ונקדש על כל בני העיר שידעו והכירו כי גדול בקרבם קדוש ישראל.

ויסופר שפע"א נפגש אביו הרה"ק בעל דברי חיים עם הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע אמר הרה"ק מפרימשלאן: "צאנזער רב איך בעטט אייך, מאכט נישט אלע אייערע קינדער רבנים", והשיב לו הרה"ק מצאנז הלא כבר כל בניי הם רבנים ומשמשים בכתר רבנות, והרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט הוסיף ואמר: כאשר נולדנו הגיד לנו אבינו הקדוש, כי בטח עלינו התכווין הרה"ק מפרימשלאן בדבריו, ועל כן לא נתמנתי לרב ואב"ד מעולם ומעולם לא אהי', וכן אחי הרב מטשעחויב אשר באמת כן נתמנה לרבנות דק"ק טשעחויב עכ"ז אינו רב שם כי כל ימיו הי' גר בקראקא, והשם טשעחויבער רב היא רק כשם כינוי בעלמא.

עם מרן רביה"ק זי"ע

כידוע שררה בין הני תרי צדיקים קדושים ידידות עזה, רבי ישעי'לע אמר פעם לרבינו: ומספר שפע"א נפגש רבינו עם הרה"ק ר' ישעי' מטשעחוב זי"ע בן זקוניו של מרן הד"ח, ונשק את רבינו על מצחו, ואמר לו: "הלא ידעתם כי אחים אנחנו, כי הרי נולדתם מברכתי של אבי הק' זי"ל". וכשרבי ישעי'לע הי' פעם על אם הדרך ועבר את העיר קראלי, בעת שרבניו כיהן שם כאב"ד, קיבל רבינו את פניו אצל מרכבת הברזל, ורבי ישעי' מרוב התרגשות אמר לרבינו: קראלער רב, איך ווייסט נישט פארוואס איך האב אייך אזוי ליב" ונשק את רבינו על מצחו.

פ"א כשהי' רבינו במרחץ מארינבאד, הי' שם בעת ההיא גם הרה"ק ר' ישעי'לע מטשחויב זצוק"ל, ור' פייבוש משב"ק של רבינו הלך לשולחנו של הרה"ק מטשחויב ואח"כ הלך ר' ישעי'לע אתו, ואמר שרוצה לשמוע הקידוש מרבינו וישב אצל שלחנו עד גמירא. פע"א הי' רבינו בקראקא מקום מגורו של ר' ישעי'לע והלך רבינו לבקרו, וכשנפטר ממנו ליווה אותו ר' ישעי'לע עד סוף הרחוב, ושאלו אותו למה שינה מהרגלו ללות עד סוף הרחוב והלא דרכו ללות עד פתח ביתו, השיב להם "הרב הזה הוא גברא רבא ולגדולות נוצר להיות רבן של כל בני הגולה".

כשנשא רבינו בזו"ש בא ר' ישעי'לע מטשחויב לקראקא וערך סעודות שבע ברכות לכבודו של רבינו, ולפני הסעודה יצא רבינו מבין המסובין ושהה קצת והיו אנשים שחרה להם הדבר, וכששמע ר' ישעי'לע דבריהם הכריז, מי שרוצה יכול לילך מכאן אינני מעכבו, "אבל תדעו שהרב מסאטמאר הוא צדיק הדור וצריך שיהי' לכם דרך ארץ בפני צדיק הדור ואני מתגעגע הרבה פעמים לראותו".

על קידוש ה'

כמה ימים טרם פרוץ המלחמה ברח הגה"ק ר' ישעי'לע לעיר לעמבערג, מלעמבערג שב לעירו קראקא ודר בגעטא, בקיץ תש"ב עבר מקראקא לגעטא באכניא, שם נשאר יותר משנה עד להעלותו על קידוש ה'.

רביה"ק והרה"ק רבי שלום אליעזר"ל זי"ע אספו יחדיו סכום עצום של מאה אלף פענגאס לטובת הצלתו של רבי ישעי'לע ורצו להבריחו מהגעטא ולהביאו לאונגארין, כמו שעשו להגה"ק מבעלזא זי"ע שגם כן הי' בגעטא ההוא.

רביה"ק כותב אודותיו במכתב ששלח להעסקן מוה"ר חיים ישראל אייז הי"ו (המכתב מובא בדבר"י מכתבים קל"ד) וז"ל: "בענין הה"ק הר"ר ישעי' שליט"א בנו של מרן הדברי חיים זלה"ה הי' כמה סיבות, וקשה יותר להצילו, ואחר רוב ההשתדלות עדיין לא נעשה עמו דבר, ולזה צריך להשתדל עבורו בפרטיות וד"ל".

אבל לדאבון לבם לא עלה להם הדבר, וביום ג' אלול תש"ג מצאו הרשעים את מקום המחבוא בה הסתתר רבי ישעי'לע עם עוד כעשרים נכדי הגה"ק מצאנז זי"ע, הרשעים אמרו להגה"ק ר' ישעי'לע ברגעים האחרונים מה הוא מבקש, ואמר שרצונו להתעטף בטלית ולהניח תפילין שהי' לו בירושה מאביו הק', וכך כשהי' מעוטר בטליתו ובתפילין חבוש על ראשו ירו בו המורים ונעקד על קידוש השם, יחד עם כל שאר המחבוא, ה' יקום דמם.

כשהגיעו לאזני רבינו הבשורה הנוראה שהדייטשן תפסו את רבי ישעי'לע והרגו אותו, הספידו מספד גדול ומר בסאטמאר ובתוך הדברים צעק ובכה: "מען קען נישט אויסאלטן די גזירות רעות וואס מען הערט, מען האט צוגענומען פון אונז דעם הילגן רב"ס א קינד, אשר אמרנו בצלו נחי' בגוים"...

כי שם ציוה ה' את הברכה חיי"ם

מריחוק מקום וקירוב לב, נשגר בזה ברכת מזל טוב, וברכות לרוב, אל מעלת כבוד ידידינו הרבני הנכבד והנעלה, חיי"ם שיש בו כל מידה ומעלה, נודע לשם ולתהילה, תוך אמוני עם סגולה, הוא הגבר הוקם עולה של תורה, בהתמסרותו למען הקהילה והמוסדות ברוח נדיבה ומסורה, זוכה לבי שולחנות תורה וגדולה גם יחדיו, אוהב תורה ולומדיו, רחים ומוקיר רבנן ותלמידיהון, ואיהו גופיה חד מנהון, ושמוא"ל בקוראי שמו בגילת ורנן, יחיד מומחה במשנתו של הרמב"ן, מרביץ תורה, בתוככי קהילתינו בבארא פארק המעטירה, מגיד שיעורין במסגרת חבורת יסודי התורה, ובמיוחד ידוע בשער בת רבים, בשיעוריו המתוקים ברמב"ן רבות בשנים, איש האשכולות, פה מפיק מרגליות

הרבני הנגיד הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר שמואל חיים בראך הי"ו

לרגל אירוסי נכדו למזל טוב

החתן היקר והנעלה, מעוטר בכל מידה ומעלה

כמר **יוסף שאול** ני"ו

בן בנו החשוב והמפואר מוה"ר **יואל בראך** הי"ו

בסימן טוב ובמזל טוב

וצרופה בזה ברכתינו, בשם רבני ולומדי כוללינו, שיזכה להמשיך במעשיו הטובים ובפעולותיו הכבירים, ובשכר זאת לרב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, מתוך הצלחה מרובה והרחבת הדעת, תמיד בכל עת.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התורה והברכה

הנהלת הכולל - רבנן ותלמידיהון

גם אני מצטרף לברכה, ש"ב אוהבך ומוקירך, דושה"ט ושמח בשמחתך

שמעון יואל בראך

ראש הכולל

להתעורר ביראה בראש חודש אלול

באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי (ראש השנה ב.). הנה אדמו"ר הצדיק מורינו אלימלך זצ"ל פירש בדרך רמז על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש דמעשר רומז ליראה, כי ' יראה כנודע.

והנה דעת התנא קמא מי שמתנהג כל השנה בדרך הכסילים רק בראש חודש אלול הוא מתעורר לתשובה וליראת השם יתברך, הוא כמו הבהמה שאין לו דעת אדם, וזהו שאמרו באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, שאז מי שיש לו דעת בהמה מתעורר ליראה הנרמז במעשר. כי מי שהוא בבחינת אדם ירא השי"ת כל השנה כולה.

ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי, פירוש שמי שמתעורר על כל פנים בראש חודש אלול הוא גם כן בבחינת אדם, אבל מי שממתין עד באחד בתשרי והוא ראש השנה יומא דדינא דכולי עלמא ואז רק משיג היראה הוא מעשה בהמה, כי על כל פנים צריך לדרוש שלשים יום קודם ודפח"ח (ודברי פי חכם חן).

(ספה"ק עבודת ישראל)

◆◆◆

משל ל'שופר' בחודש אלול

תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו (תהלים פא, ד). על פי משל ממלך שפקד על עמו שלא להביא סחורה מחוץ למדינה, והם עברו ומלאו כל החנויות מהסחורה ההוא, ונודע הדבר למלך כי הלשינו עליהם קצת מעבדי המלך. ואף שידע המלך כי אמת הוא הדבר נעשתה התועבה הזאת ומן הדין המה מחוייבים מיתה, והמלך רחמן מאוד ולמחול לגמרי אי אפשר דאם כן בטלה המלוכה דכל איש הישר בעיניו יעשה.

מה עשה, אמר שיבא ליום פלוני לאותו מדינה המורדת ויחקור, ומצוה להכריז באותו מדינה בכל הרחובות והשווקים שליום פלוני יבא המלך ויחפש מאוד מאוד, ומי שימצא אצלו אותה הסחורה דמו בראשו, ובודאי כוונת המלך שבינו ובינו יטמינו ודי בזה רחמנות וחמלה, ומי אשר לא חש אין אחריותו על המלך כי הוא על חייו לא חס והבן.

והנמשל מובן, וידוע דהתשובה הוא כיסוי והטמנה לחטאים כמו שנאמר (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ונאמר (משלי י, יב) על כל פשעים תכסה אהבה, והיינו תקעו בחדש שופר רצה לומר בכל החדש, בכסה ליום חגנו דהיינו לראש השנה שהוא יום המוגבל יהיה הכל מכוסה כזה מכריז השופר ומי אכזר אשר לא יעיר, והבן.

(ספה"ק תהלים תפלה למשה קאפיטל פא)

◆◆◆

רמז לתקיעת שופר בחודש אלול

הללוהו בתקע שופר (תהלים קנ, ג). בטור אורח חיים סימן תקפ"א כתב תניא בפרקי דרבי אליעזר וכו', לפיכך התקינו שיהא תוקעים בחדש אלול וכו'.

וכתב מורי זקיני (הישמח משה) זלה"ה על הגליון (וזה לשונו). ולי נראה להביא סמך להמנהג לתקוע בכל חדש אלול, על פי השבולי לקט בשם הגאונים שהובא בהבית יוסף ובפרישה לעיל סימן תכ"ב, וזה לשונו מנין שאומרים הלל בראש חודש, מצינו שרמז דוד בתהלים (קנ, א) הללויה הללו אל בקדשו, י"ב פעמים הללו כנגד י"ב חדשים, ולפיכך אנו כופלים כל הנשמה תהלל, על שנה מעוברת שיש לה י"ג חדשים, עד כאן לשונו.

ולפי"ז 'הללויה' הראשון הוא על 'ניסן' שהוא ראשון לחדשים – 'הללו' אל בקדשו הוא על 'אייר' – 'הללוהו' ברקיע עוזו הוא על 'סיון'. 'הללוהו' בגבורותיו הוא על 'תמוז' – 'הללוהו' כרוב גדלו הוא על 'אב'. – 'הללוהו' בתקע שופר הוא על 'אלול' כן נראה לי. ה"ק משה טייטלבוים, עד כאן לשון הזהב.

(ספה"ק ייטב פנים)

◆◆◆

רמז לתשובה לבחורים וזקנים בחודש אלול

אז תשמח בתולה במחול וגו' (ירמיה לא, יב). שמעתי מאת שאר בשרי הרב החסיד הקדוש מוהר"ר אלעזר זצ"ל מנוחתו כבוד בליזענסק, אז תשמח בתולה (היינו רמז לחדש אלול אשר מזלו בתולה, הנה תשמח) **במחול** (כשימחול השם יתברך ענותיהם של ישראל) עד כאן דבריו.

והנה סיימתי פירוש הפסוק לפי זה ובחורים וזקנים יחדו, זקנים היינו אותן שהיו צדיקים מעיקרא, בחורים היינו הבעלי תשובות דהוו כבריה חדשה כאילו נולדו מחדש, כולם יהיו יחדו, שגם הבעלי תשובה יהיה מדריגתן כמדריגת הצדיקים שלא טעמו טעם חטא (ולפעמים תגדל מעלתן כמו שאמרו רבותינו ז"ל).

ומעין הנזכר לעיל באופן אחר, בשמחת בית השואבה היו הצדיקים גמורים משבחים ואומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותינו (סוכה נג.) והיו משבחים ימי הבחרות, והבעלי תשובה היו אומרים אשרי זקנתינו שכיפרה על ילדותנו, הנה היו משבחים ימי הזקנה.

וזהו ובחורים וזקנים יחדו, הן אותם שמשבחים ימי הבחרות הן אותם שמשבחין ימי הזקנה כולם יעמדו יחדיו לפני ה' לחיים ולשלום, וזה נחמד.

(ספה"ק בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר א אות ה)

♦♦♦

חודש אלול

כדלים וכרשים דפקנו דלתיך (סליחות). באלול אנו אומרים בתפלתינו בסליחות, לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, דהנה חדשים הקודמים תמוז אב נקראים דלים ורשים (עד כי ירחמם השם יתברך במהרה), דהנה מבואר בכתבי האר"י ז"ל שם אדנ"י במילואו ישנו י"ב אתוון כזה אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד (תיקו"ז נט.), הנה בכל חדש מן י"ב חדשי השנה מאיר אות אחד, דהיינו, לניסן א', ולאייר ל', ולסיון ף', ולתמוז ד', ולאב ל', וכן אינך.

על כל פנים הנה אלו הב' חדשים תמוז ואב בהם אתוון 'דל' (וזה כונתינו בברכת אמת ויציב בימים הללו באומרינו עוזר דלים, אשר במהרה השם יתברך יעזור את הדלים הללו ומדלה יבצעני (ישעיה לח יב)).

והנה בהגיע חדש אלול הנה תצטרף הת' אל הד"ל ומתהוה 'דלת' פתוחה לשבים, על כן הוא ימי רצון גם בימי דלותינו.

ומפורש אצלינו בפסוק ארוממך ה' כי "דליתני" ולא שמחת איבי לי (תהלים ל, ב) [עיין מה שכתבנו במאמרי תמוז ואב (מאמר א' אות ו') מה שנפלו תמוז ואב אלול לחלק עשו ולקח יעקב מידו אלול עי"ש].

(ספה"ק בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר א אות ה)

♦♦♦

עיקר גדול לתשובה לשמור חושיו וקבלת קנם

שופטים ושוטרים תתן לך וגו' (דברים טז, יח). בהתחלת אלול קורין תמיד סדר שופטים ושוטרים תתן לך וכו', שזהו התחלת התשובה ועיקרה אשר הבעל תשובה מחויב להושיב שופט ושוטר אצל כל שעריו, דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא יתברך שמו להשתמש עמהם, כגון עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחויב האדם להושיב הדעת לשופט אצל כל שער ישפוט בצדק את אשר ישתמש בחושים ואת אשר ינית.

ושוטר הוא אשר יעניש את העובר, כמו כן יושיב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יזדמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לה', יקבל על עצמו עונש הן בממון לצדקה והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא (וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל), וזהו עיקר גדול לתשובה.

(ספה"ק בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר א אות י')

♦♦♦

ארבעים ימי רצון

אני לדודי ודודי לי (שיר השירים ו, ג). אמרו דורשי רשומות א"נ לדודי ו'דודי לי' ראשי תיבות 'אלול', שאז השם יתברך פותח יד לקבלינו בתשובה, ונפשות ישראל עורגות לו וינהו אחרי ה'. סופי תיבות של ד' תיבות הללו המה ד' יודי"ן, בגימטריא ארבעים, מרמזין לארבעים יום שהיה משה בהר לקבל לוחות האחרונות מן ראש חדש אלול עד יום הכפורים, והמה עד היום ימי רצון.

(ספה"ק בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר א אות יד טו)

♦♦♦

הרהורי תשובה מן השמים

והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם וכו' ושמר וכו' (דברים ז, יב). כל שלטי הגבורים פירשו מהו לשון עקב, גם והיה לשון שמחה. ויש לרמז, דהנה לעיל מיניה כתיב ושמרת את המצוה וכו' היום לעשותם, היינו היום בכל יום ויום ולא לדחות המצוה והמשפטים מיום אל יום, ואף על פי כן והיה (שמחה תהיה לפניו יתברך שמו) עקב תשמעון את המשפטים האלה [היינו אם חס וחלילה תתרשלו במצות ועל כל פנים בעקב היינו בסוף השנה שהוא אלול תשמעון וכו', על דרך שכתבתי (לעיל אות ג') בפסוק בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, היינו אלול].

ושמרתם ועשיתם אתם, כי אין לך אדם מישראל שלא יהיו מעוררין אותו בהרהורי תשובה בימים האלה, רק האדם מחויב להתאמץ בדבר כשרואה שמעוררין אותו מן השמים יחזיק באותו התעוררות ולא יתרפה, אז אפילו רק בעקב תשמעון וכו' ושמר ה' אלקיך לך וכו'.

(ספה"ק בני יששכר מאמרי חדש אלול מאמר א אות כ')

♦♦♦

צירוף של חודש אלול

וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה (דברים ו כה). והיה רגיל רבינו לומר טעם על מה שהצירוף של חודש אלול יוצא מסופי תיבות של הפסוק וצדק"ה תהי"ה לנ"ו כי', כי אין לנו במה לבוא לפני המלך ה' רק לבקש חסד וצדקה מבעל הרחמים.

(מהזור דברי יואל)

לעילוי נשמת
האה"ח
מרת שוינדל סערל
ליבערמאן ע"ה
ב"ר ישעי' איסר ז"ל
נלב"ע כ"ט מנחם אב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדה הרבני הנכבד והמפואר רודצו"ח
מוה"ר אהרן יוסף וויס הי"ו
אב"י בבארא פארק יע"א

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

חֲדוּ הַשְׁתָּא. בְּהַאי שַׁעְתָּא. דְּבֵיהּ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין וְלֵית זַעֲפִין

סעודה שלישית - רעוא דרעוין (ג)

סגולת סעודה שלישית ◇ זמן תשובה ◇ עידן רעוא דרעוין

מסגולת סעודה שלישית

זמן המסוגל לבקש על הגאולה שלימה

בזמן רגיל, לא תערוב אל לבה בריה קטנה ומעוטה בדעת, להתפלל לפניו יתברך שמו על דבר גדול כבנין בית המקדש. משל למה הדבר דומה, לאיש עני המחזיר על הפתחים והולך בבלויי סחבות, האם ימלאנו לבו לבוא אל המלך פנימה, לבקש מלפניו על עניינים הנוגעים לטכסיסי המלוכה. ובפרט יחשב הדבר לחוצפה גדולה מאין כמוה, לאיש אשר פשע כמה פעמים ופגע בכבוד המלך, איך יהין בנפשו לבקש על דבר גדול כבנין הבית, אשר כל העולמות תלויים בו.

אולם כל זה אינו שייך בזמן קדוש זה של מנחת השבת, שהוא כידוע לנו על פי דרכי התורה 'עת רצון'. על כן בעת הזאת יוכל גם איש עני ואביון חוטא ופושע, לבוא להיכל המלך ולשפוך שיחו לפני השי"ת, ואפילו על דבר נשגב כזה, כי כן יסד המלך מלכו של עולם, וכה אמר ה', 'בעת רצון עניתיך'.

(בני יששכר - שבת מאמר ח אות ז)

כנעילה ביום הכיפורים

השלש סעודות של שבת הוא בעיני כנעילה ביום הכפורים, כוונתו היינו על הסעודה שלישית שהעולם קוראין אותה בסתם שלש סעודות.

(אהל ישכר, וואלבארז – אמרי נועם עמוד כב)

השפעות מזוני

בשבת קודש בהשלשה סעודות יורדין כל השפעות טובות, בליל שבת קודש שהוא סעודת יצחק, נמשכין "בנים", וביום שב"ק שהוא סעודת אברהם, נמשכין "חיים", ובסעודה שלישית, שהוא סעודת יעקב אבינו, נמשכין "מזונא ופרנסה".

(חקל יצחק - פרשת חיי שרה)

זמן תשובה

תיקון המחשבה

במוספי המועדות ישנה גם חטאת, מה שאין כן במוסף השבת שאין בו אלא עולה בלבד, והוא משום שבשבת העיקר הוא בתיקון המחשבה, ועולה מכפרת על הרהור הלב. ועיקר תיקון זה נעשה בזמן סעודה שלישית, ורמז לדבר, 'הרהור עבירה' עולה בגימטריא 'נחלת יעקב אביך', שנאמר על סעודה שלישית שהיא כנגד יעקב, כי אז היא עת רצון לכפר על המחשבות והרצונות.

(אמרי נועם - פר' צו בד"ה צו את אהרן)

בחינת יום כיפור

זמן הסעודה השלישית הוא כיום הכיפורים של השבוע, וכמו שיום הכפורים מגלה את פנימיות נפש האדם ומטהרה מהבלי כל השנה, כן הסעודה השלישית מגלה את כל תשוקות ואנחות הנפש, שהיו מוסתרות בה בכל השבוע. כי בכל השבוע הנפש שואפת אל על, ונאבקת במסטיניה ודורסיה, אלא שכוחות הגוף וטרדותיו עומדים עליה, רומסים אותה וסותמים את פיה, עד שלפעמים גם קולה לא ישמע, ואין האדם יודע ושומע שיש בו נפש שחולת אהבה היא.

וכשבא זמן סעודה שלישית שעוזב האיש כל הבלי העולם, ומוסר את עצמו לה', מתקרב אליו ומדבר עמו, כל תשוקת הנפש, יסוריה וצעקותיה של כל השבוע באים ומתגלים. פעם הוא מרגיש תשוקה עזה בבחינת 'משוך עבדך אל רצונך', ופעם מרגיש כאב עצום בקרבו, בבחינת 'חכוני ופצעוני', ואנחה מתפרצת ממנו, 'אל נא רפא נא לה'. ואם מקשיב האיש לכל זעזועי וצעקות נפשו בשעה זו, ישמע את צעקת בת המלך שנאבקת ומוכה מן הריקים והפוחזים, בשעה שהיא רדופה אל אביה וקוראה, אבי אבי הצילני מהם אליך.

(צו וזירוז - אות מז)

סעודה שלישית כיום הכיפורים

שבת יש בו ג"כ מחילת עונות כמו שאמרו (שבת קיח:) דאפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו. אך ביומא (כ.) איתא השט"ן גימטריא שס"ד וכו', ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ובכלל שס"ד הימים יש השבתות ג"כ. והרי שבשבת יש לו רשות לאסטוני. אבל בסעודה זו שאומרים 'לבר נטלין ולא עאלין הני כלבין דחציפין', והיינו עמלק שהוא קליפת כלב כמו שאמרו בזוה"ק (ח"ב דף סה.) שהוא כלב נובח ומקטרג על ישראל וכו', אין רשות להם לקטרג כמו ביוהכ"פ, וע"כ אומרים לבר נטלין וכו'. ולכן בתפלה שכנגד סעודה זו אומרים 'ענני באמת ישעך' שהוא כמו ישעי ביום הכיפורים שמתבטלין כל הקטרוגים, וזוכין לישועה באמת.

(פרי צדיק, לובלין - פרשת וארא אות יד)

יפה שעה אחת בתשובה היינו זמן שלש סעודות

איתא במשנה אבות (פ"ד מי"ז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז וכו'. ואמרו כל הצדיקים דזה השעה הוא שלש סעודות, דאז הוא יפה בתשובה, ותשובה נבראה קודם בריאת העולם, אלא שמתערב עם הטוב, וצריך לברר הטוב מהרע, שהוא האור מהחושך, וזה הוא בשלש סעודות שהוא בחושך, צריך לברר האור, ובאמת הוא שהעוה"ז נברא ג"כ, שמתחילה היה חושך ואח"כ אור.

(חשבה לטובה, אלכסנדר – עניני שב"ק דף קי ע"א)

בשם הרה"ק מקאצק זצוק"ל, אמרו ז"ל במשנה (אבות פ"ד מי"ז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, אימת הוא השעה, הכוונה על זמן סעודה שלישית, שהוא מן המנחה ולמעלה שאסור אז במדרש, וכיון שאסור אז במדרש ולימוד, יפה אותו שעה לתשובה.

(צוף הרים - עמוד טו / אמת ואמונה - עמוד ז)

דרך ההתעוררות והתבוננות בשל"ם

וההסתכלות הפשוטה בם"ג למשל היא כך: עבר עליך השבת, יום כולו של קדושה, מן השמים קדשו אותך, וגם אתה קדשת את עצמך ביום הזה, לא עסקת במסחרך, לא טיילת בשוקים וברחובות, ולא הקלת את ראשך, ישבת בהתבודדות בינך ובין קונך, או יחד עם חברך, עסקת בתורה ובשיח של קדושה וחסידות, כבסת את עצמך מכל אבק וכתם שעלו עליך בכל השבוע, והשתדלת לבוא עד נפשך, ובכל שעה ושעה הרגשת בעצמך שאתה עולה ממצב אל מצב, ומן מדריגה קדושה אל מדריגה יותר קדושה עד שקרבת אל שלש–סעודות מרום קצו של השבת, האי שעתא דבי רעוא, סעודה היא מג' סעודות, אבל מרגיש אתה שכבר אין המקום והמצב לשבוע בבשר ודגים, רק לחפש את האל מסתתר בשפריר חביון ולשבוע מזיוו וכו', בשעה שאתה מרגיש שנתוספה כך יראת ה' בשלש סעודות, אל תתן לעברה ולהכבה מיד, רק הארך בה ואמור בלבך או גם בשפתיך: אני ירא את ה', כל כך אני ירא את אלקי הגדול והקדוש, הלא הוא יתברך קרוב עתה אלינו, וכל כך אני ירא את יחידי הקדוש והגדול בורא העולמות. ובנחת חשוב או אמור זאת, וכפול אותם, אם תרגיש שמוסיפים ומרחיבים את יראתך לה', ובלבד שלא תחשוב את התיבות בלבד שאתה שאתה אומר, רק את ה' ומן גדולתו ית' של הבורא כל עולמות העליונים והתחתונים תחשוב וכו', כי העיקר בס"ג הוא להתקשר בה' ולשפוך לפניו את לבו, ובזה תהא שקוע.

(הכשרת האברכים - פ"ד אות ב)

קבלת עול מלכות שמים

'ואני תפלתי לך ה' עת רצון', שכל אחד ואחד יכול לעשות ולעורר עת רצון על ידי שיקבל עליו קבלת עול מלכות שמים, שיקבל עליו בשבת קודש בלב שלם ובאמת. ובליל שב"ק אין הקבלה מבורר כל כך, הן מצד שעדיין אינו בישוב הדעת כל כך מטרדות הזמן, והן מחמת שיצא מחושך לאור גדול, דאם איז נאך אויבערשטע וואסער, אך בזמן סעודה שלישית שהוא בישוב הדעת והקבלה היא אז באמת בכל לב, על ידי זה מתעורר עת רצון. והגם שהקבלה מצער היא ואינה גבוהה כל כך, מכל מקום – בשם אבי הרה"ק זי"ע – 'שפת אמת תכון לעד', אפילו אמת כל שהוא, א ברעג פון אמת, לשון 'פת', גם זה יש לה קיום ותכון לעד.

(בית אברהם, סלאנים - פרשת שלח אות ח)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

רק בשבת יכול האדם לקבל ברכת ה'

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו' היו"ם רמז לשבת קודש (עי' אוה"ח הק' ואתחנן בפ' וידעת היום וגו') דהנה ברכת השי"ת מצד עצמה היא אמנם תמידית ונצחית, אבל הנשמה שירדה לעוה"ז אינה מסוגלת לקבל ברכתו ית' בכל עת, לפי שהיא מוטבעת בגוף החומרי של האדם ובתאוותיו, **רק בש"ק כשאדם מתעטר בנשמה יתירה אשר עדיין לא נתגשמה בתאוות הגוף, יכולה היא לקבל הברכה, וגם להמשיך אז הברכה לכל ימות השבוע שתהי' נצחית**, וז"ש ראה זאת הברכה אשר אני נותן לפניכם בש"ק, אשר תשמעון, פי' שתמעו בתמידות ותישאר החקיקה לנצח.

(דברי שמואל)

ושלשה מדרגות אלו יש גם בשבת קודש, ליל שבת קודש הוא בבחינת תוהו, איידער ער קריכט ארוים פון גאנצן טומל פון א גאנצע וואך, ובבוקר הוא נגד שני אלפים תורה, ובשלש סעודות הוא נגד ימות המשיח והוא נגד עת זקנה, שכמו שלעת זקנה הוא מפשפש במעשיו מה עשה בהם ומה קנה לעצמו לבוא לעולם העליון והוא בחינת ימות המשיח, זהו גם בחינת שלש סעודות שצריך לפשפש ולהתבונן אם נתקרב לקב"ה על ידי קדושת השבת, ואפילו שבמעשים בפועל עדיין לא נשתנה, שזה קשה מאד, כי יש אשר נשרש לו המדות הרעות עד שנעשה לו טבע וצריך התעצמות יתירה, אבל לכל הפחות במחשבתו יתקרב לקב"ה, וכמו העוסק במקח וממכר יש פעמים שאינו מרויח, אבל מכל מקום מחשבתו תמיד להרויח ובזה כל דיבוריו כל היום, ער ליגט אין דעם, כמו כן צריך להיות בעבודתו יתברך, והוא נקרא רצון, ומהתעוררות הרצון יתעורר הלב, ואח"כ כלי המעשה, וזהו 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון' שבעת הזה יתעורר לכל הפחות הרצון.

(בית אברהם, סלאנים - פרשת ראה אות ה)

השפעת שב"ק לימי החול ע"י ההשתוקקות

אא"ז מו"ר ז"ל הגיד בסעודה ג' של שבת היא בחי' קשה עלי פרידתכם. ויש לאדם להשתוקק שלא ישכח ממנו הארת השבת כל ימי השבוע כו'. ואיתא וינפש וי אבדה נפש. והקשה הרב בע"ש ז"ל כי זה שייך בסוף שבת ולא בההתחלה. ותי' כי ע"י שיודע האדם זה שאחר שבת יסולק ממנו הארת נשמה יתירה יתאמץ ביתר עוז להתדבק בשבת קודש עוד בו נשמתו ע"ש הובאו דבריו בס' זכרון זאת. וי"ל עוד כפשוטו שזה עצמו בחי' שבת שתוך ימי השבוע ג"כ יזכור ויישתוקק למה שנאבד ממנו כמ"ש זכור כו' יום השבת כו'. וממילא כפי השתוקקות כל ימות החול. כמו כן מקבל השבת בשמחה.

שבת בשבתן

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י שמירת שבת נעשים ישראל שותפין למקום

שמור א"ת חד"ש האבי"ב והוא ס"ת שבת, וי"ל דהנה אמרתי עה"פ מועדי ד' אשר תקראו אתם מקראי קודש וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וגו' (ויקרא כ"ב) דהנה רש"י ז"ל כתב מה ענין שבת אצל מועדות וכו' וי"ל דהנה אחז"ל אשר תקראו אותם א"ת אתם אלא אתם אפי' שוגגין ואפי' מזידין (ר"ה כ"ה) ונמצא שהמועדים תלוים ביד השי"ת שצריך לעשותם בזמנם שצוה השי"ת **וגם תלוים בהב"ד והם כמו שותפים בדבר שכ"א יש לו דעה בפני עצמו בדבר, והנה במה זכו ישראל לזה ע"י השבת שכל המשמר שבת כהלכתו הוא כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית** וכמבואר באוה"ח ז"ל שלא נברא העולם רק לששה ימים ורק ע"י מצות השבת נבראת העולם מחדש.

וא"כ יובן היטב **'מועדי ד' אשר תקראו את"ם'** וגם **'אלה הם מועדי'** שהם במועדם דוקא הוא ע"י **'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת יהי' לכם'** וגו' והנה חז"ל למדו (ר"ה כ"א) **מ'שמור את חדש האביב' שתראה שיהי' האביב בזמנו ולכך צריכין לעבר את השנה או החדשים לכן נרמז בס"ת תיבת שב"ת דהוא ע"י שמירת שבת ודו"ק.**

(אך פרי תבואה)

ועיקר הדברים שיש לאדם להשתוקק תמיד לדבוק בשורש החיים שלא להיות נפרד משורש נשמתו בה' אחד. וזה עצמו בחי' שבת ותשובה ששב הכל לראשיתו ושורשו. וזה התשובה בסעודה ג' בשבת ע"י השתוקקות הנ"ל להיות נדבק בשורשו כל ימות החול ג"כ אף שנסתלק ממנו כענין שכ' שימני כחותם. והיא בחי' תפילין בחול כמ"ש בסה"ק.

(שפת אמת - פרשת ראה שנת תלא)

עידן רעוא דרעוין

ברעוא דרעוין מתבטלים הס"מ ונוק'

פירוש הרב (האר"י) ז"ל כי החסד נקרא רצון, ודבר שהוא שורש כל החסדים נקרא רעוא דרעוין.. ועל ידי רעוא דרעוין שהן מקור החסדים נמתקו כל הדינים, רמז לדבר רעוא דרעוין גימטריא מתוק דין וז' אותיות, ועל ידי זה נתבטלו סמא"ל ולילית שהן זו"נ דקליפה, סמאל ולילית גימטריא רעוא דרעוין, שעל ידי רעוא דרעוין מתבטלין ומוציאין בלעם מפיהם.

(קהלת יעקב - ערך רעוא)

אין די באר לפרש ענין השמחה

'ורעוא דרעוין' אשתכח, הוא שמחת מלך מלכי המלכים הקב"ה עצמו, אשר אין די באר לפרש ענין השמחה, וערך השמחה הלזו, ואין רעיון אדם יכול לתפסו.

(סידורו של שבת - ח"ב דרוש א)

הקב"ה מאיר בקרבינו רצונות טובים

בשבת במנחה הוא רעוא דרעוין, היינו שהשי"ת ב"ה נותן להם רצון טוב שנבקש ממנו שיענה אתנו ברצון שלו.

(דברי שמואל, ניקלשבורג - פרשת קרח)

ביאור ענין רעוא דרעוין

הנה רצון האדם אין באפשרי לתוארו בשם רצון, רק מראשית המחשבה ואילך הוא רוצה בדבר שנופל

במחשבתו, אמנם מאין נפל במחשבתו לחשוב מחשבה זו ומי שיעורר את רצונו דבר זה אין האדם יודע כלל, כי קודם שבא לחשוב דבר זה הרי היתה המחשבה אפס ואופס, אמנם כביכול אצל הבורא ברוך הוא אינו כן כי הוא מתואר בשם אהיה אשר אהיה, והנה שם אהי"ה הוא מתבאר שיהיה אחר כך, והוא ענין רצון שרוצה במחשבתו שיהיה דבר זה. ואולם באין סוף ברוך הוא יש רצון המעורר כל הרצונות, ואי אפשר להבין זאת ולתאר כלל בשכל האדם שאי אפשר לומר כלל שיהיה לו רצון קודם שנפל במחשבתו הדבר שחושב. וזהו אהיה אשר אהיה שרומז על רצון של רצונות, וזהו רעוא דרעוין שפירושו רצון הרצונות שמעורר כל הרצונות.

והנה תחילת הבריאה התחילה מתחילת יום ראשון ואילך, ותחילת יום ראשון הוא תיקוּ אחר שבת ברגע של יציאת השבת ומאז ואילך התחילו שבעת ימי המעשה, נמצא שרצון המעורר הרצון לבריאת העולם הוא קודם לכן טרם שיתחילו ימי המעשה והוא הסעודה שלישית, ולכן בזמן אותו הסעודה הוא רעוא דרעוין.

(מאור ושמש - בתפילת שחרית של שבת)

רעוא דרעוין תיקון שורש הרצון

פ"א אמר לי הרה"ק מאיר שלום מפאריסאב קאלשין זצוק"ל בשבת קודש בעת תפלת המנחה, בזה"ל" דבר הגרוע ביותר הוא ויתאוו תאוה (פי' שח"ו חפץ בתאוות), והתיקון לזה הוא רעוא דרעוין.

(דרך צדיקים - פ"ה אות ג)

למה נקרא רעוא דרעוין

"רעוא דרעוין", היינו מה שהקב"ה מקבל תענוג ונחת על ידי קיום מצוותיו, נקרא רעוא ורצון, שהוא הנחת רוח שאמר ונעשה רצונו, וכשהנחת הזה עדיין לא בא לעולם, מעורר הקב"ה את רצונו בזה הרצון שיבא אחר כך, ויהי' לו אז נחת ויהי' נעשה רצונו, לכן נקרא רעו"א דרעוי"ן.

(שער התפלה - שער א פי"ג)

רצון מכח רצון

רעוא דרעוון. הכלל הוא, על פי מה שאמר אדומ"ר מורינו הרב דוב בער, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כלומר שישראל עושין הרצון בהקב"ה לעשות רצון ישראל. וזהו רעוא דרעוון, כלומר שהרצון אצל הקב"ה נעשה מרצון ישראל, וזהו רעוא דרעוון, הרצון מרצון שיעשה הקב"ה רצון שלו כרצון ישראל. ובשם הרב הגה"ק מורינו הרב שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק ניקלושפורג, רעוא דרעוון, כי ידוע שעלה ברצון הבורא יתברך לברוא העולם והאציל כביכול בעצמו זה הרצון לברוא העולם בכדי לשעשע עצמו בישראל כידוע מאמר חכמינו ז"ל ובאמת שהיה עוד רצון עליון והאציל זה הרצון לברוא העולמות. וזהו רעוא דרעוון.

(קדושת לוי – לקוטים עמוד שיח)

רצון לבוא לידי רצון

בכל איש ישראל יש רצון והשתוקקות לבורא יתברך, ואף מי שאין לו רצון כראוי, מכל מקום יש לו רצון לבוא לידי רצון אמת. וכמו כן כביכול הקב"ה רוצה בישראל, ואף כשאינם ראויים לכך, חפץ הוא בכך שיהיה לו רצון אליהם. והוא ענין 'רעוא דרעוין', שבשעה זו מקבל הקב"ה גם את הרצון שיש בפשוטי ישראל לבוא אל הרצון הראוי, ולפיכך 'לית זעפין' באותה שעה.

(שפת אמת – פרשת לך לך תרלה ד"ה במנחת)

שבת בשבתו

עניני שבת בקודש בפרשת השבוע

הקב"ה צוה על עונג שבת כדי שיהיה עבודת השבת בשמחה

ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ד' אלקיך בו ופנית בבוקר והלכת לאהליך, אפ"ל דהנה יש להבין הענין שבש"ק שבו ניתן תורה והוא יום קדוש ולא איברא אלא לגירסא, א"כ כן היה מצד השכל שלא יאכל ולא יתענג בו רק לעסוק בתורה ובעבודה, ואנו רואים שצוה השי"ת להתענג בו בכל מיני עונג, אלא שהוא להורות לנו שרצונו יתברך דייקא שנעבוד אותו מתוך עושר וכבוד וכל טוב כי הקב"ה חפץ חסד הוא לכן בשבת קודש שהוא יום קדוש ויום עבודה צוה להתענג שיהיה העבודה מתוך שמחה ולא ח"ו מתוך צער ויסורים ועצבות כי אסור להיות בצער בשבת.

וזה פירוש הכתוב כאן '**ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ד' אלקיך**' ולכאורה לפי השכל בבוא האדם אל מקום קדוש כזה היה טוב יותר לעבוד שם רק עבודה רוחניות בתורה ותפלה ולא לאכול ולשתות שם, וזה '**ופנית בבוקר**' היינו שתפנה לחקור הדבר ולבקר ענין זה שצונו לאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים, '**והלכת לאהליך**' השורש הוא **אה"ל והוא ראשי תיבות לעשו"ת א"ת השב"ת**, היינו שתלך ותביא ראיה מזה שצוה הקב"ה לעשות את השבת בתענוגים גשמיים כדי להורות שחפץ הקב"ה שיעבדו אותו מתוך רוב טוב, **כן הדבר הזה ג"כ שצוה הקב"ה לאכל שם מן הזבחים כדי להורות שבכל דרך ומקום של עבודה חפץ הקב"ה שיהיה מתוך עונג ושמחה.**

(אמרי יהודה)

רצונות החול מקורם ברצון השבת

כל הרצונות ביומות החול, תלוים ברצון שיש לאדם בשבת. ולכן נקרא 'רעוא דרעוין', שכן הוא הרצון שכל הרצונות באים ממנו.

(שפת אמת – פרשת וילך תרלד ד"ה במנחה)

עת האזרת בחי' 'רצון שקדמה לעולם' כחודש אלול

במנחה בשבת עת רצון, וכן בחודש אלול ימי רצון. והלא השי"ת אין בו שינוי והוא למעלה מן הזמן, רק הפי' שהשינוי הוא בהזמן, שיש עת רצון שהזמן יכול לקבל הרצון והשפע מהנקודה שלמעלה מהזמן, ובשב"ק שיש השפעה מהשי"ת לכל ימי השבוע מתקשר הזמן במה שלמעלה, וכן בחודש אלול קודם התחדשות שנה החדשה, ולכן אז עת רצון שיכולין להתדבק גם בעוה"ז במה שלמעלה, ובמד' ואני תפלתי אוה"ע אוכלין ושותין כו', פי' שכשיש השפעה להם כל מגמתם לקבל לגרמייהו, ובנ"י חפצים בהרצון יותר ממה שנותן להם צורכיהם ע"י הרצון, ומשתוקקין להתדבק בזה הרצון כנ"ל.

(שפת אמת - פרשת וילך שנת תרלד,

ובחי' זו אי' בספה"ק בני יששכר דאלול בחי' רעוא דרעוין, רצון שקדמה לעולם)

רצון הכולל כל הרצונות

לא כל אדם זוכה מצד עצמו שידבנו לרצון טוב ברצון טוב בשוה. אך הזמן לזה בכלל כל ישראל הוא בסעודה זו אחר תפלת המנחה שאומרים ואני תפלתי לך ד' עת רצון, והיינו שבעת הזה נכנס בכל נפשות ישראל רצון הטוב, ורעוא דרעוין אשתכח. עיקר הרצון הטוב שכולל את כל רצונות הטובים, הוא בהתעוררות הרצון לעסק התורה שנקראת 'טוב'. ולרצון זה הזמן המסוגל ביותר הוא בגמר שבת קודש שכולו תורה. וטרם תחילת ששת ימי המעשה נכנס הרצון הטוב בלב כל איש מישראל לכל הפחות לקבוע עיתים לתורה. והתעוררות זו היא מכח משה רבינו ע"ה שנסתלק באותה שעה, וכדברי הזוהר הקדוש (ח"ב פה:) 'ביומא דשבתא כד מטא עידן דצלותא דמנחה רעוא דרעוין אישתכח וכו' ובהאי רצון אסתלק משה נביאה מהימנא קדישא מעלמא'. שכן כל תכליתו היתה בהכנסת הרצון הטוב של עסק התורה בלבות בני ישראל.

(שבט מיהודה, לובלין – פ' תרומה שנת תרצא)

הכל כהפקר לעומת עריבות אורו ית'ברך

'רעוא דרעווין' הוא רצון שברצון, שכל הרצונות דהאי עלמא אינם תופסים מקום לעומת הרצון לקרבן אלהים, והכל כהפקר בעיני האדם לעומת עריבות מתיקות בדביקות בהשי"ת.

(שם משמואל – פרשת במדבר תרעז ד"ה ונראה)

בקשה על העתיד לבוא

תכלית ענין 'רעוא דרעוין ולית זעפין' ו'לבטלא לכל קליפין', יתקיים במלואו רק לעתיד לבוא במהרה בימינו בביאת גואל צדק. אמנם בעת רצון של סעודה שלישית צריכים לעורר רחמים ולהתפלל שכן יהיה בב"א.

(דברי תורה, מונקאטש – ח"ב אות סו)

עת רצון שיתרצה להיטיב לנו בנדבה ורצון

לפנחם הובטח 'הנני נותן לו את בריתי שלום' שכל השכר הניתן לו יהיה במאור פנים ובסבר פנים יפות, ע"ד 'יאור פניך כי רציתם' והיא מידה כנגד מידה, מחמת שפנחם עשה דבר שאין בו חיוב גמור, אדרבא אם בא לימלך אין מורין לו, רק קנאין פוגעין בו, וזוהי תכלית האהבה, כי מה שאדם מחויב ועושה אין בו ראיה כ"כ על אהבה, כי הוא קצת כעין הכרח מצד החיוב, אך אם אדם עושה דבר שאין בו חיוב, רק מצד שיודע כי כן רצון הבורא, בזה מקיים 'עשה רצונו כרצונך' (אבות ב, ד) במלוא מובן המלה, ממילא מתקיים ביה סיפא דמתניתין, 'כדי שיעשה רצונך כרצונו' היינו במאור פנים וסבר פנים יפות וכו'. וי"ל דזה פירוש 'רעוא דרעווא דשלש סעודות' דרצון לבד היינו שמשפיעים לישראל כל טוב, ורצון דרצון – שיהיה הדבר לרצון להשי"ת מה שמשפיע טוב לישראל.

(אריז צבי, קאוואלאו – פרשת פנחס שנת תרפו)

רצון ללא טעם

ענין רעוא דרעוין בסעודה השלישית, הנה העליות בשבת עולות מעלה מעלה עד עת המנחה שעולה למקור הרצון, והיינו שהוא למעלה מהטעם, וכדרך שאמרו אין טעם לרצון, וא"כ אף שאין ישראל ראויין ח"ו ג"כ הקב"ה בוחר בהם, אף שמצד הטעם אין ראוי לבחור בהם, אעפי"כ הקב"ה בוחר בהם, א"כ כמים פנים אל פנים נתעורר ג"כ אצל איש ישראל, אף שאינו עתה כמדרגה ההיא ועומד במדרגה היותר שפלה לומר מהבצע כי נעבוד את אלקים ח"ו וכדומה, אעפי"כ אז באה התעוררות אליו מצד מה, והכח ההוא עוזר לו בששת ימי המעשה איך שהוא שלא יפול ח"ו.

(שם משמואל, סאכטשוב – פרשת יתרו שנת תרנא)

רצון התחתונים השוה לרצון ח'

בשם החי' הרי"מ זי"ע: מה שנקרא שבת במנחה בעת סעודה שלישית 'רעוא דרעווין', כשהשוה רצון התחתון לרצון העליון נקרא 'רעוא דרעוין'.

(שיח שרפי קודש - שבת אות פה)

יכולין לפעול הכל

בשלש סעודות הי' אומר החי' הרי"מ זי"ע שהוא זמן יקר ורעוא דרעוין, היינו שהוא עת רצון שיוכל לפעול בעצמו באמת, אשר זה היא עיקר הכל.

(שיח שרפי קודש - שבת אות פט)

בסעודה שלישית רעוא דרעוין, פירוש דהנה יש בכל ישראל רצון אחד, רק שבחול הוא מלוכלך ברצונות אחרים, וממילא בשבת בסעודה שלישית שהיא של יעקב, (זוה"ק ח"ב דף פח:) נחלה בלי מצרים (שבת קיח.) נופלים הרצונות האחרים, ממילא נשאר זה הרצון מזוקק, רעוא דרעוין משתכח.

(אמרי הרי"מ – מועדים עמוד קיד)

זה הענין בשבת במנחה בסעודה שלישית, שהיא רעו"א דרעוי"ן יותר מכל יום השבת, כדי להמשיך ההשפעה על כל ימי השבוע אח"כ.

(תפארת שלמה - מועדים מבוא השער ד"ה אמרינן)

כשהדין נמתק הוא עת רצון היותר גדול

בשם הר"ר בונים מפרשיסחא זי"ע הטעם למה שקורין לזמן מנחה של שבת 'רעוא דרעוין', כי נודע אשר זמן מנחה הוא זימנא דדינא, ואיתא בכתבי האר"י ז"ל כי דין הנמתק ונהפך לרחמים הוא רחמים יותר מרחמים מעיקרא, ולאשר כי שבת ממתיק הדין של זמן מנחה ונהפך לרחמים נקרא 'רעוא דרעוין'.

והוסיף החי' הרי"מ זצ"ל מעתה שבת חזון הוא כולה רעוא דרעוין, וזמן מנחה שלו הוא רעוא דרעוא דרעוין, ודפח"ח, כן שמעתי מגדול אחד.

(שיח שרפי קודש - שבת אות צ)

המתקת הדינים

עיקר העת רצון הוא בשבת קודש, ועל ידי קיום השלש סעודות של שבת מתעורר הרצון העליון על הכנסת ישראל ונמתקין הגבורות.

(מאור ושמש - מאמרים מלוקטים בד"ה עזור לשובתים)

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

זמן תשובה בבכיות כשעת נעילה

הרבי ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זצ"ל, דיבר בקדשו, ומרגלא בפיו לומר כי היהודי הקדוש זי"ע אמר שבסעודה שלישית של שבת קודש הוא זמן תשובה לרבים, והרבי ר' בונם זצ"ל, השפיע התלהבות גדול ורשפי אש קודש בסעודה שלישית של שבת קודש, עד שהיה דומה ליום כיפורים.

וכן כתב בשיח שרפי קודש (עמוד קעג): בעת שבא הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע בפעם ראשונה להרה"ק אדומו"ר הרבי ר' שמחה בונם זצללה"ה מפרשיסחא, וידוע שהיה בעת סעודה שלישית על השלחן של אדומו"ר הק' זי"ע כמו בעת נעילה, זמן תשובה בבכיות ובדמעות ובחרטה בפנימיות הלב.

(זכותא דאברהם, פאריסוב - פ' ויצא דף סו ע"א)

אויסוויינען פארן באשעפר

פעם אחת שמעתי איך שאמר הרה"ק רבי יחזקי' פיש מהאדאס זי"ע לאיזה בחור 'ביי שלש סעודות איז טונקעל קיינער זעהט דיך נישט, זאלסט דיך אויסוויינען פארן באשעפער'.

(נועם שיח, סאלקא - עמוד רעז)

שיריים מההלה של של"ס

הרה"ק רבי אשר מפוריסוב זצ"ל אמר ביום פטירתו לבנו (בעל העטרה לראש צדיק זצ"ל) בעת סעודה שלישית, למוד עצמך לחתוך לחם עבור ישראל, ותשפיע להם "שפע ברכה והצלחה".

(כתר היהודי - מערכת ב אות כה)

על כל פועל תהילה עזכה

הפעם נודה את ה' בשיר וקול תודה, בברכות מאליפות מקרב לב פנימה, בשמחה
רבה לך ענו שירה, קדם האי גברא יקירא, עומד לנס להרחבת גבולי הקדושה
איש חי ורב פעלים בנועם זיו יקרה, שמו הטוב הולך לפניו בנעימה

הי"ד ידידינו הנכבד והנעלה, איש חמודות, ועד הפעלות

מוה"ר

גרשון פעלבערבוים

הי"ו

בריח התיכון למען הקמת בנין האדיר
של קהלתינו ומוסדותינו הקדושים
בעיר הקודש ירושלים ת"ו

חזית איש מהיר במלאכתו בנועם פעולותיו האדירות, מוסיף והולך
בעוז ותעצומות, משליך נפשו מנגד בכשרונות הנעלות והברוכות,
לנצח על מלאכת בית ה' ברב מרץ וחריצות, ברוח חיים ונעימות

גדול יהי' כבוד הבית הזה לתפארת מלכת ק"ק סאטמאר
תחת דגלו והדרכתו של אבינו רועינו כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מה נכבד היום ותערב שמחתינו, וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו

בשמחת הולדת בתו תחי'
לזיל טוב ובשטומ"צ

תבוא עד דוד אבותיו עד נצח יראו אור

והברכה אחת הוא לכבוד אבינו היקר, ידידינו החשוב והנעלה המהולל בתשבחות
על ישרא"ל הדרתו בנעשיו היקרים, לכל קהלא קדישא אשר בחצרות בית ה'
המה שתולים, מדרכ"י יושב בשערי המלך בבתר הילולי"ם

הרה"ח ר' ישראל מרדכי
פעלבערבוים שליט"א
חבר הנהלת קהלתינו הק' בירושלים ת"ו

ותערב עתירתינו לפני אבינו שבשמים, שזכות לרוות רב תענוג, ונחת בכפליים, בשפע רב מן השמים, ובעידן
חדווהא יברכהו ה' שכן מעלת, בכל הברכות האמורות בתורה, לראות דורות ישרים ומבורכים
לתפארת, והזכות להמשיך בנועם פעלך הנפלאים, ברב ברכות ושובע שמחות כל הימים אמן.

המברכים לעומתו בתודה ובהוקרה

וועד קרן הבנין
שע"י קהל יטב לב ד'סאטמאר בעיה"ק ירושלים

פנימי תשסא בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה עם חברי "איגוד הסופרים" דקרית יואל יצ"ו בבית כ"ק רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ד' פרשת וירא תשפ"ד לפ"ק

המשך השיחה עם חברי איגוד הסופרים שהציעו לפני רבינו כ"א את שאלתו, ורבינו שליט"א השיב להם על כל ענין וענין.

השואל: אז מ'רעדט פונעם קשר, וואו איז דער מקום הקשר, דער קשר קען זיין אונטערן גריבל ביים געגאק, צי דוקא אויפן גריבל?

רבינו: ס'דארף זיין העכערן גריבל.[1]

השואל: העכערן גריבל האלט זיך עם זייער שוועך אויף די האר...

רבינו: יא, אבער דער מקום פארן קשר איז דייקא פונקט העכער דעם גריבל. תפילין לייגט מען אויפן קאפ, במילא דארף דאס אויך זיין אויפן קאפ, דאס גריבל איז שוין נישט אויפן קאפ. פאר דעם איז בעסער וועט ס'איז נישט אזוי גרויס די רצועות ביז צום קשר, ענדערש קלענער.[2]

רב דקהלתינו מאנסי: ער זאגט אז מ'קען אבער נישט מאכן גוט דעם הידוק, ס'האלט'זיך שוועך.

רבינו: יא יא, ס'איז טאקע בעסער וועט מ'מאכט קלענער דעם של ראש, כדי ס'זאל זיין גרינגער פארן הידוק.

*

השואל: וועט א איד וויל לייגן תפילין, ער מאכט די ברכה אוז לייגט שוין די תפילין, אוז ער זעהט אז ער האט אויפגעטוישט פון רש"י אויף רבינו תם.

רבינו: יא, ס'קומט פאהר, ס'מאכט'זיך ביי די וואס לייגן רבינו תם'ס תפילין אז מ'זאל פארטוישן. ס'האט שוין ביי מיר אויך פאסירט...[3]

---

1 עי' בשו"ע (או"ח סי' כ"ז סעי' י): "צריך שיהיה הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף. צריך לכוין הקציצה שתהא באמצע, כדי שתהא כנגד בין העינים, וגם הקשר יהיה באמצע העורף ולא יטה לכאן או לכאן". ועי' בכה"ח (שם ס"ק מ"ג): "ואם הניח הקשר למטה בעורף בגומא, כתב קיצור של"ה שם בשם שלטי הגבורים לא די שלא קיים המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה, וכן כתב נוה שלום אות י"ט בשם קיצור של"ה.

ועי' בשע"ת (סקי"ז): וכמדומה לי שראיתי בספר קטן כשהקשר שמאחורי הראש הוא בגומא לא יצא י"ח ולא ידעתי מאין יצא לו. זה שהרי מלשון הש"ג משמע דבצמיחת שערות תליא מילתא מיהא ודאי דעורף היינו נגד הפנים כמבואר בחולין ומ"מ נראה שיש לעשות כן לכתחלה דבעינן שיהא הדק היטב סביב לראשו. ועיין בעטרת זקנים ס"ס זה וכל שהקשר משפע ויורד בתוך גומא א"א שתהיה הרצועה שסביב הראש מהודקת היטב, עי"ש.

2 הנה המג"א בסי' כ"ז (סקט"ו) בשם הרמב"ם מציין המקום בסוף הגלגלולת והוא נגד הפנים'. ועי' מחצה"ש (שם סקט"ו) וז"ל"ש: - ולכן צריך ליזהר שתהי' הרצועה המקפת את הראש מצומצמת ומהודקת סביב ראשו, ולא יהי' היקף הרצועה גדול מהיקף הראש, דאז איכא תרתי לריעותא, הדא דצריכים הידוק ממש דבעינן וקשרתם לאות וכו' וההידוק היא הקשירה, שנית דאם הם רפויים סביב היקף ראשו, או יפול הקציצה לפניו על מצחו או יפול הקשר לאחריו למטה בצוארו, ולא יהיו במקומן הראוי להם, עי"ש. וכן כתב המשנ"ב (סקל"ה) דלכתחילה נכון שהקשר יהי' חוץ לגומא.

והגם שיש חולקים ע"ז וסוברים שצריך הקשר להיות דוקא בתוך הגומא מכמה טעמים, אולם דעת רבינו שליט"א נוטה בזה, שמקום הקשר על הראש הוא דוקא מעל הגומא ולא בתוכה.

3 גופא דעובדא הכי הוה, איך שאירע ענין זה באופן פלא אצל מרן רבינו שליט"א. ביום ד' תמוז תשס"ה לפ"ק בהתפללו עם תלמידי הישיבה, אחר ההנחה הראה בחור א' למרן רבינו שליט"א שהניח בטעות תפילין דר"ת, מרן רבינו שליט"א החליף מיד לתפילין דרש"י בלי ברכה וכו"ל, ואחר התפלה עורר בחור א' לרבינו שביום זה (ד' תמוז) חל בו יומא דהילולא של רבינו תם. והיה לפלא.

די וועלט זאגט אז במשך'ן לעבן מוז מען איינמאל מאכן אזא טעות כדי צו מאכן איינמאל א ברכה אויף די רבינו תם'ס תפילין.[4] מ'זאגט אז דער רבינו תם האט דאס אויסגעפועלט, אז מ'זאל איינמאל מאכן א ברכה אויך אויף זיינע תפילין.[5]

אבער ס'איז דא וואס זאגן מ'זאל איבערמאכן נאכאמאל א ברכה אויף די רש"י תפילין, וועלן מ'כאפט'זיך.

אין אבני צדק שרייבט דער ייטב לב אז מ'זאל איבער מאכן נאר איין ברכה, נישט צוויי ברכות.[6]

אבער דער דברי חיים האט געזאגט אז דער וואס לייגט יעדן טאג רש"י און רבינו תם'ס תפילין, טאמער האט ער זיך טועה געווען און ער האט געמאכט די ברכה אויף די רבינו תם'ס תפילין, זאל ער אנטוהן די רש"ו תפילין אהן א ברכה, און אזוי איז אהנגענומען, די וועלט טוהט אזוי.[7]

און אויף דעם איז שוין דא דער מונקאטשער רב (שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ"ה) וואס דינגט'זיך, ער זאגט אז אויב האט מען געדאוועט מיט די ר"ת'ס תפילין און נאכדעם האט מען זיך געכאפט דארף מען יא איבערמאכן א ברכה, ווייל ס'איז א הפסק. און דער טשימפער רב[8] שרייבט שוין (בספרו שו"ת תפארת אדם ח"ג סי' ג) אז ער האט זיך איינגעטעה'נט מיטן

---

4 עי' בס' טעמי המנהגים עניני תפילין (אות כ"ו) שכן הוא קבלה מקדמונים שמי שנוהר כל ימיו מתפילין דר"ת, ולא יחסר בשום אופן, מן השמים מוכרח לו שיארע לו טעות שיברך עליהם (וע' עוד בליקוטי מהרי"ח).

ובענין זה ראוי לציין עובדא שאירע אצל רבינו הברך משה ז"ל, ביום ג' סיון הילולת חותנו הגה"ק מהר"א טייטלבוים ז"ל מוואלאוויע הי"ד, ורבינ"ל התפלל בישיבה עם הבחורים, ובאמצע חזרת הש"ץ הבחים הבחור המשב"ק שהניח רבינו תפילין דרבינו תם במקום רש"י, אחר שמו"ע העיר לרבינו על הטעות, וציוה רבינו להביא לו התפילין דרש"י מהחדר המיוחד אשר בו הניח תפילין הסמוכה לביהמ"ד, והבחור המשב"ק חישב בלבו שאין זה דרך כבוד שהבחורים יראו את מעשה הטעות, והתחיל לשכנע את רבינו שיכנס להחדרו ושם יניח התפילין דרש"י, ע"ז אמר לו רבינו: "אין זה בושה כלל, כי מקובל מצדיקים ז"ל שכל המניח תפילין דר"ת בקביעות מובטח לו שיארע לו פע"א שיטעה ויברך עליהן, ומכיון שטעיתי בזה, סימן הוא שלא חסרתי כל ימי מלהניחם, ואין זה בושה כי אם כבוד. וכן עשה שהניח את התפילין דרש"י בהיכל ביהמ"ד ברבים.

5 עיי' בס' בקדושתו של אהרן (ח"א עמ' תקע"ט) "סיפר לי הרה"ג ר' שמואל טרויבע נ"י בשם אביו הרה"ח ר' אפרים ז"ל שבהיותו משב"ק אצל מרן (המהר"א מבעלזא) ז"ל טעה פעם, והגיש למרן להנחת תפילין את תפילין דר"ת במקום תפילין דרש"י, וכאשר גילה ואת היתה לאביו עגמת נפש גדולה, הרגיעו מרן ואמר, רבינו תם האט זעך אויס געבעטען... דהיינו שכל יהודי המניח גם תפילין דר"ת, יטעה פעם בחייו ויברך בטעות על תפילין דר"ת.

אגב, עיי' בס' תולדות המהר"ש מבעלזא ז"ל כי בכל ערב שבת היה קורא שנים מקרא ואחד תרגום מתוך ספר התורה כשלראשו תפילין דר"ת, פעם אחת בערב שבת נתחלפו לו בטעות התפילין של רש"י עם תפילין רבינו תם, וכך עשה את הברכה עם תפילין דר"ת והתפלל עמהם, ולאחר התפילה החליף לתפילין של רש"י וקרא איתם שמו"ת, המתפללים פחדו להעיר לו על כך, אך כאשר סיים את קריאת שמו"ת אמר, היום נהנו גם רש"י וגם ר"ת, כי כבר כמה פעמים התגלה אליו רש"י ז"ל והפציר בו שיקרא שמו"ת כשהוא עם תפילין לפי שיטתו לראשו, ואף ר"ת התגלה אליו ככבר כמה פעמים וביקשו שלכל הפחות פעם אחת יברך על התפילין לפי שיטתו, היום שטעיתי והחלפתי כין התפילין של רש"י לתפילין של ר"ת, נהנו שניהם הן רש"י והן ר"ת.

ועיי' בספר רוא דעובדא אורחות חייו של הרה"ק מוהרא"ז מקרעטשניף ז"ל בחלק שער האותיות (ערך תפילין) הביא שם שהרה"ק רבי ר' מרדכי מנאדבורנא ז"ל יצא פעם אל מקוריבו, ופתח פה קדשו ואמר, רבותי, היום זכיתי לעשות רצון הבורא ית"ש, השומעים השתוממו על דבריו, והרה"ק המשיך ואמר, ידוע המובא בשו"ת מן השמים אודות תפילין דרש"י ור"ת, וכתב שקוב"ה כביכול פוסק כר"ת, ופמליא של מעלה פוסקים כרש"י, ולפי כלל התוה"ק יחיד ורבים הלכה כרבים, ולכן נתקבלה בעולם שיטת רש"י ביותר.

וסיים הרה"ק מהר"מ מנאדבורנא את דבריו, היום טעיתי ועשיתי ברכת להניח תפילין על תפילין דר"ת, וא"כ זכיתי לעשות רצון הבורא ית"ש שרצונו כביכול שיברכו על תפילין דר"ת.

6 עיי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' ב) וז"ל: וע"ד מי שהניח תפילין של ר"ת שסבור שהוא של רש"י, ומניח של רש"י ואין דרכו בשניהם, שהדין שצריך לברך עוה"פ כמ"ש בתשובה ד"ח (ח"ב יו"ד סי' פ"ב) אם צריך לברך גם על ש"ר, נ"ל דהדין עמך דסגי לברך רק על של יד, והטעם כי נראה מדברי הרמ"א (סי' כ"ה) שמה שמברכין שני ברכות על ש"י וש"ר היא מפני שכך פשט המנהג, ובדרכי משה נלחץ ונתן טעם למנהג אם שהיא נגד דעת הפוטרין. והנה ידוע דמנהג לא שייך רק על מה שהיא ענין תמידי, א"כ י"ל שלא נהגו לברך שתיהן אלא במי שהניח ש"י וש"ר פעם א', אבל מי שכבר הניחן ובירך על שתיהן אלא שאח"כ נזדמן שצריך להניחן עוד פעם א', כל כה"ג לא הי' מנהג לברך שתיהן, דבזה שפיר סמכינן על האומרים שא"צ לברך רק על של יד, וגדולה מזה שמעתי שהי' צדיקים שהניחו בבוקר תפילין דרש"י ור"ת יחד, ואח"כ הפסיקו הרבה ובשעת התפילה הניחו רק של רש"י ולא היו מברכין רק על של יד ולא על של ראש, וע"כ היא מטעם שאמרתי, עיי"ש.

7 כן איתא בשו"ת דברי חיים (בשו"ת ח"ב סי' פ"ב) וז"ל: קבלה מרבינו בעמח"ס דברי אמת (מלובלין) שאין צריך לברך עוד הפעם, אמנם אני אמרתי לחלק שמי שדרכו להניח ב' זוגות אין צריך לברך שנית, שהרי דעתו היתה להניח שניהם, אבל מי שאינו מניח ב' זוגות הוי כנמלך, עיי"ש. וכ"כ באשל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש ז"ל.

8 הגאון הגדול רבי משה דוד אסטרייכער ז"ל אבדק"ק טשימפא יצ"ו ומח"ס שו"ת תפארת אדם, ואחר המלחמה היה מפארי וגדולי הרבנים בעיר וומסב"ג עד פטירתו בשנת תשי"ד לפ"ק ומנו"כ בבני ברק יצ"ו.

מנחת אלעזר, און ער האט געזעהן דעם דברי חיים אין חלום, ער איז זיך געקומען באדאנקן פארן זיך אהנעמען,[9] אזוי שרייבט ער אין זיין ספר.

א' הנוכחים: מ'דערציילט אז ביים רבי'ן ז"ל (רבינו בעל דברי יואל) איז געווען אזא מעשה איינמאל שושן פורים.

רבינו: יא, אזוי דערציילט מען, און ער האט געזוכט איינעם פון וועם ער קען יוצא זיין די ברכה, איינער וואם האט נאך נישט געדאוועט, ער האט דאך געדאוועט שפעט.[10]

השואל: וואם טוהט מען ווען ער האט עם באמערקט דעם טעות צוויישן של יד און של ראש?

רבינו: זאל ער ארויסנעמען דעם של יד פון רש"י און איבער לייגן. דער של ראש איז דאך נישט קיין טעות, דער של יד איז א טעות, זאל ער איבערלייגן דעם של יד, נאך א ברכה דארף מען זיכער נישט.

כ'דערמאן מיך בדרך אגב, כ'האב אמאל געהערט א מעשה, אין ירושלים איז געווען ר' אברהם מרדכי ברייטשטיין, ער איז געווען אין די עדה החרדית [ספרא דדיינא של הבידי"צ],[11] דער פאטער פון ר' צבי עקיבה פון בית שמש.[12]

עכ"פ ער האט ארויס געגעבן א ספר אויף תפילין דרבינו תם (ספר סדר פרשיות), און ער האט געברענגט דעם ספר צו בעטן א הסכמה פון רבי פינחס עפשטיין, ער איז געווען דעמאלטם ראש בית דין,[13] און רבי פנחס עפנט אזוי דעם ספר און ער איז מעיין דארט, זעהט ער ווי ער ברענגט אראפ אז דער קאמארנער זאגט (שולחן הטהור סי' ל"ד סעי' א) אז איינער וואם לייגט נישט תפילין דרבינו תם איז ער א 'קרקפתא דלא מנח תפילין',[14] געט ער אים א זאג, 'איך פארשטיי נישט, דער קאמארנער זאגט דאם...?, דער רבינו תם זאגט דאך דאם...!!'.[15]

*

---

9 עי"ש לשונו הנפלא: בעניי הי' לי מו"מ של הלכה פא"פ עם מרן העל מנחת אלעזר זצ"ל, והוכחתי לו בפלפול ההתפילה לא מקרי הפסק וכו', ואח"כ כאשר כתבתי זאת בחיבורי בא אלי הדברי חיים זי"ע בחלום ונתן לי תשואות חן על אשר יישבתי דבריו, ואח"כ הכריז מרן הדברי חיים עלי "דער יוד איז א ת"ח וצריכין לקרבו" וכו', וקמתי מהחלום וספרתי זאת להגה"ק בעל מנחת אלעזר, ולהבחל"ח רביה"ק רבי יואל ט"ב, ולהגה"ק מקאלוב, ולהרה"ק מנאסויד, והוא שואל אותי סימנים ואמרתי לו ממש מה שראיתי שהי' לו זקן לבן מעט קומה נמוכה מעט וכו', עי"ש.

10 כן מסופר שאירע לרבינו ביום שושן פורים שנת תשט"ז שטעה והחליף והניח תפילין דר"ת במקום תפילין דרש"י, ואחר התפילה כשראה שטעה בזה, חיפשאחד אשר עדיין לא התפלל ויצא מברכתו. וכדי לציין שכמובן עלה לו בקושי למצוא א' שהי' עוד לפני התפילה כי כידוע רביז"ל התפלל במאוחר מאוד, אבל רצון יראיו יעשה, ופתאום הופיע א' בביהמ"ד אשר מחמת אונס עדיין הי' לפני התפילה, והוציא את רבינו בברכתו על התפילין.

11 הגה"ח ר' אברהם מרדכי ז"ל שימש כספרא דדיינא בבידי"צ של העדה החרדית קרוב ליובל שנים, והי' חביב מאוד בשעתו על חברי הבידי"צ של העדה אשר התחשבו בדעתו בעניני הכלל. חיבר ספרי 'מי הדעת', 'מדרכי אברהם', 'סדר פרשיות', 'כח בית דין יפה', ועוד. שחל"ח בחודש אדר שנת תשס"ד לפ"ק.

12 הרבני החסיד הנעלה איש חי ורב פעלים מוה"ר צבי עקיבה בריייטשטיין שליט"א יו"ר הנהלת מוסדותינו הק' בעי"ת בית שמש מיום הווסדה.

13 הגאון הגדול רבי פנחס עפשטיין ז"ל נתמנה לראב"ד הבידי"צ של העדה החרדית בשנת תש"ח לפ"ק, אחר שהגאון הגדול רבי זעליג ראובן בענגיס ז"ל נתמנה לגאב"ד, נלב"ע בחודש טבת שנת תש"ל לפ"ק.

14 עי' שם לשו"ק: ומי שאינו מניח [תפילין] דר"ת הוא שוטה וגס רוח, אם עושה במזיד ובשאט נפש הוא פושעי ישראל בגוף קרקפתא דלא מנח תפילין, עי"ש.

15 ויש לציין שהגאון רבי פנחס ז"ל כתב את הערתו בתוך דברי ההסכמה על הס' הנ"ל, וזה לשונו: ...אמנם מה שבתוך הליקוטים איותה נפשו להעתיק שמי שאינו מניח של ר"ת הרי הוא קרקפתא דלא מנח תפילין ח"ו, שגה בזה ולא ניחא להן למרייהו לומר הכי, ובפרט במקום שהביא כבר בליקוטיו שרבינו גאון הגאונים קודש הקדשים הגר"א זצוק"ל מווילנא לא הניחן, וכפי המובא בארח"ח כת"ר עוד בזה (בסידור הגר"א ז"ל) בוודאי שאין לנו להתערב בזה ולבטא דברים מוזרים כאלה, ואין אנו מסכימים ח"ו על זה...

מענין זה מסופר על רבינו הדברי יואל ז"ל, שכידוע נהג כמנהג אביו הק' מרן בעל קדושת יו"ט ז"ל שלא לטעום כלום עד אחר הנחת תפילין דר"ת (דלכמה דיעות עולה גם ע"ז ברכת התפילין), ופע"א נסע רבינו לברי"מ בעיר בארא פארק, והזמן כבר היה מאוחר מאוד, ואמר א' למרן רבינו ז"ל שיטעום אצל הסעודת ברית באומרו בצחות "דער רבי וועט זיך פירן ווי רש"י, ער האט דאך אויך געגעסן פאר רבינו תם'ס תפילין", ומרן ז"ל השיב לו "מאן יימר? כלומר הלא רש"י ג"כ הניח תפילין דר"ת בידוע. (וכמו שהאריך בתשובתו שו"ת דברי יואל או"ח סי' ו).

ומענין לענין סיפר רביז"ל שאצל אביו מרן הקדוויו"ט ז"ל הביאו פע"א תיקון בביהמ"ד והיות שעדיין לא הניח תפילין דר"ת ע"כ אמר לבעל התיקון"ן שהוא נוהג שלא לשתות משקה המשכר קודם תפילין דר"ת. ע"ז ענה א' מהמסובים בביהמ"ד ששששגור בפי העולם מימרא מפי הצדיקים, שראוי לברך ברכת שהכל קודם תפילין דר"ת, מכיון שאין מברכין עליהם, לכן ראוי לברך ברכת שהכל, ועל ברכת שהכל מצינו במשנה במשנה 'ועל כולם אם אמר שהכל יצא'. ע"ז ענה מרן הקדוויו"ט, ד"מימרא זו לאו בשם צדיק מיתאמרה רק בשם שיכור".....

השואל: דער מנהג ביי אונז איז צו שרייבן כתב האר"י הק',[16] און אין די מקורות וואו ס'שטייט אין אר"י הקדוש, דער שולחן ערוך הרב ברענגט עם אראפ, און אלע פוסקים ברענגען דאס נאך, שטייט ארוים געשריבן אז דער כתב האר"י, די אלע שינויים וואס דער אר"י הק' האט געמאכט אויפן בית יוסף, איז נאר ביי תפילין און נישט ביי א ספר תורה.

רבינו: יא, און שולחן ערוך הרב (הל' תפילין סי' ל"ז) דארט וויז ער רעדט פון צורת האותיות, ער רעדט פון כתב אר"י און כתב בית יוסף, שרייבט ער ארוים 'בתפילין ולא בספר תורה'.[17]

ס'איז דא אין השיב משה (יו"ד סי' נ"א) א תשובה, וואו ער ברענגט אראפ פון משנת חסידים 'שאין כותבים כתב אר"י רק בתפילין'.[18]

---

16 הנה יש שלשה אופני אותיות הקדושים בקדושת כתב האשורית המסורים לנו מדור דור ואשר יסודם בהררי קודש ושבהם נשתמשו בני ישראל לכתבי סת"ם. האחד הוא כפי שנקרא בפי כל 'כתב בית יוסף', וגם נקרא הכתב האשכנזי, שמקור דמות תבניתם מבואר בבית יוסף (באו"ח סי' ל"ו) והוא שיטת בעל הברוך שאמר.

השני הוא 'כתב האר"י' זה נתקבל ע"י האר"י הקדוש, וביסודו הוא הכתב בית יוסף, רק בשינויים מסויימים בכמה אותיות, ונהגו בזה המקובלים, ורוב עדת החסידים לבית רבותיהם ההולכים לאור אורו של הבעש"ט הק'.

והשלישי הוא ה'כתב וועליש' הוא הכתב הספרדי שכן נהגו בו לכתוב הסת"ם רוב יוצאי עדות המזרח, והוא לשיטת בעל ה'לדוד אמת' והרחיד"א ז"ל, וזה האחרון דמיונם הוא הנדפסים ברוב דברי הדפוס שלנו, ועל פיהם מלמדים התינוקות כ"ב אותיות התורה הקדושות בתחילת דרכם מימים ימימה, וכתב זה מכונה גם בדברי הפוסקים 'כתב מרובע'.

17 עי' שם שכתוב אצל אות וואו"ו: "ועל פי קבלת האר"י ז"ל צריך להיות עוקץ קטן מצד שמאל בראש כל הוי"ן שבתפילין ולא בספר תורה", וכן באות זיי"ן ועוד.

18 וז"ל שם בשו"ת השיב משה סי' נ"א: והנה מבואר שם בס' מצות שמורים בשם מהרח"ו והאר"י זצוק"ל דהשינויים שיש בצורת האותיות בין הספרדים והאשכנזים יש סמך לכולם וסודות עליונים וסמכין עילאין עיי"ש, וא"כ אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, ומבואר במשנת חסידים במס' תיקון תפילין פרק א' הלכה ז' דבענין ציור האותיות לא ישנה ממנהגו אם אפשר לו כי שורש יש לכל אלה המנהגים למעלה, אך מבואר שם דאלו האותיות אשר צייר שם בפרטיות לא ישנה לכל המנהגים והצד"י אחד מהן כמבואר שם בהלכה ח' ובהלכה י' דהיינו

למעשה טוהט מען אבער נישט אזוי, די וואס שרייבן כתב האר"י שרייבן אלעמאל כתב האר"י, אזוי איז עס היינט.

*

רבינו: יעצט וואלט איך געוואלט עפעס פרעגן פון די סופרים, אז ס'איז אויסגעקומען דא צו רעדן מיט סופרים, יעדער האט געפרעגט און מ'האט אויסגעשמועסט פארשידענע ענינים. איז אינטערעסאנט צו הערן וואס ס'איז דער בליק פון די סופרים בדברים העומדים על הפרק, דאס איז דער נייער פעדער וואס איז א 'שטיין'....

מ'זאל זיך נישט צוריק האלטן פון זאגן, יעדער וואס האט א מיינונג זאל זאגן, מ'קען אויסשמועסן אלע צדדים.

א' הסופרים: אין די וועלט איז עס געווארן זייער צושפרייט, דער עולם האט עס אהנגעהויבן זייער שטארק צו נוצן, עס מאכט זייער אסאך גרינגער ביים שרייבן.

רבינו: די ערשטע שאלה איז, צי עס גייט שנעלער אדער שטאטער?

א' הסופרים: עס גייט שנעלער, עס שפארט איין זייער אסאך צייט.

רבינו: ס'איז דא צוויי זאכן, ס'איז דא אז מ'שרייבט אן אות, צי א שורה למשל, קען מען שרייבן שנעלער מיט א נוצה (פעדער המקובל בין הסופרים) ווי מיט א 'שטיין' פעדער, אבער סוף טאג קען מען זעהן פונקט פארקערט, ווייל אויב מ'דארף פאררעכטן כסדר די נוצה, קאסט עס צייט און כח, מ'פארלירט צייט, קומט אוים אז סוף טאג דער סך הכל איז אז מ'האט וויניגער געשריבן, ווייל מ'האט געדארפט פארברענגען צייט מיטן פאררעכטן און מתקן זיין דעם פעדער, קומט אוים דאס איז צוויי אנדערע זאכן, מ'קען שרייבן שטאטער און שרייבן שנעלער, ווייל מ'קען שרייבן מער. איך בין דאך נישט קיין סופר, פרעג איך אייך וויאזוי ס'איז באמת.

א' הסופרים: יא, עם קען זיין עס שרייבט אביסל שטאטער וויל די טינט קומט אראפ שוואכער וויל ס'איז א 'שטיין', אבער פון די צווייטע זייט דער מציאות איז אז דער וואס מאכט עם, מאכט א גוטן פעדער, משא"כ ביי א סופר וואס

שיהיה יוד הפוכה בקו ימין דהיינו כעין שכתב במצות שמורים, אך מבואר שם בהלכה ח' דהקפידא היא באלו האותיות לכל המנהגים הוא דוקא בתפילין ולא בס"ת כמ"ש שם כך ציורם בתפילין לכולם עיי"ש בתפילין דוקא וזה ברור לכל הבאים בסוד ה' כותבין בתפילין כמ"ש במשנת סופרים ובמצות שמורים אבל הצדיק שבס"ת ודאי יש לכתוב כמנהגינו ביו"ד ישרה...

מאכט זיך אליינם א נוצה אוו ער דארף מאכן דערפון א גוטע פעדער צו שרייבן מוטשעט ער זיך מער צייט.

רבינו: יא, דאם האב איך פריער געזאגט, אז עם קען זיין אז מ׳שרייבט שטאטער אבער במשך״ן טאג שרייבט מען מער.

א׳ הסופרים: למעשה קומט אוים אז מ׳שרייבט מער, דאם איז דער סך הכל.

רבינו: יעצט וויל איך פרעגן א צווייטע שאלה, מיט וועלעכע פעדער איז ׳גרינגער׳ צו שרייבן?

הרה״ג ר׳ שמעון יואל בראך שליט״א, מו״ץ לשכת הסת״ם דקהילתינו בכני ברק יצ״ו: איך קום פון ארץ ישראל, אין ארץ ישראל איז איינגעפירט אין די לעצטע שיינע פאר יאר, אז זייער א גרויסע פראצענט פון סופרים חדשים וגם ישנים שרייבן מיט די ׳שטיין׳ פעדער״ם, וועגן צוויי סיבות, איין סיבה איז וויל ס׳קומט ארוים שענער, ׳זה קלי ואנוהו׳ ווי דער רבי האט פריער דערמאנט, התנאה לפניו במצות אז ס׳דארף זיין א כתב נאה ווי עם שטייט אין די גמרא (שבת קלג:), און ס׳איז דא זייער אסאך סופרים וואם זיי פלאגן זיך, עם איז זיי שווער ארוים צו געבן שיינע פרשיות, ס׳זאל זיין שיינע תפילין, א שיינע מזוזה, און ווען זיי שרייבן מיט דעם ׳שטיין׳ פעדער, דעמאלטם קענען זיי ארוים געבן א שענערע תפילין, א שענערע ספר תורה.

רבינו: כ׳הער, ער האט געזאגט דא אן ערנסטע זאך, ער האט געזאגט אזוי, אז שרייבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער גיט ארוים א שענערער כתב, איז דאם א היזור אינעם התנאה לפניו במצות. נו איז דאם ריכטיג? יעדער קען זאגן וואם ער זעהט, מיט אן אחרון קען מען זיך קריגן....

א׳ הסופרים: לדעתי א נוצה שרייבט אסאך שענער.

הגרש״י: דער מציאות איז אז די סיבה פארוואם די סופרים גייען אריבער צו דעם נייעם ׳שטיין׳ פעדער איז, וויייל עם קומט ארוים שענערע פרשיות, שענערע תפילין, שענערע מזוזות. און ס׳איז דא אסאך סופרים וואם זיי פאלן ארוים פון די מלאכת שמים, פון די מלאכת הכתיבה, וויייל זיי קענען נישט מאכן קיין גוטן פעדער, און ביים שרייבן איין פאהר תפילין דארפן זיי אפאר מאל אויסשארפן דעם פעדער, קומט אוים אז ס׳איז נישט די זעלבע סוג אות, קען זיין ביי ׳שמע׳ וועט זיין די עובי האות מער, און אפאר שורות שפעטער איז שוין די עובי האות אסאך קלענער, במילא איז דא אסאך סופרים וואם זאגן אז זיי קענען נישט ממשיך זיין די מלאכת הכתיבה מיט א נוצה, וויייל עם קומט נישט ארוים שיין, און מ׳דארף זיך זייער אסאך פלאגן.

רבינו: די שורות זענען נישט אייניג?

הגרש״י: יא, וויייל אויב קען ער נישט גוט מאכן דעם פעדער, און יעדעם מאל דארף מען עם אויסשארפן, קען זיין שינויים, משא״כ אויב מ׳קויפט א ׳שטיין׳ פעדער, און מ׳שטעלט עם אוים יעדער סופר לויט זיינע הענט, קומט אוים אז די גאנצע ספר תורה איז דער קולמוס די זעלבע שארף און די זעלבע גרויס אלע אותיות פון ׳בראשית ברא׳ ביז ׳לעיני כל ישראל׳.

רבינו: מיט איין ׳שטיין׳ פעדער קען מען שרייבן א גאנצע ספר תורה?

רב דקהלתינו מאנסי: נישט איין פעדער, אבער מ׳קען עם צושטעלן אויפן זעלבן מאם אויף די גאנצע ספר תורה.

א׳ הסופרים: איך האב געוויזן מיין כתב פאר אן אלטן סופר, פארדעם און נאכדעם, כ׳האב געוויזן ווי כ׳האב געשריבן מיט א נוצה, און נאכדעם ווען כ׳האב געשריבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער, ער איז ארוים פון די כלים, ממש אנדערע וועלטער, א הערליכער כתב, אסאך אסאך שענער.

הרב ר׳ יוסף פאנעט שליט״א מדעעש, קרית יואל: איך וועל זאגן פארן רבי׳ן, איך בין א סופר און איך בין אויך מלמד פאר סופרים, איך לערן אוים צו שרייבן, און מיין טאטע זאל זיין געזונט (האדמו״ר מדעעש שליט״א, בקרית יואל) איז אויך א סופר שוין כמעט פערציג יאר, און איך קען זאגן אזוי, איך האב נאכנישט פראבירט צו שטעלן א חלף, אבער ער האט שוין יא געשטעלט א חלף צו די שחיטה, און ער זאגט מיר אז צו מאכן א פעדער איז שווערער ווי צו שטעלן א חלף, ער זאגט אז ער איז א תלמיד פון ר׳ מנחם דאווידאוויטש,[19] ער האט געלערנט סופרות ביי אים, ר׳ מנחם איז געווען אין ארץ ישראל דער גרעסטער אומן וואם איז שייך, און אמאל איז אויסגעקומען אז מיין טאטע איז געווען ביי ר׳ מנחם ווען ער האט געמאכט א פעדער פאר זיך אין צוויי מינוט, און אמאל איז ער געשטאנען ביי אים און ער האט זיך אליינם אויך געפלאגט א האלבע שעה אויפן זייגער צו מאכן דעם קולמוס.

---

19 הגה״ח ר׳ מנחם דאווידאוויטש ז״ל מחשובי חסידי תולדות אהרן בארה״ק ת״ו, חיבור את ספר מנחת הסופר, הוא הי׳ סופר סת״ם מומחה ומפורסם. שימש כמלמד מובהק באומנות הסופרות קרוב לחמישים שנה, גם הוציא לאור ׳תיקון קוראים׳ המקובלת בין רוב סופרי סת״ם. שחל״ח בשנת תשע״ז לפ״ק ומנו״כ בהר הזיתים בעיה״ק ת״ו.

יעצט, איך לערן אויס מיינע תלמידים צו מאכן א קולמוס, ס׳איז שווער אויסצולערנען צו מאכן א קולמוס ווייל ס׳איז זייער דקות׳דיג, ס׳איז זייער שווער, און איך וויל טאקע זאגן פאר״ן רבי׳ן אז אפילו איך לערן עם אויס, אבער ניינציג פראצענט סופרים וואם זענען נישט קיין ארטיסטן (מומחים באומנות הצביעה) פארשטייען נישט ווי אזוי מ׳מאכט א קולמוס, כ׳רעד אפילו די וואם האבן גוטע הענט און זיי שרייבן גוט, אבער זיי האבן נישט ארויס ווי אזוי מ׳שטעלט א קולמוס, במילא וועלן זיי דארפן זיך מוטשען א גאנץ לעבן, און אפילו זיי שרייבן שיין, עם וועט קיינמאל נישט זיין אייניג די כתבים וואם מ׳שרייבט, און אז מ׳שרייבט א גאנצע ספר תורה איז נישט מעגליך במציאות אפילו פאר דעם בעסטן סופר וואם ער שטעלט אליין א קולמוס אז די גאנצע ספר תורה זאל זיין אייניג מיט א נוצה, ס׳איז קלאר אז ס׳פעלט אינעם זה קלי ואנוהו.

רבינו: איך הער, יעצט איז דא עמיצער דא וואם זאגט אנדערש?

א׳ מצעירי הסופרים: אונז אלע סופרים דא אין קרית יואל האבן צוגעזעהן ווי אזוי די עלטערע סופרים האבן געשריבן, א פעדער וואם איז נישט קיין נוצה, אמאל האט עם געהייסן א ברזל, איז געווען אין אלע דורות, אבער אונז האבן מיר צוגעזעהן וואם אונזערע עלטערע סופרים שרייבן, עכ״פ דא אין קרית יואל, אז זיי האבן זיך געפלאגט מיטן פעדער, און זיי האבן נישט געוואלט אראפ לייגן דעם פעדער, איז אונז אלע דא אין קרית יואל זענען וויטער ממשיך, און ברוך ה׳ ווער ס׳איז א מומחה און ער קען שרייבן, קען מען זעהן דא אין ביהמ״ד, ס׳איז אייניגדי אותיות, ס׳איז זה קלי ואנוהו, און ס׳איז פונקט אזא חשיבות נישט משנה צו זיין.

רבינו: דו מיינסט צו זאגן אז דו שפירסט אז אלע זאלן שרייבן מיט א נוצה?

א׳ הסופרים: יא, דוקא מיט א נוצה. דא אין קרית יואל אין כמעט נישטא קיין ׳שטיין׳ פעדער צו באקומען. דא אין קרית יואל איז כמעט נישטא צו באקומען א כתב וואם איז נישט געשריבן מיט א נוצה.

הרר״י: קודם וויל איך זאגן אזוי, אין קרית יואל איז אין די לעצטע פאר יאר פון די מערכה אויף נייע מזוזות, אוודאי וואלט מען געווואלט אז דער עולם זאל טאקע פאלגן דעם רבי׳ן און באשטעלן נאר ביי סופרים דאהי, אבער דער מציאות איז, איך האב תלמידים וואם זיי שרייבן דא אין קרית יואל, און זיי האבן פראבלעמען, ווייל זיי קענען נישט שרייבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער, אוין זאגן מיר, פארוואס זענען מיר אונז אנדערש אז פון ארץ ישראל ברענגט מען אריין מזוזות און מ׳פארקויפט, וואם א גרויס חלק מזוזות אין קרית יואל ווערט פארקויפט פון ארץ ישראל, און דארט שרייבן אלע מיט ׳שטיין׳ פעדער׳ס, און ווייל איך קען נישט אזוי גוט שרייבן מיט א נוצה, אדער אפילו איך קען יא, נאר איך שרייב בעסער מיט א ׳שטיין׳ פעדער, פארוואס זאל מען נישט ענדערש קויפן פון דא פון קרית יואל.

רבינו: זאגט איר אזוי, אז מ׳וועט ענדערש קויפן א היזיגע מזוזה אז מ׳וועט שרייבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער ווי מיט א נוצה?

הרר״י: דא אין קרית יואל איז עם נאכנישט אריין געקומען אזוי שטארק די ׳שטיין׳ פעדער׳ס, במילא רוב סופרים אוין בפרט די עלטערע סופרים וואם זענען שוין א סופר צעהן יאר, זיי שרייבן אלע מיט נוצות, און נישט מיט א ׳שטיין׳ פעדער. אבער ס׳איז דא די נייע סופרים, אדער די סופרים וואם האבן זיך געפלאגט און האבן נישט מצליח געווען זיי וואלטן ענדערש געקענט שרייבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער.

אוין איך האב אינזין געהאט צו פרעגן דעם רבי׳ן א שאלה, כ׳האב נישט געוואוסט אז מ׳גייט ארויף לייגן די נושא, האב איך געוואלט פרעגן א אנדערע שאלה, וואם די תלמידים האבן מיר געפרעגט ממש יעצט איך זאל פרעגן דעם רבי׳ן, אז בסוד סודות בסתר שרייבן זיי טאקע יא מיט א ׳שטיין׳ פעדער, אבער זיי ווילן נישט אויסזאגן, צי דאם איז א פראבלעם, צי מ׳דארף אויסזאגן פאר״ן קונה אז עם איז געשריבן געווארן מיט א ׳שטיין׳ פעדער, פרעג איך וואם האסטו מורא? זאגן זיי ווייל דא אין קרית יואל איז דא סופרים וואם זענען קענן א ׳שטיין׳ פעדער, איז די שאלה צי מ׳דארף דאם אויסזאגן.

א׳ הסופרים: דער רבי האט געזעהן ווען מ׳האט געעפנט דעם נייעם לאקאל ׳איגוד הסופרים׳ אלע כתבים וואם איז געווען דארט אויסגעשטעלט, די אלע שיינע כתבים וואם דער רבי האט דארטן געזעהן איז געשריבן געווארן נאר מיט א נוצה. א פרישער סופר פלאגט זיך במילא, מיטן אויבערשטן׳ס הילף וועט ער צוקומען צו קענען שרייבן מיט א נוצה אזוי שיין ווי מ׳האט געזעהן אויסגעשטעלט אין יענעם שטיבל.

הגרש״י: דער רמ״א שרייבט אין הל׳ ספר תורה (שו״ע יו״ד סי׳ רע״א ס״ז), יש אומרים אז מ׳זאל שרייבן מיט א ׳קנה׳ און נישט מיט א ׳נוצה׳, דאם איז דער לשון פונעם רמ״א.

שטייט שוין פון חז"ל אז די חכמים האבן גוזר געווען מ'זאל שרייבן מיט א קנה.[20] און מיט דעם אלעם שטייט שוין אין קסת הסופר 'ואין נוהגין כן' נאר מ'שרייבט יא מיט א נוצה,[21] פארוואס? ער האט אויך געוואוסט פון דעם רמ"א וואס ער שרייבט מ'זאל שרייבן מיט א קנה, אבער וויבאלד דער מציאות איז אז די קנה איז שוואכער געווארן און מ'דארף עס אויסשארפן מערערע מאל, און עס קומט נישט אוים אזוי שיין ווי א נוצה, איז כאטש ס'שטייט אין רמ"א אז מ'זאל נישט שרייבן מיט א נוצה, אבער וויבאלד דער מציאות איז אז ס'קומט ארוים בעסער דער כתב, שארפער דער כתב און ס'איז שענער, האט מען געטוישט און מ'איז אריבער צו א נוצה.

בעצם צו שרייבן מיט א נוצה שטייט אין שולחן ערוך מ'זאל נישט שרייבן. נו אויב אזוי, אויב מ'האט געקענט אריבער גיין פון א קנה צו נוצה, וואס דאס שטייט קלאר אין שולחן ערוך מ'זאל נישט שרייבן מיט א נוצה, פארוואס זאל מען נישט קענען אריבער גיין צו א 'שטיין' פעדער?

רבינו: יעצט וויל איך פרעגן אזא שאלה, שפירט עמיצער אז ווען מ'שרייבט מיט א 'שטיין' פעדער איז עס א דרגה שוואכער אין יראת שמים, אדער אז דאס וועט ברענגען בעתיד א שוואכקייט אין יראת שמים?

א' הסופרים: ער האט געזאגט דא [הגרש"י] א מורא'דיגע זאך, ער איז געקומען מיט א שולחן ערוך. אין שולחן ערוך אבן העזר ביי הלכות גיטין, זאגט דער מחבר מ'זאל שרייבן מיט קנה, נישט מיט קיין נוצה און נישט מיט קיין ברזל, דער רמ"א אין אנפאנג, אין סעיף ב' אדער ג', זאגט קלאר אז מ'זאל שרייבן נישט מיט ברזל. ער ברענגט נישט דעם חלק אז מ'מוז שרייבן מיט א קנה, זאגט דער לבוש דארטן אין סוף סימן, אז ס'איז א גרויסער חילוק, אויף דעם איז נישט אנגענומען אז מ'זאל נאר שרייבן מיט א קנה, דאם איז נישט אנגענומען, מ'קען יא מיט א נוצה, אבער מיט א ברזל דאם שטייט אנפאנג סימן אז ס'קומט פון די מרגליות און ס'איז חוקק, זאגט דער לבוש דארטן ווייל ס'איז מער חוקק ווי א נוצה, במילא זאל מען נישט שרייבן נאר מיט א נוצה און נישט מיט קיין ברזל.

רבינו: נו, די 'שטיין' פעדער קען חוקק זיין?

א' הסופרים: איך האב פראבירט, כ'האב געבעטן א יונגערמאן זאל ברענגען א 'שטיין' פעדער, עם מאכט גאנץ גוטע קריצן. עם קריצט זיכער מער ווי א נוצה.

במילא, ס'איז דאך דא אן ענין צו שרייבן מיט א נוצה, סוף כל סוף איז דאם געווען אזוי איינגעפירט, שטעלט זיך די שאלה, אונז האבן מיר דאך א מקור עפ"י הלכה, דער לבוש זאגט דאך אז מ'זאל נישט שרייבן, עם קומט דאך פון די מרגליות, אז מ'זאל נישט שרייבן מיט דעם ווייל ס'איז חוקק, און ס'איז טאקע מער חוקק ווי א נוצה.

א' הסופרים: און אנדערע סופרים זאגן פארקערט [שהנוצה חוקק יותר].

א' הסופרים: עם שטייט ארוים געשריבן אין 'בני יונה', ער איז פון די גרעסטע פוסקים אין סופרות, אז דאם וואס דער רמ"א שרייבט דעם חילוק צווישן ברזל און נוצה, דאם איז געזאגט געווארן נאר ביי א גט, משא"כ ביי כתיבת סת"ם וואס איז אנגענומען אז מ'דארף שרייבן מיט א קנה איז הוא הדין די זעלבע מדריגה א נוצה מיט א ברזל, עם שטייט קלאר ארוים געשריבן אין בני יונה. און ער שרייבט אז אין זיינע צייטן די סופרים האבן זיך געפירט אזוי און אזוי, ס'איז געווען וואס האבן געשריבן מיט דעם און מיט דעם.

הגרש"י: יא, ס'איז דא דערוועגן א תשובה אין שבט הלוי אין חלק ב' (סי' קל"ו) ...[22]

---

20 בגמרא מס' תענית (כ:) לעולם יהא רך כקנה ואל יהא קשה כארז. לפיכך זכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

21 וז"ל הקסת הסופר (סי' ג' ס"ו) "ויש אומרים שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא בנוצה. ואין נוהגין כן. אלא כותבין בנוצה. ואפילו בקולמוס של ברזל. ויש להסתפק אם מותרין לכתוב בנוצה של עוף טמא", עי"ש.

וכתב בלשכה"ס (שם ס"ק ה) "כתב בספר בני יונה מצוה מן המובחר ליקח קולמוס של קנה. וכן אמרו חז"ל שזכתה קנה ליקח ממנו קולמוס לס"ת, שכן אין לגזול ממנה מה שזכתה מן השמים. גם מגזירת חק תוכות. אך בהיות כי במדינתינו אין הקנים מצויים הזקים כל כך. ואם יעשה מהם קולמוסין, על כרחך שיצטרך לתקנם על כל שורה ושורה. ועי"ז יהיה הכתב בכמה שינויים. ע"כ נהגו לכתוב בשל ברזל או נוצה. דודאי אין בו חשש חקיקה דהרי הוה חק יריכות. וגזירת ח"ת הוא גזירה חדשה שלא מצאנו בגמרא. ואנו אין לעשות חששות מלבנו. ע"כ עדיף טפי לעשות כתב מיופה ושוה ממיחוש כאלה עכ"ד בקצור.

22 עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ב (סימן קל"ו) וז"ל: "איברא נראה כהיום דיש עטים של זהב יש להקל לכתוב בכ' תנאים. א. אם קשה לו הכתיבה בנוצה. ב. דהכתיבה בעט זהב תהיה מהודרת יותר לדינא. ושעמא דילי דרואים אנו שאין מנקבים הקלף, ועוד דטעמא דברזל נבראת לקצר ימים הוא מדין מזבח דלא תניף עליהם ברזל, שארז"ל אינו בדין שיונף המקצר על המאריך. וברמב"ן כתב סו"פ יתרו דברזל דוקא אסור, לא כסף ולא זהב עיי"ש. וכדאי הגאון בני יונה לסמוך עליו שהוא עצמו כתב כן", עכ"ל.

א' הנוכחים: מ'האט פריער געזאגט אז אין קרית יואל איז אלע כתבים וואם מ'זעהט, נאר מיט א נוצה, איך האלט זיך יעצט אינמיטן אויסלערנען כתיבה, און איך דריי מיך יעצט אסאך ביי סופרים, באמת אסאך סופרים שרייען אז עס וואלט זיי אסאך מער ארוים געהאלפן וועז מ'קען וועז שרייבן מיט א 'שטיין' פעדער, נאר אונז זענען מיר סאטאמאר"ע אידן, קרית יואל"ער יונגעלייט תלמידים פון רבין זאל זיין געזונט וועלן פון זיך אליינם מדעת עצמם נישט משנה זיין, מ'וועט נישט אליין טוישן קיין זאכן, במילא איז נישט קיין ראיה פון דעם אז אין קרית יואל איז נישטא קיין כתבים וואם איז געשריבן מיט א 'שטיין' פעדער, און ס'איז דא אסאך סופרים וואם אלע יארן שרייבן זיי מיט א נוצה, ווייל דער עולם וויל דאס און מ'איז צופרידן, אבער זיי וואלטן אויף אן הוראה, זיי ווילן וויסן צי מ'האט רעכט צו טוישן.

והראו לרבינו שליט"א כתבים מפוארים מאוד שנכתבו לאחרונה ע"י 'שטיין' פעדער, ורבינו עיין בהם זמן מה יחד עם הגה"צ רב דקהלתינו במאנסי שליט"א

רב דקהילתינו מאנסי: ס'איז דא צוויי תשובות אין שבט הלוי, אין חלק ב' (סי קל"ז) וואם ער האט פריער דערמאנט, און אין חלק ט' (סימן רטז) רעדט ער אויף דערפון.

ר' משה שאול [קליין] פון בני ברק,[23] דער רבי קען אים גוט.

רבינו: יא, אוודאי.

רב דקהילתינו מאנסי: ער האט מיר געזאגט שוין מיט א צייט צוריק, אז דאס מציאות איז אז ניינציג פראצענט סופרים אין ארץ ישראל שרייבן מיט א 'שטיין' פעדער – היינט איז שוין לכאורה מער ווי ניינציג פראצענט.

רבינו: בקיצור, דער מאנסי'ער רב זאגט אז די ארץ ישראל'דיגע סופרים, מסתמא מער ווי ניינציג פראצענט שרייבן מיט א 'שטיין' פעדער, דאס מיינט צו זאגן אז וועז עמיצער פארקויפט תפילין ומזוזות וואם קומט פון ארץ ישראל מיינט דאס אז מ'קען אהננעמען אז ס'איז געשריבן מיט א 'שטיין' פעדער.

הרה"ח ר' שאול לייב זאלדאן הי"ו מוותיקי הסופרים באריה"ב: איך ווייל ארוים ברענגען פאר"ן רבי'ן נישט לגבי די הלכה נאר א מציאות, א סופר וועז ער שרייבט מיט א קולמוס, א נוצה, אוז וועז עם קומט צום שם, קוקט ער צי די פעדער איז יא גוט אדער נישט גוט, ער דארף דאס צושטעלן, ער דארף טראכטן, ער גייט דאך שרייבן דעם שם, ממילא איז דער קאפ דארט און ער איז מקדש דעם שם, אוז אפילו אזוי איז דא אסאך שאלות, הרב וואזנער (רב דקהלתינו מאנסי) ווייסט אויך דערפון, אז א סופר גייט אסאך מאל אדורך ער שרייבט אוז ער באפט זיך פלוצלינג, אוי, כ'האב געשריבן א שם....

רב דקהילתינו מאנסי: כ'האב היינט געהאט אזא שאלה.

רש"ל: ס'איז דא אסאך אזעלכע שאלות, אוז דאס איז שוין מיט א נוצה, מיט א 'שטיין' פעדער קומט דאס פאר אסאך אסאך מער. פארוואס? ווייל די 'שטיין' פעדער פארט, ס'גייט אוז ס'פארט, ער קומט אהן צו א שם קען זיין ער זאל אנקומען צום סוף שורה, אוי כ'האב געשריבן א שם אוז כ'האב נישט משים לב געווען. דאס איז דער מציאות פונעם 'שטיין' פעדער, עם קומט ארוים א געוואלדיגער מכשול פון דעם, מ'קען נישט זאגן קיין הלכה אז ס'איז נישט גוט, אבער די מכשולות פון דעם איז אין לשער, אוז אויף דעם איז די שאלה.

רבינו: בקיצור, ר' שאול לייב זאגט לדעתו אזא מציאות, אז וועז מ'שרייבט אוז דער מה לויפט אוז די האנט לויפט, אוז אז מ'דארף פאררעכטן דעם פעדער שטעלט מען זיך אפ, איז מער דא דער ישוב הדעת, במילא וועז ס'קומט אהן צו א שם פארגעסט מען נישט, משא"כ ביי א 'שטיין' פעדער איז עס נישטא. אזוי זאגט ער א סברא.

הרה"ג ר' יואל גוטטמאן שליט"א, מו"ץ דקהלתינו בקרית יואל יצ"ו ויו"ר איגוד הסופרים: כ'האב געוואלט צולייגן צו דעם וואם מ'האט דערמאנט וועגן א קנה פון די גמרא, דער חתם סופר אויפן קסת הסופר ביי די הערות (סי' ג) זאגט קלאר אז שרייבן מיט א נוצה וואם איז ווייניג איז מען יוצא ווי מיט א קנה,[24] אוז עס האט נאך א הידור אפילו נאך מער ווי ביי א קנה, ווייל ס'איז אויך מן המותר בפיך, דאס מיינט אזוי אז א פוסק ווי דער חתם סופר וואם איז אונזער רבי, ער שרייבט אז א נוצה האט

---

23 ה"ה הגאון ר' משה שאול קליין שליט"א רב דשכונת אור החיים בעי"ת בני ברק יצ"ו, מגדולי הפוסקים ומתלמידיו המובהקים של הגאון הגדול בעל שבט הלוי זי"ע, מח"ס שאילת משה, וספר שערי הכתב על הלכות סת"ם.

24 וז"ל שם: דברי הבני יונה צ"ע, אטו קולמוס לאו קנה הוא, כל שהוא רך ואינו נשבר ע"י הטייתו לכאן ולכאן כי חוזר לקדמותו נאמר עליו: יהיה רך כקנה ואל יהיה קשה כארז. וא"כ טוב לכתוב בקנה של נוצה דהוה מן המותר בפיך אע"ג דקנה ממש נמי אינו אסור בפיך, מכל מקום עדיף טפי שיהא מדבר מאכל המותר בפיך וכו', אבל עכ"פ אין להרהר על כתיבת הסופרים בקנה של נוצה.

זיכער א מעלה מער ווי א קנה, אז ס׳איז מן המותר בפיך, און מ׳איז יוצא וואם די גמרא זאגט.

איז באמת די שאלה פון די סופרים, ס׳איז באמת פון איין זייט טאקע היבש שווער, מ׳זוכט דאך גרינגער צו מאכן פאר די סופרים, נישט שווערער, און ס׳גייט באמת אווען אסאך צייט פאר דעם, די עיקר שאלה וואם די סופרים האבן איז, ווער ס׳קען זיך דאם אויסלערנען, די מציאות איז אז ס׳איז דא סופרים וואם לערנען זיך גוט אוים צו שטעלן א נוצה, צי ס׳איז כדאי מ׳זאל זיך עם פראבירן אויסצולערנען, אז ווער ס׳קען דאם מאכן וועט דאם זיין מער א הידור. פשט איז אזוי, אוודאי איז דא סופרים וואם שרייבן מיט א ״שטיין׳ פעדער איז עם כשר, עם שטייט קלאר אז ס׳איז כשר מיט יעדע זאך וואם מ׳שרייבט, די שאלה איז צי ס׳איז דא אין דעם א ענין כאטשיג זיך צו ספראווען מיט דעם, טאקע וועגן דעם, דער חתם סופר זאגט דאך די מעלה פון דעם ווייל ס׳איז ווייניג, טאקע וועגן דעם ....

הגרש״י: א ״שטיין׳ פעדער דארף מען דאך איינטונקען אין טינט פאר וועז מ׳שרייבט. דארף מען זיך דאך אויך אפשטעלן, מ׳דארף איינטונקען, עם רינט, מ׳דארף עם אפשאקלען, עם קען נאך אפילו רינען מער ווי ביי א קולמוס. און דאם וואם ער האט דערמאנט דעם הייליגן חתם סופר, דער חתם סופר ברענגט ארויס די מעלה פון א נוצה אז ס׳איז ווייניג און ס׳איז מן המותר בפיך. אבער נישט וועגן דעם איז מען אריבער פון א קנה צו א נוצה וועגן די מעלות, נאר מ׳איז אריבער פון א קנה וואם עס שטייט אין די גמרא צו א נוצה, וויל די נוצה שרייבט שענער און מ׳דארף עס ווייניגער אויסשארפן, וועגן דעם איז מען אריבער, בנוסף צו דעם, האט מען שוין געטראפן נאך הידורים, אבער אוודאי די ערשטע זאך איז אז ס׳דארף זיין א פעדער וואם מ׳קען שרייבן, מ׳זאל קענען גוט שרייבן, שיין שרייבן.

רבינו: יא, אמת, פארדעם איז מען אריבער וויל ס׳איז גרינגער צו שרייבן, און מ׳קען שרייבן שענער, דער בני יונה זאגט טאקע אזוי ביי ברזל אויך, אז מ׳האט געשריבן ענדערש מיט דעם וועגן זה קלי ואנוהו.[25]

הגרש״י: קיינער זאגט נישט אז א סופר מומחה וואם קען גוט מאכן א נוצה, זאל נישט שרייבן מיט קיין נוצה, ער זאל אוודאי ווייטער שרייבן מיט א נוצה און תבוא עליו ברכה. די שאלה איז נאר, די אלע סופרים, אסאך סופרים וואם פלאגן זיך מיטן מאכן א נוצה, טאמער זיי פלאגן זיך מיט דעם און עם קומט נישט אוים שיין, אויב אלץ זה קלי ואנוהו מעג מען יא שרייבן מיטן ״שטיין׳ פעדער?

א׳ הסופרים: עם איז דא נאך א נקודה ארויסצוברענגן, עם איז זייער שווער צו פארשטיין בכלל וואם מ׳האט פריער געזאגט אז ביים שרייבן דעם שם פארגעסט מען זיך, פאר וועז מ׳שרייבט א שם, שטייט אז מ׳זאל איבער קוקן צוויי דריי אותיות צי עס גייט קענען שרייבן א וואורט, וויל ער גייט שרייבן א שם גייט ער עם פסל׳ן, דארף מען איבער קוקן פארדעם, גייט ער דאך מילא זיך אפשטעלן פאר וועז ער שרייבט דעם שם.

רב דקהלתינו במאנסי: דאם איז נאר ביי תפילין ומזוזות.

א׳ הסופרים: כ׳האב שוין געשריבן צענדליגער תפילין ומזוזות, כ׳האב נאך קיינמאל נישט געהאט די שאלה איך זאל פארגעסן צו מקדש זיין דעם שם.

רב דקהילתינו מאנסי: ס׳איז באמת דא אסאך אזעלכע שאלות, כ׳האב היינט געהאט אזא שאלה, אבער ביי א נוצה אויך.

רבינו: דער מאנסי׳ער רב זאגט אז ס׳מאכט זיך אסאך, עם קומט אהן שאלות אז מ׳פארגעסט מקדש צו זיין דעם שם, סיי וועז מ׳שרייבט מיט א ״שטיין׳ פעדער אוז סיי וועז מ׳שרייבט מיט א ׳נוצה׳.

רב דקהילתינו מאנסי: כ׳האב היינט געהאט אזא שאלה, ביי א נוצה.

א׳ הסופרים: כ׳האב געזעהן א מגילה וואם איינער האט געשריבן דא אין קרית יואל, דאם האט געשריבן א בעה״ב וואם ארבעט א גאנצן טאג, ער האט א געפיל צו שרייבן, איז ער זיך געגאנגען לערנען צו שרייבן אותיות, אוז ער האט געגומען א ״שטיין׳ פעדער, ער קען נישט קיין הלכות, ער האט אפגעשריבן א גאנצע מגילה, אוז ער האט שוין געוואלט אהנהייבן א ספר תורה פאר זיך, דאם ברענגט א מכשול.

הגרש״י: דער פראבלעם איז דא ביי א נוצה אויך.

רבינו: ער איז גערעכט, דער פראבלעם איז שייך אלעמאל, ביי א נוצה פונקט אזוי.

א׳ הסופרים: דער רבי האט געפרעגט צי עמיצער קען אויפווייזן אז דאם האט אן השפעה אויף יראת שמים, דער

---

25 עי׳ בבני יונה בסי׳ רע״א סעי׳ כ״ד: אכן נוהגים לכתוב בקולמוס של ברזל כי הקנים שלנו אינם חזקים כל כך ולא יהיה הכתב מיופה כל כך וחשש הנ״ל רחוק ולא נמצא בש״ס, ועדיף שיהיה הכתב יפה משום ואנוהו״.

מציאות איז אז אין שולחן ערוך ווערט גע׳פסק׳נט אז אויב איינער שרייבט אן אינמיטן שרייבן פאסירט א נגיעה, איז די הלכה אין שולחן ערוך אז מ׳מעג עם אפילו שפעטער אויך אפקראצן, למעשה ווערט געברענגט אין בית יוסף א חומרת הרשב״א אז אויב ס׳האט אנגעריבט דעם אות בשעת כתיבה, איז עס א פראבלעם פון חק תוכות.[26] במילא פארלאנגט דער רשב״א אז מ׳זאל אפקראצן דעם גאנצן אות און עקסטער איבער שרייבן.[27]

דארטן וואו מ׳קוקט אויפן שולחן ערוך, אין ארץ ישראל, איז מען נישט מקפיד דערויף, אבער א סופר דא אין קרית יואל וואם וויסט אז מ׳קוקט אויף די קבלה פון די פריער׳דיגע סופרים, איז נישט נאר אויף דעם איז ער מקפיד, נאר יעדער הידור וואם ער קען מהדר זיין פרעגט ער די עלטערע סופרים ווי אזוי זיך צו פירן, און אויב פילט ער אז ער קען טוהן ווי אזוי ס׳שטייט אין שולחן ערוך קען ער זיך גרינגער מאכן, ווערט זיך עם אנהייבן מיטן נעמען דעם ׳שטיין׳ פעדער, און נאכדעם ווערט עם גיין צו אנדערע הלכות וואם עפ״י שולחן ערוך איז עם טאקע מותר, און ער קען זיך ארויס דרייען פון דעם.

רבינו: בקיצור, ער זאגט אן אנדערע זאך, אז אויב מ׳ווערט גיין פון א נוצה צו א ׳שטיין׳ פעדער ווערט דאם הייסן אז מ׳האט נאכגעלאזט, במילא קען מען נאכלאזן אנדערע זאכן וואם איז חומרות, און אין שולחן ערוך שטייט אז ס׳איז גוט.

א׳ הסופרים: ס׳איז דא זייער אסאך אזעלכע זאכן, ווי למשל, לגבי שלא כסדרן ביי א נישט פארענדיגטע אות.[28] וועלן ס׳איז דא א טעות דארף מען צוריק אויסמעקן ביז וואו דער טעות איז געווען כדי ס׳זאל זיין געשריבן כסדרן. ס׳איז דא אבער א גרינגערער וועג וואם ווערט ג׳פסק׳נט אין קסת הסופר אז מ׳קען טוהן, מ׳קראצט אביסל אפ פון די אותיות אבער מ׳לאזט בעצם איבער דעם אות און מ׳גייט צוריק ביז צום טעות, זאגט ער אז דאם הייסט עם אויך כסדרן, ווייל למעשה גייט ער יעצט משלים זיין די אלע אותיות.

רבינו: ס׳איז דא אסאך חולקים אויף דעם,[29] נאר בדיעבד איז אזוי אהנגענומען.

א׳ הסופרים: יא, ביי אונז איז אהנגענומען לכתחילה אז מ׳מעקט אוים, מ׳דארף אויסמעקן אינגאנצן אויך די שמות אויב ס׳איז דא אין די שורה. דאם איז א געוואלדיגע טירחא,

---

26 ׳חק תוכות׳ הוא אחד הפסולים בכתיבת סת״ם, כאשר כותבים ספרי תורה תפילין ומזוזות אזי יש ׳לכתוב׳ את המילים, שנאמר ״וכתבתם לאות על ידך״. אבל יש אופנים נוספים ליצור צורה של אות ולא על ידי כתיבה אלא על ידי מחיקה, וזה אסור מדין ׳חק תוכות׳. לדוגמא, כאשר נופלת טיפה של דיו ויוצרת כתם שחור על הקלף, לאחר שהדיו מתייבש אז ניתן לקחת סכין מאוד מאוד חד עם ראש מעוגל, וכך על ידי גירוד ניתן די בקלות, למי שמיומן בדבר, לחקוק את הדיו המיותר ולהשאיר דיו יבש בצורה של האות שאותה אני רוצה שתהיה כתובה כאן. זה מה שנקרא ׳חק תוכות׳.

כ״כ ישנם אופנים נוספים של יצירת אות באופן האסור שזה גם נקרא חק תוכות, ולדוגמא כאשר נופלת טיפה של דיו קטנה ואנו משאירים אותה כך, ורק מוסיפים לה פס קצת ארוך מלמטה, כך שתיווצר האות ו, אזי אמנם יש כאן מעשה כתיבה בחלק התחתון של האות, אבל החלק העליון של האות נעשה לא על ידי כתיבה, אלא על ידי נפילה של טיפת הדיו על הקלף וזה גם נקרא ׳חק תוכות׳.

27 בשו״ע (סימן לב ס״ח) איתא: ״ואם נדבקה אות לאות, בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה, פסול. ואם גרר והפרידה כשר, ולא מקרי חק תוכות, מאחר שהאות עצמה היתה כתובה כתקונה״. הרי מבואר בשו״ע כשיש נגיעה בין האותיות אם הנגיעה דקה, וניכר צורת האות, פסולו רק משום חסרון מוקף גויל, ולכן מותר למחוק הנגיעה, ואין בזה משום חק תוכות, ולא משום שלא כסדרן.

ולפי השו״ע מותר למחוק אפילו אם נעשית הנגיעה בשעת כתיבת האות, אמנם דעת הרשב״א והובא בבאור הלכה (שם ד״ה ואם גרר והפרידה) בשם השערי אפרים שאם נעשית הנגיעה בשעת כתיבה לא מהני למחוק רק הנגיעה, ולכן בספר תורה יש לפסול האות, ורק בתפילין ומזוזות כשכבר המשיך לכתוב אה״כ מהני לגרור רק הנגיעה.

28 דעת הפרי מגדים וכן פסק המשנה ברורה שבחצי אות ליכא משום שלא כסדרן. ולכן אם כתב מקצת אות, ואחר כך כתב אות הקודמת לאות זו. משלים האות שהתחיל, דקרינן ביה והיו ׳הדברים׳, דדבר שלם בעינן ולא חצי דבר.

וכן נקט הקסת הסופר (לשכה״ס סימן ט סק״ג). וכתב שלפי זה אם נמצא טעות בתפילין ומזוזה וכבר המשיך לכתוב אחר כך, אם הקלף דק ואי אפשר לו לגרור כל האותיות לגמרי, או משום טירחא יתירה, סגי שיגרור בכל אות עד שתתקלקל צורתה, ולאחר שיתקן הטעות יחזור ויתקן את כל האותיות כסדרן. וכתב שם ׳והיא עצה נכונה׳, עיי״ש. אמנם לא סגי לפסול האות, אלא צריך לבטלה מצורתה, עיי״ש.

29 עי׳ בשו״ת אבני נזר (או״ח סימן ט) שחולק על זה וסובר שאפילו חצי אות אסור לכתוב שלא כסדרן. ובשו״ת שבט הלוי (ח״א סימן יא) כתב שלכתחלה יש לחשוש לשיטת האבני נזר, ועל כן צריך למחוק הכל. ובדיעבד יש לסמוך על הפרי מגדים. וע״ע מש״כ בשו״ת שבט הלוי (ח״ז סימן קסד) שאחר שכבר כתב כן שוב אפשר לצאת בו אף לכתחילה. ועיי״ש האם צריך להודיע לקונה.

ס׳איז א טירחא יתירה, אבער למעשה דור אחר דור האט מען זיך אזוי געפירט, און מ׳וויל עס אזוי אהנהאלטן, און מ׳זעהט אסאך עלטערע סופרים וואס עד היום איז זיי שווער צו שרייבן מיט א נוצה און זיי פראבירן מהדר צו זיין, און אויב מ׳גייט דאס טוישן דעמאלטס קען עס האבן אן השפעה אויף אנדערע זאכן אויך.

א׳ מותיקי הסופרים: לגבי נאכלאזן, די גאנצע זאך איז נאר אויב מ׳טוט עס אליינס, אבער אויב מ׳טוט דאס וויל אזוי האט דער רב גע׳פסק׳נט, הייסט עס נישט נאכגעלאזט.....

הרר״י: אמאל האבן די סופרים אליין צוגעמאכט די בתים, הייסט לייגן אפילו נישט די סופרים אליין אריין די פרשיות אין די בתים, מ׳שרייבט אפ די פרשיות אן מ׳געט עס פאר א מגיה און נאכדעם גיט מען עס פארן בתים מאכער אז ער זאל עס אריין לייגן, וויל די מציאות איז אז צו פארמאכן בתים איז אביסל א שווארצע ארבעט, כ׳וויל נישט זאגן אז ס׳איז א שווארצע ארבעט ח״ו, אבער ס׳איז א שווא׳ארבעט ארבייט ווי שרייבן, און מ׳וועלט שווארץ דערבי.... נו הייסט דאס נאכגעלאזט?

דער מציאות איז אז ס׳איז היינט אנדערש ווי אמאל, יעצט עס קען זיין אז מ׳רעדט פון די סופרים וואס זיי שרייבן מיט די פעדער׳ס וואס אין ארץ ישראל האט מען מתיר געווען צו שרייבן דערמיט, דאס איז פעדער׳ס וואס מ׳לייגט אריין אזא שטרוי און ס׳גיסט טינט מ׳דארף עס אפילו נישט איינטונקען. אבער די ״שטיין׳ פעדער׳ס וואס די סופרים שרייבן, און ס׳איז אפילו דא אזעלכע פעדער׳ס וואס זעהט אוים פונקט אזוי ווי א נוצה, מדארף עס שטעלן און יעדם מאל טונקט מען איין.

א׳ הסופרים: אזוי וועט זיך עס אהנפאנגען און שפעטער וועט עס אנקומען צו די אנדערע פעדער׳ס.

הרר״י: וועגן דעם שמועסט מען עס אוים, דא איז נישט שייך צו מאכן א גזירה לגזירה .... דאס דארף מחליט זיין א גדול, צו וויסן וועלכע גזירה קען ברענגען די קולות און וועלכע נישט.

לענינינו מ׳רעדט דא פראקטיק, דער סך הכל איז אז די סופרים מוטשענען זיך, כ׳האב תלמידים וואס זיי מוטשענען זיך און זיי פלאגן זיך נענוג אזוי אויך, און איך זעה נישט אז א בעה״ב וואס וויל מאכן געלט זאל גיין אין סופרות, דער ארטיסט וואס ער האט איבעריגע צייט צו שרייבן א ספר תורה, דער קען סיי וויזוי אנקומען צו דעם... מ׳מאכט נישט קיין גרויס געלט פון קיין סופרות, די אלע סופרים דא מאכן נישט קיין סאך געלט פון קיין סופרות, קיינער גייט דא נישט שרייבן מיט א ״שטיין׳ פעדער כדי צו וועלן א גביר, מ׳גייט זיך ווייטער פלאגן און מאכן קוים פרנסה, נאר וואס? ס׳גייט זיין אביסל גרינגער, מ׳וועט קענען פארדינען די אלע שעות וואס מ׳שטייט און מ׳פלאגט זיך, און עס קומט אוים שענער, זה קלי ואנוהו.

רבינו: לאמיך פרעגן אזוי, יעדער איז מודה אז ס׳קומט אויס שענער, אדער אין דעם איז אויך דא חילוקי דעות?

א׳ הסופרים: דער מענטש וואס שטעלט צו די פעדער׳ס זאגט אז ער אליינס שרייבט מיט א נוצה וויל עס קומט אויס שענער, אפילו ער קען מאכן מיט א ״שטיין׳ פעדער.

א׳ הסופרים: איינער וואס קען גוט צוגרייטן א נוצה..... ער איז א מומחה אדיר, במילא איז זיין נוצה קומט אויס שענער וויי א ״שטיין׳ פעדער, אבער דאס איז נישט דער כלל.

א׳ הסופרים: ס׳איז נישט נאר איינער, ס׳איז דא אסאך סופרים וואס קענען מאכן גוטע שיינע נוצות, ס׳איז דא צענדליגער סופרים וואס קענען מאכן שיינע נוצות, שיין און שנעל.

א׳ הסופרים: עס וועגדט זיך, ווער ס׳איז א מומחה און קען שטעלן א נוצה גוט, ביי דעם איז זיכער שענער א נוצה, אבער ביי רוב עולם איז עס נישט שענער. כ׳האב א חבר וואס האט געשריבן קודם א ספר תורה מיט א נוצה, און נאכדעם האט ער געשריבן א ספר תורה מיט א ״שטיין׳, כהאב עם געזעהן ס׳איז אינו דומה... ביי די פשוט׳ע סופרים איז זיכער אז ס׳איז שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער. ביי מומחים איז זיכער אז ס׳איז שענער מיט א נוצה.

רבינו: בקיצור, ער ברענגט עס אזוי ארוים, ס׳איז יש ויש, ס׳איז דא ווער ס׳איז א מומחה ביי אים קומט עס נאך אפילו שענער ארוים מיט א נוצה, און ביי די אנדערע איז שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער.

הגרש״י: דאס איז קלאר אז איינער וואס קען שרייבן מיט א נוצה און עס קומט ארוים שיין איז אוודאי תבוא עליו ברכה, די שאלה וואס מ׳שמועסט דא אוים, איז טאקע ביי די אנדערע וואס קענען נישט, צי עס הייסט א ירידה אדער נישט?

רבינו: דאס איז אן ערנסטע שאלה צי ס׳הייסט א ירידה, אדער ס׳איז נישט קיין ירידה.

הגרש"י: פאר וועז איך בין געקומען דא אויף אמעריקא, האב איך געפרעגט הגאון רבי משה שאול קליין פון בני ברק (רב דשכונת אור החיים בעי"ת בני ברק יצ"ו), דער מאנסי'ער רב האט אים שוין פריער דערמאנט, עכ"פ כ'האב אים געזאגט אז כ'וויל אויסשמועסן די נושא פון די 'שטיין' פעדער'ס.... כ'האב אים געפרעגט וואם זאגט דער רב אויף דעם וואם רוב סופרים שרייבן היינט מיט די 'שטיין' פעדער'ס? האט ער מיר געזאגט אז ער איז עם מתיר לכתחילה, פרעג איך אים, צי וויייל דאם איז שוין געווארן אזוי און מ'קען שוין נישט צוריק ציעהן, צי דער רב האלט אזוי להלכה? האט ער מיר געזאגט אז ס'איז נישטא קיין שום פראבלעם. ער האט מיר אפילו געזאגט א דוגמה צו דעם, אז ביי די שחיטה די חלפים פון אמאל איז נישט אזוי ווי די חלפים פון היינט, מ'האט עם געדארפט מער שארפן אמאל, און היינט דארף מען ווייניגער שארפן.

רבינו: ער רעדט וועגן די חלפים, אין דער אלטער היים וועז מ'האט געשטעלט א חלף האט דאם געטומען אנדער–האלבן שעה, אזויפיל צייט האט געדויערט צו שטעלן א חלף. היינט אויב א שוחט קען נישט שטעלן א חלף אין צעהן מינוט האט ער נישט וואם צו זוכן ביי די שחיטה.

אינדערהיים האט מען געשטעלט א חלף, מ'האט אריין געלייגט דעם חלף אין א קלעצל, אזוי האט עם געהייסן, מ'האט עם אריין געלייגט אין אזא פארעם, און מ'האט געמאכט אזוי, דרייסיג מאל אין זייט, און דרייסיג מאל די צווייטע זייט, נאכדעם ניין און צוואנציג מאל די זייט, און ניין און צוואנציג מאל די זייט, נאכדעם אכט און צוואנציג מאל די זייט, און אכט און צוואנציג מאל די זייט, אזוי איז עס געגאנגען. עס האט געדויערט אנדער–האלבן שעה צו שטעלן א חלף ס'זאל זיין ראוי לשחיטה. היינט גייט מען צום סינק און מ'האלט דעם שטיין אזוי אויף די האנט, ס'איז א קליין שטיינדל, מ'גייט ארויף און אראפ אזוי, צעהן מינוט, עם טאר נישט געדויערן מער צו האבן געשטעלט א מהודר'דיגן חלף.

צי ס'איז היינט א בעסערער שטיין, צי בעסערע אייזן, קען זיין. דאם איז דאם מציאות. אזוי איז עם, א שוחט טאר נישט פארברענגען מער ווי צעהן מינוט אויף א חלף, טאמער נישט דעמאלטס קען ער נישט טרעפן קיין שחיטה פאסטן, ווייל דאם מיינט אז ער קען נישט שטעלן קיין חלף, ווייל ס'געדויערט טאקע נישט מער, איך קום אריין א שוחט טרעפט א פגימה, ער גייט ארויף אויפן שטיין אפאר מאל און אלעם וועדט שיין צוריקגעשטעלט גוט.

הגרש"י: כ'האב געפרעגט הרב ר' משה שאול [קליין] אז ס'איז דא אסאך וואם זיי טענה'ן אז ס'קען ארוים קומען א מכשול, אז מ'קען שנעלער און גרינגער אנהייבן צו שרייבן, און מענטשן וואם זיי קענען נישט דעם אומנות וועלן זיך נעמען שרייבן. האט ער מיר געזאגט אז די מענטשן וואם ווילן שרייבן אהן לערנען, זיי ווילן מאכן גרינג געלט, האט ער א בעסערע פאסטן פאר זיי.... ער זעהט נישט אז פונקט ביי סופרות, פונקט דאם זאל זיין די מכשול פון סופרים.

די זעלבע זאך דער גאון רבי יעקב מאיר שטערן דער בעל משנת הסופר,[30] איך האב מיט אים אויך געררעדט.[31] דאם

---

30 **ה"ה הגאון ר' יעקב מאיר שטערן שליט"א רב דשכונת קהילות יעקב בעי"ת בני ברק יצ"ו, חבר הביד"צ זכרון מאיר דשם, מגדולי הפוסקים ומתלמידיו המובהקים של הגאון הגדול בעל שבט הלוי זי"ל, מח"ס שו"ת אמרי יעקב, וספר משנת הסופר על הלכות סת"ם.**

31 **ונעתיק מכתב ששלח לו הגאון הנ"ל בענין זה עוד בשנת תשפ"א לפ"ק:**

יעקב מאיר שטרן

הנס"ן בב"ד הגדול הגר"ש ואזנר זצ"ל
דיין וחבר דקהילות ויזניץ
מח"ס משנת הסופר ואמרי יעקב
רב אב"ד קהילות יעקב – בני ברק

ב"ה, ל"ב לעומר תשפ"א

לכבוד הרה"ג המופלג והמפואר כש"ת **שמעון יואל בראך** שליט"א מח"ס כתיבה תמה כהלכתה

אחדש"ת, הנה כבוד מעלתו חפץ לדעת מה דעתינו אודות כתיבת סת"ם בקולמוס שמיר שהוא עשוי מתוכור חוק של אבן, הנה הפוסקים כבר האריכו בענין כתיבה בברזל, עיין יו"ד סוס"י רע"א ובפוסקים שם, וכן בבני יונה וקפה"ס סי' ג' פעי' ו', ובהגהות חת"ס שם מה שחידש אודות כתיבה בנוצה, ומש"כ בביאור הסופר ואין להאריך כאן, וע"ש בילקוט הסופר שהבאנו דברי מרן השבט הלוי זצ"ל שכתב שלכתחילה שלא במקום דוחק אין לזוז מכתיבה בנוצה כפי הנהוג מעולם, וכ"ט הויאיל וישנם כמה וכמה סופרים שנוענה בפיהם שקשה להם לכתוב בנוצה, ובוודאי דכתיבה בעט שמיר יוצא להם יותר נאה ויפה מכתיבה בנוצה, לכן נלענ"ד דהמיקל בזה יש לו ע"מ לסמוך וכדלהלן.

הנה יש לחקדים דרשת חז"ל (שבת קלט:) זה קלי ואנוהו התנאה לפניו בבעוותיו, עשה לפניו סוכה נאה וכי ספר תורה נאה בדיו נאה בלבלר אומן וכו', ונחלקו הפוסקים אי דרשה זו דאורייתא או אסמכתא [עי' שאגת אריה סי' כ', שו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"ד, מהר"ם שיק יו"ד סי' רנ"ה, ושדי חמד (ח"כ עת)]. והאריך מאד להביא שיטות הפוסקים בזה, ולכפוף העלה דבר פירוש ונשאר האיכא בזה פלוגתא גדולה ע"ש]. והבני יונה שהיה עמוד ההוראה בענייני סת"ם העיד על עצמו שהוא ג"כ כתב ס"ת עם קולמוס של ברזל (סי' רע"א סק"ד) א"כ מי שרוצה לסמוך ע"ז וראי יש לו ע"מ לסמוך.

ויש עוד להוסיף דבשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קל"ו) הביא מרן זצ"ל דברי הערוך השלחן שכתב דאין כדאי לכתוב עם ברזל דהתורה מארכת ימים והברזל מקצר, וע"ז כתב מרן דכהיום שיש עשים של זהב דבהם אין את החסרון הנ"ל, וכמ"ש הרמב"ן סר"ם יתרו דדוקא ברזל נקצר ולא כסף או זהב, א"כ יש להקל לכתוב בהם לפי שקשה לכתוב בנוצה וכן שהכתיבה בזהב תהיה יותר מהודרת, עכ"ד. וא"כ לפ"ז בקולמוס שמיר שאינו מתכת נמי שיוך לומר כסברת השבט הלוי.

ולכן למסקנא דמילתא הנלענ"ד דמי שיש לו קושי להגיע לכתב מהודר עם כתיבת נוצה בכגו עם שמיר, יכול לסמוך לכתוב עם עט שמיר כדי שיקיים דרשת חז"ל זה קלי ואנוהו עשה לפניו ס"ת נאה וכו'.

דברי ידידו דוש"ת מצפה לרחמי ד'

מציאות איז אזוי, אז מ׳שרייבט בעסער, און אפילו אנפאנג איז געווען רבנים אין ארץ ישראל וואס זיי האבן נישט געוואלט אזוי שטארק, אבער וויבאלד זיי האבן געזעהן אז ס׳איז שענער, סופרים זענען געקומען וויזן, רוב סופרים וואס זענען נישט די גרויסע מומחים זענען געקומען וויזן אז די תפילין און די מזוזות זענען שענער, זענען זיי עם היינט מתיר לכתחילה.

ס׳איז געווען א מושב בית דין אין די העדה החרדית פאר אפאר וואכן צוריק, און ס׳איז דארט אויך געקומען א סופר וואס קען גוט שרייבן מיט א נוצה וויזן און משכנע זיין אז מיט א נוצה איז בעסער און האט געזאגט אז מ׳זאל נישט לאזן שרייבן מיט א ׳שטיין׳ פעדער.

למעשה איז די החלטה דארט געבליבן ביים בי״ד, אז ״אוודאי ווער ס׳קען שרייבן מיט א נוצה איז זייער גוט און תבוא עליו ברכה, אבער איינער וואס קען נישט, איז אוודאי זאל ער לכחילה שרייבן מיט א ״שטיין׳ פעדער״, אזוי איז דארט געבליבן דער פסק.

א׳ הסופרים: ס׳איז געווען אין ארץ ישראל אסאך גוטע סופרים וואס זענען אין אנפאנג אריבער געגאנגען צו א ׳שטיין׳ פעדער, און נאכדעם זענען זיי צוריק געגאנגען צו די נוצה, פארוואס? ווייל דאס איידלקייט פונעם אות קענען זיי נישט ארוים ברענגען מיטן ׳שטיין׳ פעדער, די געפילן וואס זיי האבן אין א אות קענען זיי נישט ארוים ברענגען מיט א ״שטיין׳ פעדער. דער ׳שטיין׳ פעדער ווי אזוי ס׳גייט פארט עם, אבער די שפיצן מיט די אלע זאכן איז זייער שווער מיטן ׳שטיין׳ פעדער.

רבינו: איז אזוי, אין דעם ענין זענען בויידע גערעכט, איך הער דא אזוי, ס׳איז דא געפילן, ס׳איז דא הלכה, און ס׳איז דא א געוואונהייט, און ס׳איז דא א מורא פון א ירידה, וואס דאס איז יראת שמים, במילא דאס איז זיכער אז ווער ס׳איז צוגעוואוינט צו שרייבן מיט א נוצה, און ער האלט אז עס איז בעסער, איך הער דא וואס זאגן אז זיי האלטן אז ס׳איז גרינגער און ס׳איז שענער, איז אוודאי זאל ער בלייבן אזוי ווי ער איז.

אבער מ׳רעדט דאך ס׳איז דא א כלל ישראל, ווען איך רעד פון כלל ישראל מיין איך ׳כלל ישראל סופרים׳, און אויב עמיצער שפירט אז ער גיט ארוים א שענערן כתב מיט א ״שטיין׳ פעדער, איז שווער אים צו זאגן שרייב נישט דערמיט, איך שרייב שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער, ס׳איז א מציאות. דער זעלבער וואס זאגט איך האב א געפיל צו א נוצה, און איך שרייב שענער מיט א נוצה, נו אז ער שרייבט שענער מיט א נוצה אוודאי זאל ער שרייבן מיט א נוצה. אבער איינער וואס ער זאגט – און דאס מציאות איז אזוי – איך שרייב שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער, יעצט וואס זאל מען זאגן פאר אזא איד, ער זאגט איך שרייב שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער, ער זאגט נישט איך שרייב מער, איך שרייב לענגער, און פארדין מער גלעט, נאר אין אומנות, כ׳בין א סופר און איך זעה, כ׳קוק אן מיין כתב מיין שריפט, עם איז שענער מיט א ״שטיין׳ פעדער, נו קען מען פאר אזא איינעם זאגן ניין, דאס איז נישט גוט? לכתחילה נישט גוט, איך שרייב שענער!!!, במילא די אלע וואס שרייבן טאקע שענער מיט דעם קענען שרייבן און ארויסגעבן א שענערן כתב. התנאה לפניו במצות.

די שאלה וועלט נאר ווי אזוי מ׳זאל זיך לערנען, דאס איז א שאלה, ווי אזוי זאל איך מיך לערנען, ווי אזוי מ׳זאל לערנען די נייע סופרים? איז אויך דאס דער תירוץ, פאר איינעם איז גרינגער אזוי, און פאר איינער איז גרינגער צו לערנען אזוי, יעדנ׳ס האנט איז אנדערש.

עם איז נישטא א זאך וואס ס׳איז ביי יעדן די זעלבע. איינער וואס וויל זיין א סופר, ער האט א געפיל, ער זעצט זיך אראפ זעהן ווי ער האלט... במילא זעהט ער, יעדע הארץ און יעדע האנט איז א מבין אויף זיך אליינס.

איך פארשטיי אז ס׳איז דא א גרויסע געפיל נישט משנה צו זיין, ס׳איז דא גרויסע געפילן, ווי מ׳זאגט ס׳איז א ערליכער געפיל, מ׳דארף וויסן אז ווער ס׳זאגט דוקא מיט א פעדער א נוצה איז דער פשט ער וויל דאס אמאליגקייט, ס׳איז א ערליכער געפיל, ס׳איז א געפיל פון יראת שמים. אבער א שינוי אויף בעסער מאכן הייסט נישט קיין ירידה, פארשטייט זיך אויב ס׳איז קלאר אז עפ״י הלכה איז עם אויסגעהאלטן.

צי מ׳האט משנה געווען ביים באקן מצות? ווי אזוי האט מען אינדערהיים געבאקן מצות? איר ווייסט ווי אזוי מ׳האט אינדערהיים געבאקן מצות? מ׳וועט נישט וועלן הערן, איך רעד יעצט ביז צו די קריג, מ׳האט אויסגעווועלגערט א מצה, און מ׳האט עם מיט א גאפל געשטיפלט, אזוי האט עם געהיסן, און מ׳האט זיך געשטעלט איינער אונטערן אנדערן, יעדער האט זיך

געהאלטן זיין טייגל, איינער אונטערן אנדערן, און מ׳איז צוגעגאנגען צום שיבער, דער שיבער האט געהאט א שאוועל, א האלצענעם שאוועל, א מרדה, מ׳האט ארויף געלייגט די מצה אויפן שאוועל, אריין געלייגט אין אויוונ, געגעבן א שאר אזוי, און די מצה איז אראפ געפאלן [אין אויוונ], וועו ס׳האט זיך אפגעבאקן האט מען עם מיט דעם שאוועל ארוים געגומען, דער שאוועל איז געווען פון האלץ, עם גייט אריין איינמאל אין אויוונ, צוויי מאל אין אויוונ, האט די שאוועל האט אנגעהויבן צו ברענען, איז געווען גרייט אן אמפער וואסער, און ער האט עם שנעל איינגעטונקען אז ס׳זאל נישט ברענען, אזוי האט מען געבאקן, און אזוי האט מען אמאל געגעסן מצות, אזוי האט געגעסן דער חתם סופר, אזוי האט געגעסן דער דברי חיים, און אזוי האט געגעסן דער קדושת יו״ט, אזוי האט מען געגעסן ביז צו די קריג.

דער פעטער ז״ל האט איינגעפירט נאך אין די שטאט סאטמאר א ענין אלן בייפאל, ער האט געמאכט צוויי שיבער׳ס, ער האט געעפנט דעם אויוונ פון די צווייטע זייט אויף, דארט איז אויך געווען א פי התנור, אז דער וואס נעמט ארוים פונעם אויוונ דער לייגט נישט אריין, און נישט מיטן זעלבן שאוועל וואס מ׳לייגט אריין אין אויוונ נעמט מען ארוים, אבער ביז דעמאלטם איז געווען דער זעלבער שאוועל.

היינט לייגט מען ארויף אויף א האלץ, יעדער איינער וויסט וי אזוי מ׳באקט היינט מצות, מ׳לייגט ארויף אויף א שטענגעלע מ׳גיט אזוי א דריי ארויף, און פינעף–זעקס מצות וועט אראפ געדרייט, און מיט אן אייזערנעם שאוועל נעמט מען ארוים, אזוי איז היינט. אמאל איז נישט אזוי געווען, מ׳איז געשטאנען איינער אונטערן אנדערן, יעדער האט זיך געשטעלט אין די רייע אויף זיין פלאץ, און וועו ס׳איז געקומען זיין רייע ארויף צו לייגן, האט ער ארויף געלייגט, ארוים געגומען און אריין געלייגט.

וי אזוי האט מען געהייצט אן אויוונ? מיט האלץ, עס איז נישט געווען מ׳האט נישט געהאט קיין קוילן, עס איז נישט בייגעפאלן אז קוילן איז א גוטע זאך, ס׳איז דאך געווען קוילן אינדערהיים אויך, די באן איז געפארן אויף קוילן, אבער צו באקן מצות מיט קוילן איז נישט בייגעפאלן, האט מען געלייגט האלץ, האלץ ברענט אבער ס׳וועלט אויסגעקילט, איז געווען א גאנצער יהום א ערשטער אויוונ, ווייל דער ערשטער אויוונ איז געווען היים. דער גאנצער הידור פון ׳תנור ראשון׳ איז געווען נאר וועגן דעם.

מ׳קוקט היינט אהן א אויוונ, מ׳לייגט האלץ, און מ׳לייגט קוילן, די האלץ מאכט א פלאם, די קוילן מאכט א היץ, און די מצה וועלט שנעל אפגעבאקן, עם איז נישט קיין חילוק דער ערשטער אויוונ צי דער צווייטער אויוונ און א דריטער אויוונ, אלעם איז אייניג, אלעם איז מער וויניגער אייניג היים. די מצות איז געווארן בעסער.

נו, ס׳איז א שינוי פון אמאל? אוודאי אזוי, ס׳איז א עכטער שינוי! אבער דאס איז דאס מציאות, מ׳האט משנה געווען, אויף בעסער מאכן אויף שענער מאכן האט מען משנה געווען.

במילא דא איז אזוי, קומט עם אוים בעסער? די סופרים דארפן דאס אפ׳פסק׳נען, יעדער פאר זיך, איז מיר בעסער א נוצה? איז מיר אייניג א נוצה? איז בעסער א ׳שטיין׳ פעדער?, קיינער איז נישט גלייך, איך זעה דא זיצן סופרים, אלע זענען ערליכע, אלע זענען יראי ה׳, קיינער וויל נישט עפעס קלות, קיינער זוכט נישט קיין קלות, אלעם זוכט ערליכקייט, אבער כ׳זעה דאס מציאות, איינער שפירט אזוי און דער צווייטער שפירט פארקערט, נו וואס איז דער אמת?, וועו ס׳איז געוואוינט צו שרייבן מיט א נוצה זאל בלייבן מיט א נוצה, און וועו עם שפירט אז ער קען געבן א כתב נאה ומהודר מיט א ׳שטיין׳ פעדער, דער זאל אהערשטעלן א שיינעם כתב מיטן ׳שטיין׳ פעדער. קיין נייע גזירות קענען מיר נישט איינפירן, אונז קען מיר נישט מאכן קיין גזירות.

א׳ המופרים: די שאלה איז פארץ קונה, וואס וויל דער קונה וועו ער באשטעלט סתם אזוי?

רבינו: דער קונה וויסט נישט.... די סופרים דארפן וויסן.. אויב א קונה באשטעלט אזוי, האמיר דאך שוין געשמועסט, יעדע זאך וואס איז א חושן משפט שאלה איז אנדערש. אבער סתם אזוי וועו פרעגט דעם קונה, ער וויסט גארנישט.

דער סופר דארף מחליט זיין פאר זיך וואס ס׳וועט אים העלפן ארויסגעבן א מהודר׳דיגן כתב, און מיט דעם דארף ער שרייבן.

חיי"ם וברכה למשמרת שלום

ביקרא דאורייתא, נשגר בזה כסא דברכתא, וברכת התורה, קדם מע"כ ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד חשיכה כאורה, תזמך נלהב למוסדותינו וקהילתינו הק' תדירא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, רחים ומוקיר רבנן ואיהו גופיה צורבא מדרבנן, שמוא"ל שקול כנגד כל, מוזיל זהב מכיסו לפרט ולכלל, חיי"ם שיש בו כל מידה ומעלה, תורה ויר"ש וחסידות אצלו כלולה, נודע ומפורסם לשם ולתהילה, מעטר גליזינו מדי שבוע במעשי חש"ב לתפארה, מרביץ תורה, בתוככי קהילתינו הק' בארא פארק המעטירה, הלא הוא

הרבני הנגיד הנכבד המרומם והנעלה

מוה"ר

שמואל חיים בראך

הי"ו

מנכבדי קהילתינו בארא פארק יע"א

לרגל שמחת אירוסי נכדו החתן למזל טוב בשעטו"מ

הבח"ח **יוסף שאול** הי"ו

בן בנו היקר והנעלה מוה"ר **יואל בראך** הי"ו

יה"ר שיזכה להמשיך במעשיו הטובים ופעליו הכבירים והברוכים לעלמי עלמיא, מתוך הצלחה מרובה וסייעתא דשמיא, ובזכות הרבים יתברך בשפע ברכה והצלחה, תענוג ונחת מכל המשפחה, מתוך הרחבה ובהרווחה, עד ביאת מלכא משיחא, בב"א

החותמים למען שמו בשיר וקו"ל תודה

הנהלת הקהילה

מערכת "קול התעוררותינו"
באה"ק

מערכת "קול התעוררותינו"
באה"ב

NUAH 845.513.0001